

Блюз на холодній землі

Олексій Ганзенко

Давайте уявимо, що внаслідок певних фантастичних обставин на планеті з'явилася верства таких собі ходячих "детекторів брехні" — людей, спроможних відрізняти брехню від правди. Як відреагує на їх появу розбещене безкарною брехнею людство? Тема, як бачимо, глобальна, але ми вже знаємо, що в центрі будь яких глобальних штормів неодмінно опиняється Україна...

Блюз на холодній землі

роман

*Яка ж користь людині, що здобуде весь світ, але душу свою
занапастить?
(Матвія 16.26)*

Нічна рівнина лежала перед ними холодна й тиха. Округлі маківки сухих колючих чагарів та акацієвих кущів ледь вирізнялися в скупому сяйві мерехтливих зір, здавалося, ніби це вляглося на ночівлю величезне стадо біластих буйволів. Темні пасма Ндото[1] звіддалік наче охороняли їх спокій.

Лайбон[2] Олунґа ступив кілька кроків уперед, білий козячий череп у його зсушений п'ятірні тремтів. Коли віщун почав бубоніти заклинання, старійшини, що створили позад нього шанобливе півколо, виструнчилися й завмерли. Раптом, ніби лише й чекала цієї нагоди, яскравим білим полиском небо розтяла зірка. Сліпучо зайнявшись, вона метнулася в той бік, де вранці мало зійти Сонце, потім, наче не бажаючи падати на землю, призупинилася червоніючи й умить згасла. Не встигли вражені старійшини й видихнути, як небо знову замерехтіло непорушними, надійно припасованими до його льодяної тверді, зорями величаво й байдужно.

– Ось! – збуджено обернувшись до одноплемінників, вигукнув Олунґа. Кущуватий пір'яний вінець на його голові, ланцюжки, оплетені бісером срібні, мідні й латунні символи та амулети на грудях гойднулися, оздоблена такими ж виробами козяча голова, здалося, обвела присутніх тріумфальним поглядом чорних очниць. – Це знак! Хвала зичливому Нкаю[3] – володар небес і дощів нас почув і застерігає!

– Від чого? – не стримався один із головних старійшин, беззубий Кіпсанґ.

– Буде велика посуха! – прорік віщун. – Не залишайте більше сімнадцяти телят на родину та більше ста на єнкангу[4]!

І переможно підніс над головою біластий череп.

Двоє чоловіків, гарних, високих, молодих, вийшли з хати й сіли на лавку між криницею під акуратним дашком із оцинкованого заліза й дбайливо підбіленою старою яблунею. Один із них, старший з виду, був у новеньких штанях від темного твідового костюма й ретельно випрасуваній лавсановій сорочці насиченого блакитного кольору з розстібнутими верхніми гудзиками й закачаними рукавами. На ногах чепуруна пишалися новенькі югославські штиблети натуральної шкіри. Одяг молодшого охайністю не вражав – на цьому були заяложені кремплінові штани, бавовняна сорочка з протертим коміром і зчовгані дерматинові капці. З почервонілих лиць чоловіків та з того як задоволено обоє длубалися в зубах сірниками, можна було зрозуміти, що в хаті вони залишили добрячий стіл із добрячими наїдками й питвом, і то залишили ненадовго. Гарно вбраний дістав з кишені пачку сигарет "Ява", обоє з насолодою закурили.

Стояв ясний літній день. Над хатою раз-по-раз цівікали певно стривожені котом ластівки, гуділи поодинокі бджоли. На споришевому моріжку перед лавкою, не звертаючи аніякісінької уваги на дорослих, бавився яскравим іграшковим самоскидом малюк у куцій футболочці, розтягнутих на колінцях колготах і шкіряних сандаликах.

– Гляди – вже освоїв техніку! – оцінив успіхи малого старший чоловік.

– Він у мене проворний! – вдоволено відгукнувся на похвалу молодший.

Поряд з хлоп'ям на жовту розетку кульбаби сів метелик з виразним рубіново-чорним візерунком на крильцях. Зрадівши такій пригоді малюк облишив іграшку й заходився ловити барвисту живу квітку. Втім марно – спурхнувши з кульбабки метелик злетів над обійстям, а дитинча підстрибувало, ніби збиралося здійснитися догори й собі, та розпачливо белькотіло:

– Бу-бу петі, бу-бу петі, бу-бу петі...

– Що він каже? – поцікавився старший чоловік.

– Метелик полетів! – розтлумачив татусь маляти.

– Гм, метелики літають... — задумливо проказав його гість.

– А ти не знав?

З книги Ентоні Ленгхема "Мгамба, добувач непотрібного"

Епізод 1. Самбуру, який любив бігати

Вере розбудив Мгамбу над ранок, у пору найглибшого сну, коли той так солодко пригрівся біля тендітної спини коханої Сайни. Хоч парубійко й доводився Мгамбі небожем, але те, що його матір Маурін і самого Мгамбу народила вельмиповажна Еуніс, ніяк не вибачало олайона[5], який наважився потурбувати хай і молодого, а таки старійшину, та ще й на подружньому ложі!

– Чого тобі? – визвірився заспаний Мгамба. Відхиливши запинало дверей, Вере голосно скавулів і навіть у суцільній темряві чоловік у постелі знав, що так наслідувати гієнячий голос може лише його юний родак. Сайна теж прокинулась і заспокійливо погладжувала чоловіка по передрам'ю.

– Масаї зайняли твою худобу, мзеє[6]! – випалив Вере. – Ми з Мбонгі бачили, як вони погнали корів повз Верблюжі Горби. Ми злякалися, втекли й Мбонгі сказав, щоб я

тебе збудив!

- Скільки їх було? - Мгамба схопився на ноги.

- Двоє!

Зазвичай на ніч самбуру приганяють череду до своїх енканг, де корів доять, де від звірів і від злодіїв вони захищені людьми й загорожами з місцевого "колючого дроту" - густого пагілля акації маньяри. Але на обширах південніше Маралала давно не зустрічали ні леопардів ні левів, та й двоногих хижаків кочівники почали забувати - востаннє крадіжка худоби трапилася поблизу боми[7] Ньерере чотири сухих сезони тому. До того ж на світанку олайони мали гнати череду на водопій до далекої стариці, то, щоб не ганяти дурно корів туди й назад, жінки пішли й видоїли їх на пасовищі, за чверть денного переходу від енканги.

Бігти нічною рівниною було легко. Мгамба встиг виспатись, передранішня охолода бадьорила та й гінким худорлявим тілом із довгими ногами зичливий Нкай нагородив самбуру хіба не для бігу? Спис із широким металевим вістрям у твердій руці власника викраденої худоби ритмічно погойдувався, широкі стопи з задерев'янілими підощвами, здавалося, самі собою відшукували куди стати, минаючи гострі крайки камінців, сухі колючки та скорпіонів, що повиходили на ловитву.

"Як ти знаєш поночі куди ступати?" - спитав я Мгамбу, адже це справді було дивовижно бо самбуру бігають, утім як і ходять, босоніж. Африканець щиро усміхнувся й кивнув головою на лептоп, де я тезово нотував його розповідь. "А як твої пальці знають на яку намистину тиснути? - переклав відповідь Мгамби на англійську Сілас Ндіку. - Ти ж на них не дивишся!"

Мгамба любив бігати. Змалку самбурійські олайони мережать босими п'ятами довколишні пустельні пасмуги, колючий буш[8] Великої Рифтової Рівнини та передгір'я Ндото, випасаючи корів, кіз і верблюдів. Ціле життя племені - безупинний похід, вічна мандрівка в пошуках убогої паші для худоби, тому й виростають із пастушків сухотілі та довгоногі морани[9], тому й бігти для самбуру те саме що й дихати, що й жити, а зачини його між чотирьох стін, не витримає - помре, тому в жодній із кенійських в'язниць немає жодного самбуру, принаймні в цьому переконував мене всезнаючий Сілас Ндіку. Зрозуміло, Мгамба таких дрібниць не знав, він узагалі чи й збагнув би, що то воно за така дивовижа - в'язниця.

Вже розвиднялося коли Мгамба минув вервицю з кількох вишикуваних один за одним бескидів, які самбуру називали Верблюжими Горбами. Попеляста рівнина неспішно видихала нічні сни, що вилися над нею тремким серпанком. Не було видно ані людини ні звіра. Тепер Мгамба бачив куди ступати й побіг іще швидше, втім на зігріті першими променями африканського сонця місцини вилазили грітися не лише ящірки, а й кобри, тому пильності переслідувач крадіїв не втрачав.

На піскуватій довгастій прогалявині за Горбами Мгамба розгледів сліди своїх корів, певно що своїх, бо одна кульгала й це добре було видно по сліду. Мгамба не забивав і не продавав кульгаву, тримав на заріз - раптом Сайна, одна з двох його дружин, завагітніє. Тоді Мгамба заб'є худобину і м'ясом з неї нагодуються всі в енканзі - від

шановних старців до дрібноти, а після учти дорослі помоляться до милосердного Нкая, і попросять у бога здоров'я для вже другого нащадка молодого старійшини, і попросять, щоб не допускав до маляти зловорожого Міліку[\[10\]](#).

Мгамба не боявся масаїв, навіть двох. Молодий, на силі, старійшина - не десятирічний сухоребрик Мбонгі й не старший за нього на два сухих сезони Вере. Морани племені ще пам'ятають силу руки Мгамби, влучність його списа та вправність великого плаского ножа пангу. І хай нині він уже не моран, та хоч завтра готовий стати на молодече грище і не одного неопереного ілбартона[\[11\]](#) посоромити!

Тому кидаючись у гонитву за крадіями, Мгамба не гаявся й миті. Пославши Вере в маньюту[\[12\]](#) - попередити моранів, молодий старійшина причепурих голе тіло лише шкіряною настегною запаскою і метнувся в пільму. Не мав часу ані для розфарбовування обличчя, рук і грудей войовничим вохряним орнаментом, ані для спорудження на голомозій макітрі бойової діадери зі страусиною пір'їною.

Пангу Мгамба з собою не взяв, бо то зброя швидше показна, а списа ніс, а ще ніс безбережний, наче сама рівнина, гнів і на гнів покладався чи не певніше, аніж на спис; і зневагу ніс до нікчемних масаїв, які знову виказали своє гієняче нутро - зважились на крадіжку! Шляхетний самбуру не візьме чужого хай і за півкроку від смерті, а мізерний шакал масая тільки й глядить аби що поцупити! Злодійське плем'я.

"Наздожену й скажу, - під'юджував себе Мгамба. - Скажу: стійте, нікчемні масаї, злодійське плем'я! Нащо вкрали мою худобу!?" І вони злякаються, і зупиняться, й багатимуть щоб він їх відпустив - не забирав до енканги, бо тоді батьки, або родичі нікчем муситимуть давати відкуп і череда Мгамби збагатиться не однією корівчиною. І великодушний самбуру відпустить сморідних гієн, тим принизивши їх ще дужче, і морани, яких певно ж побудив Вере, наздоженуть Мгамбу, величавого й усміхненого, він спокійно гнатиме додому двадцять вісім своїх корів і незлобиво пошпетить присоромлених вояків, що ось виконує за них їхню працю.

Він настиг крадіїв за половину денного переходу, сонце вже дісталось маківки неба й готове було скотитися до далекого синього нагір'я; трохи раніше Мгамба бачив, як у бік того нагір'я промигтіла маревною рівниною згряя ориксів, а ще з-під його ніг кілька разів вихоплювалися наполохані дик-дики та один раз - чимала турача[\[13\]](#) з курчатами. Викрадачі перегнали худобу через курний битий шлях, яким вазунгу[\[14\]](#), що живуть далеко, їздять із Наньюкі до Румаруті дивитися на слонів. ("Він каже про заповідник Рамеруті форест, — пояснив Сілас Ндіку"). Білі люди не мають коріння - так думав про них Мгамба, він бачив вазунгу всього кілька разів у житті. (На цьому місці оповіді перекладач скорчив подобу іронічної, ба навіть глузливої посмішки. Він завжди корчив таку посмішечку, гадаючи, що Мгамба виглядає смішним у своєму дикунстві, хоча найчастіше заслуговував глузливої посмішки сам, коли кострубато мавпував поведінку "могутніх" білих).

Певно масаї прагли ввести переслідувачів у оману та Мгамба не повівся: він не рушив шляхом ані ліворуч ні праворуч, а перейшовши на той бік швидко відшукав знайомі сліди й нагнав злодіїв, коли ті зупинилися з виснаженими коровами на

відпочинок під баобабом. Вони справді злякалися. Із загрозово здійснюваним для кидка списом та з вираженими очима Мгамба рішуче підступив до крадіїв, двох хворобливо щуплявих, зморених не менше за худобу, молодиків:

– Ось ви де, нікчемні масаї, злодійське плем'я! Нащо вкрали мою худобу?

Переляканим викрадачам либонь здалося, що власник череди витворився до них прямо з корчуватого баобабового стовбура. Вони попадали навколішки й почали просити, щоб він не забирав їх до себе в енкангу, бо їхні родичі бідні й не годні дати за сердег бодай який відкуп.

– Куди ви гнали корів? – грізно навідав на злодіїв Мгамба. – Якому підлому мбва[15] знадобилася крадена худоба?

– Ми ілбартони – мусили вкрати череду в самбуру, щоб довести на що здатні, а корови нам не потрібні!

– Брежете! – категорично й несподівано навіть для самого себе вигукнув Мгамба. Вістря його списа погрозово наблизилось до облич масайських моранів. – Кажіть правду сморідні гієни, бо повиколою очі й це буде ще невелика заплата!

Якби чорношкірі мали здатність полотноїти, викрадачі корів безперечно сполотніли б.

– Ми гнали худобу до боми, що біля ферми, на якій вирощують квіти, — пробелькотів один з масаїв. – До Йена Овіно, на околиці біля заправки він тримає сувенірну крамницю!

– Яку?

– Сувенірну. Вазунгу, що їдуть на сафарі, купують там усілякий непотріб!

("Ферма Фреш Голд Кенія, – проконсультував Сілас Ндіку. – Це там, де шосе перетинається з річкою Евуасо-Нгіро.")

– Він обіцяв нам по п'ятсот шилінгів[16] за корову!

– Забирайтеся геть! Моран – хоробрий воїн, захисник племені, а ви... Ви не гідні навіть бути пораненими моїм списом!

Почувши правдиву відповідь, власник худоби відпустив невдатних злодіїв – кочівники Рифтової рівнини цінують правду, навіть якщо чують її з вуст ворогів. Коли його наздогнали нарешті морани самбуру, Мгамба величаво підганяв додому двадцять вісім своїх корів, виглядав стомленим, але усміхався.

Хоча одна думка його таки непокоїла.

– Отак, – сказав Мгамба, закінчуючи розповідь. – Так я вперше відрізнив брехню від правди!

Епізод 2. Нйамбуру, Сайна і мган'га Дабасо

Тріумфально повернувши худобу, Мгамба цілий день сидів потім у холодку єдиної на всю енкангу акації, потягував гостинець від моранів – таке шановане кенійськими кочівниками пиво, та знову й знову переповідав родакам свою нічну епопею з урятування череди. Епізод, коли олайн Вере насмілювався потривожити подружній сон Мгамби й Сайни, дітлахи та жінки (ті, які залишилися вдома й на світанку не вирушили до стариці по воду) супроводжували стриманим хихотінням, а старійшини й морани, які

завітали на енкангу – навмисно голосним сопінням несхвалення. Місце, де герой оповідав, як легко й гарно було йому бігти рівниною, присутні зустрічали одностайно-схвальним похитуванням голів і не менш одностайним горділивим блиском очей. Але найдужче одноплемінники чекали від Мгамби повторення кульмінаційного епізоду з приниженням і посоромленням нікчемних сморідних гієн – масаїв. Це місце в оповіді малеча, старійшини та жінки зустрічали вигуками войовничості й захвату, морани втім, реагували стриманіше, оскільки Мгамба якоюсь мірою посоромив минулої ночі не лише масайських ілбартонів, а й непереможних воїнів самбуру.

Надвечір, втомившись розказувати одне й те саме, та покінчивши з пивом, Мгамба заліз до своєї хатчини, влігся в підвішений на палицях трав'яний гамак і заходився думати.

Коли я вперше побачив кочові хатини самбуру, мене вразив їх жалюгідний вигляд. Гордовиті господарі неозорих ньяасі^[17] Рифту, які так багато часу відводять для догляду за власною зовнішністю й туалетом, зовсім байдужі до житла. В низенькій круглій халабуді з ломаччя й верблюжих шкур неможливо випростатися, тут немає ані місця для вогнища, ні вікон, немає жодної прикраси, жодного орнаменту, жодної фігурки божка, абощо, а пройма дверей недбало завішується шкурою чи якоюсь дрантиною. Останніми часами шкури все частіше почали замінювати шматками рифленого металу, картону, або пластикової плівки, що вишуканості житлу кочівників, зрозуміло, не додає.

"Чому ваші оселі такі неохайні? – поцікавився я у Мгамби. Відповідь була лаконічною: – Дім самбуру – цілий світ, а хатина – лише місце для тимчасової ночівлі! – Традиційно вже від себе тему розвинув Сілас Ндіку: – Тобі ж не спаде на думку заходитися облаштовувати цей готельний номер! Пожив – склав речі й поїхав далі! Навіщо кочівнику гаяти час і витратити зусилля на оздоблення житла, якщо через місяць, найбільше – півтора, худоба доценту випасе довколишній буш і треба буде переїздити на нове стійбище? Інша річ зовнішність, адже навіть у готельному номері ти ретельно виголишся, розчешешся й напахучишся парфумами!" Хід думок африканців мене здивував, але в них була своя логіка.

Отож Мгамба погойдувався в підвішеному на жердинах гамаку, дослухався до перегукування жіноцтва, яке лаштувалося на вечірне порання, та до тихого бубоніння старійшин, що статечно грали під тією таки акацією в бао^[18]. І думав. Чому, — дивувався він, — чому я не повірив масайським ілбартонам, коли вони казали, що викрали моїх корів, аби довести старшим побратимам власну відвагу? Адже це звичайна річ – будь який хлопчак ставши мораном повинен здійснити подвиг, найкраще, звісно, вбити ворога, або принаймні лева, а потім носити намисто з його іклів, але якщо і те й інше люди з мотузками на шиї (Це він про галстуки! – пояснив Сілас Ндіку), що приїждять із Найробі, суворо забороняють, то чом би просто не викрасти череду чужого племені? Самбурійські ілбартони й самі неодноразово так чинили, згодом, щоправда, неодмінно повертаючи власникам їхню худобу. Навпаки, красти чужих корів на продаж для морана ганьба, бо моран не крамар-сомалієць, а

воїн, і про таке Мгамба до сьогодні не чував, чому ж він не повірив масаям, коли ті сказали, що вкрали його череду, аби довести свою хоробрість одноплемінникам? І Мгамба не міркував, не придивлявся до нікчемних крадіїв, не зважував... Ні, він одразу, категорично й несподівано навіть для самого себе заявив, що ті брешуть. Морани, які частували його пивом, розказали, що біля квіткової ферми в невеличкій крамниці справді стоїть чоловік, який за чутками скуповує викрадену худобу. Це була правда і Мгамба цю правду відчув, знав, коли масаї брешуть, а коли ні! Хіба таке можливо?

За благоденською, спорудженою з хмизу й глини, стіною халабуди вовтузились дітлахи, Мгамба чув голоси сестрички Вере – дівчинки з великими очима на ім'я Кібівот і онука старійшини Кіпсанґа — Ндере. Кіпсанґ був дядьком Мгамби, рідним братом його хороброго та запального батечка Нзубе. Батько став жертвою власної нестриманості – багато посух і дощів тому його зарізали борани[19] під час сутички в бої Боїнґу.

– Агов, дрібнота! – гукнув небожів Мгамба. – А зайдіть-но мені до хатчини, та хутко!

За мить вбрана в барвисте дрантя, виявлена в кізяках малеча перестрашено тупцяла худенькими ніжками перед господарем оселі: ану як мзее Мгамба пошле їх проти ночі до найближчої боми по жменю мери[20], або ще чогось вигідає – дітвора самбуру зобов'язана виконати завдання дорослого що б він їм не наказав!

– Скажіть, – звернувся Мгамба до малечі, — а чи допомагали ви сьогодні своїм матусям чистити калібаси[21]?

– Так! Так! – щосили закивали голівками Кібівот і Ндере.

– Ти чистила? – допитувався старійшина в дівчинки.

– Так, мзее Мгамба!

– А ти? – строго перепитав хлопчика.

– Чистив!

– Ну ходіть тоді, допоможіть іще мамкам біля вогнища!

Дітлахи здиміли вмиль. Не барився й господар – Мгамба хутко залишив гамак, вийшов з хатини й рушив до оселі сестри.

Енканґа вирувала: олайони загнали на обступлену зусібіч хатинами галявину корів і кіз, упереміш з худобою молодіці заводили на майдан нав'ючених бурдюками з дорожньою водою верблюдов. Старші жінки розпалювали тим часом перед оселями вогнища, не так для вечері, бо самбуру переважно харчуються щойно видоєним молоком, як для відлякування комарів під час довгої вечірньої бесіди довкола того ж таки скупого вогню, коли гріючись, родина ділиться враженнями від денних пригод, слухає повчальні історії старійшин та наспівує монотонних сумних пісень.

Маурін саме доїла кіз, їй допомагала стара Еуніс: затиснувши сухоребру худобину між ніг, матуся вправно тримала її ще й за роги, тим часом сестра спрямовувала благоденську цівочку молока в підставлений калібас.

– Маурін, а чи допомагала тобі сьогодні Кібівот чистити калібаси? – спитав Мгамба.

– Так, а що? — поцікавилася з-під кози сестра.

– Та нічого, молодчина вона! – відповів Мгамба й не затримуючись біля

заклопотаних жінок, рушив до хатини матері Ндере – Гівін. Та роздмухувала вогонь.

– А чи допомагав тобі сьогодні Ндере чистити калібаси? – спитав Мгамба.

– Ні, мзее! – сердито відповіла Гівін, закашлявшись від диму. – Півдня не бачила його, лобуряку!

Її гість задумливо закивав головою: Кібівот сказала правду, а Ндере збрехав – Мгамба знав це від самого початку!

Зі мною щось не так, – вирішив він. – Чи може піти на енкангу до мганґи[22] Дабасо, звіритись розважливому знахарю? Мгамба вже розсудив, було, на світанку рушати до недалекого табору, як раптом згадав Нйамбуру. – Адже якщо я... за якимось незбагненим задумом далекозорого Нкая... – Молодий старійшина передумав іти до мганґи, принаймні поки що. – Врешті, треба провідати малечу, — вирішив. – Народивши Мгамбі нащадка, його перша дружина рідко виходила на люди, сидючи переважно в хатчині та бабляючись із чорнооким щокатим малюком Камаєю. По господарству їй допомагала невтомна Еуніс.

Моран позбавлений права на одруження аж до еното[23], але таке зовсім не означає, що молодий дужий воїн не знає жінки. Щойно ставши захисником племені, юнак самбуру отримує право накинути на плечі чорну шукку[24] – знак, що моран шукає подругу, прикрасити обличчя вохряним орнаментом, оздобити себе ланцюжками, браслетами, сережками та намистом з бісеру, спорудити на голові барвисту діадему зі страусиною пір'їною на вершку, взяти списа й вирушити до віддалених енканг і бом видивлятися тамтешніх красунь. Нагледівши підходящу самбурійку, юний моран дарує обраниці яскраве намисто (дівчата носять на собі цілі оберемки таких приносин) і пропонує їй своє серце.

Втім, Мгамба не квапився накинути на рамена чорну тогу раніше, аніж здобудеться на червону, тому всю свою молодечу силу віддавав на тирловищах, невпинно вправляючись у бойових змагах.

Нйамбуру Мгамба зустрів уже не голомозим ілбартоном, а змужнілим мораном, на чийй голові гордовито гніздилася розкішна грива з заплетеного в безліч кісок волосся, в бомі Леуанґу, куди вродливиця прийшла з подругами, щоб обміняти на прикраси верблужу шкуру. Заскочений вродою дівчини всі свої заощадження – аж двісті шилінгів, Мгамба обміняв у сомалійця на десять разків червоного, білого й синього намиста, вручив красуні й заявив, що прямуватиме за нею хоч би й на край світу, а можливо й далі – аж до загадкового Індійського океану!

Шкіра на округлому обличчі Нйамбуру була такою гладенькою, що до неї кортіло торкнутися бодай пальцем, сповнений витончених звивів носик і пухкенькі вуста надавали цьому обличчю чарівної лагідності, а виразні очі з глибоким поглядом із-під поворозочок брів – досконалості. Невисокий, як для самбурійки, але звабно тендітний стан дівчини з усіма належними йому вигинами елегантно огортала яскраво-синьої барви шукка.

Але найдужче Мгамбу вразила усмішка, якою вродливиця віддячила йому

за подарунок. Усмішка Нйамбуру не була ні ввічливою, ні приязною, ні вдячною, ні щирою, ні загадковою, ні багатообіцяючою, ні багатозначною, ні беззахисною, вона була... теплою, навдивовижу теплою, наче щойно видоєне молоко. Мгамба розтанув у тій усмішці, потонув безнадійно, мовби правдивий метелик[25] у правдивому калібасі з-під корови, в якому не зіслася ще густа піна... Дівчина була молоком, а морани звикли пити молоко з кров'ю, і то мала бути його кров...

Дізнавшись як звати красуню, Мгамба одразу ж запросив її на гостину до своєї маньяти, на що Нйамбуру відповіла, що на жаль та на прикрість для вродливого морана вона вже відвідувала маньяту, іншу - над гурою[26] Сугута, куди її запрошував мужній широкоплечий воїн Кімето, цілу ніч вони танцювали, співали пісень і розмовляли про кохання.

Але її молоко - її усмішка була такою теплою, такою манливою, що Мгамба попросив знову, і Нйамбуру знову всміхнулась, і зглянулась - либонь надто вже благальним виглядало його обличчя, і пообіцяла, що прийде.

І вона прийшла, з подругами які відвідували його товаришів, потім приходила ще й ще - незаміжнім дівчатам дозволяється приходити до моранів, але не дозволяється вагітніти. Спершу вони лише танцювали, співали та гомоніли про кохання, але якось Мгамба запросив Нйамбуру до свого куреня, і вона зайшла, і з'ясувалося що він перший, хто торкається її лона, і його кров змішалася тоді з її молоком, і він пізнав його смак - її смак, і ціла нескінченна кенійська рівнина, від озера Баринго аж до Кайсутської пустелі зробилася їхнім ложем, і бездоганно чорне кенійське небо накрило їх своєю верблюжою шкурою, і зорі з тієї шкури лоскотали їхні голі тіла...

Відтоді Мгамба чекав дівчину як убогий габбра[27] чекає від своїх слабосилих богів дощу. Але іноді Нйамбуру не приходила. Він кидався тоді розпитувати її подруг, а ті й не думали щось приховувати і невинно розказували знетямленому Мгамбі, що в його коханої велике серце і цього разу красуня понесла його кремезному морану Кімето, до далекої маньяти над пересохлим річищем Сугута, але нічого - наступного разу Нйамбуру неодмінно завітає й сюди. Мгамба стискав у руці незрадливого, на відміну від дівчини, списа - в такі миті йому хотілося вбити її, вбити незнайомого Кімето, а тоді вбити себе.

І Мгамба ледве не вчинив непоправного (й марного) коли на святі емболосету[28] йому показали суперника - вродливого крижастого морана з приязним поглядом із-під високих брів. Їх тоді ледве розборонили та з ганьбою вигнали зі свята, і Мгамба побрів у буш, ішов невидючий, раничись об галуззя колючої маньяри, й плакав, і потривожені тарантули розбігалися з-під його ніг. Ніхто не повинен бачити як плаче моран. Бо моран ніколи не плаче.

Відбувши еното Мгамба випросив у матусі Еуніс живу козу, дві козиних

шкури, новенький калєбас, виміняв у мандрівного крамаря дві мідні завушниці й пішов на єнкангу Нйамбуру - просити в батьків зрадливиці її руки. Коли угоди було досягнуто, вже Кієнг - мати нареченої, дала за донькою великого білого бичка, якого Мгамба забив посеред єнканги і влаштував з того датку бучне весілля.

Дружину він поселив у новенькій хатці, де від шкур іще чувся тягучий дух плоті великої тварини, від жердин - приємний припах свіжої деревини, а від глини - повів гарячої землі. Нйамбуру присягалася йому, що буде вірною, що забуде про Кімето, матуся Еуніс переконувала, що заміжня жінка - не дівка й крутити чоловіком-старійшиною, як незаміжні крутять моранами, не посміє. Мгамба вірив. Мгамба хотів вірити, бо кохав. Але то з одних то з інших вуст затруювала серце побрехенька, що якимось дуже надовго зникла Нйамбуру біля оази, куди вона в товаристві нових подружок ходила з верблюдами по воду, або що несподівано прудко вирвалася була вперед, коли разом із тими таки подружками навідувалася в бому Милгіс до крамниці, або що, на подив, засяяла, коли їй переказали, як матуся Кіанг страждає від укусу гадюки й чекає-не-дочекається до себе доньку на гостину й розраду. І хто переказав - нікому не знайомий олайн, який невідомо звідки виник і не знати в якому напрямку неозорих рівнинних просторів здимів!

Мгамба нетямився й карався. Дивлячись у його люті очі своїми, виразними й бездонними, Нйамбуру вкотре присягалася, що побрехеньки - то лише плід жіночих заздрощів, що матусю справді таки вкусила гадюка, що про Кімето вона давно забула й думає лише про нього - свого хороброго сімбу[29], невтомного й неперевершеного не лише вдень, а й уночі Мгамбу.

Він дуже хотів вірити, але, вгніздившись одного разу в серці, черв сумніву ніяк не хоче його залишати, либонь дуже вже смакує паразиту людська кров! І саме черв штовхнув Мгамбу на пошук другої дружини, яка не викликала б у нього підозр і ревнощів, і дуже швидко він її знайшов, і дуже швидко з просто дружини Сайна перетворилася на дружину улюблену, і з нею Мгамба зазнав того безклопітного щастя, якого ніяк не міг зазнати з Нйамбуру.

Перша й друга його дружини виявились протилежностями в усьому. Нйамбуру пишалася повнотою тіла - Сайна була тендітна як молода пальма над оазою, рухи Нйамбуру нагадували ходу левиці - Сайна пристрибувала як газель, Нйамбуру не виділялася багатослів'ям - мова Сайни лилася немов струмок у розпал дощового сезону, Нйамбуру усміхалася тепло й журливо - Сайна сміялася голосно й безтурботно. Стосовно Сайни в чоловіка не було жодних сумнівів - стосовно Нйамбуру...

Заспокоївся Мгамба лише коли та народила йому первістка і аж з двох причин: по-перше, тепер заклопотана малям Нйамбуру нікуди не виходила з дому, а по-друге, дослідивши новонародженого, Еуніс авторитетно заявила, що татусь і нащадок схожі одне на одного як два козиних буруб'яхи, мовляв,

варто хоча б придивитися до верхньої губи татуса й нащадка.

Татусь повірив, але... Але якщо за нез'ясовним задумом прозорливого Нкая Мгамба отримав змогу відрізнити брехню Ндере від правди Кібівот, то чому б не пересвідчитись... і тоді обидві його дружини стануть однаково улюбленими, це ж така нагода!

Жінка сиділа на долівці, прихилившись спиною до жердини й гойдала на своїх м'яких стегнах Камаю. Малюк смоктав дерев'яну фігурку зебри. Хатчину освітлював зроблений з черепахового панцира блискунець, верблюжий лій у якому ледь потріскував.

- Скажи Нйамбуру, - почав Мгамба присівши перед дружиною навпочіпки, - Камая, він... він справді мій син?

- Справді, хоробрий сімба! - жінка усміхнулася до нього тепло й поблажливо.

- Справді! - видихнув Мгамба з полегкістю. - А ти... ти... ти зраджувала мені після одруження?

- Ні! - відповіла Нйамбуру з тією ж таки усмішкою.

- Брешеш! - спалахнув Мгамба. - О, всевидючий Нкай, повелитель неба, скель і дощу - вона бреше! Мене, старійшину племені самбуру зраджувала дружина!

- Ні! Ні! Ні! - розпачливо викрикувала Нйамбуру.

- Мовчи, жінко - я знаю! - грізно звівся над нею Мгамба.

- Знаєш? Що ти знаєш? Звідки ти знаєш? - мати Камая заплакала, злякавшись, навздогін за нею заплакав і малюк.

- Я не знаю звідки я знаю, але знаю! Доброзичний Нкай нагородив мене змогою відрізняти брехню від правди! Якби ти не тримала зараз на стегнах мою дитину, я витягнув би тебе надвір, прив'язав до корови й пустив на ніч у буш, зрадливице! Нащо ти це робила, чого не вистачало тобі від мене - невтомного й неперевершеного?

- Прости свою негідну дружину, Мгамбо! Коли я вперше увійшла до куреня морана, ти знаєш - то був твій курінь. Але... дурна Нйамбуру вирішила тоді, що це несправедливо, що вона мусить увійти й до куреня Кімето, лише один раз, адже Кімето вона кохала раніше - ще до зустрічі з Мгамбою. І я ввійшла, а після того... наче Міліка вселився в бідолашну Нйамбуру, і я входила до куреня Кімето знову й знову! Я знала, що це негарно, та не могла дати собі ради! Але встанне я зустрічалася з ним дві посухи й два дощі тому!

- Ти брехала! - Мгамба обхопив голову руками, вийшов з хатини й посунув за огорожу єнканги - в п'їтму. - Горе мені, — стогнав. - Ганьба мені!

Пригорнувши до себе дитину слідом за ним ішла Нйамбуру:

- Повернись! Повернись, Мгамбо!

Зарюмсаний малюк впустив зебру в кізяки. Мешканці табору, всі як один родичі нещасливого молодого старійшини, повставали навколо своїх багать і

мовчки дивилися на подружжя. Закусивши кулачок, від своєї хатини спостерігала за ними й Сайна.

Назавтра Мгамбу розбудила Гівін. Невпинно перепрошуючись вона топталася біля напинала дверей і просила в мзее дозволу ввійти. Господар хатини повернувся в єнкангу пізньої ночі. Тіло пекло від саден і подряпин, через нього наче перемандрував табун слонів. Нйамбуру народила йому нащадка, а племені - майбутнього воїна-морана, тому Мгамба не знав що робити зі зрадливицею.

Постогнуючи й не залишаючи гамака старійшина дозволив жінці ввійти. Гівін переступила уявний поріг оселі не сама, а з Ндере - хлопчик нашорошено лупав великими круглими очиськами.

- Мзее Мгамба! - знічено почала сестра. - Кажуть, Нкай сподобив тебе відрізяти брехню від правди, допоможи!

Стіна хатини вбереже від стороннього ока, але не від стороннього вуха! - подумки усміхнувся господар.

- Чим допомогти?

- Олайн Мбонгі каже, що Ндере підібрав шилінга, якого той загубив перед хатою, й вимагає, щоб мій лобуряка повернув. А Ндере божиться, що монети не бачив!

- Не бачив! - буркнув насуплений малюк.

- Ось! - розвела руками Гівін. - І що мені сказати Джелаг'ат, ти ж знаєш, яка вона лайлива!?

Мгамба зиркнув на хлопця:

- Знайшов шилінга?

- Ні, не бачив! - повторив Ндере, енергійно замотавши головою.

- Так і скажи, - підсумував аудієнцію старійшина. - Не знаходив твій малий ніякої монети!

- Я ж казав, а ти не вірила! - дорікнув Ндере матері.

Мгамба хотів було нагадати малому його вчорашню брехню про калібаси, але змовчав.

Впродовж дня змученого зізнанням Нйамбуру та ходінням нічними ньйасі Мгамбу відвідало ще кілька правдошукачів. Він нікого не хотів бачити. Найдужче Мгамбі кортіло зараз опинитися біля своєї коханої та незрадливої Сайни, послухати її пташиний щебет, притулити її тоненькі долоньки до своїх щік, відчувати обійми. Але Сайна була бездітною жінкою, а до бездітних жінок у племені лише одна вимога: працювати, працювати й працювати. Отож у гурті з іншими молодими дружинами та дорослими дівчатами Сайна ще на світанку пішла в буш по хмиз, а Мгамба, як питомий старійшина, мусив вислуховувати просьби і гризні родичів.

Спочатку молодий старійшина Барава привів до Мгамби свою дружину й старшу доньку, щоб з'ясувати котра з них недогледіла верблюда і незамінна в господарстві самбуру тварина розпорола живіт, імовірно - гострим каменем.

Обидві "підозрювані" енергійно заперечували свою причетність до пригоди, втім Мгамбі для встановлення істини часу знадобилося небагато.

- Бреше! - заявив він, урвавши переконливі запевнення дочки. - Правда! - зупинив скупі виправдування матері.

Барава подякував і, ніяковіючи, поклав на долівку біля дверей загорнутий у пальмовий лист кавалок сиру.

Далі найстаріша жінка в єнканзі - Джеміма, тітка Еуніс, привела до Мгамби зграйку дівчаток:

- Поклала на постіль торбинку з бісером, а ці прийшли бавитись і котрась поцупила. Ї не признаються!

Мгамба по черзі перепитав усіх цокотух, серед них була й Кібівот, але жодна з них торбинки з бісером справді не брала.

- Бібі[30] забуває, — тоненьким голоском проспівало одне з дівчаток. - Торбинку з бісером певно теж десь заховала й забула!

- Либонь так воно й було, бібі Джеміма! - погодився з дівчинкою Мгамба. - Жодна з них твоєї торбинки не брала!

- О-хо-хо! - захитала сивою головою стара. - Чи не склював мою пам'ять сумний марабу?

Вона пішла, забравши з собою барвисту зграйку дівчаток і залишивши Мгамбі розпочату пачку сигарет "Кент".

Потім старійшина Амвайї привів до Мгамби дружину Сум, аби в її присутності заявити, що ніяких стосунків із легковажною Черуййот з боми Лойсаба (в чому здавна підозрювала чоловіка ревнивиця) ніколи не мав і мати не намірявся. Коли подружню вірність Амвайї було підтверджено, вдячна Сум пригостила Мгамбу свіжою, щедро присмаченою лавровим листом, кров'янкою.

Надвечір прийшли морани. Піднісши Мгамбі аж дві пляшки найробіського пива вони заходилися навперебивки викладати правдовидцеві деталі своїх, навдивовижу заплутаних, стосунків із красунями, з'ясовувати з його допомогою хто кого коли й куди запрошував, хто до кого приходив, чиї почуття більш палкі, чия прихильність щиріша, чиє право на кохання переконливіше. Морани навіть не уявляли, якими розкішними пригорщами солі посипають вони свіжі рани "мзее Мгамби", а він, перемістившись із парубками під акацію, раз-по-раз кидав погляд у бік хатчини, де Нйамбуру колисала на своїх м'яких стегнах його сина, бачив як кілька разів туди забігала й виходила заклопотана Еуніс, але дружини не вгледів ні разу.

За два дні до Мгамби почали приходити відвідувачі з інших єнканг, примандрувало навіть кілька правдошукачів з Боїнгу. Правдовидець сумлінно вислуховував їхні біди й клопоти, вмить владнував давні суперечки між позичайлами й позикодавцями, між продавцями й купцями, між олайонами й власниками худоби, між батьками й дітьми, між подружжями, між сусідами,

між крамарями.

Мгамба твердо посів місце старійшин під єдиною на всю єнкангу акацією. Кожен з прихідців залишав йому або торбинку з гостинцем, або й сотню-другу шилінгів, спершу Мгамба через Еуніс передавав торби з дарунками до хатчини Нйамбуру - для Камаї, потім обдарував Сайну, потім почав віддавати всім родакам у єнканзі.

А потім до табору завітав мган'га Дабасо. Вдвох зі старійшиною Кіпсанг'ом вони гукнули Мгамбу вбік, обоє стояли суворі, корчуваті, зморшкуваті, немов баобаби, що через спеку поскидали своє листя. Голову Дабасо прикрашав строкатий, оплетений бісером і намистом обруч, войовничо увінчаний кількома страусиними та турачачими пір'їнами, на зап'ястках громадились яскраві браслети з намистин і великих дерев'яних кульок, старечі груди й шия ховалися під розкішним коміром з намиста, бісеру, ланцюжків, поворожок і блискучих монет, з яких виформовувалися загадкові знаки й символи. Певно з огляду на важливість розмови Кіпсанг' накинув на плечі новеньку червону шукку, Дабасо прийшов у жовтій.

- Чи то правда, що Мгамба оголосив себе мгангою, приймає підношення й проголошує, хто з одноплемінників каже правду, а хто бреше? - в голосі Дабасо не чулося ні дещиці приязні, прилучаючись до слів сановного прихідця беззубий Кіпсанг' кивав головою та силкувався напустити на обличчя якнайсуворіший вираз.

- Що ви, мхашимівва[31] Дабасо! - смиренно відповів Мгамба. - Я всього лише молодий старійшина, втім, якщо **доброзичливий Нкай сподобив мене відрізняти брехню від правди, то чому б не допомогти одноплемінникам? Підношень же я не прошу, а те, що приносять, роздаю по єнканзі!**

- Нкай!? - спалахнув Дабасо. - **Хто ти такий, щоб розмовляти з повелителем дощів і небес!? Та Той, Хто Живе В Скелях навіть не кожному лайбону відкриється! Чи не замало посух і дощів прожив на світі якийсь Мгамба, щоб удавати з себе лайбона!?**

- **Я не вдаю з себе лайбона, мхашимівва!** - намагався довести очевидне Мгамба. - І з повелителем Нкаєм я не розмовляв, але хто ж, як не доброзичливий дарує пересічному самбуру незвичайну змогу!?

- Змогу! Яку змогу? Нема в тебе ніякої змоги, нікчемо! - затупотів ногами мган'га. - Він мвенда вазіму[32]! — повернувся Дабасо вже до Кіпсанг'а. - Не можна, щоб такий далі корчив із себе чаклуна - це розсмішить наших ненависників та розгніває головних старійшин і лайбонів!

Кіпсанг' уважно слухав і, погоджуючись кивав головою.

Епізод 3. Як усе починалося

Того лагідного осіннього ранку я прошкував від метро Кемден Таун до телекомпанії на Пратт Стріт, завчено відгородившись від навколишньої метушні вимикачем під назвою "самозаглиблення". Коли кілька років тому я лише починав працювати на "Метью Гопкінз Ті-Ві", цілодобове божевілля Кемден Тауна[33] мене спершу розважало, згодом почало дратувати, а згодом я успішно навчився його "відмикати", не підводячи

очей вище гомілок зустрічних і попутних перехожих та заглиблюючись у роздуми. Зазначеного ранку з останнім не було жодного клопоту, оскільки напередодні в нас із Ліс відбулася серйозна розмова на предмет подальшого співіснування двох закоханих сердець, причому про "співіснування" йшлося в буквальному значенні цього слова, тобто не про формалізацію стосунків, а про пошуки спільного житла, іноді це ще називають "звити гніздечко".

Досі ми зустрічалися переважно в моїй орендованій квартирі, в світлому двоповерховому котеджі під черепичним дахом на Брук Ав в Еджвері, рідше - в її кімнатці в Вудфорді, але Ліс давно мріяла про власний будиночок у спокійному передмісті і от нарешті від просто мрії ми наважилися перейти до їх втілення.

Було домовлено, що зранку я попрошу в боса тижневу відпустку з метою витратити її на ретельне обстеження будинку, який моя кохана білявка нагледіла в Саррі. В разі позитивного результату обстеження ми негайно звернемося до банку з приводу довгострокового кредиту, а якщо вищезазначений будиночок викличе в молодій парі бодай якісь вагання, молода пара матиме час на пошуки альтернативи.

Отож звертаючи зі строкатої Кемден Хай-стріт на нашу тиху Пратт Стріт я ретельно обмірковував закадровий текст своєї майбутньої розмови з босом, вигострюючи репліки до рівня, на якому огрядний та гучноголосий Джейсон Шуман - Головний продюсер "першого езотеричного", просто змушений буде виконати моє прохання. Махнувши знайомій барвумен з Бар енд Ко, яка чепурила перед своїм закладом квіти, я зайшов до двоповерхової будівлі з вивіскою МГТВ й рушив не ліворуч - до павільйонів і студій каналу, а праворуч - до офісу, де гніздилося керівництво та його нечисленна челядь.

- Привіт, Тоні! - радісно зустріла мене страж приймальної боса, в позаробочий час - велика шанувальниця кінних перегонів, власниця крейдяно-білої шкіри й синього волосся, Фріда. В студіях жартували, що якби Метью Гопкінз воскрес, то першою спалив би на вогнищі саме її. - Заходь - бос чекає!

- Чекає? Він що, вміє читати думки?

- Іноді мені здається що так!

Найбільше в Шумані мене вражала невідповідність між його слоноподібною статурою і проворністю, якій позаздрив би й центровий із провідної команди еН-Бі-Ей. Бос бадьоро вихопився з крісла й метнувся мені назустріч:

- Запам'ятай цей день, Ленґхеме! - вигукнув він замість привітання й енергійно затряс мою руку. - Одні чекають подібної нагоди ціле життя, іншим же вона випадає в розквіті літ! Відверто кажучи, я тобі просто заздрю!

- Ви про що, босе? - ошелешено спитав я, запідозривши, що огляд будиночка в Саррі напевно доведеться відкласти.

- Ти часом не дивився останній недільний калейдоскоп від Ю-Кей ньюз?

- Ні.

- А це вже непрофесіоналізм - тематичні сюжети мусимо виловлювати скрізь і всюди! - Господар кабінету відпустив мою долоню й повернувся в своє монументальне

крісло, вказавши мені на скромніше – гостьове. – А дядечко Шуман виловив – у дядечка Шумана на профільні сенсації нюх! Ну нічого – потім у Фріди переглянеш! Суть проста: до вікенду Ю-Кей ньюз готує десятихвилинний калейдоскоп неполітичних новин, і от цієї неділі з поміж інших сюжетів глядач побачив куцюзінький матеріал про чаклуна з напівдикого африканського племені, який, уяви собі, здатний, буцімто, відрізнати брехню від правди!

– Африка кишить чаклунами, — не виявив я особливого здивування. – Там би й сам Гопкінз розгубився!

Всі знали, що Шумана тішить, коли його підлеглі доречно вводять у розмову ім'я нашого потойбічного патрона. Над кріслом боса висіло величне полотно зі стилізованим під панка (чи не вплив Кемден Тауна?) найвідомішим мисливцем на чаклунок усіх часів і народів. Витіюватий шлейф під ботфортами Метью прикрашало витиснене золотом гасло телеканалу: "Ми розшукаємо всіх відьом!"

– Але цього разу там щось особливе! – ще дужче запалився Шуман. – Той кореспондент... — бос зазирнув у свій смартфон, – Менлі, розказує про шалений ажіотаж довкола чаклуна. Каже, що нічого подібного не бачив. Ленгхеме, це сенсація! Досі зливи відгуків сюжет не отримав, по суті пройшов непоміченим і це чудово – отже ми будемо першими! Власне: квитки Фріда вже замовляє, готелі бронює. Лети туди й зроби мені серію репортажів про цього правдовидця! Так як ти вмієш, Ленгхеме: яскраво, нешаблонно, дотепно! Хлопче, я в тебе вірю! Природно – пустимо твої репортажі в прайм-тайм, і я обіцяю: по поверненні в Хітроу Тоні Ленгхема зустрічатиме натовп неадекватних шанувальниць! Вони закидають тебе трояндами! Словом, не барися – йди, пакуй валізу і, до речі, не забудь зробити щеплення від жовтої гарячки!

Коли, переглянувши у Фріди сюжет Менлі й отримавши коди бронювання, я вийшов надвір, там уже перішив осінній дощ, парасольки поодиноких божевільних люто шматував холодний лондонський вітер.

Впродовж дев'ятигодинного нічного перельоту до Найробі я розривався між сном, бодай поверховим вивченням особливостей Кенії та загадкового племені самбуру – до нього, за свідченням Менлі, належав чаклун, і відновленням стосунків з Ліс, яку мій наглий відліт на край світу спочатку здивував, потім засмутив, а коли наш Боїнг пролітав уже десь над Алжиром – прогнівив. Я не знайшов нічого кращого, як пообіцяти їй, що зате наше майбутнє гніздечко в Саррі буде прикрашене справжньою (а не підробкою з Кемден-маркету!) статуеткою з чорного дерева! "Тільки не нижчою за три фути, Тоні!" – написала вона мені на смартфон. Я мусив здатися.

Кенійська столиця зустріла мене навдивовижу прохолодним ранком. Схоже, з-поміж усіх білих пасажирів рейсу я був єдиним, хто летів не на сафарі, тому кореспондент каналу Ю-Кей ньюз Артур Менлі впізнав товариша по цеху раніше, ніж я розгледів своє ім'я на аркуші в його руці. Вже на борту Боїнга мене наздогнав дзвінок від Фріди, турботлива "потенційна жертва Метью Гопкінза" повідомляла, що поки я слізно прощався з Ліс, телекомпанія вкотре потурбувалася про свої кадри й домовилася з Ю-Кей ньюз, що з аеропорту Найробі їх двомісний літак допровадить мене

прямісінько до того містечка з важковимовлюваною назвою, де отаборився загадковий чаклун. Втім, привітавшись, Менлі – невисокий, трохи метушливий, вбраний у бездоганний костюм з краваткою, шатен умить опустив мене з недосяжного кенійського неба на землю:

– З літаком не вийде! На сомалійському кордоні знову обстріляли блокпост урядових сил – можливо доведеться летіти на репортаж з місця подій! Але не переймайся – наш водій відвезе тебе до Наньюкі на службовому мінівені!

– І довго їхати?

– Самсон домчить за дві з половиною години! Снідати будеш?

Відмовитися було б не лише нечемно, а й нерозумно.

Самсоном виявився величезний рукатий африканець з круглою, наче м'яч, головою, величезною приязною усмішкою фактично на увесь діаметр "м'яча" і шкірою чорною настільки, що чорнота, здавалося, відливала таємничою синизною. Завантаживши мої валізи в обіцяний мінівен, де вже всілися ми з Менлі, водій упав за кермо й авто рушило. Я одразу зауважив, що доволі містку й комфортну Тойоту було оснащено сучасним навігатором, рацією, репелентами від комах, під ногами в Менлі стояв ящик з пляшками, вода – вирішив я. Дах автівки піднімався й це зародило в мені підозру, що у вільний від роботи час Самсон возить до тутешніх національних парків туристів – попри акцент його англійська була цілком прийнятною.

Дорога від аеропорту до центру Найробі, де знаходився корпункт Ю-Кей ньюз, зайняла аж півтори години, головню – через нескінченні ранкові затори, здавалося, що ціле місто вирішило разом кудись переїхати. Передмістя кенійської столиці поставали переді мною як хаотичні барвисті нетрі, які не менш барвисті мешканці спорудили з жерсті, рифленого профілю, фанери й пластику. Узбіччями, здіймаючи цегляного кольору пил і ризикуючи потрапити під колеса, в обидва боки сунули невиразного віку кенійці з велосипедами в руках і стрункі кенійки з кошиками на головах, під ногами в них завзято сновигали дітлахи. Найвідчайдушніші з місцевих висіли на порогах, вікнах та інших підходящих виступах іржавих автобусів, не залишилися "незаселеними" й дахи транспортних засобів.

З наближенням до центру зовнішньо розміщені пасажери громадського транспорту поступово обсіпалися, почали з'являтися багатоповерхівки. З їх дахів, з дерев і навіть з вуличних ліхтарів за столичною метушнею спостерігали флегматичні марабу. Похмурий пейзаж приємно урізноманітнювали бузкові алеї квітучої жакаранди.

Прикрасою урядового (він же бізнесовий) кварталу Найробі, куди ми врешті-решт дісталися, слугує схожа на велетенську водогінну вежу двадцятивосьмиповерхова споруда Міжнародного конференц-центру. Виглядало на те, що нею архітектурні пам'ятки столиці Кенії й вичерпуються.

Доручивши Самсонові підготуватися до поїздки в Наньюкі й запевнивши, що з валіз у мінівені нічого не зникне, Менлі повів мене снідати до ресторанчика Чікен Інн, єдиною перевагою якого, як повідомив журналіст, було те, що заклад розташовано в двох кроках від корпункту.

- Що ти думаєш про цю історію з чаклуном-правдовидцем? - спитав я в Артура, вправно пораючи соковите куряче стегенце.

- Та дивно якомсь! - пожвавився Менлі. - Насправді в Кенії чаклун на чаклунові сидить, але переважно або, так би мовити, "за посадою" - от потрібен у бомі ворожбит і все! - або для туристів. А тут... Я бачив, як до Мгамби підводили двох підлітків - котрийсь із шибеників поцупив на розкладці пляшку з колою, ті витискали з себе всього по два-три слова й цього було достатньо, щоб правдовидець тут таки визначав злодія. Плачучи хлопчак зізнавався й каявся!

- Трюк?

- Тоді геніальний! Перевіряли, привозили з бушу людей, які аж ніяк не могли бути знайомими з чаклуном! Напівдикий пастух ледь промимрить кілька слів, а Мгамба вже визначає, що в його словах правда, а що брехня!

- І як реагують напівдикі пастухи?

- Навколішки падають! Обожують! Відповідно, чаклуни "за посадою" втиху скреготять зубами. Туристи потроху підтягуються.

- Бачу, відрядження вимальовується цікавим!

Всідаючись у мінівен до Самсона, я попросив Менлі, щоб по моєму поверненню в Найробі він склав мені компанію для походу в Карнівор - найзнаменитіший ресторан Кенії. Платитиму зрозуміло я - в віддяку, так би мовити, за транспортні послуги.

- Побувати в Найробі й не скуштувати в Карніворі страви з м'яса буйвола, страуса, або крокодила - злочин! - аргументував я свій інтерес. - Мені начальство не вибачить!

Сміючись, Менлі розвів руками, мовляв: добре, чого не зробиш для колеги!

Кілька років тому мені вже доводилось робити серію репортажів про африканського чаклуна, щоправда з Танзанії. Напевно саме тому на розшуки загадкового кенійського правдовидця Джейсон Шуман відправив мене, як такого собі фахівця з питань, до яких я, зрозуміло, ніколи себе не зараховував. Тоді предметом моїх сюжетів виявився банальний шарлатан, який удавав буцімто, зазирнувши в очі хижого звіра, здатен визначити, є цей звір людоджером чи ні. Оскільки піймати живого лева, або леопарда доволі клопітно, псевдочаклун перебивався дрібнішими вправами, як от вилікування від укусу мамби[34] восьмигодинними замовляннями, або виготовлення приворотного зілля з місцевого кактусоподібного молочаю. Насправді єдине, що в танзанійському шарлатані було справді цікавим, це дивовижна міміка. Без сумніву, природний потяг його лицьових м'язів до видозмінювань і мавпування надовго псував настрої Роуену Аткінсону[35], звісно, якщо він переглянув хоча б один із моїх тодішніх репортажів.

Власне, це я до того, що стан і якість африканських доріг не мали б мене вразити, але вразити таки спромоглися. Щойно ми виїхали за межі столиці, залишки твердого покриття надійно пірнули під товстий піскуватий шар червоної глини, подекуди (і що далі від Найробі то частіше) під цією глиною таїлися не лише залишки асфальту, а й чималі вибоїни. Мінівен тоді несамовито підкидало або шпурляло вбік, Самсон лаявся, а я непокоївся за збереження камкордерів, адаптерів, акумуляторів, штативів та іншого репортерського обладнання у валізах. Іноді складалося враження, що через розм'яклу

дорогу перебрів табун слонів, угрюзаючи кожною ногою в землю дюймів на чотири-п'ять принаймні, після чого ці сліди миттєво затверднули. Тоді Самсон пускав Тойоту узбіччям.

Попри жахливий стан дороги, рух у обидва боки виявився доволі інтенсивним, іноді навіть виникали спонтанні затори. За моїми спостереженнями приблизно чверть відчайдухів складали представники європеїдної та жовтої рас (вазунгу їдуть на сафарі! – задовольнив мою цікавість Самсон), решта належала до строкатої мішанини кенійських племен.

Розмаїттю рухомого складу на шляху від Найробі до Наньюкі позаздрив би й Лондон Класік Кар Шоу[36], одного разу мені навіть здалося, що назустріч нам прошмигнув раритетний Ягуар Марк п'ятдесят дев'ятого року, хоча я міг і помилитися. Прикро гальмували рух найрізноманітніших марок і модифікацій трактори з пристосованими для пасажирських перевезень причепами. В одному місці, де за Макою, з такої гарби на дорогу впала клітка з курми, транспортний засіб зупинився й водії та пасажир з умить утвореної довжелезної валки автомобілів терпляче чекали, поки галасливі власниці животини злізуть з причепа, повиловлюють переполохану птицю й завантажуться з нею назад.

Руїру - Тіка - Макою - Саґана... Ми їхали на північ, минаючи містечко за містечком, вздовж узбіч нескінченним закільцьованим кінороликом мерехтіли заправки, базарчики, продуктові та сувенірні крамнички, курні мангали, на яких смажилося якесь їдло, обмінники валют, розкладки з дріб'язком, і знову заправки, знов базарчики... Варто було Тойоті зупинитися, як її вмить обступали торгівці сувенірами, тицяли нам у вікна разки намиста, браслети та інші прикраси з бісеру, маски, фігурки людей і тварин, витіювато орнаментоване взуття, розмальований посуд...

- Замана сана[37]! Замана сана! - лементував зморшкуватий дід у заяложених шортах, пхаючи мені під ніс величезні мідні заушники з загадковою чеканкою.

Таких як він, надто наполегливих, "комерсантів" Самсон відгонив кількома гучними уривистими фразами.

В місцях, де закільцьований кіноролик миготливого кенійського буття ненадовго рвавсь, перспектива відкривалася моїм очам у вигляді висушених, витолочених людьми й худобою пустирищ, у глибині яких купкою плоских валунів тіснилися масайські (коментар Самсона) хутори, де-не-де рудий буш приречено досліджували табунці худючих кіз, рідше - корів.

Після повороту на Ньєрі кількість автомандрівників помітно зменшилась, і я їх, відверто кажучи, розумів, оскільки ту непевну, наче вирвами видзьобану ямами порохню, якою ми поїхали далі, жоден європеець не позначив би як дорогу. Скоро, якраз після чергового скреготу підвіски мінівена, Самсон спрямував мою увагу кудись над верхівки зібраних у невеличкий гайок парасолеподібних акацій:

- Кенія! - Погоджуючись із ним, я втомлено кивнув. **- Гора! Ол-Доньо-Кері[38]! -**

наполягав водій і лише тоді в далекому синьому мареві за гайком я розгледів темну, майже чорну скелю, яка ніби вгризалася в небо вищербленим зубом якоїсь велетенської тварюки.

Далі я вже не випускав її з поля зору. Схоже, ми огинали другу за висотою вершину Африки величезним півколом і я намілювався красунею вдосталь. Тут, біля її підніжжя, зелені було більше, війнуло свіжістю, в одному місці я розгледів у заростях родину величавих жирафів.

Не заїжджаючи в Наньюкі, Самсон звернув прямо до готелю під задовгою як на мій смак назвою Фермонт Маунт Кенія Сафарі Клуб, що ховався в савані десь між містом і горою. Побачивши, в якому дивовижному едемі промайнуть дні мого відрядження, я почав, було, проймаючись відчуттям невимовної вдячності до слоноподібного Джейсона Шумана, мого гучногоголосого боса, ладного оплачувати своїм співробітникам такі розкішні умови праці, втім вчасно згадав, що вибором готелю й бронюванням апартаментів у ньому, займалася, власне, крейдяношкіра й волошковокоса Фріда, тож відчуттям невимовної вдячності я маю проймаючись в першу чергу до неї.

Перевантаживши мої валізи з мінівена на відкритий автомобільчик готелю й отримавши слова вдячності, Самсон поїхав. Від головного корпусу Фермонт Маунт Кенія Сафарі Клубу до будиночка, що за розкішшю й розміром не поступався, либонь, помешканню таланливого работоргівця вісімнадцятого століття, мене везли на тому таки автомобільчику, а я озираю тим часом навколишні краєвиди й поринав у підсилену втомою солодку млість.

По суті готель був не чим іншим, як величезним, гарно доглянутим садом, у наймальовничіших місцях якого понаставляли будиночків для жильців. Само собою, навколо буяли цілі хащі екзотичних квітів, необхідне затінення їм забезпечували розкішні пальми, акації та інші, незнайомі мені, дерева. Поміж пальм і квітучих чагарників по дбайливо підстриженому трав'яному килиму неквапно прогулювались павичі, блищало прохолодною гладінню штучне озеро, а над усіма цими пишнотами в чарівливій близькості панувала величава Кенія.

Занісши мої речі в будиночок, служник перевірів, чи працюють у ньому кондиціонери й поїхав, наостанок порадивши не залишати відчиненими двері на терасу, бо до мене в гості можуть завітати мавпи. Я прийняв душ, пообідав замовленими в номер стейком під грибною підливою, томатним супом і копченим шотландським лососем та й завалився спати – нічний переліт і денна подорож висотали мої сили до краю, до того ж уже поночіло. Нехай – на пошуки чи то чаклуна чи то правдовидця Мгамби я вирушу завтра.

Лука. Травневі грози й бурхливий взяток з акації

На додачу до круп Лука взяв у Люби хлібину, півлітра олії, брусок яготинського масла, пачку вермішелі, оселедця (свіжі – щойно завезли! – переконувала продавчиня), пральний порошок і лампочку – перегоріла в повітці. Повертаючи решту, молодиця журно глянула на покупця, Люба завжди кидала на Луку журний погляд – сільчани знали, що Савка – її чоловік-паливода, бува, й руку піднімає на благовірну, тож

продавчиня либонь приміряла цього ставного, нестарого ще й незрозуміло чому самотнього пасічника до себе.

Поки Лука скуповувався, на лавці біля "сільпо", як за звичкою називали поташняни свій заклад торгівлі, вродилося двоє місцевих п'яничок, Мишко й Трифілій на прізвисько Треф. Не інакше, як підстерігали! – подумки усміхнувся Лука, ставши на ганку, а Мишко, вгледівши відвідувача крамниці, прискалив жовте від тютюну око:

– То пригости пивасиком, пасічнику! А ми тобі в пригоді станемо!

Лука залишив біля друзяк торбу з крамом і повернувся до Люби по пиво. Він не хотів заїдатися з цими незлобивими пустоплясами, як, власне, й із будь-яким іншим поташнянином, до того ж Мишко з Трефом завжди готові були допомогти по господарству, а таке варто цінувати й заохочувати коли хазяйнуєш у селі сам. Взяв три плящини Чернігівського, сиділи на лавці, потягували прохолодний напій, насолоджувались весняною теплістю.

Село Поташ вільотно вклалося на західному березі невеличкої річечки, яка давно перетворилася на довгий, порослий рогозою, очеретами й верболозами видолинок. Від любо обрамлених славнозвісними українськими садочками хат стелилися в долину барвисті рушники городів, нижче буйні зарості верболозів межувалися з платинами сіножатей, кожну з яких було дбайливо позначено зграбною копичкою, або й двома. Посеред села, якраз навпроти закритої нині школи, вабила око тиха гладінь невеличкого ставка, головним і незаперечним пожитком від якого були дорідні поташнянські раки, подекували, що кульгавий Антон – найпідприємливіший із місцевих хазяїв, якийсь час навіть постачав їх до столичного ресторану.

Супротивний, східний берег видолинка впирався в доволі високе як для рівнинної місцевості, густо заліснене пагорбкувате пасмо, Лука не одразу дізнався, що ця рясна грива є не що інше, як опоетизовані Шевченком Канівські гори.

Розморений випитим Трифілій флегматично відгонив приваблену пивним солодом муху, та виявилася впертою й несподівано їхній тандем народив озвучений п'яничкою афоризм:

– Муха сідає на мене, щоб перевірити чи я ще не труп!

– Ще кілька разів налигаєшся як ото вчора й вона свого дочекається! – заспокоїв товариша Мишко.

– Принаймні не сьогодні! – легковажно відреагував Треф. – Сьогодні мені для старту літра пива потрібна, а Лука більше не дасть!

– Не дам! – підтвердив пасічник.

– До речі, — звертаючись до Луки, змінив тему Мишко, – чув новину? Кажуть, на вокзалі в Корсуні піймали справжнього синього?

– Брехня – всіх синяків давно виловили й знебарвили!

– А я що казав? Ультрамарин – зло! Замах на суспільні підвалини! – вигукнув із робленим пафосом Треф.

– Хтозна-хтозна, — гнув своєї Мишко. – То в них там, у європах, сказано – зроблено, а в наших нетрях...

- А щеплення? - з сумнівом продовжив Лука. — І як би він досі крився?
- Кажуть, щеплення взяло не всіх. А піку тональним кремом мастив!
- А от цікаво, — знову встряв Треф. - Всі знають, що синявість починається з лунки...

- З чого? - не второпав Мишко.
- Ну, з цієї білої дужки на нігті, а от знебарвлення, воно по всьому тілу одночасно відбувається, чи як?

Лука знизав плечима.

- Скоро й ми будемо в європах! - мрійно продовжив Трифілій. - По телику казали: в жовтні самміт - вирішальний! Дві тисячі двадцять шостий зустрінемо вже в Євросоюзі! Чув, Михо, а ти знаєш, що в Європі кожному безробітному по п'ятсот євриків на місяць дають!

- Брешуть!

- Правда, щоб я скурвив! Ех, та за п'ятсот євриків я все Любчине "сільпо" куплю, ги
- вкупі з Любкою!

- Ага, готуйся - Савка тобі череп у грудну клітину вжене!

- Це в тобі заздрість говорить! - блаженно оскалився кривими зубами Треф. - Бо мене Савка дожене чи ні, а тобі Милана за чужу молодицю крашанки поб'є!

- Ну ви гуторте собі, - підвівся Лука, - а я піду - масло в торбі розтане!

- То гукай у разі чого! - кинув йому навздогін Мишко.

З Поташем Лука познайомився ще коли працював на пак-заводі. В ті далекі часи тутешній ставочок славився не лише раками, а заводський майстер Несторович - затятий рибалка, мав у цьому селі свояка й кілька разів брав із собою на коропа Луку - симпатизував парубку. Найдужче хлопця вразила тоді поташська тиша: ні мотори тобі не гарчать на кожному кроці, ні музика з кожного відчиненого вікна не гримить, ні залізниця не постукує, наче цвяхи в голову забиваючи. Воно, Рожищів, звісно, не столиця, але що таке справжня живлюща тиша, Лука відчув лише тут. Мукає десь у лузі на прикольні корова, перегукуються півні, цвірінькають горобці - на такому тлі й віддалене деркотіння мотоцикла видається природним і враження не псує.

Про живлющу поташську тишу він згадав після нищівного розриву з Оксаною, коли світ, здавалося, ось-ось провалиться в безвість, бо не може ж світ удавати, що нічого не відбулося, що нічого не відбувається, бо кожне неправдиве слово в ньому на вагу новітнього багатофункціонального авіаносця й він, світ, не зможе довго тієї ваги витримувати. Отоді розчавлений усіма авіаносцями світу Лука й згадав рятівний круг, що називається Поташ. Кинув два клунки й коричневу валізу в Опель і рвонув до давнього свояка вже покійного на той час бідаки Несторовича, і свояк його згадав, виділив куток і не пхався з розпитуваннями - побачив, зрозумів, що рожищівський рибалка цього разу приїхав до нього не на коропа.

Село вимирало. Молодь тікала в міста, старі лаштувалися в свою дорогу - на мари, свояк і сам готувався, не на мари - до дітей у Київ - кликали, поки що на зиму, а може... З Канева крутелики на джипах наїхали - рибу вибили, чого тут нудити? Хати

пустують...

- Що, й купити можна? - загорівся Лука.

- Задарма! Майже...

Видзвонив хазяїна хатки, такої славної, такої намальованої, під яблунево-грушевим горбком-садочком, зі смарагдовим рушничком-городом до видолінку, з криничкою й повіточкою, з ґаночком і здичавілим котом на порозі... обійстя не дуже навіть і занехаяне без господаря. Той обдивився авто. Опель, м'яко кажучи, не з салону, але ходовий - вдарили по руках, свояк приніс самогону - обладку обмити... І Лука зараював. Скоро, правда, зашпори відійшли - на шмат хліба заробляти треба, а в селі ніде - поїхав у Рожищів до Пашки, а тут саме Вартан зі своїм "зоопарком". Нічого - буде куди повертатися! - тішився.

А за два роки, коли непотоплюваний авіаносець брехні переламав Луці хребет остаточно й невиліковно, осів у Поташі. Після Майдану дали смішну пенсію й військові пільги то на хліб було, а до хліба приробляв. Жартуючи, а зрідка, як доводили, то й гнівлячись, відмахувався від надокучливих поривань турботливих поташських приятелів підшукати йому серед місцевих пасію. Завів кролів, курей у Поташі тримати ризиковано - лисиці, а кроля до клітки вкинув - росте!

Лише коли заякорився в селі остаточно, зауважив обставину, якої досі не помічав, а йому ніхто не казав. З'ясувалося, що Поташ - справжнісінька Мекка для бджолярів чи не з усіх довколишніх і навіть деяких віддалених областей зі столицею включно, а причина паломництва проста - суцільне заліснення славнозвісних Шевченківських гір медоносними акацією й липою.

На подив, серед самих поташнян особливого потягу до бджільництва їх новий односелець не спостеріг. Власне, пасічників у селі було всього два, обидва старі діди з потрухлими вуликами й пригаслими очима, один із них, який і навчив згодом Луку таємницям і тонкощам солодкого промислу, сухий наче скіпа, дядько Клим пояснив ситуацію: приїжджі ставлять пасіки на обійстях поташнян, залишаючи хазяїну по півлітра меду з сім'ї, а в деяких же ж із них по півсотні й більше вуликів. Місцеві купуються в медові - куди їм ще бджіл заводити!

А Лука завів - до вподоби йому було це ремесло. Власне, для Луки бджоли стали останнім штрихом доведеної картини повнонагомого Поташського раю. Особливо коли заходилося на вдалий сезон і на багатющий взяток, коли з акацієвих кетягів аж капало, коли від густого, наче смола, духу випарюваного наприску паморочилась голова. Наче цілий світ гудів тоді над ним, тріумфально виспівуючи гімн життю, і меду було стільки, що не вмщався в чарунки, і сам Лука вимащувався в мед, ходив у каптурі наче бджолиний бог у німбі, наче сама природа щедро купала його в своїх нектарах!

На той час, із середини травня по кінець червня, село оживало: чи не на кожне дворище завозились пасіки, вигідно підроблялися розвантажуючи-навантажуючи вулики Мишко з Трифілієм, снували день і ніч на своїх забрьоханих автівках бджолярі, ріс виторг у вдоволеної Люби, гуділо життя в занехаяному скверику біля школи, куди пасічники заїжджали бджолопавільйонами, й де під добрячу чарку варили собі

вечорами юшку. Лука до них на гостини не ходив – у його раю з зануреним у тишу цвіріньканням, кукуріканням, муканням, віддаленим мотоциклетним деркотінням і гудінням бджіл місця для людей не було...

Цьогоріч без меду не залишимося! – тішився, повертаючись від крамниці додому, несподіваний повів вітру осипав його пригорщею останніх пелюсток яблуневого снігу. – Пуп'янки на акації повносили – без пустоцвіту, й липа за всіма прикметами не підведе! Якщо не задощить.

Мед у Луки прямо з дому забирали підприємливі молоді гуртовики, казали, що продукт іде на експорт. Звісно, продавати на баночки по базарах було б чи не вдвічі вигідніше, але Лука торгувати не вмів, а головне – поташська тиша, рай цілковитої самотини, без якого він не зміг би тепер прожити як риба без води – його з собою на базар не потягнеш. Нічого, Луці вистачало, навіть колесами знову розстарався, не Опелем, звісно, та на дідька йому той Опель, старенький, варений-переварений Жигулик-двійочка – те що треба! Самотина самотиною, а мусиш – то до бджільницької крамниці в Корсунь мотнутись, то до аптеки, то по пенсію в Мар'янівку, та заразом і за газ та електрику заплатити.

Ні, цього сезону взяток буде годящий, Лука сам бачить і пасічники в скверику гомоніли. Поки що бджоли працюють на радість – при місячному світлі й уночі летять! Тож якщо не задощить... Гарно вторгує – купить пральну машину, ту, що сама пере – хазяйки не нахваляться...

До вечора ще накосив кролям трави, понавощував рамок, прополов грядку. А коли ліг, знову почав думати про пральну машину. Це ж доведеться й насос у криницю опускати? Розпитаю Лєвковича, – вирішив. – Він дядько хоч і старий, а тямущий – підкаже, як краще...

Воно до пральної машини годиться й господиню – суто жіночий клопіт... – Нащо, нащо ти себе їси? – карався. – Нащо знову, обіцяв же ж собі! Але якщо клята дума вгризеться в карк, як ото кліщ у бджолу, хіба її витруїш? Годилася, годилася до цієї славної, наче намальованої під садочком-горбком хатинки господиня, й передбачалася, й копійка під цю справу складалася; щоб не лише пральна машина нова, а й меблі, а й дах перекрити, а й паркан, і склопакети, й не варений-переварений Жигулик, а... щоб не гірше як у людей...

Коли щасливим власником славно-намальованої під садочком-горбком хатинки він повернувся в Рожищів, Пашка радив їхати чіплятися за столицю – Київ усе перемелює, й горе Луки перемеле, той і не зоглядиться. Луці, власне, байдуже було куди їхати, він одне знав – у містечку не залишиться, не витримає – серце розірветься коли зустріне раптом на вулиці Оксану, або синка, білявенького й небесноокого – в маму та по дорослому майстровитого – в тата, свого Бориславчика. Навіки в'їлися йому в мізки слова малого, які той випльовував, захлинаючись дитячими слізмами, коли Лука дратливо пхав до коричневої валізи своє ганчір'я: "Сволота! Сволота! Сволота! Ніколи тобі цього не прощу!" Але нічого – Борислав підніметься, ще зйдуться вони з сином і той батька зрозуміє, і пробачить.

На Київ то й на Київ. Пашка кудись дзвонив, домовлявся, казав день-два почекати, ці два дні Лука вирішив відбутися в батьків. Хоч і не хотів – негоже дужому здоровому чоловіку з'являтися до тата й мами побитим, а точніше – принизливо оббреданим псом. Але не з'явитися взагалі – ще гірше, вони ж знають про розрив, самі ночей не сплять. Сів на маршрутку до Підгірців, поїхав. Все було так як Лука й передбачав: спочатку мама плакала, батько кутив і супився, потім мама ковтала пігулки від серця й голосила що ніколи більше не побачить онука, на це старий дістав з буфета карафку й сказав, що горе заведено заливати горючою. На подив мама навіть не заперечила. Про Оксану не говорили ні слова, більше про Борислава – йому тоді саме виповнилося десять. Хвалилися, що днями дзвонила Михайлина – молодша на вісім років сестра Луки вийшла заміж за литовця й давно виїхала до Клайпеди. Само собою, мама просила сина пожити трохи в них, та Лука сказав, що друг підшукав йому роботу в Києві.

– У Києві? То там же десть Ніна живе! – стрепенулася мама. – Твоя двоюрідна – покійного Бориса дочка! Може б і куток виділила – рідня ж! Шкода адреси не маємо. Був телефон, домашній, та давно не відповідає, мабуть відмовилася від домашнього коли мобільники позаводили!

– Нічого, – заспокоював її Лука, – дам собі раду й без Ніни!

Залишатися в батьків не збирався категорично. Тут би його жаліли, а Лука терпіти не міг коли жаліють.

Повернувшись до Рожищева й обминаючи середмістя, аби по можливості непоміченим дістатися до Пашки, в скверіку за музичною школою Лука надібав пересувний парк атракціонів. На галявині, де за далекого рожевого його дитинства ще топталася на заасфальтованому танцмайданчику рожищівська молодь, стояла надувна гірка, карусель, батут, машинки-гойдалки для малюків і конструкція для стрибків на еластичних розтяжках (згодом Луку просвітили, що ця забавка називається "кенгуру"). Ще якісь розваги ховалися в яскравому надувному наметі поруч. Поки їх чада розважалися, кілька матусь знічев'я перетирали містечкові плітки. Збоку, відділені від майданчика густими кущами здичавілого жасмину, який нещодавно відцвів, стояли два вантажних фургонів з трейлерами на фаркопах, бусик з причепом-будиночком і войовничий позашляховик Тойота Ленд-крузер із затемненими вікнами.

Аби не потрапити на очі, а відтак і на язик пильним рожищівським кумасям, Лука прискорив ходу та раптом, наздогнавши й майже брутально притримавши за лікоть, його зупинив невисокий тілистий чоловічок, смаглява шкіра, темне волосся й сокиркуватий ніс якого виразно вказували на Кавказьке походження нахаби:

– Брат, вибач, ти часом не електрик?

– Трохи тямлю! – знизав плечима Лука. – Два курси в КАДІ[39] й п'ятнадцять років у бригаді наладжувальників на пак-заводі дозволяли йому не кривити душою.

– Брат, допоможи – ніяк не можуть паровозика запустити, нуль від фази, ішаки капловухі, не відрізнять! На плечах мені дітей кататимуть, клоуни! – заторохтів чоловічок, тягнучи Луку до полум'яно-червоного транспортного засобу з кількома вагончиками на мініатюрних рейках, біля якого знічено вовтузилося двоє молодиків –

смаглий кавказець і солом'яночубий слов'янин.

- Тестер маєте? - спитав Лука, зазираючи до розверненого нутра блоку живлення забавки.

Коли за п'ять хвилин паровозик поїхав, тілистий кавказець заходився вдячно трясти Луці руку:

- Дякую, брат! Приводь свого сина, приводь свою доньку - цілий день безкоштовно кататиму! А може ти й трейлер водити вмієш?

- Чого ж - в армії на КрАЗі їздив - понтон тягав!

- Понтон! - збудження кавказця сягнуло межі. - Чуєте, ішаки капловухі, людина понтон тягала, а ви? Брат, іди до мене на роботу: на фургон сядеш, генератор на себе забереш, ми в сезон гарно заробляємо, не зобиджу! - і пхнув долоню для знайомства, - Вартан!

- Лука! - потис Вартанову п'ятірню перспективний електрик.

- Лука, справді? - зрадів той. - Все, відсьогодні ти вже в моєму "зоопарку", згода? Лука, яке гарне ім'я, а головне - коротке! Довгі слов'янські імена просто кара! Лука, ха! Колись у мене один клоун працював, теж непоганий електрик, але ім'я, - власник паровозиків і каруселей вимовив його по складах: - Вар-фо-ло-мій! У мене язик вузлом зав'язувався - довелося звільнити! Ну що, згоден? По очах бачу, що згоден!

- Але я не можу довго затримуватись у Рожищеві.

Таке було неможливим, але радість і збудження Вартана зросли ще дужче:

- Яке затриматись, ара! Та я на колесах живу! Завтра переїздимо до Корсуня, далі Городище... Романтика, менестрелі, бременські музики... Лука - це все про нас! Запам'ятай: вовка ноги годують, а Вартана каруселі!

Окрім власника до штату мандрівного луна-парку входили: господар другого фургона, "машиніст" паровозика, інструктор при "кенгуру" й касир Юрчик; слюсар, механік, водій бусика з будиночком на колесах, він же - наглядач при батуті й каруселі Македон, а також єдина жінка - господиня яскравого намету, куховарка й прибиральниця Цвітана. Молодого одноплемінника Льову, який опікувався енергозабезпеченням "зоопарку" й підстраховував колег у випадку великого напливу відвідувачів, але вдвох з Юрчиком не спромігся відрізнити нуль від фази, і який, як з'ясувалося, доводився Вартанові далеким родичем, останній відправив додому в Одесу, прийнявши на його місце Луку. Для ночівлі в розпорядженні новоспеченого атракціоніста був величезний фургон, в іншому фургоні ночували Македон з Юрчиком, Цвітана спала в бусику, будиночок на колесах слугував кухнею. Вартан, як особа вищого рангу, в кожному новому містечку винаймав номер у готелі, або приватне житло.

Лука не цікавився, але вже першого вечора, допомагаючи новому працівнику облаштуватися, балакучий, вертлявий, років на вісім молодший за нього Юрчик посвятив колегу в найпотаємніше:

- Думаєш, Вартан взяв тебе, бо ти кращий за Льовчика? - Лука стеновав плечима. - Не задирай носа - гайморит розвинеться! Просто Льовчик часто лягав спати в своєму

фургоні, а вранці виходив, потягуючись, із Цвітаниного бусика, просік?

- То й на здоров'я йому! - хмикнув Лука.

- Ага. Тільки в Одесі на Льовчика чекає жінка з дитиною, а Вартан, як дядько, чи хто він там йому, обіцявся родакам пильнувати моральну чистоту землячка! Виходить, Цвітана тепер нічия. Та гляди, те що ти сів на Льовчиків трейлер, ще нічого не означає! Я навколо неї свою карусель закручу, просік?

- Мені байдуже! - заспокоїв білявого колегу Лука. - А що вона взагалі в "зоопарку" робить: сама, між чоловіків, у польових умовах?

- Каже, що криється від брата. Буцім, поки той сидів, Цвітана квартиру в столиці продала, хоча насправді не продавала - аферисти її саму з тієї квартири вижили. Правду каже чи мутить - хтозна, а в нас довгий ніс і великі вуха не вітаються, Македон он взагалі без документів кантується!

- То може він довкола Цвітани карусель і закрутить?

- Ні, мовчун по інших видах спорту! До речі він перукар - своїх безкоштовно обслуговує!

- А Вартан не суперник?

- Сім'янин! До нього в готель жінка з Одеси приїжджає. Ну, або він до неї. Щотижня!

- Респект!

- А ти чого до нас пристав? - змінив тему Юрчик.

- Через жінку...

- Що, роги домалювала?

- Ні... темпераментами не зішлись...

- Ну-ну...

- А ти сам чого тут?

- Гроші потрібні.

- Любиш гроші?

- Ні - тачки! В нас у Нетішині, в кого крутої тачки нема з тим і не розмовляють, просік? А в Вартана за сезон можна непогані бабки підняти. Знову ж таки - повний пансіон! Куплю тачку, оженюсь, стану поважним членом громади!

Менше всього цікавили тоді Луку деталі особистого життя Цвітани, а все ж придивився наступного дня до куховарки й хазяйки намету де, як з'ясувалося, містився механічний бичок і дитяча ігротека. Не юна, але ще й не зів'яла зеленоока русявочка. Сказати б, у соку, але з соком не надто - худорлява, хоча випуклості присутні. М'яке обличчя, свіжі вуста, в очах ледь вловима іронія. На таку не лише в Юрчика губа відвисне...

Увечері в Луки боліла голова, а глибокої ночі його розбудила очікувана гроза. Спалахи блискавок вихоплювали з п'ятми циферблат будильника, глянсувату клейонку, що звисала бганками зі столу, й зашкленний портрет дев'ятирічного Бориславчика на біленій стіні - вбраний у помаранчеву курточку й такого ж кольору шапочку синок стояв під засніженою ялинкою й усміхався. - Хоч би цвіт не побило! - занепокоївся

пасічник. Травневі грози гарні, але краще хай би це були спокійні нетривалі дощі. Втім акація лише почала цвісти, тужаві кетяги витримують!

З книги Ентоні Ленгхема

Епізод 4. Репортаж на Метью Гопкінз Ti-Bi та відвертість Сіласа Ндіку

- Доброго вечора, доброго вечора, шановні глядачі нашого улюбленого телеканалу! Сьогодні з вами спеціальний кореспондент першого езотеричного Тоні Ленгхем, а веду я свій репортаж із розташованого на самісінькому екваторі кенійського містечка Наньюкі, в кількох милях від другої за висотою вершини Африки, яка так і називається - Кенія, і в кількох кроках від найсенсаційнішого відкриття останніх років, а можливо й десятиліть, відкриття, яке, дуже ймовірно, чекає на нас із вами ось за цими непоказними дверима одного з приватних помешкань Наньюкі. Саме за ними приймає відвідувачів, а правильніше сказати - шукачів правди, найдивовижніший із відомих досі чаклунів Африки, представник племені самбуру на ім'я Мгамба, який за свідченнями й гарячими запевненнями численних очевидців здатний, буцімто, відрізнити брехню від правди! Прямо зараз я збираюсь перевірити обґрунтованість цих свідчень, зрозуміло - за безпосередньої участі незрадливих шанувальників Метью Гопкінз Ti-Bi!

Непросто було домовитися про зйомку, але ми зробили все можливе, щоб саме ви першими з-поміж усіх інших телеглядачів доторкнулися до незвіданого, пізнали чергову грань метафізичного, власне, задля цього й працює відданий справі дружний колектив нашого каналу!

Отже друзі! За кілька хвилин ми тихенько ввійдемо до кімнати, де діється таїнство, і нехай вас не розчарує простота помешкання - дуже ймовірно, що саме з нього людство підніметься на нову сходинку самопізнання, в нашій з вами присутності зробить перший крок до нової ери!

Біля мене ви бачите трьох добровольців, це альпіністи з Німеччини: Юрген, Томас і Джой... Ось, підходь ближче, щоб наші глядачі тебе роздивились - це Джой! Хлопці приїхали до Наньюкі, щоб здійснити сходження на Кенію, і люб'язно погодились допомогти нам підтвердити, або спростувати дивовижні здібності достойного Мгамби. Цих незнайомих мені альпіністів я випадково зустрів сьогодні на вулицях містечка, вони приїхали лише вчора й про чаклуна-правдовидця нічогісінько не чули, як і той, зрозуміло, не підозрює про їх існування. Ми домовились, що кожен з хлопців скаже правдовидцю лише одну коротку фразу німецькою: "я вже сховався на вершину Кенії!" Лише вам по секрету повідомлю, що тільки для одного з наших добровільних помічників сходження на згадану вершину буде вже другим, отже він скаже достойному Мгамбі правду, решта двоє підійматимуться на Кенію вперше. Чи відрізнити чаклун ширість одного від свідомої брехні інших? Скоро дізнаємось!

Тут варто пояснити, що окрім мови свого племені чаклун знає лише кілька найпростіших фраз на суахілі. Як бачите, ми максимально ускладнюємо правдовидцю завдання, що ж - тим відчутнішим буде його тріумф у разі успіху. Люб'язну допомогу в організації експерименту нам надав одноплемінник і перекладач достойного Мгамби - шановний Сілас Ндіку, який певно вже втопився чекати нас за цими дверима! Що ж, не

випробовуймо більше його терпіння!

Отож, ми заходимо... Вітаю, Сіласе! Сюди? Отже, як бачите, шановні глядачі, ми з нашими добровольцями проходимо вузьким... перепрошую... даруйте, люб'язні леді! ...вузьким коридорчиком напівтемного помешкання. Ці колоритні жінки - відвідувачки, які прийшли до Мгамби в пошуках правди, кожна зі своїми клопотами, кожна з бажанням розв'язати давню суперечку зі сварливою сусідкою, злодійкуватою родичкою, або гулящою дочкою. Нехай вони вибачать, але шановний Сілас Ндіку проведе нас безпосередньо до чаклуна, даруйте ласкаві - нам призначено!

Моє шанування, достойний Мгамбо! Авжеж - наше шанування, шанування від телеканалу МГТВ! Бачите, любі прихильники першого езотеричного, зараз Сілас Ндіку перекладає чаклуну моє вітання. Достойний Мгамба вбраний у традиційну одіж свого племені, зверніть увагу: на ньому урочиста червона тога, розкішна діадема, ритуальні ланцюжки й браслети та дуже гарний комір із загадковими символами, на обличчя й на руки чаклуна нанесено орнамент вохрою... Так... так... Сілас Ндіку пояснює, що таким чином самбуру прикрашають себе лише за найурочистіших нагод, будемо вважати, що такою нагодою для достойного стала зустріч із вами, наші шановні глядачі! Як бачимо, правдовидець спокійний і приязний, його рука, скажу я вам, зовсім не напружена! З Мгамбою домовлено й достойний готовий задовольнити нашу допитливість, взявши участь в експерименті! Хоча, мені здається, в самого правдовидця прожект особливого інтересу не викликає, що ж... Зараз, зараз кожен з наших добровольців вимовить відому вам фразу...

Ось! Ось! Ви це бачили, незрадливі прихильники найцікавішого в світі телеканалу, ви це бачили!? - достойний Мгамба вказав на Джоя - саме він єдиний з трійці, хто вже побував на вершині Кенії, саме він єдиний, хто сказав правду! Так! Так - Сілас Ндіку підтверджує, що правдовидець вказав на Джоя! Альпіністи підтверджують! Достойний Мгамба ніяк не міг цього знати! Все дотеперішнє життя чаклун пас худобу в посушливих районах півночі країни й ніколи не чув жодного слова німецькою! Але він вгадав, ні - він вказав! Це небачено, друзі! Це сенсація! Це не кінотрюк, не фокус і не ілюзія - присягаюся чесним ім'ям журналіста Ентоні Ленгхема - єдиного сина Роберта й Джуді Ленгхемів з Грантема! Друзі, в чаклуна напружений графік і зараз ми змушені залишити достойного й такого фантастичного Мгамбу сам-на-сам з брехнею і правдою свого народу. Але це не назавжди - слідкуйте за подальшими подіями, шановні наші телеглядачі! Слідкуйте за подальшими репортажами! Тільки на Метью Гопкінз Ті-Ві, тільки на першому езотеричному! Переконаний - далі буде ще цікавіше!

Таким був мій перший репортаж із Наньюкі, що з'явився в ефірі напередодні хелловіна - двадцять сьомого жовтня дві тисячі шістнадцятого року. Не відмовлю собі в задоволенні тут таки навести приблизний текст емоційної реакції на сюжет слоноподібного боса МГТВ Джейсона Шумана:

- Ленгхеме, я був певен, що ти виправдаєш мої сподівання! Я в тебе вірив, ти знаєш - на путящі кадри в дядечка Шумана нюх! Це прорив, хлопче, це бомба - в ранковому повторі наш рейтинг перевищив Бі-Бі-Сі, піратські перегляди на ютьюбі б'ють рекорди!

Ні, я негайно підвищую тобі зарплатню – зараз же напишу розпорядження! Ленґхеме, тільки будь ласка, надалі не використовуй службове становище для особистих справ: згадувати в матеріалі імена будь-якої матусі з татусем – це непрофесіоналізм! Ти б їм ще привіт з Африки передав! Та на моє рішення стосовно підвищення зарплатні це не впливає, не думай – дядечко Шуман сьогодні в гуморі, ні – сьогодні він тріумфує! Ленґхеме, чіпляйся за цього чаклуна як блоха за верблюда! Потоваришуй з ним, породичайся з ним! Хлопче, до мене телефонували наші еміратські власники – вони муркотіли як коти! Працюй далі! Якщо з'являться додаткові витрати – проплатимо! Не відходь від правдовидця ні на крок – їж з ним, пий з ним, чаклуй з ним, викривай із ним брехунів! Витисни з теми всі соки, та хіба мені тебе вчити! Куй африканське залізо поки в головах наших любих глядачів гаряче! Ленґхеме?

– Так, босе!

– Між нами... просто Рейчі цікавиться (здається, Рейчі була його старшою донькою): ти поставив сценку, так?

– Що ви, босе, все чистісінька правда, я ж присягнув!

– Правда про правду... збожеволіти. Хлопче, напевно ти з ним іще й спи. Це не просто бомба – це переворот в мізках! І не лише наших глядачів!

Переворот у мізках почався з Кенії. Якщо до з'яви сюжету за день Мгамбу відвідували десяток-півтора спраглих за правдою, переважно це були жіночки-африканки з Наньюкі та найближчих бом, то після виходу мого репортажу правдовидець вимушений був приймати до півсотні відвідувачів. Ніколи не думав, що в цій екваторіальній країні МГТВ користується такою популярністю!

Заповзятливий Сілас Ндіку, який, як з'ясувалося, був при Мгамбі не лише перекладачем, а й таким собі розпорядником, або сказати б, антрепренером, добре тямив, який зиск принесе йому популяризація дивовижних здібностей правдовидця, тому від самого знайомства ставився до мене доброзичливо. Середнього росту, як для самбуру – зовсім коротун, важковстановлюваного віку крутолюбий і рухливоокий перекладач, який нагадував мені циркового пуделя у відставці, зовсім не приховував, що тримається біля Мгамби задля заробітку бо не вважав це за гріх.

– Мгамба не знає мов і не знає, як жити за межами енканґи, – ділився сокровенним "пудель". – Без мене його обдурять і використають пройдисвіти, адже він наївний як дитина! Отож Мгамба потребує мене як провідника в незнайомому світі: знайти житло, впорядкувати чергу й години прийому, дати належну частку людям які все вирішують і все дозволяють. Для Сіласа Ндіку це робота, а за кожну роботу належиться плата!

– А він теж працює заради грошей?

– Мгамба не знає що таке гроші, принаймні – великі гроші. Він викриває брехню бо ненавидить її. Колись його зраджувала дружина: тихцем бігала до одного морана в маньюту, а Мгамбі присягала в вірності. Коли Мгамба виявив у собі здатність, або, як він каже, "змогу" відрізнити брехню від правди, він вирішив, що Нкай – бог самбуру, нагородив його цією змогою, щоб він відкривав одноплемінникам очі, щоб більше ніхто нікого не зраджував, щоб усі говорили лише правду. Якогось дня Мгамба вирішив, що

вже викоринив у своїй єнканзі всю брехню й виправив усіх брехунів, до того ж на нього косували "штатні" чаклуни племені, тож він залишив родину й поніс свою місію туди, де більше людей. Ми зустрілися з ним у Наньюкі.

- А про твою "місію" Мгамба знає? - поцікавився я.

- Про прагнення заробітку? - Сілас Ндіку усміхнувся. - Хіба мзунгу забув, що достойний Мгамба здатний відрізнати брехню від правди? Який сенс брехати правдовидцеві? Коли до нього приходить черговий шукач істини, при дверях він залишає Сіласу Ндіку сто шилінгів. Припустимо за день Сілас зібрав дві тисячі шилінгів. Він іде до Мгамби й чесно віддає тому всі гроші! Мгамба знає, хто каже правду, а хто бреше, але він не знає що робити з такими грошима. Він повертає зароблене Сіласу Ндіку й каже: на, ти знаєш що робити з цими шилінгами! Сілас Ндіку не дурень, він тямить, що жадібність іще нікого не зробила щасливим, а нещасними поробила багатьох. Тому він бере дві тисячі шилінгів і каже: на якусь частину цих грошей ми купимо їжу, якусь частину віддамо шановному Кгонджі за помешкання, якусь частину я візьму собі, а ще частину ми відкладемо й згодом купимо для єнканги достойного Мгамби гарних корів. І Мгамба лягає спати щасливий, бо усвідомлює, що зробив добру справу для свого племені. А на завтра щасливий Мгамба ще більш ревно візьметься викоринювати серед мешканців Лайкипії[40] брехню!

- А власне змога, що це: чаклунство, дар, вміння читати по очах, губах, відрізнати за інтонацією голосу? Щось подібне траплялося між самбуру раніше?

- Ні! Щоб викрити брехуна, Мгамбі не потрібно на нього дивитися, не потрібно перед ним чаклувати, щось випитувати. Ти ж бачив — правдовидцеві не обов'язково навіть розуміти мову прихідця! Я не знаю, що це. І Мгамба не знає - ніхто не знає! - На хвильку Сілас Ндіку замовк, тоді тихо продовжив: - Я виріс між смітників на околиці Ньєрі. Моя родина забула майже всі звичаї свого народу, я ходжу в європейській одежі, їм європейську їжу, наслідуючи європейців я взяв собі друге ім'я, але в серці я залишився самбуру! І я відчуваю - з історією нашого племені змога Мгамби таки якось пов'язана! Досі про правдознавство серед самбуру ніхто не чув, але це ще не означає, що такого не було - може згадка про попередників Мгамби просто зникла в часі! Якось я слухав давню баладу мого народу, в ній були такі слова: "Ми прийшли здалеку, ми йшли довго, наша минувшість довга й далека[41]..." Ніхто не знає, з якої далекої минувшості принесли самбуру свої таємниці і на яких шляхах деякі з них розгубили!

Того дня до Мгамби прийшла Сайна й подружжя усамітнилося в кімнаті. Користуючись паузою в напруженій роботі правдовидця, ми з Сіласом Ндіку сиділи на порожніх коробках з-під товару (шановний Кгонджі тримав продуктову крамницю, вхід до якої був з іншого боку спорудженої з пластикових щитів одноповерхової будівлі), я розпитував перекладача про Мгамбу, про самбуру й про нього самого, поодаль з десяток шукачів правди терпляче чекали аудієнції.

- Багато твоїх одноплемінників мають по дві дружини?

- Тільки ті, що дотримуються традицій і тільки ті, що в спроможі прогодувати своїх дружин і дітей!

- Мгамба ставний. Якби я був жінкою – сам би в такого закохався!

- Самбуру такі всі, – знизав плечима Сілас Ндіку: – стрункі, високорослі... І одразу ж, певно подумавши про себе, виправився: – майже всі!

Справді, коли я вперше побачив Мгамбу, мене вразила граційна краса його тіла, досконала простота відкритого обличчя, щирість посмішки й довірливість очей. Серед смаглявців Лондона я таких типів чомусь не зустрічав. Здається, трохи псувала враження лише деяка сутулуватість правдовидця – в присутності нижчого він наче соромився свого росту. Дивлячись же в його дитячі очі, бажання брехати відпало б навіть у того, хто не знав, що перед ним правдовидець. Принаймні, як на мене.

- А в тебе одна дружина? – продовжував я розпитувати Сіласа Ндіку.

- Одна! Міську жінку утримувати значно дорожче, ніж ту, що живе в курені зі шкур і глини! До того ж міська жінка завжди незадоволена. Дружина в мене одна, зате родина велика, вони туляться в тісній хатині й часто сваряться. Я мрію звести великий дім на околиці Наро Мору – там є пагорб, з якого чудово видно Ол-Доньо-Кері.

- Як ти став гідом?

Перш ніж відповідати заповзятливий антрепренер хвилину помовчав.

- Молодь, що живе у віддалених нетрищах наших міст відрізняється від молоді, яка живе ближче до їх центрів тим, що перші жують мера, а другі курять сомалійський гашиш. Коли я був зовсім малий, батько відряджав мене крутитися біля готелів – продавати туристам-вазунгу виготовлені мамою намиста зі страусиної шкаралупи. Насправді то була не справжня шкаралупа, а куплена в індусів підробка й саме це мене чомусь дуже засмучувало.

Білі люди здавалися мені істотами з іншого світу! Вони були охайні, чемні, ніколи на мене не кричали, і вже напевно, так я собі гадав, вони ніколи не жують мера й не курять гашиш. Але найбільше мене вражали їх запахи! Я уявлення не мав, що таке парфуми, й був твердо переконаний, що божественні аромати поширюються довкола вазунгу самі собою! Я дуже прагнув стати схожим на них!

Сілас Ндіку зітхнув і замовк.

- І? – нагадав я йому про своє існування.

- І от – став таким яким став! – промовив перекладач трохи стомлено. – Закінчив початкову школу, оволодів англійською, аскарі[42] починав працювати в хазяїна, згодом розжився на власний підтоптаний Ніссан.

- Ти розчарувався, дізнавшись, що парфуми не розносяться довкола вазунгу самі собою?

Сілас Ндіку усміхнувся:

- Ні. Просто я збагнув, що за гроші можна купити все, навіть божественний запах!

- І зрозумів, що біля Мгамби ти заробиш більше?

- Я це відчув!

Епізод 5. Правда в?

Мерсі й Гарун із приміської боми Хапа Маджі залишились без тата й мами коли дівчині виповнилося шістнадцять, а хлопцеві – одинадцять. Нагла неміч забрала життя

їхніх батьків одне за одним, казали, що подружжя з'їло зіпсовану таручу, можливо біда не обійшла б і дітей та на ту пору їхнім житлом був цілодобовий коледж у Ньєрі. Так родина Кіпруто зменшилася вдвоє, Мерсі кинула навчання, пішла в Наньюкі на роботу й почала дбати про підлітка замінюючи йому маму.

Спершу дівчина вправлялася з обов'язками, але старша на п'ять років сестра – не мама, та й вік саме підходив такий, що Гарунові закомашилися в макітрі терміти – кинув навчання, нібито – щоб заробляти гроші, та запізнався з сумнівною ватагою, Мерсі почали говорити про нього негарне. Сварила, гнівалася, плакала – вибачався, обіцяв, приводив Еда – власника автомийки, де мав підробіток, той хвалив хлопця.

Коли в Джамбо Хауз обікрали номер якогось мзунгу, до Мерсі завітала поліція – буцімто бачили як у день крадіжки біля готелю підозріло отирався Гарун. Не маючи прямих доказів стражі правопорядку пішли, дівчина ж накинулася на нерозумного брата, почала вимагати правди:

– Ти там був, ти вже опустився до готельних крадіжок? Боже, якби це бачили тато з мамою!

Хлопчак усе заперечував, але супився й відводив очі. Мерсі пішла до Еда й усе йому розказала. Розважливий бізнесмен хитав головою, цокав язиком і обіцяв наглядати за Гаруном.

А за кілька місяців хтось напав на двох альпіністів, які надумали вештатись вечірнім Наньюкі. В них відібрали гроші, один з вазунгу опирався і його жорстоко поранили ножом – у місцевому шпиталі за життя чоловіка змагалися лікарі. Гаруна затримали, три дні хлопець просидів у відділку, та потім неповнолітнього відпустили – прямих доказів його участі в нападі знову забракло. Цього разу Мерсі надавала братові ще й ляпасів. Він знову категорично все заперечував, божився іменем покійних батьків, та сестра не вірила.

– Добре! – сказала вона. – Тоді завтра відвідаємо достойного Мгамбу й ти повториш свої божби в його присутності!

– Хоч би й у присутності самого Господа! – запально вигукнув хлопець.

Тоді Сілас Ндіку вже орендував у місцевої транспортної компанії просторі апартаменти з високою стелею й великими вікнами в самісінькому середмісті Наньюкі. Там була світла вітальня для прийому відвідувачів, покої для сну й відпочинку правдовидця, відносно скромний закапелок для перекладача й санітарна кімната, ознайомлення з таємницями якої зайняло в дитяти бушу добрих півдня.

Сам достойний Мгамба з'являвся перед очима спраглих за правдою в новенькій картатій шуцці довкруж стану, дивовижній, прикрашеній довжелезною страусиною пір'їною, діадемі на голові, з розкішним, складеним із яскравих бісерних мережив, підвісок, монет, ланцюжків і намистин коміром на шиї, з витіюватими браслетами на руках і з масивним нікельованим годинником на зап'ястку – подарунком вдячного правдошукача.

Серед відвідувачів фантастичного самбурійського правдозная траплялися вже не лише колоритні посланці тутешніх племен, а й білі – спершу теж кенійці, а згодом і

туристи. Мгамба до всіх усміхався, тис руку, Сілас Ндіку монотонно приказував при цьому, що достойний бажає відвідувачу більше ніколи не брехати. Було весело.

Завдяки моїм репортажам та славі, яку розносили місцеві правдошукачі Мгамба стрімко входив до переліку найвідоміших туристичних об'єктів міста і ось-ось мав випередити в ньому гору Кенія...

Гарун обіцяв сестрі, що на іспит до Мгамби вони підуть завтра, але завтра в нього з'являлися нагальні справи, похід переносили на наступний день, а тоді ще на наступний і ще. Хлопець крутився наче спіймана в сильце гадюка, та Мерсі була гідною сестрою свого впертого брата й не відступала. Врешті підліток здався.

- Так, сестро! - признався Гарун. - Я був там - і біля готелю й коли грабували тих вазунгу, хоча ножа в руках не тримав! Не треба йти до Мгамби, не треба щоб чужий знав про нашу таємницю! Коли вони поранили мзунгу, я дуже злякався. Я ніколи більше не піду до тих дряпіжників, обіцяю! Справді!

Цього разу в очах брата Мерсі побачила сльози. І повірила.

Назавтра вона купила на ринку бананове гроно й великого продовгуватого кавуна, взяла сто шилінгів і пішла до правдовидця - дякувати за візит, що не відбувся.

- Вистачило лише згадки про вас, мхашимівва Мгамбо, щоб брат зізнався в брехні й пообіцяв ніколи більше не чинити негарних речей! Асантене сана[\[43\]](#) вам за це, ви дивовижний! І прийміть будь ласка від мене ці дари!

- Але ж я нічого не зробив! - здивувався Мгамба.

- Ви повернули мені брата!

Через день у шпиталі, не приходячи до тями, вмер поранений грабіжниками альпініст, а наступного ранку на березі місцевої річечки Лайкі знайшли мертве тіло бідолашної Мерсі. Гарун зник.

З такою новиною свіжого листопадового вечора засмучений Мгамба та стривожений Сілас Ндіку прийшли до мене в готель на раду.

На той час, аби гранично наблизитись до епіцентру подій, королівські апартаменти в Фермонт Маунт Кенія Сафарі Клабі я не без жалю поміняв на скромну келію в Наньюкі Рівер Лоджі, що в двох кроках від резиденції правдовидця. Я потоваришував з чаклуном та його перекладачем-антрепренером, відзняв і відправив ненажерливому Шуману кілька репортажів про Мгамбу, змонтував посереднє відео про Наньюкі та довколишні краєвиди й навіть умовив правдозная показати мені свою рідну енкангу.

Півтори години бездоріжжя орендованою Тойотою. Позаду залишились висохлі річкові русла, колючі чагарники й "місячні" пейзажі лавових нагромаджень, а ми ніби опинилися в іншому тисячолітті. Плескуваті халупи, схожі на ті, які я бачив мандруючи з Найробі до Наньюкі, замурзана малеча в драних сорочечках по коліна, жінки топлес, кілька старців з обличчями в глибоких зморшках, кізяки, мухи...

У вбогому поселенні я докладав чимало зусиль, щоб у кадри про дорогі серцю Мгамби місця не потрапляли відверті картини їх жалюгідного вигляду. Поза тим старійшину тут зустрічали як величного вождя, дивилися на свого просунутого родака, як на людину, котра неначе злітала в космос, дівтора при цьому неймовірно

лементувала. Правдовидець відрекомендував мене своїй мамі Еуніс, сестрі Маурін, іншим родичам, а з красунею Сайною я познайомився ще в місті. Єдині, кого Мгамба не схотів мені показувати, була Нйамбуру та їх маленький Камая. Поки татусь бавився з малям у курені дружини, я, зрозуміло – через посередництво Сіласа Ндіку, розговорився з поважним Кіпсангом – було помітно, що приїзд Мгамби жодних ознак піднесення в нього не спричинив. Беззубе шамкотіння авторитетного самбуру перекладач витлумачував так:

– Лайбони, мганґи й головні старійшини племені давно мали б зібратися на баразу[44], щоб осудити молодого самбуру й заборонити нерозумному чинити те, що він чинить! Адже Мгамба заявляє, буцімто викривати брехунів його особисто благословив сам доброзичливий Нкай – володар небес і дощів, яке зухвальство! Але баразу не скликають, бо деякі з нестійких мхашимівва сумніваються чи не має він рації!

– Отже може то й не зухвальство? – чемно припустив я.

– Самбуру переживали й не такі струси! – гнівно вигукнув Кіпсанг. – Переживемо й божевілля Мгамби! Але доки я головний старійшина – тут він чаклувати не буде! Наші прабатьки пасли худобу, зводили енканґи, захищали своїх корів та своїх рідних від ворогів і пили кров з молоком! Так завжди було й так буде, і не Мгамбі порушувати плин речей!

Іноді я запрошував їх до себе в готель. Блаженно попиваючи Ерл Ґрей[45], Мгамба розказував мені на камеру про своє дитинство в товаристві сухоребрих корів і прудконогих кіз, про парубоцькі пустощі моранів, про стосунки з обома дружинами, про те, як уперше запідозрив у собі здатність відрізнити брехню від правди. Але того вечора блаженства в безрадісному погляді Мгамби я не спостеріг, навіть від чаю правдовидець відмовився.

– Я маю приятеля в місцевій поліції, — стурбовано походжав із кутка в куток за таких обставин особливо схожий на чорного пуделя Сілас Ндіку. – І якщо хтось почне п'яткати, що перед загибеллю дівчина приходила до достойного, гадаю ми зможемо пояснити балакуну, що його велемовність недоречна. Але поки що мовчім – ану про Мгамбу ніхто не згадає! Та на якийсь час прийом правдошукачів краще припинити.

– Вона дивилася на мене такими вдячними, такими щирими очима! – розпачливо хитав головою Мгамба. – Тут, у великій бомі, я майже не зустрічав таких поглядів! Чому в місті люди брешуть частіше, ніж у енканзі? Чому вони такі непривітні? Чому вони не радіють? Чому вони її вбили?

– Може нам взагалі переїхати, як гадаєш? – ігноруючи Мгамбу Сілас Ндіку давав зрозуміти, що в непривітних міських справах зиску з того не ясно. – Щоб не мозолити очі. Адже варто комусь хоча б раз пов'язати імена Мгамби й загиблої дівчини, як репутація правдовидця неабияк постраждає. А лайбони? Вони тільки й чекають нагоди, щоб утовкти Мгамбу в кізяки!

Я подумав, що з Сіласа Ндіку вийшов би пристойний політтехнолог, але сказав інше:

- Ти справді маєш у поліції приятеля?

- Так... знайомого.

- Скажи йому, що достойний Мгамба вражений смертю дівчини й хоче допомогти в розслідуванні. Нехай вони приводять до правдовидця підозрюваних, а він умить визначатиме, брешуть ті чи ні.

"Чорний пудель" аж підстрибнув:

- Дідько! Чому я сам про таке не подумав!? Адже якщо Мгамба допоможе викрити вбивців, це піднесе його авторитет до небес!

- Я ладен вислуховувати їх день і ніч! - запально вигукнув Мгамба, коли Сілас Ндіку переклав йому мої слова. - Я сам піду в ту поліцію!

- Ну от, - промовив я подумки, коли вони вже залишили мене самого. - Тепер у Мгамби буде своя Мерсі. В кожного з нас є своя Мерсі, і в тебе, Тоні, є своя Мерсі!

Поліція справді приводила до Мгамби кількох підозрюваних, але ні вбивці дівчини, ні причетних до зникнення її брата, ні того, хто завдав смертельного удару нерозважливому альпіністу, правдовидець серед них не виявив. Хтозна - можливо приводили не тих. А десь за місяць після подій у місцевій газетці Екватор за підписом такого собі Дантея Ландіго з'явилася стаття з інтригуючою назвою "Хто вбив Мерсі Кіпруто?"

Схоже, добре ознайомлений з ходом розсліду автор аналізував офіційні версії, висував власні, критикував неспішливість слідчих, детально й доволі мальовничо описував життя бідолашних сиріт після наглої смерті батьків. А наприкінці статті, спричинивши панічний переполох Сіласа Ндіку, доскіпливий журналіст зауважив, що можливо, вірогідно, не напругу, а лише дотично, до смерті Мерсі й до інших, пов'язаних із цією трагедією подій, певним чином причетний достойний правдовидець Мгамба, який останнім часом набув у Наньюкі неабиякої популярності, про що, до речі, Екватор якось уже писав. Мерсі відвідувала правдовидця напередодні своєї смерті, - повідомляв Ландіго, - і відомо, що відвідувала з приводу причетності свого брата Гаруна до нападу на альпіністів.

Далі журналіст припустив наступне: хлопець зізнається комусь невідомому, що вибав сестрі те, чого вибавкувати було не варто, невідомий полохається й після смерті альпініста, тобто коли виникає загроза кари за вбивство, прибирає і дівчину і її брата. Можливо Гаруна й не вбивають, а лише залякують і десь ховають, а от непідконтрольна невідомому (читай - убивці) дівчина становить для останнього пряму загрозу, надто якщо правдивість її свідчень підтвердить авторитетний Мгамба. З погляду права й офіційної науки свідчення правдовидця, звісно, ваги не матимуть, але в країні, де слово чаклуна часто переважає слово вченого, а звичаєве право домінує над юридичним...

Власне, цими трьома крапками статтю можна було б і закінчити, але запалившись від власної прозорливості, Ландіго вирішив додати під кінець оповіді дешицу патетики й повторивши, що висувати на адресу достойного Мгамби якісь звинувачення було б смішно, все ж заявив: певні питання, не так юридичного як морального ґатунку, таки

виникають, але нехай читач доходить висновків сам. І демонструючи гарний журналістський вишкіл та, певно, прагнучи спрямувати хід читацьких розмислів у вірному напрямку, закінчив статтю ефектним зворотом: невже правда вбиває?

Мине час і Дантея Ландіґо розшукають, нагородять Пулітцерівською премією, статтю препарують, змінять акценти, змістять погляд, зсунуть хід думок, а два ефектних слова, якими закінчується текст, золотом вигаптують на прапорах. Вже без знаку питання.

Це випадковість, та того таки жовтневого дня напередодні хелловіна, коли шанувальники МГТВ переглянули мій перший репортаж з Кенії, але чотирма роками раніше на муніципальному сайті невеличкого містечка Дельфі, штат Айова, США, серед інших офіційних новин громади з'явився коротенький допис про те, що відомий містянам фермер Хоррі Додян зареєстрував у мерії добровільну спілку під назвою "Товариство сприяння кремації." Жодного відгуку в серцях і в умах мешканців сонного Дельфі згадана новина не викликала, чому свідчення – тривалий і переконливий нуль у графі "коментарі" внизу повідомлення.

Нині під нагромадженнями чуток, журналістських фантазій, монументальних міфів і банальних побрехеньок розшукати істинні витoki явища під назвою Домнул неможливо, принаймні неможливо стверджувати, що віднайдені витoki таки істинні. Власне, моя книга не про нього й штовхатися ліктями, розсовуючи щільні лави претендентів на роль офіційного біографа "месії" я не збираюсь. То пак, як на мене природа Домнула доволі рельєфно й вичерпно змальована на сторінках відомої Книги, взяти хоча б Луки 10.18[46], або Матвія 7. 15[47], але оскільки в контексті оповіді з зазначеною персоною нам таки доведеться перетинатися, мушу сказати про неї бодай пунктирно.

Відомо, що тато й мама "рятівника", Тиберій і Йоана Додяни ще дітьми приїхали до Америки з батьками – повоєнними емігрантами десь чи то з Румунії чи з Болгарії. Сам Хор'я, чие ім'я поступово трансформувалося в Хоррі, народився, орієнтовно, в середині шістдесятих років минулого століття, достеменно дата цієї непересічної події ретельно приховується.

Оселившись поміж неозорих ланів Айови працьовиті Тиберій і Йоана з небаченим завзяттям заходилися скородити вищезазначені лани, сподіваючись видобути з них якомога більший зиск, аби в їхнього безцінного одинчика відбулася американська мрія. Їхні успіхи в вирощуванні високославної айовської кукурудзи були такими значущими, що батьки штату кілька разів навіть запрошували Тиберія на якісь офіційні заходи. Після переселення (сподіваюсь — безпроблемного) обох Додянів на ще неозоріші небесні прерії Хор'я-Хоррі щасливо успадкував розкішні кукурудзяні ниви батьків, успадкувавши при цьому, як видавалося, і їхню благополучну долю.

Втім щось таки гризло роз'ятрену душу нашого Хоррі, таки не відпускало в спокійний фермерський сон, хай навіть і під боком у вірної дружини Тобін, про саме існування якої сьогоднішній Домнул так не любить згадувати. Можливо його дратувала неприродно-досконала геометрія власних, а також усіх решти, полів навколо Дельфі,

можливо непокоїли торнадо, які на Середньому Заході робилися все лютішими, можливо бентежили посухи. Але одного незатишного жовтневого дня дві тисячі дванадцятого року бездоганний як з погляду родинних засад, так і в дотриманні ділових принципів Хоррі Додян прийшов до мерії свого містечка й у цілковитій відповідності з законодавством штату зареєстрував Товариство сприяння кремації.

На стороннє око це виглядало доволі дивно, оскільки за обширами вигідної, рівненької, ідеально придатної для цвинтаря землі Айова поступається хіба що Техасу, і якщо й засновувати Товариство сприяння кремації, то де завгодно, лише не в цьому кукурудзяному раю. Але ми вже знаємо, що жодного мешканця Дельфі такий крок одного з поважних членів своєї громади не лише не збентежив, а й взагалі не зацікавив. Можливо дельфійцям просто непритаманна допитливість.

Зате вона з надлишком притаманна журналістам. Отож корячись саме їй, славнозвісній журналістській допитливості, я відкопав у нетрях Мережі статут вищезгаданого Товариства, де крім суто формальних речей викладено, сказати б ідеологію руху. Мене вразила залізобетонна простота й непробивна досконалість документу, завдяки чому він, без сумніву здатний витримати не те що гострі аргументи критика, а й пряму ядерну атаку. Я впізнав почерк Домнула.

Християнська традиція велить ховати покійника в землю, оскільки після Другого Пришестя безсмертні душі мають вселитися в свої воскреслі тіла й зажити з ними, відповідно, безсмертним і, зрозуміло, безклопітним життям. На підтвердження тут наводиться цитата з Книги Йова (19, 25-26): "і останнього дня Він підніме із порошу мою шкіру, яка розпадається і у плоті своїй я побачу Бога." А що буде коли в поросі не знайдеться й залишків нашої тлінної плоті, навіть клаптя шкіри? Душа не заживе безсмертним життям? Ні, про "безпритульні", так би мовити, душі в Біблії не згадується! Отже душа таки вселиться в якесь тіло. Де вона його знайде? Відповідь очевидна – нове тіло створить для неї Той, для кого творення є буденною справою, хто здатний створити будь що! А тепер поміркуймо, що для нашої безсмертної душі, тобто для нас самих, привабливіше: нікати по цвинтарях у пошуках переточених червами кістяків із залишками волосся, шкіри та з пряжками від зотлілих пасків, чи вселитися в нову, свіжу, рожевеньку наче вигодуваний неперевершеною айовською кукурудзою підсвинок, плоть? Питання риторичне!

Як же досягти бажаного? Як примусити, даруйте – вблагати Творця забезпечити нашу душу новенькою оболонкою? Шляхом кремації! Тільки ніяких моторошних колумбаріїв і кострубатих урн, які не знаєш куди втулити й губиш при переїздах – ні, ні і ще раз ні! Тільки розвіювання. Щоб жодних слідів. Найкраще – над неозорими кукурудзяними та соєвими ланами рідного штату! До того ж сільськогосподарська авіація завжди наготові. Власне, розвіювання можна навіть сумістити з черговою обробкою полів отрутохімікатами, заощадивши на церемонії немалі кошти!

Зізнаюсь, переповідаючи тут базисні домінанти заснованого Хоррі Додяном Товариства, я дозволив собі дещо відступити від оригіналу й творчо розвинути сухі параграфи канцелярського документу, але запевняю читачів — суть статуту

збережено!

Далі почався злет.

Лука. Роїння бджіл і розширення пасіки

Вранці сонце сходило з-за Канівських гір вимите, вичепурене й сліпуче наче сто сонць, бджоли пригорщами кидалися до того пасма по солодкий ужинок, а гори тим часом стрімко сивіли, вкриваючись молочним шумовинням акацієвого цвіту, і не суцільним, а пліщинами. Де молочного шумовиння нема – то липа, вона цвістиме пізніше. Поташську долину густо заповнював солодкувато-прохолодний запах ваговитих білих кім'яхів. Нічого! – тішився Лука. – Гроза біди не наробила!

Поки земелька м'яка, пішов на город – прорвав часник, підпушив кілька рядків ранньої картоплі, перевірів сходи бурячків. Зголоднілий повернувся до хати, зварганив снідання – сковороду яєшні з цибулею (яйця в баби Тосі – сусідки, що за садком, купував, або вимінював), запив горням чаю з вишневих гілочок і меліси – магазинного не визнавав, сито відхилився на спинку стільця.

Воно, нічна гроза таки вимітила зянь – у куті повітки змокрило, видно шиферина тріснула. Або зсунулась. Треба глянути, краще з помічником, щоб драбину потримав – раптом макітра відключиться. Покличу Мишка, – вирішив. – Набивався ж учора то хай помагає. Кроля йому дам, того що з рябим вухом – нема росту в тварюки. Авансом дам, із прицілом...

Мишко звісно пляшку проситиме, і в Луки є, але Лука гріха на душу не брав, ніколи оковитою з помічниками не розраховувався – як не кроля бува дасть, то грошима. Так краще, і підсобники зайве не затримуються – поробили роботу й гайда, і Милана на Луку не гнівається. Благенька в Мишка родина, а таки він і вона. Родину цінувати треба. Тим, у кого вона є, бо є такі, яким родина не належить за визначенням. Як от Лука, наприклад... Чи він у Бога теля вкрав, чи... а от не належить й край!

– Вигідно відкатаємо сезон, — ділився намірами Вартан, — куплю аквазорби й пневмобатут. Нині таке є навіть у найостаннішому й найнікчемнішому луна-парку, а у Вартана немає! А чому немає! Бо працюємо погано, спимо довго! Юрчик туди-сюди й звалив у місто – пригод шукати! Македон, щойно Вартан від'їхав – пляшку з-під сидіння дістає! Лука, брат: у тебе дуже гарне ім'я, але я найняв енергетика не на те, щоб він на лавці біля каруселі куняв, а для роботи! Монтаж виконав – чухрай он до Цвітани в намет, вона з малечею, а ти доросліших на бичка підсаджуй!

Час від часу Вартан влаштовував для підлеглих профілактику, хоча на загал злостивості в ньому не було й на голові не сидів – багато мотався, вимудровуючи для свого "зоопарку" найвигідніший маршрут, домовляючись із мерами й власниками супермаркетів за майданчики, закупаючи продукти для кухні й пальне для генератора.

Склалися за півдня, вечір відводився на переїзд, наступний день – на монтаж. Якщо Вартанові щастило домовитися з місцевими – Лука під'їжджував до наявного трансформатора й не мав особливих клопотів. Якщо ні – доводилося запускати генератор, тоді мусив слідкувати за установкою, доливав пальне, перевіряв мастило й

натяжку ременя.

Кочовий сезон Вартан починав з Рокитного, де мешкав його рідний брат, далі "зоопарк" поволі рухався на південь. Корсунь – Городище – Сміла. Демонтаж – монтаж. Вартан мотав кілометри, Македон втиху попивав, касир мотав навколо Цвітани, Цвітана зиркала на Луку. Ледь іронічно, і він уявлення не мав, що та іронія означає. Юрчик злився:

- Казав: не заступай, не просік?
- Заспокойся – я тобі нічого не заступаю.
- Ага. Бачу як вона на тебе глипає!
- А я на неї не глипаю!

Цвітана Луку не цікавила. Після зради Оксани жінки не цікавили його в принципі.

- Відмови цієї сучки мене бісять! – дратувався Юрчик. – Молода голодна баба...

Скажи, що в мені не так?

- Все так, Юрчику. Все вийде – я в тебе вірю!
- Колись я її, сучку, приріжу!

Кам'янка – Новомиргород – Новоукраїнка. Крутилася синьо-жовта карусель, глухо пухкав помаранчевий батут, цокотів червоний паровозик, лящали діти. Вартан оминав великі міста, де вистачало власних "зоопарків", і наполегливо рухався на південь – саме там, на узбережжях морів, у розпал сезону атракціоністи "жнивували" на повну. Хай і серед конкурентів, а клієнтури вистачало всім.

Тоді вони стояли десь на Миколаївщині, в містечку над мальовничими, на початку літа ще квітучими, бескидами Південного Бугу. Назву містечка Лука давно забув, а можливо що й не знав. Він уже зачинився на ніч у своєму фургоні, як раптом почув надворі несамовитий вереск Цвітани. Миттю натяг шорти, вискочив.

Дверцята бусика, в якому ночувала жінка, були відчинені, поруч сама Цвітана, напіводягнена, розкуйовджена, люто відбивалася від оскаженілого Юрчика, на якому були лише тренувальні штани з білими лампасами.

- Однаково вдую тобі сьогодні! – сичав той. – Годі ламатися, сучко!
- Відпусти! Ненавиджу вас, кобелів!
- Відпусти її! – крикнув Лука.

- А-а-а... — обернувся на голос кривдник. У потойбічно-молочному сяйві ліхтаря, що освітлював майданчик "зоопарку", обличчя білявого Юрчика здалося Луці схожим на лик вампіра. – От і святенник, от усе й впливло! Відвали, не заступай – це наші з нею перегудки!

Але Лука "відвалювати" не збирався. Підскочивши до Юрчика, він спробував вивільнити з чіпкої руки напасника зап'ясток Цвітани, тому це не сподобалось, невідь звідки в другій Юрчиковій руці виник ніж, Лука відсахнувся, але холодна сталь таки вжалила його в бік. "Вампір" замахнувся ще, та цієї миті всім своїм вайлуватим тулубом ззаду на Юрчика навалився Македон, обоє впали. Не встиг невдатний гвалтівник і кавкнути, як Лука викрутив йому руку, ніж впав на землю...

Переконавшись, що завдана Юрчиком рана неглибока й затиснувши кров

хустиною, Цвітана викликала Вартана. Коли жінка набирала номер, її пальці на кнопках мобільного тремтіли. Юрчика відпустили. Він попросив закурити, сидів, не обтрушувався й не підводився з землі.

Оргвисновки керівництва були категоричними:

- Збирай шмотки й вали звідси, ішак капловухий, негайно! - накинувся Вартан на знешкодженого напасника. - Ще ментів мені на майданчику не вистачало! Все - п'ять хвилин тобі на збір! - і повернувся до Луки: - Що там, до лікаря треба?

- Здається ні! - відповіла замість нього Цвітана. - Антисептик потрібен, бинт, йод...

- Здається, чи..?

- Братик не раз подірявленим приходив — напрактикувалась!

- Подряпина! - вдаючи мушкетера спробував усміхнутися Лука.

- Тоді я в аптеку!

На місце висланця Вартан терміново привіз батька - сивого вірменина на ім'я Вараздат, який заледве розмовляв російською. Касиром призначив Луку.

Природно — рану йому перев'язувала Цвітана. Вилазила в захаращений ланцюгами, ящиками, джгутами, електромоторами, дротами, редукторами та іншим мотлохом фургон, обережно торкалася пальцями присохлих країв урази, питала чи не болять. Потім звільна, любовно, майже еротично обводила рану змоченою в спирті ваткою... наче щось малювала. Лука ковтав слину. Він був дужим тридцятишестирічним чоловіком, який давно не знав жіночих пестощів...

Рана швидко гоїлась. У Вознесенську Цвітана затримувалася в фургоні й розказувала йому про своє київське дитинство, про дачу на Лісовому й музичну школу на Дружби народів. У Новій Одесі вони вдвох милувалися заходом сонця над Бугом і запекло збивали ціну, торгуючись із продавцями тарані. В Очакові він схилився над її широко розплющеними зеленими очима, обережно торкнувся спраглими губами кінчика рівненького носика, а тоді вп'явся ними в її напіврозтулені уста... Ночувати Цвітана залишилася в Луки...

На зиму Вартан згортав "зоопарк", а співробітники йшли у відпустку. Користуючись нагодою, Лука запросив Цвітану в Поташ, він усі її рожевенькі вушка обцілував нашіптуючи про казкову, як намальовану, хатинку під горбком-садочком, про рушничок-город у видолинок, про дивовижну поташську тишу. Непокоївся - чи не висміє столична краля його вбогий сільський барліг, чи не скривить гидливо ротика, побачивши фанерний нужник за хаткою, до якого ще й пробиратися треба щільними джунглями поруділої кропиви?

Але непокоївся марно - Цвітану зачарував первісний поташський супокій, дарма що надворі стояла пізня осінь. Вона намагалася уявити, як ці райські місця виглядають у пору весняного буяння й зачаровано зітхала:

- Заховатися б тут від неласкавого світу!

- То прошу! - Лука оперезав краєвид щедрим королівським жестом. - Не вік же з Вартановим "зоопарком" колесити! Давай осядемо тут удвох, вікуватимемо простим і здоровим життям пращурів, заведемо корову... Ти ще спатимеш, а я вже заноситиму

тобі горня щойно видоєного молока!

- Луко, ти доїтимеш корову?

- Ну, якщо схочеш - доїтимеш її сама!

Цвітана засміялася.

- То це ти мене заміж кличеш?

- Вважай так! Знаю-знаю - офіційно я ще не розлучився з Оксаною... Віриш, не хочу перетинатися з нею навіть у суді. Що ж, у мене з'явиться привід пересилити себе й зважитись!

- Боже, це так спокусливо! Звісно я згодна, але... Що ми ще їстимемо крім молока, в що вдягатимемось, чим платитимемо за електрику?

- Я думав про це! - піднесений її згодою вигукнув Лука. - Можна чимось зайнятися, наприклад - вирощуванням саджанців...

- Потрібен стартовий капітал. Потрібні гроші на облаштування нашого гніздечка, на євроремонт, на воду й каналізацію, на якийсь транспорт... Давай рік-два попрацюємо ще у Вартана, заробимо грошей, а тоді вже осядемо тут!

- Давай! Чортяка, як ти гарно все розважила!

Невже це відбувається зі мною - думав Лука, спостерігаючи як по діловому обходить обійстя його майбутня нова дружина. - Невже таке трапляється? Невже Небесний Володар іноді дає особливо нещасливим своїм творінням другу спробу? Я оживаю. Я відроджуюсь як Фенікс! Як поташські луки після снігової зими! Як ці рясні гори після торішнього листопаду! Ех, для цілковитого щастя якби ще Бориславчика сюди! Хіба міг Лука пробачити зрадливиці-Оксані розлуку з коханим сином? Не міг!

Але оскільки гніздечко ще не облаштоване, зимували вони поки що нарізно: Цвітана в подружки на Сирці, а Лука в батьків - тепер його не потрібно було жаліти й він готовий був витерпіти щільну опіку. До того ж кілька разів кохана запрошувала його на побачення до помешкання подружки, яка делікатно залишала їх наодинці аж до одинадцятої вечора.

Два наступних літа вони так ревно працювали, що власник закладу не знаходив для Луки з Цвітаною жодного зауваження, а за пропозицію встановити в холодильник під парасолею великий плазмовий телеекран навіть похвалив. А що - країна саме божеволіє від перипетій "Євро-двадцять-дванадцять", тож нехай футбольно заклопотані татусі приходять уболівати в "зоопарк", а їх чада, обсівши каруселі й паровозики, приносять тим часом Вартанові прибуток! Наступного сезону замість футболу дівтора дивилася по плазмі мультики і з того також був зиск. Ні від кого не криючись "молодята" разом ночували в просторому фургоні й поводитись як подружжя. "Зоопарк" завзято мандрував країною, Вартан завчено нарікав на зажерливість кримчан, до яких краще не потикатися, бо за місце там гребуть стільки, що й за сезон не відіб'єш, Вараздат нескінченно й голосно торохтів із кимсь по телефону вірменською, Македон флегматично потягував із прихованої пляшки напій важковстановлюваної природи.

- Хто високо здіймається той боляче падає! - буркнув якимось мовчун після того як

застав Луку з Цвітаною за трейлером у момент пристрасного поцілунку.

З похмурим перукарем-механіком Лука майже не спілкувався, тому кинута Македоном фраза його неабияк здивувала. "Зоопарк" стояв саме в Кирилівці, на самісінькому березі Азовського, шелестіло тепле море, щоранку чайки й баклани галасливо ділили здобич біля сміттєвих баків найближчої бази відпочинку. Увечері Лука присів на зняту запаску біля фургона, де ночував мовчун, підстеріг коли той проходив повз:

- Ти мав мені щось сказати Македоне?

- Гм... ні! - той знизав плечима.

- До чого тоді твій натяк? Заздриш?

Македон журно усміхнувся, присів поряд.

- Звісно, чоловікові який випав з вікна хмарочоса, можна позаздрити - адже він ширяє наче птах!

- Слухай, що це все означає? - почав дратуватися Лука. - Ти мріяв стати космонавтом?

- Ні, - зітхнув Македон. - Водієм Ікаруса. Ти... вибач... Накотилося щось...

Старший за Луку, неповороткий з виду чоловік із помережаним дрібними зморщечками обличчям і незмінним щільним їжачком на голові потер підборіддя, зітхнув.

- У тебе хтось є, якась рідня?

- Брат у Соледарі, жінка з дочкою в Артемівську...

- Гостюєш?

- Ні — остерігаюсь...

- Чому?

Македон дістав цигарки. Задимів.

- Я, Луко, тримав салон краси в Артемівську - весь тамтешній бомонд у мене пір'ячка чистив. Але захотів власного приміщення - не орендованого, запросив у компаньйони одного крутого - сам би будівництво не потягнув. Той пристав, вклали капітал - п'ятдесят на п'ятдесят. А коли настала мить стрічку перерізати, найнятий компаньйоном викидало мене й усередину не пустив, - хто ти такий? — каже. Я до партнера, той: вибач, кореш, бізнес і нічого особистого, до того ж бізнес мій - ти тепер тут ніхто! Виявляється, поки будували салон, він купив нотаріуса й усе переписав на себе. Я: а моя частка? - він: доведи! Я в суд - там усі його корефани, разом тьолок по лазнях деруть і горіляччя лигають! Що робити? Наточив я в літрову банку бензину, прив'язав квача, запальничкою клацнув і метнув ту бомбу в широке, на всю стіну, вікно нашого новенького салону... Сам у біга... Ну, оце досі й бігаю...

- А родина?

- У брата своє життя - я в нього не лізу, а він не лізе в моє. Жінка від "збіглого каторжника" зразу ніс відвернула, божевільним обізвала, і десь я з нею навіть погоджуюсь... а доця мамі в рота дивиться, підтакує... Та я до них особливо не в претензіях, метикував на що йшов - матері доньку на ноги ставити. Ні, я грошенят

підкидаю по тихому, ти ж знаєш – Македонові багато не треба... Я, Луко, на компаньйона озлився – брехав він мені в очі дивлячись, у дружбі клявся. Згадаєш мої слова: світ загине від брехні – я на власній шкірі відчув як це працює!

Докуривши цигарку Македон віртуозно стрельнув чинариком у сутінки. Шелестіло море.

– Дякувати Богу, Вартана надибав ось, – продовжив перукар по паузі. – Він мені права липові зробив... Прижився. Остерігайся брехні, Лука! – от що я сказати тобі хотів, а ти – космонавти... Всі ми космонавти, всі в одному човні. Космічному... Брехні бійтеся – брехня вбиває.

– Але до чого тут ми з Цвітаною? – так і не второпав Лука.

– Не знаю... втомився я! – Македон встав і поліз у свій фургон. – Остерігайся брехні, Луко! – кинув наостанок.

Якось Цвітана підбігла до нього бліда, наче прибережний бурун на теплій азовській хвилі. Спливав оксамитовий сезон, "зоопарк" закінчував "гастролі" на Арабатській стрілці.

– Що сталося? – стривожився Лука бачачи сполотнілу подругу.

– Позич мені гроші!

– Позичити? Візьми – скільки тобі?

– Все що маєш!

Мріючи про гніздечко в Поташі, вони дбайливо складали копійка до копійки, раділи поступовому, але невпинному росту своїх заощаджень, не марнотратили. Їхньої другої спільної зими Цвітана (попри ризик зустрітися з невірноваженим братом) підробляла, продаючи в Києві телефонні картки, а Лука, перебуваючи морози в батьків, ремонтував стартери й генератори підгірцівським автовласникам.

– Та що трапилось? – вигукнув він стривожено.

– У мами рак.

– В мами? Ти ніколи не розказувала про свою маму...

– Вона з вітчимом живе, що про неї розказувати! Але це мама й зараз вона вмирає! Вітчим телефонував – потрібна термінова операція! – в очах Цвітани блищали розпач і сльози.

– Чортяка... Бери... візьми звісно! – витиснув приголомшений Лука.

– Я відпрацюю, я все поверну, я піду на грошовитішу роботу, на дві робити! Давай трохи відкладемо з хатинкою!

– Звісно-звісно, я зараз же піду до Вартана...

Господар "зоопарку" не рекомендував їм показувати заробіток у банку, тому заощадження Луки й Цвітани тримав у себе, твердо обіцяючи викласти готівку за першої ж вимоги "вкладників". Господар чарівної поташської нерухомості без вагань готовий був віддати зароблене на порятунок матері коханої жінки, але дорогою до дерев'яного будиночка на палях над самісінькою лінією прибою, де розкошував Вартан, Луці почали роїтися в голові прикрі сумніви. Підстав для сумнівів було дві. Перша – нерозбірливі натяки Македона, які, однак, можна було списати на ексцентричність

перукаря-механіка; друга – те, що Вартан ніколи не довіряв Цвітани денної каси закладу. Чому не довіряв? Жінка, в яку Лука закохався, і з якою збирався пов'язати життя, не любила розказувати йому про своє доросле минуле, жаліючись, що спогади завдають їй болю. Насправді про Цвітану Лука майже нічого не знав.

Втім відстань від луна-парку до будиночка його власника була такою мізерною, що ані розвинути свої сумніви, ані дійти бодай яких висновків Лука не встиг. Перепросившись, він зайшов до Вартана, прямо виклав йому біду, що впала на бідолашну Цвітану й сказав, що та просить у Луки всі заощаджені ним гроші. Вдягнений у лантухуваті білі шорти пожилець будиночка "на курячих ніжках" сидів на невеличкій терасі, дивився на море й потягував зі склянки рубінове вино, відкоркована пляшка стояла на столику поруч. Вартан зітхнув і скрушно розвів руками:

- Гарно, коли є той, хто готовий допомогти в біді!

- Чому ти ніколи не довіряєш Цвітани касу? – спитав Лука.

Вартан звів кучматі брови, якусь хвилину пильно придивлявся до відвідувача.

- Чув, ви збираєтесь одружитися?

- Збираємось... — чомусь знітився Лука.

- Тоді навіщо це питання?

- Добре, — Лука знітився ще дужче. - Цвітана прийде – віддаси їй мої гроші! – за три сезони в "зоопарку" Лука спромігся наскладати п'ять з половиною тисяч у твердих північноамериканських доларах.

- Це твоє рішення! – вдоволено проказав Вартан і кинув навздогін, коли Лука вже залишав будиночок: - То наша традиція – у вірменській родині гаманець завжди тримається чоловікової кишені!

Цвітана зникла назавжди. Вже через годину після її від'їзду, замість хвилюючого тембру коханої Лука почув у слухавці клопітливий голос оператора, який припускав, що абонент знаходиться поза зоною покриття й пропонував зателефонувати пізніше. Це дорога, – заспокоював себе Лука, – оператор має рацію – наберу її пізніше. Але пізніше було те саме, і ще пізніше, і ще. Назавтра Лука, в якого все падало з рук, бо Цвітана так і не відгукнулась, перейняв Македона:

- Що ти знаєш, на що натякав, чортячий перукарю, кажи!

- Нічого! – хмуро випручався Македон. - Просто... випадково чув як вона говорила комусь по телефону: все йде навіть краще, ніж я сподівалась – скоро стану вільною!

- Вільною? – сторопів Лука.

- Отож! – Дивні слова, як для закоханої дівчини напередодні заміжжя, правда?

Ніхто не варив атракціоністам їсти, але не це доводило Луку до сказу – Цвітана все не відповідала й на третій день він рішуче підійшов до Вартана:

- Заявляй у міліцію! Вона зникла – з Цвітаною щось сталося!

Роботодавець турботливо взяв Луку за лікоть, відвів убік:

- Не треба ніяких заяв, брат! Не знав як тобі сказати...

- Сказати? Що? – поточився Лука.

- Вона телефонувала мені...

- Звідки?

- З чужого номера. Називала себе негідницею, казала, що їй дуже соромно, але грошей вона не поверне. Просила вибачитися перед тобою... Та ти не переймайся! - продовжив Вартан, бачачи, яке враження справила на Луку його новина. - Всі вони, курви, однакові, всі гнuzдечки потребують і то щонайкоротшої! Я свою знаєш як тримаю - ого!

По обіді Лука зайнявся бджолами. Попереднього разу помітив у двох сім'ях натяки на маточники - мусив перевірити, спроби небажаного роїння придушити в зародку, вжити заходів. Таки правда - спостеріг прагнення двох сімей до розмноження, поруйнував мисочки - зародки майбутніх маточників, підставив по рамці сушини й по дві вошини, з печатного розплоду набрав відводок - мав на таку пригоду запасні вулики. Порядок!

Ні, за грошима він не шкодував, Лука не Юрчик - не задля грошей до Вартана наймався. Власне, він ні за чим не шкодував, просто вдруге поспіль переламаний, потовчений, розчавучений незмірених і незбагнених розмірів авіаносцем безсоромної людської брехні, він, залишки його, рештки його, попіл його, тихо тонує у глибинах світового океану розпачу й зневіри, з відстороненим подивом виявляючи, що цей океан бездонний.

Кинувши Вартанів "зоопарк" Лука повернувся в Поташ, утім цього разу мальована хатинка під веселеньким горбком-садочком видалася йому холодною й непривітною пусткою і це було правдою - недоглянуте обійстя й не могло виглядати інакше мрячного листопадового дня. Поки господаря не було, прибудні пси влаштували собі за повіткою гидотне кишло, в криниці плавало листя, якісь цурпалки й здохлий горобець, звисаючи одним кінцем донизу, погойдувався куксою відірваний вітром чи гіллякою шмат ринви. У двох кімнатках, сінях і комірчині-кухоньці з допотопною газплитою тхнуло мишами й вогкою деревиною.

Кілька днів, а може й цілий тиждень, Лука відчайдушно пиячив, спочатку сам, а потім - долучивши до цієї справи безвідмовних Мишка з Трифілієм, аж поки не закінчилися гроші. Коли не стало за що пити, винахідливий Мишко запропонував видовбувати на старій зеленохутірській соші бруківку й продавати її дачникам у Мар'янівку як будматеріал. Миттєво осягнути грандіозність задуму Луці заважав монотонний головний біль, а поки він спромігся на бодай відносну ясність думки, прийшов Треф з новинами. Навіть під час запоїв партнер по чарці ретельно слідкував за перебігом політичного життя, ненавидячи авторитаризм і стійко симпатизуючи християнсько-демократичним цінностям.

- У Києві Беркут побив студентів! - випалив Трифілій, ледве ввіпхнувшись у просякнуту сморідними парами хату. - Люди з'їжджаються звідусіль, ставлять намети - буде новий Майдан!

- Намети? - зацікавився Лука.

Назавтра він с'як-так поголився, склав наплічник, із яким мандрував Україною впродовж попередніх трьох років, і подався на столицю. Грошей не мав ні копійки, але

дізнаючись, куди прямує Лука, водії попуток нічого з нього й не вимагали.

Цієї ночі грози не було, але розбурханий спогадами він довго не засинав. Повертався з боку на бік, зітхав, двічі вставав пити воду. А вмиваючись уранці, Лука побачив, що лунка нігтя на безіменному пальці його лівої руки стала синьою...

З книги Ентоні Ленгхема

Епізод 6. Фешн шоу, магік-шоу й реаліті-шоу в Найробі

Просторий номер Роял Окіду[48] куди власник розкішної сивої шевелюри й благородного обличчя індіанського вождя Кон Мекінтайр запросив нас із Артуром Менлі як "фахівців з Мгамби", зустрів прохолодою. В буквальному розумінні слова.

- Варто було летіти на Екватор щоб змерзнути! - дратувався господар апартаментів, соваючись під леопардовим пледом у фотелі й сердито замовляючи з готельного бару пляшку не дуже холодного Фундадору[49], буркотіння "вождя" очевидно мало звучати як вибачення за дискомфорт.

- Окей, панове! - трохи втихомирився Мекінтайр, коли ми посідали навпроти нього в такі ж фотелі, щоправда без пледів. - Питання поїздки Мгамби в Америку вирішене, паспорт робиться. Щоправда останньої миті правдовидець забажав, щоб його супроводжували перекладач Сілас Ндіку й дружина Сайна, тому зараз екстрено виготовляємо документи і їм. В штатах доведеться щільно працювати, тож аби уникнути несподіванок я маю знати протеже якнайкраще: чим живе, про що мріє, кого любить - кого ненавидить, у чому на нього можна покластися, в чому - ні. Власне, це моя рутинна робота. До того ж, — усміхнувся один з найуспішніших шоу-продюсерів Західної півкулі, — ситуація дещо нестандартна - зазвичай зустрічі зі мною прагнуть самі, як потенційні так і діючі, зірки, в нашому ж випадку ініціативу виявляю я. Але гра вартує свіч! Панове, я бачив, що це дитя савани виробляє в тутешньому конференц-центрі! Це фантастика - ми поставимо Америку на вуха!

Принесли бренді, щедрий Кон запросив частуватися й викладати йому про Мгамбу те, що шоу-продюсер повинен знати, але досі чомусь не знає. За правом "першовідкривача" слово взяв Менлі. Розказав про свою єдину поїздку в Наньюкі, коли ім'я Мгамби ще нікому нічого не говорило, про те, як зустріла правдовидця громадськість столиці, зауважив, що за цей час Мгамба, поза сумнівом, змінився.

- Як? - зацікавився Мекінтайр.

- Коли я побачив його вперше, це був бешкетний хлопчак, якого навчили нової гри, дозволили робити те, що раніше забороняли, розумієте? Сьогоднішній же Мгамба ніби сповнений певної місії... Це не так чаклун, як рятувальник, на чий плечі лягла величезна відповідальність!

Після серії з десяти сюжетів Шуман відкликав мене до Лондона. Я побачився з Ліс, навідав батьків, дозволив Філу Парлінгу - редактору МГТВ й моєму доброму приятелю, зводити здичавілого друга в наш улюблений Куїнс Хед на пінту Йопен Томаса[50]. Звісно, натовп екзальтованих шанувальниць мене в Хітроу не зустрічав, зате бос зустрів як тріумфатора, пообіцяв підвищення платні, а по закінченні, як він висловився, "епопеї" - місце ведучого "Метью Гопкінз реву" - нашого підсумкового тижневого шоу,

яке традиційно веде сам Шуман.

- Ми в топі, Ленґхеме! - гримів він, завзято трясучи мою засмаглу п'ятірню. - Ми в лідерах! Я знав куди відряджати свого кращого репортера - в дядечка Шумана на подібні речі нях! А де наші конкуренти з їх нікчемними Брітенс сайкік челенж[51] та іншим мотлохом, Ленґхеме, га? - в гузні! Як гадаєш, тема себе вичерпує, чи ми ще протримаємося на ній місяць-півтора?

- Тема себе вичерпувала б, якби ми розуміли як це відбувається, а ми як не розуміли на початку, так не розуміємо й досі!

-Прямий в голову! - погодився бос. Ніхто не розуміє, як це відбувається, Ленґхеме! Поки ти летів, Мгамбу перевезли в Найробі. Там уже купа метафізиків, езотериків, екстрасенсів та іншого побічного продукту, але ніхто не розуміє як він це робить! Втім, у цьому таїться проблема, Ленґхеме!

- Яка проблема?

- Має бути сценарій. Має бути режисер. Має бути хоча б хтось, хто розуміє, як це відбувається! Наші надуті екранні чаклуни, ці пігмеї екстрасенсорики, ці нікчеми ясновидіння, ці недотепи спіритизму з роззявленими ротами слухають інструкції режисера й старанно виконують усі його настанови! Та чи тобі не знати з яким жалюгідним матеріалом доводиться іноді працювати, Ленґхеме! Мгамба ж нікого не слухає. У нього не виникає такої потреби, а це суперечить законам жанру! От у чому проблема!

- І при цьому він ніколи не помиляється! - вигукнув я.

- Так, Ленґхеме! - Шуман мало не луснув від збудження. - На відміну від слабосилих телевізійних відьом Мгамба ніколи не помиляється! Він справжній, Ленґхеме! Ти чуєш гуркіт? Це кістяк потойбічного заступника МГТВ, — бос тицьнув м'ясистим пальцем у портрет панкуватого Гопкінза позад себе, - люто б'ється об віко труни, прагнучи вирватися на волю й учепитися пазурами в шию нашого неперевершеного правдовидця! Я вирішив. Повертайся в Африку Ленґхеме! І будь там доти, поки не розгадаєш таємницю Мгамби! А якщо таємницю розгадаєш не ти - будь першим, хто зніме цю мить на камеру!

- Ти так і не привіз мені трифутуову статуетку з чорного дерева! - дорікнула Ліс.

- Цього разу привезу неодмінно!

- То ти навмисно не привіз її, щоб мати привід знову втекти від коханої в Африку?

- В Африку я не втікаю - я їду туди, щоб швидше заробити на наш чарівний будиночок у Саррі!

- Я поїду з тобою!

- Хіба що як представник Недержавного фонду з підтримки етнічного розмаїття (Ліс працювала в установі з такою дивною назвою) - етнічне розмаїття Кенії надзвичайно цікаве!

- Я поговорю з керівництвом, але навряд - фонд не практикує такі дорогі відрядження. А може мені звільнитися й просто поїхати з тобою як Джесіка поїхала за Дік-Рідом[52]?

- Це було б чудово! Згодом про твій подвиг напишуть книжку!

- Сподіваюсь, цитати з неї не втовкмачуватимуть у голови бідолашних школярів! Інакше вони мене зненавидять!

- Краще почекай коханого тут - так я почуватимуся спокійніше. До того ж, маю одне прохання: будь ласка, наглянь за літнім подружжям Ленг'хемів у Грантемі - непокоїть мене клекотіння в батькових грудях!

- Добре, нагляну! Та я не дуже й хотіла, — відводячи очі, невесело підсумувала розмову Ліс. - В Африці мене може вкусити муха це-це, правда?

- Вони там дуже люті!

- До речі, якщо ми почнемо вдягатися зараз, ти встигнеш завезти мене в Вудфорд!

- Що скажете, Тоні? - вивів мене зі спогадів Мекінтайр. Виявляється, Менлі вже вмовк і увага обох зосередилася в точці на пів-дюйма нижче від мого перенісся. Від випитого щоки Артура ледь порожевіли, обличчя ж Мекінтайра, як і належить обличчю індіанського вождя, жодних видимих змін не виявляло. Небо за великим готельним вікном продовжували оповивати похмурі хмари, цього дня в Найробі було вітряно. Я знизав плечима:

- Ви доволі вичерпно схарактеризували Мгамбу — дитя савани. Десь наївне, десь вперте, десь... не хочу казати примітивне... Скажу так: Мгамба оперує поняттями, які в сучасному світі вже не використовуються: щирість, відкритість, приязність, совісність... Якщо повернутися до цих понять, то жодних складнощів у спілкуванні з правдовидцем я не передбачаю!

- Гм, не найпростіше з завдань! - задумливо усміхнувся продюсер.

Мені не подобалася ця розмова. Не полишало відчуття, що троє змовників задумують щось негарне.

- Чим ви його звабили, адже раніше Мгамба не мав бажання залишати навіть межі своїх пасовищ? - спитав я Мекінтайра.

- Та зрозуміло чим - самовдоволено відповів той. - Встановленням світової справедливості, подоланням усепланетного зла під назвою брехня! До того ж, напевно чи він усвідомлює відмінність між поїздкою до Найробі й поїздкою до Нью-Йорка!

- Зате він добре усвідомлює коли йому брешуть!

- Бінго! - вигукнув продюсер. - Він мені так і сказав: Брешеш, біла людино! Ти не віриш, що я зможу побороти всесвітнє зло!

- І що ви відповіли?

- Я зрадив. Як покупець, який пересвідчився що на День подяки йому не підсунули тухлу індичку! Я сказав Мгамбі: маєш рацію! От і доведи мені, що я дарма сумніваюся!

- А насправді ви лише заробляєте гроші!

- Не лише я, Тоні! На свою частку наш дивовижний правдовидець зможе ошчасливити все своє плем'я. Чаклуну дістануться мільйони! До речі, що ви скажете про його дружину Сайну?

- Нічого. Я не перекинувся з нею й словом!

- Згадаєте старого Мекінтайра - світське життя цій дамі сподобається!

На відміну від американського продюсера, Мгамба, Сайна й Сілас Ндіку мешкали в значно скромнішому Нью Екра[53], повернувшись з Лондона до них долучився й я. Увечері після пізнавальної гостини в Мекінтайра всі зібралися в номері подружжя, де Сайна влаштувала мені, як досвідченому мзунгу, фешн шоу[54]. Кажучи "всі" я, звісно, не маю на увазі Менлі, оскільки він у цій історії є героєм епізодичним. Артур, до речі, таки зводив мене в Карнівора, але мені в цьому гадовищі обжирайл не сподобалось.

Отож ми всі сиділи у вітальні, Сайна вибігала в спальню, одягала чергову, придбану в Йайа[55], обнову й виходила, нагороджуючи мене стривожено-очікувальним поглядом.

- Вона вважає, що всі вазунгу є знавцями європейської моди! - іронічно сказав Сілас Ндіку.

- Це природно, — парирував я. - Адже кожен самбуру є знавцем моди свого племені!

Коли я схвально кивав головою, Сайна розцвітала в усмішці, виконувала кілька грайливих рухів станом і зникала в спальні, щоб за кілька хвилин продемонструвати мені наступну сукню, кофтину, спідничку, блузку, топ, джемпер, капелюшок або черевички. Не дочекавшись же схвалення, супила брівки, її великі карі очі при цьому ставали глибшими, втім розчаровував я чепуруху нечасто.

Мгамба відверто губився, не знаючи як реагувати на витівки дружини, навпаки - ми з Сіласом Ндіку отримували задоволення від видовища. Європейське вбрання справді навдивовижу пасувало вродливій стрункій самбурійці, за відповідної школи вона цілком спромоглася б стати королевою подіуму, хоча якби я їй це сказав, Сайна мене звичайно б не зрозуміла. На тлі західних вборів особливо екзотично, еротично й по-дитячому беззахисно виглядала голена за звичаєм племені голівка красуні.

Поки Мгамба бігав у спальню допомогти дружині застебнути змійку, перекладач повідав мені, що, вселившись у номер, красуня три години не вилазила з ванни - кілька разів Мгамба заходив туди додавати гарячої води.

- У енкангах самбуру не розтринькують воду на вмивання, — пояснив він. - Мої одноплемінники користуються для цього верблюжим жиром!

По закінченні "фешн шоу", коли Сайна залишилася в спальні милуватися своїми розкошами, я спитав Мгамбу чому він погодився летіти в Америку.

- Сивий мзунгу сказав, що у великих бомах за океаном живе дуже багато людей - найбільше в світі, більше ніж усі самбуру, масаї, ренділе, боран і туркана докупи взяті! Навіть якщо додати до них сомалійців! Він сказав, що серед тих людей дуже багато брехні й це не дивно, адже що більша бома, то більше серед її мешканців брехунів! Тому найменше брехні буває в невеличких енкангах самбуру й тому Мгамба, якого Нкай покарав змогою відрізнати брехню від правди, мусить їхати до великих бом і зробити все, щоб брехні стало хоча б трохи менше! Сивий мзунгу пообіцяв зробити так, щоб мене одночасно чули всі ті люди, і всі бачили, і навіть інші люди з інших бом у цілому світі - через телевізор! І він казав правду - якби він брехав, я б це знав! Тому я мушу їхати - мушу скористатися такою нагодою!

Сілас Ндіку перекладав з не приховуваним задоволенням. Напевно йому вже бачилися переповнені зали Нью-Йоркських арен, відповідні суми на рахунку й просторе ранчо з видом на Ол-Доньо-Кері на околиці Наро Мору.

- А сивий мзунгу казав, що в Америці ти заробиш багато грошей? - спитав я.

- Казав. Казав, що замість хатини з жердин і шкур я зможу побудувати кожному самбуру будинок з цегли, як у великих бомах. Але навіщо самбуру такі будинки, як ми перевозитимемо їх з місця на місце?

- Завтра в Достойного Мгамби черговий виступ і сеанс правдобачення в Кен'йатті - приходь! - сказав Сілас Ндіку. Напевно - щоб зісковзнути з теми нерухомості.

- Про бідолашну Мерсі ніхто не згадує? - спитав я.

- Ні - ми вчасно поїхали з Наньюкі!

- Я старійшина Мгамба з самбуру! Зичливий Нкай, володар неба й дощів, сподобив мене відрізнити брехню від правди і нині в моїй рідній енканзі вже ніхто не бреше! Тоді я пішов до людей, щоб у ваших енкангах і бомах, і серед ваших племен теж було менше брехні, і неправду кожного брехуна я зараз же викрию тут, на ваших очах! І кожен з вас побачить як це гарно - говорити правду й не чинити брехні, і не боятися викриття, й не боятися, що ось зараз, або не зараз, але будь якої миті, до твоєї хатини зайде правдовидець Мгамба й питає, чи не зраджувала ти своєму чоловіку, або перестріне тебе на н'йасі й питає: а чию це худобу ти перейняв і куди женеш? Тож підходьте до мене прямо тут, зараз! Підходьте ті, хто сумнівається в вірності подружжя і хто сумнівається в правдивості дітей; ті, хто зібрався на суд старійшин і хто не поділив із братом табунець кіз; ті, хто заборгував і хто винен, хто звинувачує і хто оправдується, хто хоче покарати і хто сподівається на прощення, хто підозрює лжесвідчення і хто каже правду, а йому не вірять. Оббрехані, приводьте до мене ваших оббріхувачів, зражені - приводьте зрадників, обікрадені - крадійів, ті, хто не дочекався обіцяного - обіцяльників. І якщо оббріхувач, зрадник, крадій, або обіцяльник побоїться до мене підходити - це вже означатиме, що маєте рацію ви, а не він, що він брехав, і про це зараз же дізнаються всі!

На сцені Мгамба виглядав ефектно. Нижче пояса стан правдовидця огортала яскрава шукка з витіюватим біло-червоно-чорним орнаментом, з-під неї виглядали білі, високо зашнуровані тоненькою шкіряною смужкою, сандалії, оголений торс прикрашала строката ґоржетка з цілим гроном підвісок, позолочені ланцюжки, симетрично спадаючи з-за плечей, перехрещувались на грудях і нижче пахв ховалися за спиною. Зап'ястки правдовидця було оздоблено громіздкими, оплетеними бісером браслетами, до вже знайомого мені великого нікельованого хронометра додалося ще три, тепер вони розташовувалися симетрично - по два на кожній руці. Мальовничу діадему на голові Мгамби уквітчувала вже не одна, а цілий хвіст довгого страусинового пір'я, не охоплені прикрасами ділянки тіла, а також обличчя Нкаєвого посланця хтось талановито розписав вохряними візерунками.

Організатори шоу нудьгувати не дозволяли. Змінюючи одні одних, із переповненої зали на сцену без кінця виходили нові й нові добровольці, які, не без підказки

балакливого шоумена Пауля, вигадували для Мгамби нові й нові випробування. Наприклад, правдовидцеві зав'язували очі й повертали спиною до добровольців, у цей час один із них виконував якийсь рух рукою, Мгамба повертався, питав кожного, чи не він робив той рух, всі казали "ні" й правдознай миттю визначав єдиного, хто збрехав. Лунали оплески. Вишколено тримаючись трохи ззаду і збоку від Мгамби, й не відступаючи від того ні на крок, на сцені самовіддано працював перекладач Сілас Ндіку, в першому ряду зали захоплено плескала в долоні Сайна. Її сукня в комбінації з повісмом коралового намиста й великими срібними завушницями виглядала бездоганно.

В іншому випробуванні Пауль задавав добровольцеві найнесподіваніші питання, той відповідав а за його спиною Мгамба вмикав два ліхтарі: зелений, або червоний – у залежності від того, правдивою чи ні була відповідь чоловіка з зали.

– Зараз ніч? Чи пили ви сьогодні вранці каву? У вас троє дітей? Ви стріляли в носорога? Земля плоска? Ви застрягли в ліфті? Ви читали Пруста? Ви віталися за руку з Черчіллем? Гієни гавкають? Ваша донька білява? У вас зламаний ніс? – монотонно торочив шоумен – доброволець ледве встигав обдумати відповідь, за його спиною то зеленим то червоним блискали ліхтарі.

Потім на великому екрані разом з публікою сміливець переглядав запис випробування, зізнавався коли його слова були правдивими, а коли ні, глядачі ж у залі на власні очі пересвідчувались, що правдиву відповідь Мгамба щоразу супроводжував зеленим спалахом, а неправдиву – червоним. І ні разу не схибив. Бурхливі аплодисменти змінилися овацією, коли Пауль нагадав, що випробування проводилось англійською, тоді як правдовидець, не знає цією мовою жодного слова.

– Бачиш той мальовничий табунець з кількох африканців і десятка вазунґу, що стоять у кінці проходу? – протиснувся до мене Куїнсі Вучевич — знайомий журналіст із місцевого електронного видання Кеніяз дей. – Зверни увагу на ці сірі від заздрощів обличчя. Перед тобою мастодонти світової езотерики й гуру екстрасенсорики. Здається, декого з них зараз розіб'є параліч!

– А це ж ще не кульмінація! – реготнув я.

Справді, після спланованих наперед випробувань з добровольцями почалося те, до чого на самому початку закликав Мгамба: оббрехані кинулись тягнути до правдовидця своїх оббріхувачів, зраджені – зрадників, обікрадені – крадіїв, стомлені чеканням обіцяного – обіцяльників. Десь із глибини залу дружина починала волокити до Мгамби заскоченого зненацька чоловіка, з іншого боку, галасливо сварячись та ледь не вириваючи одна одній коси, кидались до сцени дві неозорих обсягів молодиці в рясних спідницях, ще звідкись проривався до правдозная гурток збуджених підлітків. До героїв, які здобувалися на поміст, блискавично підбігав шоумен з мікрофоном, Сілас Ндіку тут таки перекладав клопіт спраглих за правдою Мгамбі, той задавав прохачам по короткому питанню й, почувши відповідь, миттєво виносив вердикт. Глядачі посхоплювались на ноги, під склепінням названого на честь першого президента Кенії конференц-центру запанувало веселе збудження, раз-по-раз то там то там вибухав

регiт.

Після триумфального завершення шоу його організатори запросили Мгамбу на вечерю до ресторану Кен'йатти, правдознай не забув потурбуватися, щоб на учту пропустили й мене. Окрім двох кенійських бізнесменів – хвацьких організаторів магік-шоу, на вечері були присутні власники закладу, представник мера, якийсь місцевий фокусник, два-три насуплених екстрасенси зі світовим ім'ям, Кон Мекінтайр і кілька суб'єктів сумнівної причетності які завжди виникають на подібних заходах. Лунали захоплені панегірики, гучні прогнози й паморочливі побажання, непогамовний Пауль переповідав найсмійніші на його погляд епізоди щойнозавершеного дійства; Мекінтайр сидів задоволений, наче кіт, що притиснув лапою мишу, на яку давно полював, здалося – я навіть чую як він муркоче. Мгамба звикав потроху до міської їжі, тож майже зі знанням справи замовив собі курку в чебрецево-розмариновому соусі, суп із молодю картоплею й кокосовий торт; Сайна ж, для якої життя поза енкангою все ще було вдивовижу, розважливо обмежилась тендітним салатиком, фруктами й солодким десертом. Під кінець трапези правдовидець виглядав стомленим.

Після вечері Мгамбі та його "почту" запропонували автомобіль, але ми вирішили, що перед сном корисно буде прогулятися нічним Найробі — від Кен'йатти до Нью Екра було недалеко. Це рішення виявилось помилковим.

Безлюдною, тьмяно освітленою, вулицею ми вже наближались до готелю, коли зненацька нашу ходу заступила автівка. З кузова й кабіни низенької вантажівки, що нагло вискнула колесами прямо перед нашим носом, почали вистрибувати дужі, спортивної статури, молодики і я вже було вирішив, що Ліс, скоріше за все, не дочекається з Африки не лише трифутової чорнодеревої статуетки в руках коханого, а й його самого, без статуетки. Найроббері! – приречено згадав я самокритичну назву, яку дали своїй столиці місцеві[56].

Скоріше інстинктивно, ніж керуючись раціональними міркуваннями я, Мгамба й Сілас Ндіку збилися в щільне півколо й, ховаючи за своїми спинами Сайну, почали потихеньку відступали до стіни найближчої будівлі. Тим часом молодики стали щось вигукувати. Звуковий ряд реаліті-шоу Сілас Ндіку переклав мені лише згодом.

– Чи не є цей мзее в святковому вбранні самбуру відомим правдовидцем на ім'я Мгамба, — спитали ймовірні напасники.

Заперечувати було безглуздо й перекладач із Мгамбою кивнули головами.

– Ми рейнджери з Національного парку Найробі. Злодії викрали з нашого розплідника слоненя...

– Слоненя? – вигукнув спершу Сілас Ндіку, а за ним, почувши переклад дивовижної новини – й Мгамба. – Як можна викрасти слоненя?

– Вони запхали бідолашне у вантажівку, – пояснили рейнджери. – Для продажу. Ми піймали одного з тих, кого підозрюємо в крадіжці, але він усе заперечує. Ми вирішили привезти його до мзее Мгамби, щоб правдовидець підтвердив наші підозри. Адже ми маємо знайти й повернути слоненя поки воно ще живе! Ми приїхали до Кен'йатти, але спізналися, та охорона показала нам у якому напрямку пішов мзее Мгамба й ми вас

наздогнали!

- Де ж ваш підозрюваний? - спитав Мгамба.

- Тут, в автомобілі!

Рейнджери виволокли з автівки чоловіка, який на позір нічим не відрізнявся від самих охоронців розплідника. Міцно тримаючи ймовірного крадія за передпліччя, двоє підвели його до нас.

- А тепер зізнавайся Достойному Мгамбі - це ти зі своє бандою викрав наше слонення!?

- Ні! - вигукнув підозрюваний.

- Бреше! - коротко сказав Мгамба. - Крадій - він!

- Асантене сана, мзеє Мгамба! - хором вигукнули рейнджери.

Здавалося, справу зроблено й ми рушили вже, було, до готелю, яскраво освітлений фасад якого виднівся неподалік, за спорожнілим майданчиком перед торгівельним центром, аж тут знову почувся рев двигуна, блиснуло світло фар і біля нас загальмувала ще одна автівка. З неї висипали такі ж міцні спортивні молодики як і з першої, але дуже швидко з'ясувалося, що цього разу це не рейнджери, а поплічники пійманого крадія. Бандити кинулись вирятовувати товариша, між ними й рейнджерами спалахнула спочатку сварка, а затим і бійка. Під чорним небом чорні люди в чорній одежі люто дубасили одне одного, тим часом визволений крадій підскочив до Мгамби й, ухопивши того за строкатий комір, закричав:

- Слухай сюди, розцяцькована мавпо! Тебе навчили танцювати під оруту[57], ото й танцюй, а пхатимеш носа до чужих справ - отримаєш пангу в печінку!

Сайна зойкнула, кілька підвісок з коміра правдовидця впали на асфальт, ми з Сіласом Ндіку кинулись вирятовувати Мгамбу, він спробував випручатися сам, крадій замахнувся, щоб вдарити правдозная, але той ухилився - кулак лише ковзнув йому об вилицю. Спільно з котримсь із рейнджерів ми відтягли напасника від Мгамби й поки ті тузилися вдвох, побігли до Нью Екри, на щастя нас ніхто не переслідував. Переляканому нічному порт'є ми сказали, що поруч з готелем, біля Екра Плаза, відбувається масова бійка, той схопив телефон і почав викликати поліцію.

Лука. Затінення вуликів і навощування рамок.

То дурничка, - міркував Лука, вичищаючи в кролів, та пізніше - коли косив між яблунями й коли готував для пасічницького димаря трухляк. Зовсім нікчемниця - певно прищেমив рамкою передивляючись три дні тому бджіл. Дякувати Богу, рамки такі важкі, не ніготь - палець посиніє як притиснеш! І позавчорашня Мишкова патяканина дурня - з непохмеленої голови Миха й не таке зморозить! Синього, буцімто, зловили в Корсуні, аякже! Синяків давно знебарвили, на це спеціальний міжнародний проект був, фінансування за програмою ООН - по всіх телеканалах сурмили. У наших же акацієво-медових краях синіх і зовсім не стрічали, кульгавий Антон взагалі казав, що то вигадка, хоча з району санітарний автобус приїжджав - щеплення робили! Ех, у нас тут свої синяки, он бідолашній Милані Мишка самого знебарвлювати доводиться як у запій піде - блюз[58] блюзом! Певно такого й бачили!

Помічник тримав драбину, а Лука прицвяховував виправлену шиферину і ні-ні та й зиркав на посинілий прикоренок нігтя. Дурничка, не болять навіть! Щоб двічі не вилазити повигортав із ринв торішне листя, тоді послав Мишка на стару грушу – відпиляти всохлу гілляку. Як і передбачав, підсобник став канючити за поміч випивку:

– То... будь людиною, пасічнику – може хоч чвертка є?

– Нема! Дам кроля рябовухого, заб'єш – буде вам з жінкою на тиждень. Та гляди не пропий – я в Милани спитаю! І коли качатиму акацію – прийдеш!

– Жорстокий ти, Луко!

– Я таким не був – став!

Водій криваво-червоної Мазди дав пасажирові грошей на метро, висадив біля станції Дніпро й побажав перемоги, а на станції Хрещатик ескалатор вихлюпнув Луку прямісінько в вир Майдану.

Серце революції стрімко розбудовувалось: діловиті дядьки в теплій одежі й жваві парубки з барвистими наплічниками на спинах напинали довкруг стели намети, відразливий кістяк ялинки обсновувався транспарантами, навпроти облаштовувалась майбутня сцена. Вусатий чоловік у козацькому жупані, якого Лука спитав, де тут можна долучитися до процесу, відправив його в Жовтневий палац. Там саме йшов активний набір у самооборону, Лука записався, сотник Збуй одразу поставив новобранця до справи:

– Помічником кашовара підеш? Бо кожен хоче бути героєм, а рубати дрова й драїти казани охочих нема!

– Чого ж, – погодився Лука, – казани то казани!

– Тоді катай наниз – розшукаєш намет з гербом сотні, спитаєш Мойсейовича – нашого кока, там якраз похідну кухню підтягують!

Всеньке літо Лука беззмінно допомагав Цвітані годувати контингент "зоопарку", тому за обов'язки взявся зі знанням справи: рубав дрова, чистив КП[59], приймав від співчутливих киян продукти, лінкувато жартував з дівчатками, що роздавали обід самооборонівцям. Флегматичний одесит Мойсейович, який дійсно працював колись коком на пароплаві, помічника хвалив.

На Майдан моряка привела зневага до фаху. Кілька останніх років він працював шеф-кухарем у столичному ресторані, тут-таки, на Хрещатику, але бізнес перехопив зухвалий депутат-регіонал з Донецька. Мойсейовичу байдуже було до особи власника, він продовжував би трудитися й на "донецького", але той звільнив персонал, а на місце досвідченого кока взяв земляка-неука, не здатного відрізнити сальтимбокку від оссобоку[60]. Такої наруги над професією Мойсейович простити не міг.

Луці на Майдані подобалось: при роботі, не самотиною. Люди вийшли боротися за правду й Лука їм підсобляє – Лука завжди готовий підсобити тому, хто за правду. Чому й проти чого виступили ці завзяті українці з полум'ям у очах, помічник кашовара до пуття не тямив, оскільки політика його ніколи не зачіпала. Як не старалася Оксана, як не навертала чоловіка до активного громадського життя, навіть на Помаранчеву революцію відряджала, була б сама поїхала, якби не тягнув за полу малий Борислав, та

Лука віджартовувався: "Переплутаю прапори то ще поб'ють!"

На ґрунті політичних уподобань у родині навіть постав конфлікт. Мама наполягала, щоб онучок підхопив ім'я легендарного дядька Бориса, Оксана ж затялася найменувати сина в честь В'ячеслава Чорновола, який розбився за рік до народження нащадка. Врешті зійшлися на компромісі – першу половину імені взяли від Бориса, другу – від В'ячеслава – так і вийшов Борислав!

Але якщо ти не цікавишся політикою, це ще не означає, що якогось дня політика не торохне тебе по макітрі вузлуватою довбехою, або, мовлячи про Майдан – закривавленим міліцейським кийком. Лука слухав оповіді про жорстоке побиття беркутівцями беззахисного студентства під стелою, про нелюдську розправу над випадковими людьми біля президентської Адміністрації, бачив побратимів-самооборонівців із перебинтованими головами й закипав люттю.

Коли рухливе чорноголове шумовиння вперше спробувало залити своєю ярістю Майдан, Лука вже був там – стійко впирався ногами, щоб і на крок не поступитися безликій навалі, особливо завзятих напасників запекло частував довгим держалном від лопати, натомість отримав у відповідь добрячий струмінь перцевого газу.

Потім добровольці сотника Збуя зводили барикади, чатували на сторожі, пильнували провокаторів, перевдягнених ментів і тітушок. Щонеділі Майдан заповнювався десятками тисяч киян і тоді Мойсейович з помічником пригощали елітним козацьким кулішем усіх охочих. Лука ріднився з цим огромом привітливих людей, серед яких уже напевно немає брехні й лукавства, які зійшлися сюди заради якоїсь дивовижно-прекрасної мети, і до цієї мети ось – півкроку ступити, й Лука тішився своєю причетністю до таїнства.

Але що далі, то менше привітності й щирості знаходив він у поглядах як побратимів, так і киян, все більше було в них тривожності, невпевненості, а іноді й злості, все більше чулося довкола розмов, мовляв, чого стоїмо? А потім ураз запалала Грушевського, залунали перші постріли і привітливість у поглядах навколишніх людей зникла зовсім.

В чаді, в полум'ї, в криках і гуркоті протистояння Лука побачив, як один з відчайдухів ціляє в чорноголову напасть із дивовижної рогатки – зі зручним руків'ям, химерно вигнутим металевим рогачем і довгим гумовим джгутом. Зацікавлено підійшов, придивився:

– Заводського виробництва?

– Китайська! – відповів стрілець.

– А чим шмаляєш?

– Шротом. Кавунястоголового з сорока кроків поцілив, то він присів і хвилин десять кавуном мотав – чистий тобі нокдаун!

Лука зрозумів, що знайшов на Майдані своє покликання.

Про те, що рогатка – це не лише забавка з далекого дитинства, сержанту Луці Гуленку розказав бувалий понтонер прапорщик Міняйло на далекому степовому полігоні, куди бійців понтонно-мостової бригади закинули випробовувати нові

комплекси ППС-84, які щойно надійшли на озброєння[61].

Для армійців дев'яності роки були голодні, командири щовихідних відпускали солдатиків додому по харчі, ті привозили сидори і для себе й для тих, кому далеко їхати. Але з полігону, зрозуміло, не відпускали нікого, а прострочену гречану кашу в іржавих бляшанках організм відмовлявся приймати вже на третій день споживання. При цьому неозора степова ковила кишіла куріпками, а от полювати на дичину було нічим, оскільки на навчання понтонери виїздили хоч і з автоматами, та без набоїв. Отоді й згадав прапорщик Міняйло свої славні бойові будні в далекій Анголі, і поділився з особовим складом безцінним досвідом виживання, і серед найвдячніших його слухачів був сержант Гуленко.

- Гречка - то нічого! - викладав сокровенне ветеран. - Це ви ще розфасованим напередодні московської олімпіади "Завтраком туриста" не смакували - ото гидота! А в Анголі нас годували виключно цим "вітанням з далекої батьківщини"! Цікаво, що африканська савана - степ майже такий само як і цей, тільки на відміну від нашого полігону ним гуляють антилопи, зебри, жирафи та інші, дуже смачні й поживні представники ангольської фауни. Але полювати на них - зась, а от на тамтешню куріпку, по їхньому турачу - будь ласка, але без вогнепалу! Ото й почали наші майстри народного промыслу виготовляти найрізноманітніші пристрої для мисливства, і досягали в цій справі таких висот - шедеври створювали! Та й ваш прапорщик, скромно зауважу, в цьому бойовому соцзмаганні задніх не пас!

Для гарної рогатки треба що - правильний рогач і якісна тятива, себто гума. Рогач можна виготовити з будь чого - від класичної гілки з розгалуженням, чи товстого шматка фанери до ступичного ключа, або сталистого дроту. Тут головне зручність, симетрія й довговічність. На тятиву ми різали протигази, сидельце робили з халяви списаного чобота.

Як і в кожній справі при виготовленні рогатки важливо враховувати деталі. Робиш стріливо з дерева - шукай акацію, як ми в Африці, кленок або молодий горіх. Вищий клас при виготовленні тятиви - вирізати ї так, щоб гума ледь звужувалася до сидельця, тоді вона швидше скорочуватиметься й відповідно - далі та з більшою швидкістю летітиме заряд. Сидельце має бути не надто цупке, але й не дуже м'яке. Важливо, щоб держак рогача зручно лягав у долоню, щоб при пострілі рогатка не задиралася догори, не проверталась, щоб не скручувалось сидельце. В Анголі ми стріляли кульками з підшипників, хоча найкращий заряд - це мисливський шрот на вісім з половиною міліметрів - убійна сила!

Першу рогатку Лука змайстрував з обрізка металу, що залишився після виготовлення бронежилета, тятиву, як і заповідав прапорщик Міняйло, вирізав з порваного протигаза, на сидельце знайшов клаптик шкіри з відірваного язичка черевика. Попросив волонтерів привезти старих підшипників - приперли з вантажного автосервісу цілу скриню. Знаряддя майданного пролетаріату було успішно випробувано й схвалено сотником Збуєм:

- Це ж чудово - можна носити в кишені як особисту зброю! Роби ще!

Луку звільнили від сторожі на барикадах і перерви між заготівлею дров і чищенням казанів він цілком присвятив збройовій справі. На рогачі пускав усе, що потрапляло під руки: від уламків офісних крісел до саморобних арматурних їжаків, які жбурляли знавіснілі беркутівці. На тятиву волонтери купували йому чудовий хірургічний латекс, катетери, або стрічки для фітнесу. Часто матеріал для рогатки приносили самі "замовники" – слава про "майстра Луку" множилась і ширилась.

Деякими особливо вдалимими виробами Лука неабияк пишався, а вершиною його конструкторського вміння стала дивовижна рогатка зі шматка алюмінієвої віконної рами – з кистьовим упором, прицілом і магазином для шроту. З певного часу майстер почав викарбовувати на своїй зброї символ "Лк", а майданівці, виконуючи постріл з такого виробу, приказували: "Це вам блага вість від Луки, нечестивці!" Пройнявшись важливістю "спецзавдання" помічника, Мойсейович почав мити казани власноруч.

Коли вісімнадцятого лютого сотня разом з тисячами майданівців вирушила "мирним наступом" до Верховної Ради, на серці Луці було тривожно, хоча катастрофи ніби ніщо не провіщало. Кашовар заходився готувати ситний обід, адже хлопці повернуться з виступу голодними, тому й помічник залишився при кухні, та невдовзі почали надходити новини, з яких Лука зрозумів, що обідати їхнім кулешем сьогодні, скоріше за все буде нікому та й ніколи. Найжахливішу вість принесли дівчата-волонтерки: сотня ледь не доценту розбита тітушками в Маріїнському, Збуя ніде не можуть знайти, беркут наступає. Власне, про це ж повідомляли й зі сцени. А скоро нагорі біля Жовтневого Лука побачив перших "чорноголових", залишив кухню, натягнув помаранчеву будівельну каску з символом "Лк" й кинувся на передову. Так само вчинив і Мойсейович, прихопивши з собою на барикади замашний ополоник.

Далі почалося пекло. Замість захопленої беркутом барикади на Інститутській майданівці швидко спорудили нову, тягнучи на неї піддони, Лука підвернув ногу й пошкандибав у медичний намет – щоб вправили. Вже з туго забинтованою стопою сидів під стелою й розливав по пляшках бензин. Скоро дві лави беркута, які штурмували Майдан з Європейської площі та з Інститутської з'єдналися, барикади впали, а єдиною перепорою між світом чорних скафандрів і світом світлих, хоча й закіптюжених, облич став вогонь.

Від невинних розривів міліцейських гранат рвало мозок, від чаду рвало легені, хрипкий голос Руслани зі сцени закликав триматися – ось-ось мало підійти підкріплення зі Львова.

Спершу у вогонь кидали те, що горить гарно, потім – що не дуже, потім те, що за інших обставин горіти не повинно. Летіли шини, дрова, піддони, дошки з розібраних сувенірних яток, меблі, запасний одяг, ковдри... Горів Будинок профспілок, на голови майданівців щедро лився дощ з водометів...

Хлопця, якому Лука передавав "коктейлі" й бруківку, поранило – коли сміливець упав з гранітного підвищення, в його саморобному бронежилеті побачили невеличкий акуратний отвір.

– Пістолет... – сказав хтось поряд.

Слід було негайно нести пораненого до медиків. Той, що сказав про пістолет, та інший, чорний від кіптяви, майданівець у пейнтбольній касці й захисних окулярах, глянули на Луку, мовляв – давай, та Лука показав на ногу:

– Не понесу, краще я тут! – і здерся на кам'яний надовб, з якого супостати щойно збили його попередника.

Лука розумів, що наступним буде саме він, що ціль пристріляна, але страху чомусь не відчував, можливо через утому, адже стояла вже глибока ніч, а можливо й через лють. Жбурляв, жбурляв і жбурляв на той бік вогняної барикади бруківку й коктейлі, пляшки з запаленим ґнотом йому подавали все рідше, певно закінчувались запаси, але каміння вистачало. Світло на Майдані вимкнули, за димною завісою нічого не було видно, та Лука тримав себе в певності, що саме там, якраз навпроти нього, й зосередилося зараз усесвітнє зло, всесвітня брехня й всесвітня несправедливість, і куди ж Луці жбурляти своє каміння, якщо не в нього! Жбурляв у Оксанину зраду, в Цвітанину загребущість, у тенета, що звели зі світу талановитого дядька Бориса, в убоге вікування батьків і в покинутий інститут, у свою лунку самотність, у брехню Януковича й Азарова, в скаженість беркута й безволля офіційних "лідерів" протесту. Лука оглух від вибухів і вщент промок від водометів. Смертельною кровоточивою раною Майдан навскіс перетинала вогняна смуга. Горіли профспілки...

Якоїсь миті Луці, що вже ледве тримався на ногах, перестали подавати боеприпаси. Він ніби виринув з безпам'яті, обглядівся. Смертельна рана продовжувала кровоточити полум'ям, але вибухи гранат майже припинились.

– Злізай, дядьку – відхекайся! – гукнув до нього зовсім молодий боець знизу. – Беркут пішов відпочивати, замість нього стають вевешники. Ми втримались!

Не відчуваючи тіла, Лука зліз з надовба й хитаючись пішов до свого намету. Намет згорів. Лука зірвав з "йолки" якийсь транспарант, загорнувся в нього й тут таки, просто неба заснув...

Коли він прокинувся, Майдан знову був у руках протестувальників. Не відновившись від напруження минулої доби, тіло все ще боліло, голова гула, Лука никав згарищем наче привид. Перекусивши в волонтерів він заходився шукати Мойсейовича, Збуя, або хоча б когось зі своєї сотні й одного таки знайшов. Молоденький самооборонівець на псевдо Юзер розказав що сталося в Маріїнському:

– Це було місиво – нас добивали як худобу: кийками, ногами, кулаками. Сотника вкинули в автозак і кудись повезли, багатьох інших теж. Я врятувався лише тому, що залитий чужою кров'ю вдав мертвого, потім посунувся вниз до Дніпра... До Майдану прокрадався поза стадіоном, уночі...

Мобільник Луки змок і вмок, одяг був драний, закіптюжений і вологий, зате вціліла кухня, хоча ніхто не знав куди подівся Мойсейович. Дякуючи киянам до вечора бойовий помічник кашовара перевдягнувся в сухий одяг, отримав новий телефон і дав вістку батькам що живий – ті не відходили від телевізора й тліли коли він не телефонував як домовлялися – о дев'ятій вечора.

Ночували Лука з Юзером у наметі товаришів по зброї на Хрещатику. Вранці вони

вже прямували до Майдану, як прийшла звістка що беркут відступає і повстанці перейшли в наступ.

- Біжімо! - запалився Юзер. - Помстимося за наших!

На ходу хапаючи саморобні щити й палиці вони кинулися вгору по Інститутській. Вже навпроти Жовтневого побачили, як прикриваючись щитами, четверо майданівців несуть донизу вбитого.

- Ховайтеся - снайпери! - вигукнув один з них.

- Снайпери? - не повірив Лука.

І цієї миті в його голові розірвалася бордова пільма...

Отямився Лука в шпиталі. Пробивши каску, куля снайпера влучила йому в голову, але поранення виявилось не смертельним і навіть не дуже тяжким. Втім без наслідків таки не обійшлося - Лука часто зомлівав, про наближення непритомності сповіщав напад нудоти й холодний піт, а прийшовши до тями, хворий іще кілька хвилин перебував у чудернацькому маренні, коли поруч з мамою, що не відходила від його постелі три тижні, пораненому ввижались то каруселі з механічним бичком, який зривався з місця й гасав за Юрчиком, то Мойсейович з величезним ополоником через плече, то Цвітана, що замітала розсипані на землі долари. Щоразу Лука намагався з ними заговорити, але відіння не відповідали.

Луку та інших майданівців відвідували депутати й новопризначені міністри, називали героями, тиснули руки й запевняли, що держава їхнього подвигу не забуде. Вже в шпиталі Лука дізнався, що не примарний, а правдивий Мойсейович теж кантується на лікарняному ліжку, щоправда в іншому закладі - на барикаді в кока стався інфаркт.

Волонтери пропонували пораненим правову допомогу, з відновлення документів і тому подібне. Скориставшись їхньою турботою, Лука забажав оформити заочне розлучення з Оксаною - зручнішої нагоди міг і не діждатися. Такому проханню здивувались, але справу було зроблено - суд пішов назустріч проханню героя. Після шпиталю Луку перевели в реабілітаційний центр, згодом дали путівку в гарний санаторій у Карпатах.

Втім увага до майданівців швидко згасла - почалися кримські події, а за ними війна на сході й у держави з'явилося багато інших клопотів. Лука отримав третю групу інвалідності й скромну пенсію, обґрунтованість якої раз на два роки підтверджувала медкомісія. Поступово знепритомнення стали рідшими, відіння коротшими й останнім часом Луці майже не дошкуляли, правда голова боліла на дощ як навчена.

За два дні синявість з нігтя поширилась на увесь палець, а вранці третього Лука виявив, що неприродна барва почала захоплювати й долоню. Що за чортяка, невже гангрена? Але ж нема ні болю, ні смороду гниття, ні набряку, й це лякало його найбільше. Можна було... слід було з'їздити в Мар'янівку до фельдшера, чи то пак - сімейного лікаря, але щось Луку ніби стримувало. Невже... але ж таке неможливо - всіх синяків давно знебарвили! Був спеціальний міжнародний проект... і щеплення... Лука гарячково заходився згадувати, що там теревили про "синю загрозу" по радіо

(телевізора він уперто не заводив), та про що теліпав місцевий "радіоканал" – велемудрий п'яничка Трифілій.

Вірус не знає ні перепон ні кордонів... У великих містах інфікуються практично всі, в сільській місцевості – до половини мешканців... Але попри це синдром розвивається далеко не в кожного... десь у одного зі ста, чи ста п'ятдесяти тисяч заражених... Природу такої вибіркості досі не встановили – не важить ні стать, ні вік, ні група крові, ні стійкість імунітету, нічого...

Ні! Ні! Ні! – злостився. – Цього не може бути! Хто завгодно, лише не я – я ж і з села, вважай, нікуди не виїжджаю! Хоча, з іншого боку... Чого ти боїшся – та радіти повинен, що не гангрена! Синявість виліковна, й минає фактично без наслідків, і не болить, ін'єкції безкоштовні... Ти просто здичавів! – підвів невеселі підсумки власних розмірковувань. Всього-на-всього. Здичавів і жахаєшся бодай якихось змін у своєму одноманітному житті...

А раптом це не синявість? Ні, треба перевірити, синдром легко перевіряється, для цього й до фельдшера їхати не знадобиться! Принаймні, так казали...

Задумавшись, Лука не квапився снідати й зовсім не зауважив, що вже з годину як видолинком валують собаки, а таке зазвичай траплялося зі з'явою в селі приходьків. Отямився вже коли забухкав з буди його лінькуватий Хлястик, а на головній і, власне, єдиній, вулиці Поташа, себто на вузькій асфальтовочці, що відмежовувала городи від луків, зупинився подзьобаний іржею легковик з причепом. З автівки вийшло двоє молодиків і бадьорою ходую рушили на згірок – до обійстя Луки.

– Заготівля вторсировини! – буркнувши привітання, пояснили причину відвідин прихідці – щупляві тонконосі й гостроокі парубчаки в шкіряночках. – Купуємо брукхт, старі акумулятори, холодильники, пралки...

Лука, який з наближенням заготівельників пхнув лівицю в кишеню, похитав головою:

– Немає, хлопці. Нічого немає!

А ті вже кинули око на Жигулик, що від спеки й дощу ховався під брезентовим напиналом обіч хати, презирнулись:

– Ми й автівки викупуємо, гарні гроші вам дамо за ці ночви!

– Нічого, – усміхнувся Лука, – вони ще їздять!

– Хіба що згори! – коротко реготнув один, кивнувши куцо стриженою макітрою в долину.

– Нехай! – Ви ж не хочете її в мене вкрати? – підтримав жартівливу мову господар.

– Ні, що ви! – вигукнули обидва.

– Глядіть, бо я ниньки до кума на іменини потупцяю – в кума й заночую!

Щойно молодики пішли, заклопотаний Лука вирушив не до вигаданого кума, а до безпалого Мирона – єдиного поташнянина, який воював у АТО, де здобув контузію й позбувся трьох пальців на лівій. На війну ветеран ходив добровольцем, і знаючи, що Лука постраждав на Майдані, поважав пасічника. Втім товариських стосунків вони між собою не підтримували, оскільки Лука не підтримував товариських стосунків ні з ким.

Коли Мирон довідався з яким клопотом прийшов до нього колишній майданівець, у нього загорілися очі:

- Я Гільзу візьму!

Потойбік ночі з видолінка війнуло свіжістю. Місяць заслало тьмавим серпанком, спориш перед ґанком – холодною росою. Загнаний у хату Хлястик не подавав ознак життя, Мирон з відданою й кмітливою Гільзою грілись, тулячись одне до одного, в повітці.

Вони прийшли, коли Лука вже не сподівався, що прийдуть. Насправді викрасти з подвір'я автомобіль було за іграшки, Жигулик не треба й заводити – штовхнув покотом з узгірка, а вже внизу, де господар не почує, заводь, а як не заведеться то тягни налігачем!

- Дай! – вигукнув як було й домовлено, Мирон. У веранді Лука клацнув вимикачем і під напиналом засвітилася лампочка, тієї ж миті від холодної автівки сахнулося дві тіні.

- Гільза, фас! – знову крикнув ветеран, з п'ятьми виринула величезна вівчарка й високим стрибком блискавично повалила одного зі злодіїв у траву. Другий кинувся навтьоки, та Лука, вискочивши тим часом з веранди, вдало поставив злодієві підніжку. За хвилю обоє лежали тонконосими писками в спориш, спину одного переможно м'яла передніми лапами Гільза. Морда вівчарки загрозливо шкірилась.

Що робити з крадіями Лука не знав, зате, як тут-таки з'ясувалося, добре знав Мирон. Він зручно всівся на знайдений біля Жигулика ослінчик, дістав і неквапно закупив сигарету.

- Так, капосники, а тепер тихенько підводимось, беремо один одного за руки і вчимося танцювати гопак!

- Що? – певно один зі злодіїв вирішив що недочув.

- Не подобається варіант А? – переконуюче, по вчительському, продовжив ветеран.
- Тоді маємо варіант Б: хазяїн автівки зараз же телефонує до дільничного, факт незаконного проникнення в наявності, свідок, себто я – також. Можна сповіщати ваших нещасливих матусь – хай починають сушити сухарики! Що, на якому варіанті зупиняємось?

- А! А! – загугнявили крадії.

- Я так і думав! Отож стаємо мармизами один одного, беремося за руці й під мій акомпанемент починаємо присідати, піднімаючи навпереміну то праву то ліву ногу. До речі, хто спробує злиняти – пущу навздогін Гільзу. Вона, бідолашна закоцюбла – якраз нагріється! Ну – поїхали! – ветеран почав плескати в долоні й ритмічно підспівувати: – Гоп мої гречаники, гоп мої смачні – чогось мої гречаники не вдалися вдачні! Активніше, активніше! А чого, — кинув він отетерілому Луці, — ми так "апалченців" під Хрящуватим перевиховували!

Перевиховування тривало аж до світанку. Поки не позбавлені відчуття прекрасного учні старанно шліфували витіюваті колінця гопака, їх "хореограф" устиг розказати Луці як у восьмому класі мало не спалив Мар'янівську школу, куди зараз його запрошують як героя, як врізав між роги фермеру Юхимківу, коли той відмовився доплачувати

комбайнеру надурочні, як до них на блокпост приходив ворожий кіт-розвідник. Їй Богу – щоразу після того, як обійшовши територію, злокапосний вивідач зникав, починався обстріл! Хлопці вирішили вже було вбити сепара, та відчувши либонь лихе, кіт перестав приходити.

Аби не відволікатися на акомпанемент, ветеран велів танцюристам, щоб ті підспівували собі самі. Для зігріву та з почуття вдячності Лука видобув з хати таку жадану Мишком чвертку, тож гайнувати час їм було цілком комфортно.

Ледве не обійнявшись на прощання, "гості" розійшлися вщент потомлені: злодії-танцюристи в один бік, сповнені відчуття гарно виконаної роботи Мирон з Гільзою – в інший. Сидячи на лавці біля відчиненої хвіртки й спостерігаючи як над пагорбами по той бік видолінка палахкотить рожевим світанням небо, Лука чухав загривок щасливого Хлястика:

– Я синій, чортяка. Синій! І що мені з цим робити?

З книги Ентоні Ленгхема

Епізод 6. У кожного свій Бог.

За індексом тріумфальності підкорення Мгамбою Америки поступалося хіба що звершенню, яке п'ятдесят з гаком років тому здійснила легендарна ліверпульська четвірка. Кон Мекінтайр дарма бургерів не їв і улюблений Фундадор байдикуючи не потягував, тож для демонстрації своєї правдовидчої "змоги" Мгамба отримав найкращі аудиторії спочатку Нью Йорка, потім решти Східного узбережжя, потім Середнього заходу й нарешті сонячної Каліфорнії.

Подивитися, а якщо пощастить то й поспілкуватися з унікалом, який за одним лише вашим словом безпомилково відрізняє брехню від правди, до кращих залів міст і штатів набивалися натовпи з чулих домогосподарок, цинічних менеджерів середньої ланки, недовірливих робітників дорожнього господарства, самовпевнених водіїв міжміських перевезень, невірноважених тінейджерів і скептичних журналістів місцевих видань.

Від зали до зали, від шоу до шоу за новою суперзіркою бігало все більше й більше репортерів і операторів найпотужніших телеканалів країни, а оскільки обов'язку нагадувати час від часу про своє існування репортажем з мене ніхто не знімав, спеціальний кореспондент Метью Гопкінз Ті-Ві Тоні Ленгхем щоразу мусив вражати глядача оригінальністю. Власне, я не знаходив нічого оригінальнішого за розумне використання того, до чого американським колегам було зась, тобто близькості моїх стосунків з Мгамбою, можливості майже будь коли зайти до їхнього з Сайною номера, спільно обідати, вечеряти та милуватися черговими краєвидами з оглядового майданчика чергового хмарочоса десь у Бостоні, Балтиморі або Чикаго. Лише я мав розкіш зняти Мгамбу за сніданком з дружиною не в готельному ресторані, а в номері, лише я мав дозвіл поцікавитися враженнями від подорожі в Сайни, лише моя камера могла піймати бездоганно чорного маслакуватого правдовидця в мить, коли пікантно-недбало накинувши на стегна сніжно-білий рушник, той виходив з душу.

Неминучість обставин швидко перетворила мене на неформального прес-секретаря

знаменитості, я почав милостиво дозволяти, або невмолимо відмовляти тому або іншому виданню в інтерв'ю з правдознаєм, до мене почали підлещуватися й шукати підходи, на мене почали полювати й дивитися знизу вгору. Коли я розказував про це Шуману, мій гучноголосий бос аж млів від гордощів і все нахвалявся негайно перелетіти через океан, щоб і собі спожити бодай дещицю тієї слави, поваги, а то й чорної заздрості, які сочилися тут на адресу рідного каналу звідусіль. Втім виконати свій задум босові заважала ретельно приховувана ним таємниця про яку, зрозуміло, знали на МГТВ всі – Джейсон Шуман не виносив авіаперельотів.

Отож Мгамба закликав діловитих американців відмовитися від брехні й розважав публіку все вигадливішими трюками, які винаходили для нього невтомні сценаристи. Сілас Ндіку ангелом-охоронцем супроводжував зірку скрізь і всюди, вишколено тримаючись на крок позаду й на крок убік від правдовидця. Сайна все стрімкіше й незворотніше занурювалася в роль марнотратної дружини мільйонера, все нещадніше спустошувала полиці й вішаки брендових бутіків, усе довше й довше затримувалася на процедурах у престижних СПА-салонах. Спостерігаючи за процесом нікому не підвладний і непідзвітний Мекінтайр флегматично підраховував прибутки, попивав свій Фундадор і не прибирав з благородного обличчя вдоволеної посмішки.

Гарі Кінгу, ведучому найпопулярнішого в каїні ток-шоу, невмолимо відмовити було звісно ж неможливо, я лише попросив телезірку не задавати Мгамбі питань, на які той не спроможеться відповісти.

– Що ти маєш на увазі? – спитав Гарі.

– Не варто цікавитися в нього прогнозом індексу Доу-Джонса, або враженням від соціальної політики нової адміністрації.

– Це називається "коректність питань", колего, – по батьківському усміхнувся токшоумен. – Річ очевидна!

Я присоромлено вмовк.

Над телевізійним образом подружжя прикріплені Мекінтайром стилісти попріли даремно. Барвиста, загадково орнаментована шукка тепер не лише огортала стегна правдовидця, а й вільно спадала йому через плече, від чого Мгамба зробився схожим на римського патриція. Чотири годинники, по кілька браслетів і ланцюжків, майже всі підвіски й пір'їни зі строкатого вбрання поборювача брехні зникли, зате оздобили що залишилися, виглядали доречно, стильно й оригінально. Сайну одягнули в елегантну приталену сукню від Марка Джекобса, самбурійські коралі на її шиї ефектно доповнилися кількома разками перламутру, місце масивних завушниць заступили вишукані золоті сережки з трьома маленькими діамантами в кожній.

– Навіщо ви приїхали в Америку? – почав свій допит Кінг.

– Сивий мзунгу Мекінтайр сказав, що тут дуже багато брехні, схоже навіть, що найбільше в світі! Я правдовидець, тож я знав що він не бреше, й захотів приїхати сюди, щоб у ваших великих бомах стало менше неправди. Спочатку я сподівався, що зможу викорінити брехню в цілому світі, але згодом усвідомив, що світ дуже великий і самому мені не впоратись. Що ж, Мгамба зробить стільки, скільки зможе!

- Ви справді вірите, що після ваших сеансів люди перестають брехати?

- Я питаю їх: ви більше не брехатимете? — і вони відповідають: ні! І деякі з них кажуть правду, я бачу - я ж правдовидець!

- Як це відбувається, як ви викриваєте брехунів?

- Зичливий Нкай - бог самбуру, сподобив мене відрізнати брехню від правди. Я не знаю як це в мене виходить — Нкай знає!

- Ви не християнин?

- Сомалійці вимагають, щоб мої одноплемінники просили гарних паш у Аллаха, місіонери - щоб у Христа, дехто пристає, але переважно це ті, що живуть у бонах і забули, як перші промені сонця пестять заспані падини! Але я кочовий самбуру - ми маємо своїх богів!

- Чи здатні ви встановити правдивість явища незалежно від того, що про це явище кажуть? М-м-м... Ну, якщо я скажу, що поки ми з вами розмовляємо надворі пішов дощ. Насправді я цього не знаю, і ви не знаєте, тож мої слова правда чи ні?

- Це і не правда й не брехня - ви кажете аби що. А от коли ви знатимете, що надворі дощ, але скажете, що дощу нема — правдовидець Мгамба вас викриє!

- Он як! Гм... Зізнаюсь, відповіді на наступне питання я чекатиму з трепетом. Теми Бога ми вже торкнулися, але насправді... Впродовж сотень, ба навіть тисяч років філософи... це такі собі мудреці... розмірковують: а взагалі Бог є, чи нема? Напевно для вас це буде заскладно...

- Це дуже просто, так само як і з дощем!

- Ага, тобто якщо я вірю що Бог є і кажу це вголос, отже кажу правду і Бог справді є?

- Саме так!

- А якщо я не вірю в Бога то його для мене й немає, і це також правда! Хм... ви зможете викривати брехливих пастирів, які самі не вірять у те, що кажуть!

- А хіба такі бувають? - здивувався Мгамба.

- Світ великий! - усміхнувся Гарі Кінг, після чого перейшов до речей більш приземлених:

- Кажуть, своїми шоу ви багато заробляєте?

- Не знаю, заробітки - то клопіт Сіласа Ндіку.

- Прослідкувавши за вашими переміщеннями наші редактори виявили прикметну закономірність: у Нью Йорку, щойно прибувши до Сполучених Штатів, ви вподобали дешевенький готельчик у районі двохсотих стріт Квінсу, в Філадельфії ви вже мешкали в цілком пристойному Епл Хостелсі, а в Клівленді зайняли розкішні апартаменти в зірковому Хілтон Клівленд Даунтауні!

- Коли я викривав брехунів у Наньюкі, житло для мене підшукував Сілас Ндіку, зараз це робить сивий мзунгу. Мені байдуже де переночувати, хоча Сайні подобаються великі кімнати.

- Вас возять на раритетному Меркурі тернпайк круйзері п'ятдесят сьомого року...

- Мгамба не любить їздити в автомобілі, Мгамба любить бігати, але Мекінтайр

каже, що так треба, що якщо я житиму у великих кімнатах і їздитиму в довгому автомобілі без даху, то більше людей захоче прийти до мене й зізнатися в своїй брехні.

- Хм, він має рацію!

- Я знаю - адже я правдовидець!

- Невже вас зовсім не цікавлять гроші? Повірити в таке важче ніж у вашу фантастичну спроможність!

- Люди часто брешуть через гроші, але самбуру вони не потрібні. Хіба що кількасот шилінгів на прикраси та вістря для списів!

- А вашій дружині?

- На жаль вона стає марнотратницею - вдвох з Монікою...

- Це помічниця, яку місіс Сайні надав містер Мекінтайр.

- Так... вини виносять із крамниць цілі оберемки ганчір'я! Втім, Мгамба любитиме свою Сайну якою б марнотратницею вона не стала!

- А якщо вона забажає палац?

- Великий гарний будинок? Я найму вазунґу з мотузками на шиї й вони зведуть для неї такий!

- О, містере Мгамбо! Сотні тисяч телеглядачок щойно позаздрили щасливиці Сайні! Але ви маєте ще одну дружину?

- Так. Самбуру може мати багато дружин!

- Вона з вами не приїхала?

- Нйамбуру залишилася в єнканзі - виховує нашого хлопчика.

- У вас одна дитина?

- На жаль Сайна ніяк не завагітніє!

- Ви не зверталися до репродуктологів? - американська медицина творить дива! М-м-м... Добре, поговоримо про це після програми. А тепер дозвольте мені поцікавитись враженням, яке Америка справила на вельмишановну Сайну!

З подальшої розмови з'ясувалося, що в Америці вельмишановну Сайну найдужче вражає можливість необмеженого доступу до СПА-салонів і шопінгу - вочевидь молода жінка вирішила, що такою можливістю, як однією з найфундаментальніших свобод, володіє перша-ліпша громадянка США, а платіжну картку, яку носила за нею Моніка, чорношкіра красуня грошима зовсім не вважала. Для перевезення з готелю в готель гардеробу Сайни доводилося вже наймати місткий мінівен, а дружина правдовидця ніяк не бажала вгамуватися. Непокоїло марнотратну "місіс" лише одне - в деяких сукнях їй незручно буде доїти кіз і корів, і вже зовсім неможливо їздити на верблюдах по воду.

- Нічого! - заспокоювала вона себе, сміючись: - Незручну вдяганку я подарую Г'івін та іншим подругам!

- Як вам наш новий президент? - підводячи інтерв'ю до кінця, поцікавився в Мгамби Кінґ.

- Його голова схожа на голову сивого мзунґу Мекінтайра!

- Ще не підловили лідера нації на брехні? До речі, ви можете розпізнати брехню

мовлену з телеекрану?

- Мені байдуже де сидить брехун. Мені треба лише почути його слова!

Нагода викрити брехню мовлену з телеекрану трапилася незабаром. У Сент Луїсі в готельному барі, куди перед поїздкою на чергову зустріч зі спраглими за правдою ми зайшли скропити горло водою (а я, грішний - і пінтою бовтанки, яку місцеві, либонь через непорозуміння, чомусь називають пивом), з великої плазми за спиною барменів набріолінений перець у тоненькій краватці й сліпучо-білих зубах віщав щось натхненне й радісне. Ніхто з присутніх до балаканини сліпучозубого особливо не прислухався, аж тут режисер подав загальний план і стало видно, що красень віщає не в безживне око камери, а окрилено закликає до чогось, поза сумнівом, небаченого й прехорошого, величезне стовписько людей. Діялося те в переповненій залі, публіка слухала сліпучозубого стоячи і його слова людям дуже подобались!

- Він бреше! - вигукнув раптом Мгамба, відставляючи склянку. - Цей чоловік геть усе бреше!

- Ова! - стенив плечима Сілас Ндіку. - Чи тобі вперше бачити пустобреха?

- Але я вперше бачу як брешуть цілому натовпу! Люди! - Правдознай збуджено звернувся до присутніх, а в барі на ту пору сиділо й стояло біля шинквасу з півтора десятка відвідувачів. - Це брехун, дивіться! Пізнаєте мене, я Мгамба - чоловік який відрізняє брехню від правди! Все, що каже цей молодий мзунгу - суцільна брехня!

Відвідувачі закладу сміялись, дехто знімав подію на свій гаджет.

- Не варто... не треба галасувати! - спробував я заспокоїти правдовидця.

- Не треба? Та ж це те саме, якби хтось одночасно брехав цілому племені самбуру вкупі з німичними старійшинами й немовлятами, хіба я можу мовчати!?

- Хто цей молодик? - спитав я барменів.

- Кандидат у сенатори штату - скоро тут вибори. Кажуть, його сам Домнул підтримує!

Вгамувати розгніваного Мгамбу було важко, врешті ми з Сіласом Ндіку просто забрали його з бару, наполягаючи, що час їхати.

На біду серед присутніх виявилось двоє журналістів. Вони виклали сценку на сайтах своїх ресурсів, звітти її скопіювали й розповсюдили в соцмережах та на Ютубі. Адвокати сліпучозубого кандидата нахвалялися позовом, адже мало місце публічне невмотивоване звинувачення в брехні. Залагодженням справи мусив зайнятися особисто "сивий мзунгу Мекінтайр". Невідомо, в яку суму це йому обійшлося, але коли конфлікт вичерпався хмурий продюсер прийшов до Мгамби в номер й упродовж двох годин наполегливо втовкмачував у голову розгубленого правдовидця основи доказового права та принципи американської демократії.

Тоді я вперше побачив обличчя продюсера окремо від притаманного йому самовдоволеного виразу. Але стривожило мене інше - я вперше побачив розчароване обличчя Мгамби. Довготривале турне неминуче мусило висотати правдовидця й воно його висотало, здавалося - пригас навіть купівельний запал Сайни.

- Чому вони сміються? - спитав мене Мгамба якогось вечора, з вікна його

апартаментів у Лоус Атланта Хотел відкривався казковий вид на сяючий мегаполіс.

- Хто?

- Люди! Заскочений на брехні повинен злякатися, розгубитися, знітитися, розгніватися врешті-решт, як розгнівався той молодий мзунгу з телевізора, а вони сміються! Виходять до мене на поміст, я кажу їм: ви збрехали своїй сестрі, чоловікові, матері, бвані[62], старійшині, а вони сміються. Сміються й плескають у долоні! Пам'ятаєш, той тумал[63] у Найробі, він обізвав мене мавпочкою яку навчили танцювати під оруту? Може він мав рацію?

- Що ти! - спробував я заспокоїти правдозная. - Він просто нікчемний крадій, нащо ти згадуєш слова злодія?

- Я втомився! - сказав Мгамба.

Це божевілля! - гірко міркував я потім у своєму номері. - Божевілля невстановленої природи! Самотній правдовидець, неписьменне, наївне й беззахисне дитя кенійського бушу насправду вважає, що здатне бодай порушити стовпи цивілізації, які зведені на брехні, зцементовані брехнею і брехню підпирають! Хіба ж не закладена неправда в підвалини, якщо з неї починається наша Священна Книга? Хіба Каїн не побоявся збрехати самому Творцю, хіба не брехали рідному батькові Йосипові брати, хіба не збрехав урешті решт обраний з обраних - апостол Петро, знічено відповідаючи: не знаю того чоловіка!? Виключно через існування брехні функціонують цілі державні інституції: спецслужби, поліція, прокуратура, суди, в'язниці. Та власне, сама держава - хіба не створена вона, щоб ми хоча б якось борсалися в огроми суцільної неправди? А недержавні утворення: адвокати, нотаріуси, приватні детективи, охоронці й тому подібне? Звичайний касир у супермаркеті потрібен виключно через те, що дехто з покупців може спокуситися брехнею! І такий безлік люду Мгамба замірився зробити безробітними! Не дивно, що вони сміються, дивно, що не закидають правдовидця камінням!

Ні, це не божевілля - це цинізм. Цинізм усемогутніх, задоволених життям брехунів, які навчилися робити гроші з усього, навіть зі щирого прагнення наївного африканського правдозная! Задоволено потирає руки Мекінтайр. Задоволено потирають руки власники арен і конференц-залів, де виступає Мгамба. Задоволено потирають руки ті, хто, конфліктуючи з "сивим мзунгу", завзято друкують ім'я й портрет Мгамби на футболках, бейсболках, шортах та інших, іноді найнеочікуваніших, предметах. Не криючись, задоволено потирає руки Сілас Ндіку... Треба поцікавитись, чи не розпочалося вже на південних підступах до священної Ол-Доньо-Кері грандіозне будівництво?

Задоволено потирають руки власники місцевих і федеральних медіа. Задоволено потирає руки Джейсон Шуман. Задоволено потирає руки навіть його волошковокоса секретарка Фріда, адже злет рейтингу каналу обіцяє суттєве збільшення зарплатні!

А ти, Тоні? Хіба не потираєш задоволено руки ти? Ні? А що відрізняє тебе від "коротуна-пуделя" Сіласа Ндіку? Лише локація майбутнього сімейного гніздечка: "пудель" мріє про будиночок на околиці Наро Мору, а ти - на околиці Лондона! Ну ж

бо, Тоні, ніхто не чує, зізнайся хоча б самому собі – ти заздриш підприємливому перекладачеві, адже Мекінтайр вписав його до вигідного контракту, а тебе ні! Втихомирся – й тобі дещо перепаде, і навіть більше ніж турботливій Фріді, адже ведучий головного шоу популярного каналу – це перепустка до телевізійного бомонду країни! Тож іще побачимо в кого буде кращий будинок! Що, гніваєшся, не розумієш сарказму, кажеш: усі такі? А от і ні! Знаєш чоловіка на ім'я Мгамба? Так от він про будиночок не мріє, хоча ти бачив у якому курені він живе, твій знайомий ідеаліст мріє звільнити людство від брехні! Уявляєш собі ці терези, цей рівень бажань, цю велич і цю мізерію: на одній шальці прагнення Мгамби, на іншій – решти нечестивого людства! То чия мрія тобі симпатичніша, Тоні? Ти на боці більшості чи на боці правди?

Дідько, здається я заснув не роздягнувшись! І все через шкідливу звичку зігріватися після душі склянкою віскі – в Лондоні за мною такого не помічали. Це все втома – ми всі втомилися. А ще я скучив за Ліс...

Епізод 7. Кінець початку, або початок кінця

Тут виникає спокуса написати, що стрімкість завоювання Америки правдовидцем Мгамбою аналогічна стрімкості, з якою ті ж таки міжокеанські обшири завойовувало створене Хоррі Додяном Товариство сприяння кремації. За бажання в цьому можна було б розгледіти навіть певну змагальність. Подібний пасаж без сумніву, додав би моїй оповіді свіжості, шарму, екшену, драйву й бозна чого ще, і у випадку написання художнього твору таке було б виправданим, але Тоні Ленг'хем не романіст і пріє не над художнім твором, а над сухим звітом про події, свідком і учасником яких був, отож з усією очевидністю заявляє, що збіжного в обох вищезгаданих процесах мало.

Мгамба, головнo – зусиллями команди шоу-продюсера, здобував симпатії американців відкрито, феєрично й оглушливо. Хоррі, за яким на час приїзду правдовидця міцно закріпилося назвисько Домнул, навпаки – просочувався в мізки співгромадян непомітно, але послідовно й затято. Мгамба ввірвався в інформаційний простір Сполучених Штатів шаленою грозою – Домнул входив у нього монотонним кислотним дощем, скоріше навіть мрякою. Правдознай пролетів над країною стрімким торнадо – популяризатор кремації охоплював її вітерцем, посилення якого здатні були зафіксувати хіба що особливі прилади на метеостанції. Але найвдалішим видається мені порівняння пірофільського руху з тихою повинню, коли немає ні дощу, ні стрімкого танення снігу, ні руйнування греблі, а вода підступає й підступає. Спочатку це нікого не лякає – діти в захваті лопотять босими ногами по теплих калюжах, за дітьми весело гасають пси, автівки збурюють за собою мальовничі водограї, в яких так гарно шумують сонячні промені. Хтось зачарований, хтось звеселілий, хтось здивований, але ніхто не зляканий – нікому й на гадку не спадає, що на його очах починається Всесвітній Потоп.

Поведеним на чистоті й охайності американцям дуже сподобалася ідея оселитися після воскресіння в новенькому, щойно з "конвеєра", тілі без жодних залишків прижиттєвих хвороб і посмертного розкладу – ні тобі карієсних зубів, ні відвислих черев, ні трупного смороду! Спершу рух прихильників кремації тихо, але майже

тотально захопив рідну Айову, потім перекотився в сусідні штати, осередки руху почали з'являтися в мегаполісах. Не було жодної юридичної перепони для розповсюдження ідей Домнула. Адепти пірофілії не порушували законів, не створювали незручностей, не влаштовували вуличних заворушень. Деякий опір рухові спробували було організувати ті, хто харчується з поховального бізнесу, оскільки їхні прибутки почали відчутно танути, але ці кволі потуги розчавив могутній натиск підтримки з боку власників крематоріїв. Як це найчастіше й трапляється, нове знову отримало гору над старим. Підозрюю, що саме спалювачі людських тіл стали першими фінансистами Домнула.

Відчутного поштовху рухові надало публічне приєднання до нього губернатора одного з південних штатів. Членство в Товаристві стало престижним спочатку в цьому регіоні, а за ним і в інших. Вловивши вітер кон'юнктури про співчуття пірофілам, а там і про особисту дружбу з Домнулом почали заявляти політики, і з кожним роком усе впливовіші. Не складно здогадатися, що фінансування діяльності Товариства росло в прямій пропорційності з ростом політичної ваги його чергового симпатика.

Випадкові з'яви Домнула на федеральних телеканалах змінилися постійними, він почав виголошувати з екранів запальні проповіді. Послухати того, хто вигадав таку просту й привабливу ідею з новою оболонкою для безпритульної душі набивалися повні зали прихильників, а ораторський хист лідера руху визнають навіть його затяті супротивники. Ставши на силі Домнул почав втручатися в усі царини життя американців, усе сміливіше й сміливіше радив, що тим їсти, як вдягатися, з ким спати, яку музику слухати, кого підтримувати на виборах. Коли в боротьбі за президентське крісло зішлись ексцентричний мільярдер і колишня Перша Леді, головний пірофіл недвозначно закликав прихильників руху голосувати за джентльмена, згодом казали, що саме цей його заклик забезпечив перемогу "сивого".

Вічно святковий Лас Вегас не справив особливого враження ані на Мгамбу ні на мене, хоч я давно мріяв побувати в цьому кублі азарту. Сайна найдовше милувалася не новинками сезону в бутіку Прада Ґуччі, а казковою архітектурою Екскалібур, її ж чоловік, задираючи голову на свічку Стратосфери[64], зауважив, що вона либонь, вища за Кенію.

Перед кидком на захід було два тижні весняної Флориди, буяння якої нагадало правдовидцеві буяння рідного Рифту наприкінці дощового сезону. Мгамба смутнів, дратувався, самопочуття йому не поліпшувало навіть запевняння чергового "виправленого" в довічній і бездоганній правдомовності, адже "невиправлених" однаково залишалося значно більше.

Сайна нарешті вгамувала свою шопоманію й затужила за дитинкою, яку досі не народила, напевно таку зміну настрою спричинили в неї відвідини місцевого Діснейленду.

- Для самбурійки бездітність - ганьба! - сказала вона мені одного весняного дня. - А мзунґу, в якого штани тримаються на мотузках (Гарі Кінґ в помочах! - здогадався я) сказав, що цьому можна якось зарадити.

Всією компанією ми відвідали славнозвісний інститут репродуктології[65] в Маямі, але дізнавшись, яким саме чином будуть обстежувати його дружину, Мгамба бурхливо запротестував:

- Не хочу щоб чужі люди заглядали всередину моєї Сайни!

Ціною досягнутого шляхом тривалих переговорів компромісу стала присутність на процедурі самого Мгамби, а до його дружини отримала право доторкнутися виключно лікар-жінка. Репродуктологи погодилися не без остраху, але це було ще не все. Після огляду пацієнтки її чоловікові, а отже й нам з Сіласом Ндіку, повідомили, що треба ще дочекатися результатів тестів, але скоріше за все лиху зможе зарадити штучне запліднення, для чого майбутньому татусеві доведеться здати сім'яну рідину. Коли Мгамбі розтлумачили що воно таке, той схопився на ноги, перекинув журнальний столик, визвірився на репродуктологів, а нам заявив, що вазунгу втратили сором і збожеволіли. Зрозуміло, тему медичного розв'язання проблеми з порядку денного було знято, принаймні тимчасово.

Завтра Мгамба мав виправляти брехунів зі сцени славнозвісного Мандалай Бей Івентс Центру, а оскільки ми мешкали тут таки[66], то в ході пообідньої прогулянки вирішили оглянути місце виступу. Арена була зайнята - дванадцять тисяч люду повторювало якісь вигуки й речитативи вслід за кремезним, уже немолодим, але ще не старим смаглявим чоловіком з натхненним обличчям і довгим, зібраним на потилиці в хвостик, волоссям. На смаглявцеві була однобарвна сіра сутана, яка вільно спадала йому до п'ят, поверх сутани на шиї промовця теліпався золотий ланцюг. Я впізнав чоловіка, і золотий ланцюг упізнав - це був нав'язливий знак Товариства сприяння кремації - символ непідвладного тліні зв'язку між душею і її майбутнім тілом. З невисокого квадратного помосту посеред Івентс Центру віщував Домнул.

Зайшовши, ми поволі наближалися проходом до оратора, тим часом він продовжував проповідь:

- ...і коли ми станемо, мертві малі й великі, як пророкував Іван, перед Богом, і відбудемо Суд, і зійдемося оновлені, свіжі й молоді на новій землі, то батько впізнає сина, а сестра брата не за формою носа, не за родимкою й не за шрамом, а за промислом Всевишнього! Підемо, ведені рукою Творця мов сліпі, й торкнемося своєю долонею долоні рідного й обіймемося! І сльози щастя відтворять наші сліпі очниці! Обіймемося, браття й сестри?

- Обіймемося! - відгукнулася арена.

- Геть тління!

- Геть тління! - слухняно видихнули тисячі горлянок.

- Геть трупи!

- Геть трупи!

- Хіба вмираючи, зсутулена кульгава дівчинка не мріє воскреснути стрункою? Хіба беззубий столітній дідуган не хоче відновитися молодим і дужим? Хіба виїдений важкою недугою не мріє повстати здоровим? Хіба Єзекіїл не застерігає видінням, коли воскресають розкидані на полі кістки? Чи хочемо ми відродитися з погризених

собаками кісток?

- Ні! - обурено відгукнулись присутні.

- Тільки вогонь оновлення! Тільки нові міхи для нового вина! Тільки вічний цвіт!

- Вічний цвіт! - захоплено відлунив Мандалай Бей.

- Тільки вічна весна!

- Вічна весна!

- Так буде! - патетично продовжував красномовець. - Я - Домнул, посланий до вас небом, аби сказати: тільки вічна весна, тільки вічний цвіт! Я заплющую очі й бачу кожного з вас на новій землі в новій оболонці! Я чую голос Творця: роби що робиш! Я відчуваю свою руку в його долоні: веди їх до мене! Я бачу сльози на очах Божого Сина Ісуса Христа: навіщо ви піддавали гнилизні свої тіла, хіба Я вас такому навчав?

- Він бреше! - вражено вигукнув Мгамба.

Місяці гастролей і багатогодинне спілкування з публікою таки навчили його розуміти дещо з англійської та й Сілас Ндіку був звично поряд. Правдознай нічого не чув про Домнула - він не цікавився новинами, а по телевізору дивився лише програми Нешнл Джіогрефік.

На помості в провідника пірофілів було два мікрофони: один на штативі, другий - в руках Домнула, при необхідності промовець міг покласти його на низенький столик з наїжаченою безліччю закладок Біблією. Саме в цей, пересувний мікрофон віщав Домнул, коли за мент часу переступивши невисокий мотузяний бар'єрчик, на поміст вистрибнув Мгамба.

- Цей мзунгу не чує голосу Бога й не відчуває його руки! - заgrimів правдовидець у мікрофон на штативі, англійські слова він щедро пересипав рідними, але загальний сенс мовленого можна було зрозуміти, до того ж Мгамба активно жестикулював. - Він брехун!

На хвилину в залі запанувала тиша. Домнул сторопів, сек'юриті, що сиділи обіч помосту розгубились, публіка понаставляла на Мгамбу смартфони, ті що сиділи далі, повставали, аби краще бачити, що відбувається.

- Я Мгамба - запалювався тим часом правдознай, - чоловік який відрізняє брехню від правди! Все, що каже цей мзунгу - брехня! Він не вірить у Бога тому для нього ніякого Бога не існує! Чому так багато людей слухає балаканину одного неправдомовця? Проженіть його!

Нарешті сек'юриті опам'ятались, кілька кремезних молодиків в уніформі стягли Мгамбу з помосту й заходились витурювати його з арени, слідом попхали й нас, в Івентс Центрі зчинився галас.

- Він брехун! Він брехун! Він брехун! - опирався Мгамба і це були його перші слова, вимовлені доволі пристойною англійською.

Нас виштовхували вже за глядацькі трибуни, коли до проповідника нарешті повернувся дар мови. Його підсилені апаратурою слова заgrimіли зусібіч:

- Дивіться - сатана вже тут, бо де трупи - там злітаються й трупожери! Але ми їм своїх трупів не залишимо!

Голос Домнула зривався на панічний фальцет.

Пізньої ночі мене розбудив дзвінок від Шумана:

- Спиш, Ленгхеме?

- Сплю, шефе. Взагалі-то різниця в часі...

- Зараз прокинешся - на ранок пакуй валізу!

- Щось трапилось?

- Трапилось одразу кілька сенсаційних повідомлень: зі Швеції, з Португалії, з Кореї... З'являються люди, чия шкіра несподівано робиться синьою. Спершу на одному з пальців руки синіє лунка нігтя, потім синявість розповзається на всю руку й урешті - на все тіло. Більше жодних зримих симптомів: ні болю, ні сверблячки, ні функціональних змін! Практики в розгубленості, теоретики в думках, преса в паніці...

- Але до чого тут...

- Загадкова пошесть має цікавий побічний ефект. Хоча... може це синявість є її побічним ефектом, ти часом не стоїш?

- Лежу.

- Тоді слухай: ці люди здатні відрізнити брехню від правди! З категорії езотерики феномен Мгамби переходить у категорію фізіології, Ленгхеме, а фізіологія Метью Гопкінза ніколи не цікавила - повертайся в Лондон!

- Але ж Мгамба не си... — я затнувся.

- От-от, — підхопив мій здогад Шуман. - Не синій бо чорний - синяви на ньому просто не видно!

Лука. Бджоляреві жнива

Поташнянський вибалок сонно мрів у плавкому, вщент насиченому хмільним літнім сопухом, дні, бджоли лінькувато перелітали з квітки на квітку, вишукуючи новий взяток, через утому іноді плутаючи квітки з яскравими намітками завзятих полільників на городах. Косарі перевертали на сіножатах траву, заклопотано позираючи на небо, чи не примочить перший укiс несподіваний дощ. На стернях паслися величаві корови й норовливі кози.

Акація відцвіла. Чекаючи поки бджоли запечатають останні чарунки, пасічники в занедбаному скверику біля школи перевіряли медогонки, ставили шатра, завозили бідони на мед.

А Лука не чекав. Про всяк випадок вирішив викачати продукт якнайскоріше, бо хтозна, як воно складеться надалі, з цією дурнуватою синявою і взагалі... Треба, треба поїхати до фельдшера, чи то пак - до сімейного лікаря в Мар'янівку, він випише направлення в район, а там - справа не клопітна, принаймні так патякав усезнаючий Треф: дві ін'єкції з інтервалом у чотири години й ти вільний! Після процедури іноді трохи піднімається температура, але то ненадовго й минає без наслідків. Треба. Ось викачаю мед і гайну! - думав.

В підсобники гукнув обох друзяк: і Мишка й Трифілія - меду багато, рамки важкі, а бідони ще важчі - хай помозоляться! Сам стояв над вуликом, Треф носив ящики з рамками, Мишко хазяйнував у веранді коло медогонки. Лука тільки заходив туди час

від часу ковтнути води, перевірити як справи та послухати найчарівливішої бджолярської музики, коли вилітаючи з чарунок, важкі медові краплі шелестять об стінку медогонки.

Ховати від помічників синявість не було сенсу бо густо-волошкова барва дісталася вже й обличчя. В крамницю з таким "тавром" іти соромився – посилав Мишка, або просив купити буханця бабу Тосю – та якось забрела позичити мантачку й побачила Луку вже таким як був. Злякалася та скоро звикла – що ж, аби сусід був міркований, а синій він там чи рожевий – то таке!

Найбільше "метаморфозі" пасічника чудувався Треф: цокав язиком, хитав головою та давився час від часу смішком.

– Лука правдоріз. Ультрамарин. Блюз! А щоб я скурвив! – бубонів сам до себе підсобник. – Чув, Михо, це ж ти тепер пропав! Як заначку від Милани заховаєш, то вона тебе до Луки приведе й він викриє!

– Ні! – категорично мотав кулястою довбехою Мишко. – Пасічник на таке не піде, хай би собі був хоч фіолетовим!

– А я кажу спалить! Один професор на ток-шоу гомонів, що синяки брехати не здатні. От може б і хотів приховати істину, а вона з нього так і лізе!

– Правда, Луко? – про всяк випадок поцікавився Мишко.

– Заткніть пельки — слина в продукт летить! – незлобиво відгукнувся пасічник.

Але мовчанки Трефа вистачало ненадовго.

– Чув, Луко, а чого ти знебарвлення не проходиш? Там гроші на реабілітацію дають, копійка не велика, але на пляшчину буде! Зате, якщо протягом двох тижнів сам не з'являєшся, штраф призначають. А злісних ухилянтів можуть і примусово... І тоді вже гузно не за рахунок держави колотимуть, а коштом упертюха!

– Викачаю мед – піду, не переймайся!

– А мені що, я за тебе непокоюсь – раптом антиправдисти налетять! Пам'ятаєш як у Києві синяка палицями забили?

– Менше розпатякуйте й не налетять!

– Та щоб я скурвив! Скажи, Михо?

– Могила!

Правдоріз, ультрамарин, блюз... – згадував він увечері Трефову патяканину. Бідони з медом ваговитим табунцем громадились попід обома стінами веранди, тішили око й додавали твёрді під ноги. Випровадивши Мишка з Трифілієм, Лука встиг навіть зателефонувати до гуртовиків – ті запевнили, що з візитом не забаряться. Якість меду від самотнього поташського бджоляра ними була вже неодноразово перевірена, тому Лука знав: приїдуть, заберуть товар і не обдурять з платою. Що ж, можна буде й омріяною пралкою розстаратися...

Ноги після напруженого дня гуділи, спину ломило й либонь через перевтому Лука довго не міг заснути.

Волошковий, синяк, правдознай... Все це тепер про нього. Гм, правдознай... Знати б її, правду, та не зараз, а тоді... Коли брехня, що видавала себе за правду, шмагала

довірливого молодого Луку навідліг, коли гатила носакми під дихало, коли ламав хребет її непотоплюваний авіаносець... Отоді б цієї синявості, тоді б ультрамарину, тоді б правдознайства!

Ненавість до брехні Лука всотував якщо й не з молоком матері, то з її оповідями про долю дядька Бориса – знаменитого родича, єдиного з Гуленків, який сягнув висот, але був оббреданий заздрісниками, втрапив до в'язниці, набув там відкритої форми туберкульозу, від чого й помер майже одразу після реабілітації й звільнення.

Дядька, якого Лука навіть не пам'ятав, мама так часто ставила йому за приклад, що тато, здається, трохи навіть ревнував дружину до брата. Принаймні, коли та вкотре повторювала: "Їж – виростеш як дядько Борис! Не бешкетуй і станеш, як дядько Борис! Вчися – поїдеш у Москву як дядько Борис!" – тато відвертався й глузливо кривив губи: – "Починається"! Втім, може він дратувався через те, що сам не став і вже не міг стати "таким як дядько Борис", тож у маминих повчаннях читав затаєний докір і на свою адресу.

Цікаво, що Михайлина повчальних історій про знаменитого родича уникла, оскільки в період, коли дівчинка найбільше потребувала позитивного прикладу для наслідування, родича вже не було серед живих, тож фраза "будеш як дядько Борис" звучала б доволі похмуро.

З легенд про сонцесяйного дядька в мамі найкраще виходили розповіді циклу "тріумфальні приїзди дядька Бориса на батьківщину в Підгірці". Мама з татом тоді лише щойно побралися, жили біля його батьків, з власного мали хіба по парі туфель та велосипед і на дядька дивилися, принаймні мама дивилася, як на пришельця з іншого світу. Дядькова дружина, тітка Валя розпаковувала валізи, розкладала на ліжку запаморочливі, придбані в московських "берьозках", гостинці, дядько гордовито виставляв на стіл справжній вірменський коньяк (чи ризький бальзам, щось таке) й клав кілька качалок запашної ковбаси під загадковою назвою "саямі". Малому Луці зі схвильованого переліку всіх отих, поза сумнівом вартісних, корисних і, як пояснювала мама – дефіцитних, московських дивовиж, найбільше запам'яталися банани й жерстяна, талановито розмальована мініатюрними мавпочками, слониками й пальмами, банка "справжнього" індійського чаю. Банани запам'яталися, бо тато жалівся, що капосний фрукт викликає в нього жорстокий закреп, а жерстянка з мавпочками й слониками – бо мама пересипала в неї куплений у крамниці чай, здається, аж до власної смерті.

Золотий медаліст Борис Гуленко з відзнакою закінчив біофак Київського Державного університету, його помітили й запросили в Інститут мікробіології при ВАСГНІЛ[67], де він подавав неабиякі надії, вважався найперспективнішим з молодих аспірантів і навіть залучався до секретної програми космічних досліджень. Власне, через цю програму й постраждав, бо корабель (супутник?), на якому мали проводитись дослідження, чи то полетів кудись не туди, чи вийшов з-під контролю, словом – щось там пішло не так, що саме – через надсекретність з'ясувати було неможливо, але в недоробках, гріхах і ледве не шкідництві звинуватили саме його – молодого

перспективного аспіранта Бориса Гуленка.

Талановитого, але безталанного родича Лука не пам'ятав, зате пам'ятав як приїздила тьотя Валя. Вона була киянкою, за дядька Бориса вийшла ще коли той закінчував університет, удвох і поїхали до Москви. Через рік чи два після дядькової смерті тьотя Валя з донькою Ніною повернулися до Києва, тоді й навідалися в Підгірці.

- Нас там ніхто не любив! - сякалася в картатенький носовичок тьотя Валя, коли вже відобідали й дорослі по сто грамів за упокій Бориса випили. Баба Зоя була ще жива - сиділа за тим столом рівненька наче цвяшок і думала щось далеке, Луці здавалося, що вона ось-ось заведе якоїсь журної пісні.

- Дивилися на Боря як на зайду! - продовжувала тьотя Валя. - Як на вискочку. Відверто хихотіли за спиною: чого цей хахол сюди приперся! Вони ж там усі москвичі, в черзі за титулами по двадцять років товпились, а тут Боря - поза чергою! То й з'їли, щойно нагода трапилась. Боря ж у тій аварії невинуватий був, він же мікробіолог, а не інженер! Оббрехали. Оббрехали цинічно й безсовісно! Скільки я порогів пооббивала, скільки листів понаписувала, скільки обіцянок вислухала! А коли Андропов став, сказали: мовчи, бо ще накинемо, бачиш, які нині тенденції! Брехня вбила нашого Бориса, а він же був таким перспективним ученим! - Тьотя Валя вже майже відверто ридала. - Ніночка ось на біофак - на "батьків" факультет вступила - хоче продовжити династію!

Вродлива Ніна, яка в чужій хаті, схоже, почувалася трохи знічено, зітхнула й насупилась.

- Слухайте, слухайте діти! - погладила мама голівку малій Михайлині - за компанію дівчинка схлипувала й собі. - Слухайте й ніколи не засмучуйте свою маму брехнею! Брехня - це зло, брехня вбиває! Ніколи не брешіть!

Добре, що тато закінчив не університет, а таращанський технікум - зовсім не до речі подумав тоді Лука. - Тата ніхто не оббреше й не запроторить за ґрати!

Батько торохнув сірниковою коробкою, встав:

- Ходімо хлопче на повітря, хай уже жінки тут самі!

Надворі він сів на лавку, закурив, обвів бентежним жестом подвір'я:

- Отут! Отут синку ми з твоїм дядьком сиділи й курили, а ти малий бавився в траві, белькотів собі щось... І день був такий погідний, і ніхто нічого не передчував. А це ж була наша остання зустріч із ним, живим!

Двічі за життя Лука бачив як плаче його батько - спершу штампувальник, а згодом і авторитетний майстер на Рожищівському електродному заводі. Тоді це трапилося вперше.

"Ніколи не брешіть!" Лука добре затямив мамину настанову - він був слухняним сином, та й історія талановитого дядька Бориса вразила підлітка неабияк. Тому й не брехав. Тому й діставалося йому, правдолюбіві, і від дужих шибайголів на вулиці, і від старшокласників у школі, і від "дідів" в армії. І навіть в інституті, де провчився аж два курси, діставалося. Більше батьки не потягли, в дев'яносто четвертому майстер Іван Гуленко став безробітним - електродний остаточно зупинився, а бабиної пенсії та

маминої зарплати касира на рожищівській автостанції вистачало хіба на сльози. Приголомшений наглою втратою столичних перспектив Лука повернувся додому й одразу ж заgrimів на службу.

Якось Луку, на той час уже жонатого, лихий ледь не сплів був із фасувальницею Ірочкою. Оксана день і ніч не відходила від хворовитого Бориславчика, в якого як не кір то коклюш, на увагу до чоловіка в неї не вистачало ні сил ні бажання, аж тут показний налагоджувальник став помічати, що Ірочка зовсім ніби й не заперечувала б, якби їхні стосунки зробилися глибшими: то пожартує пухкенька білявочка двозначно, то моргне, то настроєм поцікавиться. Лука не сліпий і не глухий, і уява зголоднілого за жіночим солодом чоловіка вже ніби сама собою почала вимальовувати звабні сцени любощів, і кебета вже ніби сама собою почала вираховувати підходящі варіанти втілення тих солодких сцен у життя, й совість заспокоювала, що власне, безневинна пригода й на зраду не потягне, словом – Лука наважився.

– А в мене сьогодні свято! – усміхнувся Ірочці, ніби підправляючи на фасувальному апараті різак. – Річниця як уперше поцілував однокласницю!

– Це в другому класі? — поцікавилась білявка.

– У восьмому!

– Якийсь ти пізній.

– Зате не вироблений!

Слово за слово – домовились, що після роботи Лука на автівці чекатиме Ірочку в провулку за сотню кроків від пак-заводу. Стояла тепла прозора осінь – чудова нагода перевірити Межиріцький ліс на наявність грибів. Опеля Лука тоді ще не мав – сподівався, що пройнятий відчуттям чоловічої солідарності в нетривалій оренді транспортного засобу йому не відмовить Несторович. Майстер, який часто хворів і все збирався на пенсію, по-батьківському насварився пальцем, але не відмовив.

На виїзді з Рожищева Ірочка забігла в крамничку під лагідною назвою Хутірець, взяла пляшку горілки, сигарет, булочок, триста грамів ковбаски, води, чіпсів, серветок і ще там чогось у пакунку. Оксані Лука скаже, що гайнував вечір із Пашкою – той прикриє, тож усе мало відбутися чики-пики. Але не встиг лагідний Хутірець зникнути за закрутом, як громіздка Волга добряги Несторовича невдоволено чхнула, пирхнула й заглухла.

Як німий валун манячила посеред рудої стерні холодна майстрова автівка, в її салоні Ірочка тихою мишкою догризала щойно придбані чіпси й курила, а Лука тупо дивився під капот і уявлення не мав що робити. Він зразу встановив, що в колектор не надходить пальна суміш, але щоб розібрати карбюратор потрібні були інструменти, а в багажнику Волги невдатний джигун знайшов лише масивний розвідний ключ. До того ж надворі швидко поночіло. І ні душі докола!

Еротичний запал куди й подівся. Лука уявляв, як пояснює втомленій Оксані, що до Пашки, мовляв іти й не хотів, та той наполіг, що в приятеля неприємності й він конче потребував дружньої чоловічої підтримки, що й незчулися, як засиділись до півночі... Але що довше зазірав Лука в темне нутро автівки, то менш переконливими, а все

недолугішими й облуднішими видавалися йому ці баєчки. Враз він усвідомив, що не зможе брехати дивлячись дружині у вічі, що доведеться ховати погляд, відвертатися, що при цьому йому неминуче шкрябне в горлі, що Оксана з Бориславчиком неодмінно відчують таткову нещирість, стоятимуть і дивитимуться на нього, малий зі здивуванням, а його мама з досадою.

Догризши чіпси, Ірочка заявила що змерзла й логічно припустила, що з грибуванням сьогодні, скоріше за все, не складеться. Лука не став переконувати її в протилежному, не став наполягати на негайному "збиранні грибів" тут таки, посеред відкритого всім вітрам і поглядам, поля, тож фасувальниця хряпнула дверцятами й подибуляла собі в напрямку недалекого Рожищева.

- Зателефонуй до Несторовича! - гукнув їй навздогін Лука. - Хай приїде - забере свою колимагу!

Власне, він міг піти й собі, але залишати автівку напризволяще було б уже зовсім не по-товариському, тож Лука довго й тупо чекав її власника. Той приїхав пізно, пакзаводівська Газель взяла Волгу на буксир, набурмосений Несторович мовчав, закоркована пляшка горілки перекочувалася під заднім сидінням як символ нездійсненності бажань...

До останнього дня співжиття з Оксаною Лука почувався винним за той невдалий адюльтер, Ірочку обходив десятою дорогою, а коли треба було налагодити її фасувальний апарат, перекидав виклик на приятеля-напарника Пашку. Знаний рожищівський баболуб за таке лише дякував.

Брехати, дивлячись, або й не дивлячись дружині у вічі йому завадила якась мікроскопічна смітинка в карбюраторі старої Волги, і Лука ніколи не шкодував за невдалим адюльтером, якби міг, то подякував би тій вікопомній смітинці за втручання. Власне, — думав Лука, — може ту смітинку, ту крихітку, але таку дієву перепону на шляху моєї зради й брехні створив сам Господь Бог, бо хто ж як не він стоїть на сторожі чеснот своїх, таких нестійких до зваб, творінь та своїх власних заповідей?

Хай там як, можливо зовсім і не Богу, а Несторовичу мав завдячувати Лука збереженням своєї подружньої вірності, може старий просто залив брудний бензин, або полінувався змінити паливний фільтр, але Лука дружині не брехав, а от Оксана йому брехала. Стоячи навколішках, дивлячись у його вічі своїми, широко розплющеними, заплаканими й такими щирими!

Цвітана брехати не вміла. Майструючи на Майдані рогатки, Лука тисячу разів згадував ту останню розмову над лагідною хвилею Азовського моря, між Вартановими фургонами, паровозиками й каруселями. Згадував, якими робленими були схлипування його "майже дружини", якою награною була її міміка, якими недоречними запевнення, що гроші, мовляв, відпрацює... Таке не кажуть людині, з якою збираєшся пов'язати решту життя. Не помітити її лицемірства міг лише сліпий і глухий, але Лука саме таким і був – засліпленим химерною можливістю повторної спроби, оглухлим від неочікуваного щастя. Між жорстокою правдою й солодкою брехнею тоді Лука готовий був чути лише солодку брехню. І він її почув.

Зате Оксана вміла брехати як ніхто. Якщо останню розмову з Цвітаною Лука згадував тисячу разів, то останню розмову з Оксаною – сто тисяч! Та хай би тих згадок був і мільйон, однаково в голосі дружини, в її очах, у її сльозах, у її інтонації Лука не знаходив ані крихти фальші, хоча достеменно знав, що зрадливиця бреше. Коли Оксана вирішила вчитися на економіста, театральний світ втратив у її особі генія.

Оксана вміла брехати, Лука знав це від самого початку, бачив як це в неї виходить, але чомусь ніколи не думав, що одного дня вона випробує своє вміння на ньому.

З книги Ентоні Ленгхема

Епізод 8. Йопен Томас в Куїнс Хеді

Я, Ліс і Філ Парлінг сиділи в нашому улюбленому Куїнс Хеді й чекали замовлені стейки, ми з Філом сьорбали Йопен Томас, а Ліс потягувала яблучний сидр.

Мінливе лондонське літо добігало кінця. Бос, як і обіцяв, підвищив мені платню й довірив святе, тобто право вести підсумкове тижневе шоу Метью Гопкінз ревью. Власне, підвищення платні отримали всі на каналі, секретарка Шумана Фріда на відзначення цієї небуденної події навіть перефарбувала собі волосся – з майже блакитного на густо-фіолетове. Недільні вечори, коли запис програми йшов у ефір, її ведучий проводив у провінційному Грантемі, складаючи товариство шанованому місцевою громадою подружжю Ленгхемів. Кожного року мама збиралася покинути роботу в місцевому коледжі й повністю присвятити себе догляду за будинком і за батьком, але щоразу відкладала цей крок на майбутнє. Можливість бачити мене й на екрані і за сімейним столом одночасно викликала в неї дитинний захват. Батько продовжував надавати консультації з озеленення, але переважно онлайн. Два тижні в лондонській клініці підкріпили легені старого й тривожних сторонніх звуків вони, принаймні поки що, не народжували.

Іноді я приїздив до Грантема з Ліс і тоді мамин захват сягав небес. Вона зараз же бралася посвячувати майбутню невістку в таємниці приготування свого ексклюзивного пудингу, батько ж тягнув дівчину надвір, щоб похизуватися унікальним трояндовим кушем, унікальність якого здавна викликала в мене серйозні сумніви.

Ми з Ліс підшукали гарний будиночок у Саррі – в затишному місці, поруч зі ставочком і сквером. З цієї нагоди кохана пробачила мені той огріх, що я так і не забезпечив наше майбутнє гніздечко справжньою африканською статуеткою – зійшлися, що вподобаний витвір можна виписати й по Інтернету. Пошуки банку, який надав би нам прийнятний кредит, ще тривали, бо нерухомість над ставочком коштувала, відверто кажучи, не дешево, але світло в кінці цього тунелю проглядалось.

Журналістське нутро давалося взнаки й Філ тримав у руці смартфон, навіть якщо в іншій руці була пінта пива.

– В Греції, ставши правдовидцем брат застрелив брата, дізнавшись що двадцять років тому той вкрав і продав фамільні коштовності! – видобував він з гаджета останні вісті.

– Боже, ці синьошкірі такі страшні! – вигукнула Ліс. – Тоні, якщо я стану синьошкірою – я негайно втоплюсь у ванній, так і знай!

- Леді, зате уявіть можливості, — спробував уберегти мою наречену від фатального кроку Філ. - Ставши правдовидицею, ви контролюватимете кожен крок свого партнера!

- Я не хочу контролювати кроки Тоні - я йому довіряю! Але зробитися синьою наче птах Метерлінка - бр-р-р...

- В Бразилії одна правдовидиця, перш ніж виходити на люди, вимащує на себе півтора тюбика тонального крему!

- Яка жахлива доля! - поспівчувала невідомій бразилійці Ліс.

- Вона працює в поліції, — продовжив Філ. - Сидить на допитах і каже коли підозрюваний видає правду, а коли бреше! Прикметно, що її свідчення приймає до уваги суд, хоча лейбористи сумніваються в юридичній чистоті таких методів. По суті, синьошкірі - лише ходячі "детектори брехні" й не більше!

- В Бразилії немає лейбористів! - зауважив я.

- Зате вони є в Ю-Кей!

- Еге ж, і завжди в усьому сумніваються! Тому я й голосую за торі!

- І я! - сказала Ліс.

- Вдавати, що правдознавча практика не потребує унормування - це ховати голову в пісок! - загорявся Філ. - Врешті-решт їхню діяльність можна розцінювати як порушення основних свобод і втручання в особисте життя!

- Суддя теж втручається в особисте життя, коли порпається в свідченнях учасників процесу!

- То суддя, а правдовидці - хто їх уповноважував?

- Філе! - запальність приятеля передавалася й мені. - Якщо синя епідемія охопить більшу частину людства, відпаде сама потреба в суддях, і не лише в суддях, адже люди говоритимуть виключно правду!

- Утопія!

- Зате погодься, яка приваблива!

- Не все так просто: однополярний світ може втратити баланс! Як казав вустами одного зі своїх героїв Умберто Еко: "Неправда теж є даром Провидіння, який зберігає рівновагу речей!"

- Той герой був лицеміром!

- Ого! - зробила великі очі Ліс. - Джентльмени, ви читаете такі мудрі книжки?

Коли принесли наші замовлення, дискусія на якийсь час згасла, але таке тривало недовго.

- Дивно, — почав Філ, — ти підтримуєш торі й водночас пропагуєш вселенську реформу: світ без брехні, без судів, без поліції, без подружніх зрад...

- Хіба не таке пропагував один дивакуватий тесля з Галілеї близько двох тисяч років тому? Я лише пропоную скористатися з нагоди й повернутися до витоків, до заповідей, куди вже консервативніше!

- Кардинал Самераро критикує правдовидців. Буцімто ті приміряють на себе функції Бога!

- Це кардинали приміряють на себе функції Бога, іноді - насправді в нього не

вірячи! Мгамба легко відрізняв щирого проповідника від лицеміра, тому деякі церковні зверхники й закрутилися як вужі на пательні!

- Знаємо-знаємо - його конфлікт з Домнулом... До речі, маєш від знаменитості новини?

- Тільки те, що повідомляють медіа. Боюся, він ще не відкрив акаунта в соцмережах!

- Зараз подивимось! - пальці Філа запурхали над дисплеєм смартфона. - Ось - є!

- У Фейсбуці?

- Ні — в стрічках інформажентств! Так... Мгамба - перший з відомих правдовидців, чийм ім'ям названо загадковий синдром... Ага: донька мільярдера Блейка Лайне звернулася до правдовидця з проханням... старий Блейк, прозваний за скнарість Скруджем, відмовляє... посилаючись на грандіозні збитки... встановити істинну частку в спадщині й обіцяє Достойному Мгамбі відсоток... Ого! - присвиснув Тоні. - Нашому правдовидцеві випав шанс незле піднятися! Так, що ще? Ось: В одному з торгівельних центрів Сан Франциско фанатик вчинив спробу нападу на першого з відомих... так-так... озброєний ножем... але бодігарди запобігли... В Мгамби вже є бодігарди? Хоча, чому б... Маємо ще щось? Маємо! ...звернувся до відомої клініки стосовно безплідності... порадили скористатися послугами авторитетного інституту репродуктології в Маямі, після чого вчинив скандал... з чого б це?

- Мгамба не довіряє тому інституту! - сказав я, не вдаючись у деталі.

- Хм... перебірливий він у нас... Що ж, усе? Ні - ось іще: суперінтенданти методистських громад вкотре... відкрити світло істинної віри, але Мгамба сказав, що їхні вірні брешуть не менше... Ха - це ми знали й без правдозная! А що каже Домнул... Домнул заявляє, що ефект правдобачення несе загрозу цивілізації...

- Домнул сам несе загрозу цивілізації!

- А я думаю - ти перебільшуєш! Просто двоє альфа-самців не можуть ужитися на одному ареалі!

- От на цьому місці, — нагадала про своє існування Ліс, — тобто дійшовши до теми альфа-самців, я пропоную зупинитися й згадати, що ми ще збиралися сьогодні на концерт Елайзи Дулітл!

Синдром Мгамби, або ефект правдобачення поширювався світом з невідворотністю цунамі, заливаючи острови й континенти, змінюючи уряди й денонсуючи міждержавні угоди, розриваючи королівські шлюби й спричинюючи самовбивства перших осіб, перетворюючи вчорашніх авторитетів на нікчемних брехачів, а вчорашніх оббреханих і зневажених - на лідерів націй.

Мріялося, щоб під шумовинням цього очищувального цунамі, наче під хвилями Біблійного Потопу, навіки зникли виплекані всеохопною брехнею виразки й вади втомленого людства, щоб після нього, як і після справжньої весняної повені зазеленіли по оновленій планеті паростки нового життя й нових стосунків, закладених і зведених виключно на правді. Важко було повірити, що вітряки всесвітньої брехні спроможеться подолати самотній і наївний донкіхот Мгамба, але тепер, коли опліч нього лава до лави

ставали цілі легіони правдознаїв, надія з'являлася!

В Індії синьошкіра дівчина як на брехуна вказала на голову правління фармацевтичної компанії, коли той переконував акціонерів, що падіння прибутків зумовлено зовнішніми обставинами. Під тиском він змушений був зізнатися, що банально перевів частину грошей на офшор, публічно пообіцяв повернути вкрадене й подав у відставку. В Чехії дідусь-правадовидець розкрив убивство родини своїх сусідів, яке сталося багато років тому і яке загнало в глухий кут поліцію цілої країни. В Коста-Риці поважна мама шістьох дітей подала багатомільйонний позов до мережі швидкої їжі, коли почула по радіо, як представник фірми бреше, що в процесі приготування страв їхні кухарі не використовують ароматизаторів. Члени королівської родини Британії про всяк випадок перестали з'являтися на людях і припинили давати інтерв'ю. Так само вчинив і російський лідер – на всі запити журналістів його прес-служба відповідала, що президент узяв відпустку й гайнув полювати на песців у Сибір.

Тут і там відкривалися агентства правди, куди кожен міг завітати зі своїм клопотом і, заплативши помірну суму, дізнатися нарешті те, що від нього так ретельно приховували. Звісно, якщо підозрюваний у приховуванні погоджувався пройти тест, хоча якщо не погоджувався – це вже було неабияким доказом його винуватості. В цивілізованих країнах відчутно зросла кількість розлучень і трохи – самогубств, у нецивілізованих навпаки. В злочинному середовищі як тих, так і інших країн зросла кількість убивств.

Єдиною "чорною плямою" на мапі всезагального поборювання брехні став "чорний континент". Синявість на шкірі африканців не проявлялась, тому правдовидцем там не оголошував себе хіба що останній лінюх, надто – зрозумівши, що на цьому можна заробити. Як наслідок – правдознавство на африканських теренах було вщент здискредитоване, висміяне й огуджене.

Хоча шахраї траплялися й у інших частинах світу. Широкого розголосу набула історія з лжеправдовидцем у Квебеку. Пофарбувавшись у синє пройдисвіт відкрив агентство правди й почав заробляти грубі гроші. Спритника викрили журналісти, що прийшли до нього як звичайні клієнти. Після цієї історії заговорили про необхідність ліцензування правдовидчої діяльності.

Вперше "живого" синьошкірого європейця я побачив на Кемден Хай-стріт, коли прямцював уранці на роботу. Якби не кричуща ультрамаринова синявість, цей невисокий, середніх літ, чоловічок жодної уваги, надто – в ексцентричному Кемден Тауні, до себе не привертав би. Тепер же публіка зацікавлено озиралась, підлітки тияли на унікама пальцями, хтось підбіг, щоб зробити з правдознаєм селфі, якась жіночка, несподівано опинившись із ним віч-на-віч, скрикнула. Відчувалося, що синьошкірого надмірна увага гнітить, зіщулений сердега мимоволі прискорював крок і рішучого бажання звільнити світ від брехні я в його очах, відверто кажучи, не спостеріг.

Відколи Сілас Ндіку залишив Мгамбу й повернувся втілювати свої будівничі задуми в Кенію, я втратив безпосередній зв'язок з правдовидцем. Тривожно було за наївного,

полишеного серед цинічного світу донкіхота, але життя є життя – в кожного свої клопоти, врешті Мгамба – цілком дорослий і правоздатний індивід, та ще й спроможний відрізнити брехню від правди! До того ж пуделеподібний перекладач заспокоїв мене, що "піонер правдобачення" пристойно оволодів англійською, а зароблені ним у Мекінтайра немалі грошки як ніщо інше допоможуть Мгамбі пом'якшувати ймовірні удари долі й комфортно почуватися в штатах. В Африку, за словами того ж таки Сіласа Ндіку знаменитий правдознай повертатися не збирався доти, поки його кохана Сайна таки не завагітніє, причому в спосіб, який не потребуватиме відомого приниження самого Мгамби.

Тим часом Товариство сприяння кремації навпаки – вдалося до рішучого поступу за межі країни й навіть континенту, познаходивши adeptів і повідкривавши філії мало не в кожному закапелку планети, за виключенням хіба що Антарктиди. Характерно, що Домнул примудрявся знаходити послідовників не лише в християнському світі, а й на теренах інших релігій. З індуїстами було простіше, оскільки ті й так спалювали своїх небіжчиків на березі священного Гангу, стосовно ж інших вірувань, то, не розмінюючись на дрібняки, провідник пірофілів заявив, що його вчення є надрелігійним.

– Кожне віра, кожна церква, кожна секта, або конфесія проповідує спасіння душі! – віщав Домнул під час одного зі своїх полум'яних виступів – згодом тисячу разів розмноженого й повтореного. – Тільки кожна облаштовує це по-своєму і виключно для своїх вірних. Наш же принцип, принцип "золотого ланцюга" є універсальним, не заперечуючи жодної з релігій ми лише акцентуємо на стерильній чистоті й на бездоганному оновленні, а яка віра заперечує чистоту й оновлення? Немає такої віри! Врешті, хіба вчення Христа за суттю своєю не є надрелігійним? Хіба не сказав Назарянин: "Субота для чоловіка, а не чоловік для суботи?" Тобто не вчення головне, не обряди й приписи, а людина, яку Господь створив за власним образом і подобою! Тож подбаймо, щоб ставши на порозі вічного життя ми не втратили ані цього досконалого образу, ні цієї божественної подоби! Чи є віровчення, яке заперечувало б мої слова? Немає!

Під час виборчих перегонів у Македонії двоє основних кандидатів на посаду президента довго йшли ніздря в ніздрю, але напередодні фінішу соціологічні дослідження показали, що ліберальний кандидат А (через складність із вимовою македонських прізвищ позначимо обох претендентів літерами) ринувся у відчутний відрив і, здавалося, на це вже немає ніякої ради. Тоді праворадикальний кандидат Б запросив на свій останній передвиборчий мітинг Домнула. Незрозуміло, як це йому вдалося, бо графік головного пірофіла надзвичайно щільний, але сталося те, що сталося – в ході палкої двогодинної промови, яку транслявали всі телеканали країни, Домнул закликав своїх послідовників проголосувати за кандидата Б, в результаті праворадикал переміг із перевагою в одинадцять відсотків...

Напевно відчувши, що в рамках зареєстрованого ще мерією глибоко провінційного містечка Дельфі, штат Айова Товариства сприяння кремації йому вже тісно, Домнул

народив директиву: статутні цілі й завдання Товариства вважати виконаними, відтак його діяльність припиняється, а на базі існуючих структур створюється нова, глобальна трансрелігійна організація під назвою Собор Всесвітнього Спасіння (СВС). Братів і сестер, які крокували пліч-опліч з провідником від самісіньких початків існування Товариства (і які ще не згоріли) він заспокоїв заявою, що ідеї, традиції й навіть атмосфера Товариства в новому утворенні будуть, зрозуміло ж, збережені й поза сумнівом – примножені та розвинені. У світі вже не було сили, яка могла б йому в цьому завадити.

Лука. Заміна маток і полювання на рої

Коли зателефонували гуртовики, Лука трохи розгубився. Село вже знало що він, як казали деякі зубаті радіоведучі – правдоріз, а скоро й Мар'янівка знатиме, та того було не уникнути, а от щоб гуртовики рознесли новину по всіх усядах Лука не хотів. Може просто соромився несподіваної слави, а може...

Та розгубленість була короткою. Дістав старі штани, вирізав з них шмат холоші, сьак-так заметав один бік, у готовій "торбинці" витнув три діри – для очей і для рота – вийшла ще й нічогенька балаклава. На руки знайшов, виправ і висушив старі рукавиці. Кособока споруда на голові пасічника купців меду, сказати б, трохи збентежила та господар обійстя поквапився їх заспокоїти:

– Бджолиний рій напав – обкусали чортяки як гамона. Всю мармизу бальзамом намастив і від протягу прикрив – так фельдшер велів!

– Рій? – зачудовано презирнулися гуртовики. – Хіба таке буває?

– Ви ще не все знаєте про бджіл! – загадково пролунало з-під каптура.

Почуватися синяком Луці було не так прикро як незатишно. Жодних змін у собі самотній пасічник не помічав і якби не дзеркало та не власні очі – взагалі забув би про метаморфозу. Хлястика пертурбації в обарвленні господаря відверто не знітили, кролів і бджілок, здавалося, теж, а перед ким іще Луці красуватися? Але коли, голячись, ретельно роздивлявся ультрамаринову фізію в дзеркалі, почувався сконфуженим – невже ці ненатуральні відлиски зубів і білків очей на темному тлі належать колишньому Луці? І вже зовсім злякався, коли перед суботньою купіллю в балії роздягнувся голяком. Чортяка, перед таким певно й Хлястик схарапудиться!

Першим до Луки прийшов Савка – задирливий чоловік місцевої продавчині Люби. Не сам, а ледь не силою волочачи під узгірок свого сусіда через дві хати – Стасика. Стасик був грубником, тому мав у Поташі авторитет, але на Савку, схоже, цей авторитет не впливав.

– Луко! – гукав він іще зі стежки. – Ану хай Стасик скаже, чого це в мене його груба цілу зиму курить! У людей хоч би що, а я кіптем дихаю – ще гляди вчадію!

Несперечливий Стасик на цю тираду лише іронічно усміхався. Лука, що саме годував кролів, накрив клітку, підійшов до гостей.

– Хай скаже, хай скаже! – не вгавав Савка. – Я бо знаю, що то він через Бодика, через лобуря свого помстився, бо я йому раз кропивою по сраці надавав! То по ділу, бо пацан не вглядів качок і вони мені капусту випасли! Скажи, скажи Луці, що навмисно

грубу спаскудив!

- Та я скажу! - продовжував собі усміхатися Стасик. - Тільки ж я ще скажу!

- Скажи, скажи! Добре, що маємо тепер у селі синяка!

- То я, Савко, грубу тобі гарно зробив - ти б іще сажу так гарно трусив - не куріла б! А тепер ти розкажи правдознаєві як до моєї Каті клинці підбивав та марно - відшила вона тебе й сказала: ще раз підійдеш - Любі поскаржиться! Сиділи ми вдвох і сміялися з твоїх женихань!

- Що? - вирячився на сусіда Савка. - Та... та... Бреше. Все бреше, Луко, правда ж? І про грубу бреше й про... Правда ж?

- То ти до Каті ні-ні - і в думках? - і собі усміхнувся Лука!

- Та ти що? Та ні сном ні... Та чи ти віриш цьому бракоробу? - скипів Савка.

- Вірю! - розвів руками Лука. - Бо він каже правду, а ти ні!

- Що!? - Зі збуряковілих щік Савки, здалося, ось-ось бризне густа кривавиця. - Та ти... Та... Та хто ти такий!? Синяк! Блюскін! Баклажан перестиглий! - Савка спробував було вхопити Луку за барки, але пасічник рішуче відштовхнув паливоду. - Та ви змовились! - не вгамовувався той. - Та я... А чого ти досі не знебарвився, га? Знаєш закон?

Він ще довго лементував і вимахував руками, сходячи стежкою в долину. Навздогін Савці люто гавкав Хлястик, що за останнім спостерігалось вкрай рідко.

Після Савки зі Стасиком до Луки пришкандибав кульгавий Антон зі своєю матір'ю Фроською - ветха баба в'їлася в сина, буцім той поцупив колись у неї пенсію. Антон благав, щоб Лука переконав бабу в протилежному. Після матері з сином прийшли старий Левкович із сусідкою Лідою - з'ясовувати котре з них виливає під спільний паркан помий. За сусідами завітали онуки колишнього наставника Луки, бувалого пасічника діда Кліма - Денис і Артем, ці ніяк не могли розібратися хто з них вибавив заповітне місце риболовлі конкурентам. Далі фермер Юхимків привіз до майже знаменитого вже правдоріза аж трьох своїх механізаторів - встановлювати особу крадія, який регулярно зціджує з тракторів коштовну солярку. Не захолов ще слід за фермеровим Фольксвагеном (встановили, що солярку зціджують усі троє) - приїхало подружжя з Мар'янівки - дружина підозрювала, що за рахунок сімейного бюджету благовірний тихцем допомагає непутящій сестрі.

Під кінець другого дня нескінченного "прийому громадян" поташський правдоріз почувався вичавленим, голова гуділа, сіно для кролів лежало не складеним, матки, яких зачекалися в бджолосім'ях, продовжували сидіти в нуклеусі[68].

- Ні! - сказав собі Лука. - Що завгодно, тільки не це!

Рано-вранці він поголився, вбрався в зелену сорочку з завеликим коміром та свій єдиний, придбаний іще з нагоди похорону баби Зої, костюм у рясну "ялиночку", пхнув з узгірка Жигулика, завів і поїхав у Мар'янівку.

Поява в сільській лікареньці страхітливого чоловіка з обличчям і руками насичено-синьої, майже індигової, барви спричинила переполох. Кілька бабусь на стільцях під кабінетом тутешнього ескулапа повклякали з виряченими очима й роззявленими

ротами, з яких ледве не повипадали вставні щелепи. Дитя на руках турботливої мами заплакало. Медсестричка, що визирнула з якихось дверей, скрикнула, на її скрик з цих-таки та всіх решти дверей закладу визирнуло ще зо шість-сім жіночок у білих халатах. Чубатий, схожий не так на лікаря, як на колгоспного шофера Мстислав Маркович, здалося Луці, теж спантеличився. Перевіrivши за пухким grosбухом, що відвідувач пройшов щеплення як належить, він з добру хвилину мовчки дивився на правдоріза, розгублено крутив на своїх грудях рурку стетоскопа й покусував губи.

- Я синій, — зглянувшись над бідолашним "шофером", підказав Лука. - Мені треба цей... знебарвитись, і якомога швидше... бажано. Бо я, бачите, люблю самотину, а яка тут у чортяки самотина коли кожне йде... Мені й грошей не треба на цей... на реабілітацію, просто зробіть...

- Ага, ага, — нарешті виказав ознаки життя Мстислав Маркович.

Схопивши телефон він заходився кудись дзвонити, гарячково пояснювати ситуацію, вислуховувати чиїсь настанови:

- Справжній... справжній... поза сумнівом... Проходив... Та я й сам... Були чутки, що в Поташі... але ж програма давно... Ага, ага... на облік... Ага, розмишляю... Попередити... ага... Та куди він... Ага...

Поки лікар "агакав", подивитися на дивовижну прибіг Клавдійович - шокатий і коротконогий голова Мар'янівської громади. Вдосталь надивувавшись феноменом, коротун застеріг Луку від правдознавчої практики, яка заборонена законом, поцікавився в лікаря, що той збирається робити з пацієнтом. Ескулап розвів руками:

- Кампанії по знебарвленню й по тотальному щепленню вважаються успішно завершеними! З приводу аномалії будуть вирішувати в районі, а може й в області. Та в них і Трукіллера немає - замовлятимуть за кордоном!

Відпускаючи Луку, лікар з очільником громади записали номер його телефону, ще раз застерегли від протизаконної практики й попросили не виїздити з села, поки нагорі не вирішать, що робити з хворим і не спустять якесь розпорядження.

- А що як вони йдуть і йдуть? - спитав розчарований Лука.

- Женіть! - енергійно тряснув щоками Клавдійович.

А вдома правдоріза вже дожидавав безпалий Мирон. Вбраний у камуфляж ветеран сидів біля хисткого столика під грушею, при його нозі гордовито лежала Гільза, позбавлений господареві підтримки Хлястик боявся визирнути з буди.

- Привіт ультрамариновим! - звів руку Мирон, коли Лука виліз з автівки. - А я прийшов - хазяїна нема, кажу Гільзі: залишаємось - будемо сторожувати пасічникові хату!

- В Мар'янівку їздив - на знебарвлення! - пояснив причину своєї відсутності Лука.

- Та ти що - і пройшов? - вигукнув ветеран.

- Не пройшов - Трукіллера немає - за кордоном замовлятимуть!

- Слава Богу! - полегшено зітхнув гість. - То ти знав що ті капосники замахнулися вкрасти "двійку", бо вже був правдорізом?

- Так! - зізнався Лука.

- Фантастика! Ну тоді я прийшов за адресою!
- Здогадуюсь! - зітхнув Лука, згадуючи настанови Клавдійовича.
- Камінь у мене на серці, правдорізе! Камінь!

Втім, замість каменя Мирон видобув з-за пазухи пляшку горілки й важко стукнув її денцем об стільницю...

- Знаєш, що на війні найнестерпніше?
- Смерть товаришів?

Мирон заперечливо хитнув похиленою головою, гірко усміхнувся:

- Ні - сморід їхніх тіл, що третій день лежать на сонці при сорокаградусній спеці!

Вони сиділи за дощаним столиком, стійкість якого Лука зміцнив підсунутою під ніжку дощечкою. Самотності принесеної Мироном пляшки запобігали дві чарки, півбуханця хліба, кілька скибочок сала, пучок зеленої цибулі й присмажене кроляче стегенце. Час від часу до Луки приходили чергові шукачі правди та гість відряджав їх безцеремонним аргументом:

- Правдоріз п'яний!

Пляшка справді потроху порожніла, хоча переважно — зусиллями самого ветерана. Гуділи бджоли.

- Їх не можна ховати, правдорізе! - гірко продовжував Мирон. - Їх треба повернути рідним! А клятий транспорт усе не йде й не йде, бо дорогу, як і нашу позицію невтомно обстрілюють капосники з Самсонівської, й ти по сотні разів на день і на ніч пірнаєш у шанець - прямісінько на голови тих, хто пірнув раніше, а на твою голову падає той, що затримався; й ви сидите там і чуєте запах багна й пилу, немитих ніг і свіжого пороху, паленого м'яса й паленого заліза, розпеченого повітря й степових бур'янів, але над усе, правдорізе, ти чуєш той запах! Вони ось - у двадцяти-тридцяти кроках від укриття: Ботанік з Одеси й Черпак з Немирова, Дід з Полтавщини й Студент з Києва, вони вже не бояться обстрілів - накриті драним брезентом лежать рядочком під бронею спаленої беги й час від часу їх засипає землею від вибухів. Але їх не можна ховати, правдорізе - вони лежать і чекають транспорт із Титана[69] чи лихий його знає звідки, а ти сидиш скоцюрбившись у окопі й розумієш, що вони кращі за тебе, адже смерть забирає кращих; навіть якщо один з них полюбляв випити, а другий знайшов собі в селі спраглу за коханням "сепаршу" - це коли ще стояли під Ізюмом. Від цього солодкавого смороду вивертає шлунок, від нього паморочиться в голові й темніє в очах, він залишається з тобою на всю решту життя і тобі хочеться, до сказу хочеться, по самісінькі вуха втовкмачити в нього того, хто розпочав цю війну!

Якийсь штабний стратег вкрай невдало вибрав місце для нашої позиції, про це зразу ж попередили айдарівці, які зачищали ці галявини від донських "кізяків", але "стратегі" на те не зважили. Ото й вийшло, що ми опинилися перед москалями як на долоні, пристрілявшись, ті засипали нас усім, що літає - від гаубичних снарядів до градів, позиція наскрізь прострілювалась есведешками[70], а ми лише сиділи по шанцях та нудно викликали свою, прохану як незаймана дівчина, арту!

Врешті, вирішили перейти на вигідніше місце в балці, десь за кілометр від

пристріляної сепарами мішені. Принаймні, там нас не діставали б снайпери, а поки москальня зметикуює куди поділися укриття, ми неквапно й ґрунтовно вкопаємося в матінку землю. Природно, передислокацію робили вночі, з вимкненими фарами, а для дезорієнтації ворога на попередньому місці залишили підбиту техніку, обновили на щоглі синьо-жовтий прапор, підпалили якийсь мотлох. Вранці ми вже були в балці, готувалися добре відпочити та братися за земляні роботи, аж тут нас накрив такий немилосердний вогонь, що попередні обстріли здалися просто безневинним феєрверком.

Вони випалили балку дотла. На наші голови падали двадцять— та стоп'ятдесятидвохміметрові "поросята", сипалися міни всіх існуючих і неіснуючих калібрів, гради шелестіли над позицією цілими зграями. Наші металася в цьому пеклі як загнані зайці, адже жодного шанця ще не було викопано, з підрозділу в п'ятдесят бійців живими залишилось вісімнадцять. Я вцілів лише тому, що встиг пірнути під броню розкуроченого Т-64, ось — тільки пальці на руці не вберіг. Загинули мої кращі бойові побратими: Осавул, Баритон, Бригадир, Робінгуд... Давай-но пом'янемо їхню світлу пам'ять, правдорізе!

Закусивши чарку гіркою зеленою пір'їною, Мирон продовжив:

Між нами був один... Соколик. Мобілізували його десь з Житомирщини. Воював так собі — галасливо, але неефективно. Через те й позивний дали не Сокіл, як він хотів, а Соколик, добре що не Півник. Цей Півник-Соколик не приховував, що жив якийсь час у Луганську, була там у нього дівачка, іноді вояка розмовляв з нею по телефону, після чого нарікав, що давня подруга цілком і повністю купилася на путінську пропаганду, та хвалявся, як ловко вичитав капосницю. Коли почалася бійня, житомирщина в розташуванні не було — згодом ті, що вціліли, згадали, як на світанку Соколик зголосився мотнутися на Титан по акумулятори для рацій, як похапливо сідав у Ниву та рвав з місця. Раніше такого ентузіазму за пустомолотом не спостерігалось. Зрозуміло, виникли підозри. Перевірили телефон — ані напередодні, ні того ранку Соколик до Луганська не телефонував, не було й зустрічних дзвінків, хоча дзвінки можна просто видалити з реєстру. Природно, підозрюваний галасливо божився, що жодної зради за ним немає, що тут таки готовий покласти за товаришів життя й подібне... Словом, доказів не знайшли, але, як кажуть, осад залишився...

Мирон замовк. Спрямував погляд кудись над лісисте пасмо за видолинком, почув Гільзу.

— І що? — не витримав мовчанки Лука.

— Нічого! — втомлено здвигнув плечима ветеран. — Після шпиталю я повернувся до мирного життя!

— А Соколик?

Невиразний погляд Мирона знову набув ясності. І вп'явся він у вічі співрозмовника. Ознаки сп'яніння з обличчя ветерана зникли.

— Я телефонував до Бурлаки — товариша з Лубен, його теж розстрілювали в тій пекельній балці. Бурлака рознюхав, що Соколик у рідному Романкові видатним атовцем

став – перед підростаючим поколінням виступає, патріотичний гурток замутив! Луко, ми маємо поїхати до нього й спитати!

– Спитати що? – пасічник відчув, що якби не був синім, то його обличчя зблідло б.

– Того ранку загинуло тридцять два моїх побратими! Маємо спитати: зрадив Соколик, чи ні. Це буде просто – адже ти правдовидець!

Бурлака прикотив темним і довгим, наче труна, універсалом, марки якого Лука так і не розгледів. Зовні схожий на Мирона лубенський гість виявився мовчкватим розсудливим дядьком років сорока з гаком, він невпинно курих і часто зволожував горло водичкою з пластикової пляшки. Власне, від поташського ветерана Бурлаку відрізняла хіба що небалакучість.

Мирон дожидав гостя в Луки. Готуючись у експедицію, ветеран вдягнувся в потерті джинси, сорочку з заяложеним коміром і линялу вітрівку, Луці приніс темний реглан з рокерським малюнком на грудях і великим каптуром, який мав затулити правдознаєві добру половину обличчя:

– Бери – натягнеш, щоб менше своїм баклажаном світив!

Збуджена тривожними передчуттями поруч крутилася Гільза.

– Що, і її з собою береш? – спитав Лука.

– Гільза дуже розумна! – переконливо відповів ветеран.

Те ж питання, стосовно вівчарки, задав, приїхавши й Бурлака. Мирон запевнив, що собака стане їм у пригоді. Гість стелів плечима:

– Ледве знайшов ваш хутір – двічі повз проїжджав! – синявість Луки його, схоже, зовсім не вразила.

– Це тобі не на Лутугіно мотатися! – відреагував Мирон. – Щось перекусиш? – у нас є!

– Перекус дорогою! – махнув рукою лубенець. – Гайда, поки вітер без сучків – краще там почекаємо!

Поки Бурлака розминав ноги, Лука з Мироном набрали з криниці ще дві пляшки води, всі розташувалися в автівці й рушили.

Їхали через села й містечка, минали оксамитові темно-зелені поля сої, смарагдові лани густої кукурудзи та малахітові – ячменю й пшениці. Коли зрідка траплялася гречка, що ось-ось мала зашумувати білопінням, Лука совався на задньому сидінні: ех, бджілок би сюди!

Мирон з Гільзою сиділи біля Бурлаки, побратими лінкуватого перемовлялися – Лука не дуже до того прислухався, вловив тільки, що на війні його односельця знали під позивним Поташ – з наголосом на останньому складі. Розмишляв своє. Клавдійович застерігав Луку від правдознавчої практики, але Миронові, який так доречно поміг Луці з автовикрадачами, синій відмовити не міг. Та й фронтові спогади ветерана Луку вражали. Це тобі не Майдан! – думав з повагою. А ще подумав, що коли він здатний викрити зрадника, який зробив свою чорну справу десять років тому, то чому б не прицвяхувати до ганебного стовпа Оксану – найбрехливішу з усіх зрадниць, які тільки й зустрічалися на його гіркому життєвому шляху? Скинути перед нею цього натягнутого

на очі каптура й спитати: ну що, й тепер дивитимешся на мене своїми заплаканими, широко розплющеними очима, щиро присягаючись, що не зраджувала? Було б добре, якби цієї миті поруч стояв Борислав. Уже дорослий... Це була б жирна крапка – переконлива риска під минулим, яка давала б таку-сяку перспективу на майбутнє. Ну, якщо й не перспективу, то спокій...

Коли помпезна стела обіч шляху сповістила, що вони в'їжджають у житомирську область, почали говорити про справу.

- Зателефонував до Романківського Будинку культури, — поділився деталями Бурлака, - як місцевий. Спитав, коли працює гурток "Козацька зміна", мовляв - хочу малого записати. Якраз сьогодні працює, після уроків - з сімнадцятої до дев'ятнадцятої. Там нашого Соколика за пір'я й схопимо!

В містечко в'їхали вже надвечір - щоб дурно не манячити перед очима аборигенів, дві години просиділи в придорожньому шинку "Калиновий куш" за Бердичевом. Гільза ганяла по навколишніх смітниках дворняг, Мирон з Бурлакою довго й ретельно пережовували відверто недосмажену курку, в Луки апетиту не було - низько нахиливши голову він ліниво хрумтів чіпсами.

Сонний райцентр потопає у зелені садків, середмістям з адміністративними будівлями та скромним кварталом п'ятиповерхівок слався витончений аромат квітучої липи. Лука зауважив, що тут вона зацвітає раніше, ніж у Поташі. Близько шостої Бурлака поставив труну-універсал неподалік від місцевого вогнища культури так, щоб бачити вхід. Лінкуватою ходою роззяви власник автівки профланірував до громіздкої сірої споруди, погупорив про щось із чоловіком, який вийшов на широкий ганок покурити.

- Соколик тут! - доповів повернувшись.

- Вивалить - рушимо за ним! - хтиво проказав Мирон.

- Чом би зразу не підійти й не поговорити? - наївно спитав Лука.

- Що б не відбувалося - не втручайся! - ніби згадавши про його присутність, повернувся до Луки односелець. - Ти - наш непідкупний прокурор. Ти безцінний! Ти суддя!

- Ось він! - вигукнув Мирон, коли в товаристві кількох підлітків з дверей Будинку культури вийшов енергійний, вбраний у новенький військовий камуфляж, чоловік у розквіті сил і здоров'я. Пояснюючи щось хлопчакам, Соколик активно жестикулював.

- Наче й не постарів! - підхопив Бурлака, заводячи автівку. - Дідько - вони пішли гуртом!

- Байдуже! - сказав Мирон.

Час від часу пригальмовуючи, універсал тихо котив за провідником козацької зміни. Той прямцював спершу доволі людною центральною вулицею з багатоповерхівками, потім звернув на забудовану виключно хатами бічну, де перехожих уже майже не було. Дорогою з Соколиком прощався й відходив убік то один то другий підліток і щойно чоловік у новенькому камуфляжі залишився сам, Бурлака додав газу й перепинив тому шлях автівкою. Мирон вже опускав вікно:

- Слава Україні, Соколику! Пізнаєш?

Зупинившись, той отетеріло придивився до пасажира:

- Дідько, невже Поташ? Звідки ти тут...

Мирон вийшов з універсала, зобразив на обличчі посмішку й потис колишньому товаришу по службі руку.

- То сьогодні ж у Житомирі зустріч побратимів, не знав? А нас ось - по тебе послали!

- Яка в дідька зустріч - я був би в курсі! - ще дужче здивувався Соколик.

- Сідай, сідай - нас чекають! Там відзнаки даватимуть!

Мирон гостинно відчинив задні дверцята автівки, нахиливши голову ще нижче, Лука посунувся в куток.

- Та яка зустріч, що за діла, Поташ? Звідки ти тут намалювався? - Соколик стривожено роззирнувся.

- А зі мною чого не вітаєшся? - озвався водій автівки.

Керівник патріотичного гуртка зазирнув до салону універсала:

- Невже Бурлака?

- Залазь - на зустріч спізнаємось. Фронтів будні згадаємо!

Але Соколик залазити до автівки не збирався:

- Щось ви мутите...

- Сідай, кажу! - підвищив голос, Мирон. - Не бійся - посидимо в кафешці, згадаємо давнє...

- Нікуди я не сяду!

- Що ж - тоді поговоримо прямо тут!

- Поговоримо! Чого вам треба?

- Задати кілька питань. Ти знаєш про що!

- Про що?

- Про цифру "тридцять два"! Вона тобі нічого не нагадує?

- Те саме що й тобі! - скипів Соколик. - Слухайте, я вже сотні разів пояснював і не лише таким "прокурорам", як ви! Хм, на зустріч вони мене запрошують, комедіанти! Я чистий, я шанований ветеран - голова районної спілки, я не винен, що залишився тоді живий!

- А в тому, що тридцять два живими не залишились, винен?

Напевно Соколик зібрався щось відповісти, аж тут, зовсім несподівано для всіх, біля автівки виникла дівчина. З протилежного краю сидіння Лука не бачив її обличчя, зауважив лише тендітний, зграбно обхоплений джинсиками та білою футболкою стан і почув голос, спершу безтурботний а далі стривожений:

- Тату, я сьогодні трохи затримаюсь... Добрий день! А хто ці чоловіки... і чому ви всі мовчите?

- Йгм, доню... — почав було Соколик. - Це мої...

- Ми з військової прокуратури! - перебив його Мирон. - Ось посвідчення! - Маємо до вашого татуса кілька питань!

- Прокуратура? - здивувалась дівчина. - Мій тато - герой АТО, які до нього можуть бути питання?

- Якраз про той період. Та ви не хвилюйтесь - питання зовсім дріб'язкові! - Просимо героя проїхати для уточнення деяких епізодів... стосовно боїв під Луганськом у чотирнадцятому році. Але чомусь він відмовляється з нами співробітничати. Власне, свої питання ми можемо задати й тут, у присутності доньки, ви не заперечуєте, шановний ветеране?

Луці здалося - він почув як Соколик скреготнув зубами:

- Добре! Не треба в присутності доньки... поїхали! - Скажеш мамі що я скоро! - кинув він дівчині наостанок і пірнув на сидіння поруч з Лукою, біля нього втиснувся й Мирон.

- То я чекаю! - сказав односелець Луки, щойно автівка рушила.

- Чого?

- Відповіді. Ти винен у смерті тридцяти двох? Ти здав нас у тій пекельній балці?

- Ні! Ні! Ні! - роздратовано вигукнув Соколик. - Це все? Зупинись - я вийду - мене родина чекає! Просто не хотів баляндрасити з вами при дитині...

- Луко? - очікувально проказав Мирон.

- Винен! - глухо відповів правдоріз.

- А це що за присяжний? - озирнувся на сусіда ліворуч Соколик.

Лука зсунув каптур і повернувся обличчям до зрадника. Вгледівши біля себе чоловіка з ультрамариноювою шкірою, той сторопів.

- Синяк!? Це... Це розіграш... він несправжній... Синяків давно знебарвили! Чим тебе пофарбували, чудило?

- Спробуй - зітри! - Лука підсунув Соколику зап'ясток.

- Він справжній! - переконливо сказав Мирон. - А це певніше ніж військовий прокурор, правда? - і знизу догори щосили вчідив зрадникові кулаком у підборіддя.

Поки героїчний проводир піростаючого покоління не оговтався, ветеран швидко перемотував тому зап'ястки скотчем. Лука допомагав...

У густому сосняку за Романковим побитий Соколик зі зв'язаними руками стояв навколішках і благав не відбирати в нього життя. Присягався, що готовий віддати себе в руки правосуддя й зробити щиросердне зізнання. Молив не залишати сиротою доньку і вдовою - дружину. Погрожував, що в разі чого їх знайдуть, бо донька напевне запам'ятала номер труни-універсала.

- Дарма! - "заспокоїв" його Бурлака. - Я ті номери сам малював!

Зрадник застогнав і заплакав. Втрюх вони стояли перед змізернілим "героєм АТО" й це справді було схоже на якийсь химерний суд. Вівчарка завзято нишпорилла в поближких заростях дерези.

- Чому? - спитав Мирон.

- Через неї! - застогнав "підсудний". - Чотири роки я прожив у Луганську й чотири роки був закоханий у ту відьму як школяр! А вона була така... і близька й недосяжна! Глузувала з мене як хотіла, витирала об мене ноги, та я б і не заперечував - хай би

витирала, але хай би віддалася мені хоч раз, але вона не віддавалась! І коли я опинився там, з вами... Я розшукав через знайомих її телефон, почав надзвонювати... Вдома на мене чекала жінка, а я наче сказився, наче все повернулося в ті роки. Дізнавшись що я стою по цей бік фронту, вона просто знищувала мене своїми глузами, казала, що готова була мені віддатися та я був недостатньо наполегливим, поведився не як чоловік, а як ганчірка – не могла ж вона першою проявляти ініціативу, і ще багато чого казала... Глумилася, що я слабак, що не здатний на вчинок, я заперечував, я просто казився знаючи, що вона зовсім близько! Тоді й наважився на вчинок, розказав... Передай, мовляв там своїм ополченцям... Бачиш, мовляв, який я крутий – не боюся виказувати військову таємницю, свій серед чужих, суперагент і таке собі... Я тоді зовсім збожеволів під тими обстрілами... А над ранок вона телефонує й каже: вали звідти, якщо хочеш залишитися живим! Так вони заплатили за мої відомості...

Бурлака зайшов Соколику за спину й штовхнув того ногою на землю.

– Здайте мене в прокуратуру! – заскиглив зрадник, хапаючи ротом вологу глицю. – Я ще можу бути корисним! Я розкажу як вони мене вербували! Я розкажу які вони підступні! Це матиме політичний зиск!

– Відвернись промовив лубенець до Луки.

– Чого б це? – здвигнув плечима правдознай. – Чи я схожий на вразливу панночку?

– Ну як хочеш! – Бурлака дістав з-за пояса пістолет і вистрілив Соколику в потилицю.

Постріл гулко відлунився від соснових стовбурів, деś заскрекотала сорока, Гільза прищулила вуха. В роззявленому роті вбитого залишився пучок глиці...

Додому вони повернулися пізньої ночі. Дорогою мовчали, курили й по черзі потягували воду з пляшки. Гільза спала в господаря під ногами. У Поташі Мирон запропонував побратимові перекантуватися решту ночі в нього, та Бурлака сказав, що нічого тут світитися – краще він покимарить годину деś на узбіччі. Лука не сподівався, що засне, натомість відключився щойно торкнувшись головою подушки. Прокинувся пізно, а обходячи хату, виявив на молодій яблуньці розкішне вим'я великого неспокійного рою. Таки не догледів за клопотами...

З книги Ентоні Ленґхема

Епізод 9. У кожного своя Мерсі

"Чи ти не знаєш із яким нікчемним матеріалом доводиться іноді працювати, Ленґхеме?" – спитав мене якось Головний продюсер Метью Гопкінз Ті-Ві Джейсон Шуман. Спитав у запалі розмови, в ейфорії від перспективної теми загадкового кенійського правдовидця Мгамби, спитав, не чекаючи відповіді, риторично. А якби чекав? Що б відповів йому випускник Вестмінстерського Університету, хвацький тележурналіст, досвідчений полювальник на відьом, майстер працювати без оператора, тридцятип'ятирічний Ентоні Ленґхем? Що б ти йому відповів, Тоні?

Знаю, шефе! – відповів би ти. – Знаю! Це ж ви три роки тому відрядили мене до Вотчіта, графство Сомерсет, розуміючи, що тема не наша, що матеріал якщо й вийде, то вийде справді нікчемним, але ефір треба заповнювати щоденно, а годящі відьми,

чаклуни та ясновидці – не потяги на метро Кемден Таун і з'являються не за розкладом.

– Їдь, – сказали ви мені тоді, – Ленгхеме! Їдь і витисни з цієї мізерії максимум. Їдь – дядечко Шуман у тебе вірить!

– Але ж це не наш хліб, босе! – вигукнув я. – Це не так езотерика як соціальна драма!

– Не гніви мене, Ленгхеме! – Шуманова туша здійнялася над столом грізною хмарою. – Хто тобі обіцяв що буде легко – я? Чи може еміратські власники, які щомісяця виплачують тобі пристойну зарплатню? Метью Гопкінз – наш потойбічний заступник, – бос сердито тицьнув м'ясистим пальцем позад себе, — ніколи б не переймався жанровими умовностями! Надійшов сигнал, що в Вотчіті завелась відьма – перший езотеричний зобов'язаний відреагувати! От поїдь і відреагуй! А як соціальну драму обернути на стерильну езотерику, вирішиш на місці!

Я згадав цю історію коли світові медіа струсонула звістка про самогубство бідолашного Кайла Ватанена – дванадцятирічного школяра з Пенсільванії. Завдяки балакливому місцевому синьошкірому хлопчак дізнався, що він усиновлений, почав копати й виявив, що рідний татусь підлітка відбуває тривале ув'язнення як серійний гвалтівник. В школі хтось обізвав Кайла огидним назвиськом, вразливий підліток не витримав і кинувся на рейки перед потягом метро. Проти правдовидців піднялася шалена хвиля, залунали голоси про обмеження правдознавчої практики, в Конгресі з'явився законопроект, що забороняв би синьошкірому втручатися в особисте життя громадян, а за порушення заборони передбачалася сувора кара. Втручанням пропонувалося вважати публічне визнання громадянина брехуном без його письмової на те згоди. Ініціативу підхопили парламенти деяких інших країн, у Швейцарії було оголошено референдум з подібним формулюванням.

Десь через рік після початку тріумфальної "синьошкірої" ходи планетою ставлення до правдовидців почало змінюватись. З'ясувалося, що є цілі прошарки суспільства, існування яких неможливе без брехні і, оговтавшись після першої атаки правдознаїв, вони рушили в контрнаступ. Впливові політики й грошовиті корупціонери, різномасті самозванці й нещирі пастори, хрещені батьки кримінального світу й виробники фальшивих товарів, цілі натовпи всіляких зрадників – від державних до подружніх, і сановиті нездари – голі королі всіх рівнів, об'єдналися й в унісон заволали про синю загрозу, смертоносну пандемію, порушення підвалин, неминучу глобальну інфляцію, девальвацію, регрес, застій і загибель. Волання шахраїв і негідників підхопили обивателі, які звикли до сморідного багновища брехні й боялися будь яких змін. Власне, перші розраховували саме на них. Дипломатичні служби й усілякі розвідки-контррозвідки взагалі прямо заявили про шкідливість правдобачення бо в роботі їхніх відомств брехня є звичним інструментом.

Тверезі голоси волали, що в самогубстві нещасливого Кайла винен не Синдром Мгамби як такий, а його конкретний носій-базикало, що іноді й кухонний ніж стає знаряддям убивства, що виникнення ефекту правдобачення – унікальний і можливо єдиний в історії цивілізації шанс здобутися на новий рівень. Обивателю пояснювали, що

спільними зусиллями синьошкірих і за підтримки небайдужих людство взагалі скине зі свого карку брехливих політиків і нахабних корупціонерів, підступних самозванців і нещирих пасторів, хрещених батьків криміналітету, фальшувальників, зрадників і нездар. Розманіженим їдцям тележуйки втовкмачували, що один синьошкірий в уряді здатний замінити собою ціле антикорупційне відомство, а один правдовидець у Верховному суді – цілі судові палати, але приставали на такі резони не всі.

Не вагаючи на аргументи ані правдофілів ні правдофобів, над таємницею Синдрому Мгамби наполегливо працювали вчені: епідеміологи, дерматологи, вірусологи, нейрологи та інші...

Невідомо хто перший назвав Меґан Баркінрейд – незлобиву дружину слюсаря автосервісу й маму активної старшокласниці відьмою, але негарна слава розлетілася приморським Вотчітом швидко. Був скандал, коли язиката сусідка звинуватила Меґан у чорній магії прямо на порозі супермаркету, сцену зняли на відео, пригода потрапила до місцевих новин, звідки й виловив її зголоднілий за свіжатиною Шуман. Для нас історія "вотчітської відьми" була кричущим неформатом, оскільки місіс Баркінрейд будь яку свою причетність до нематеріальних сил категорично заперечувала й навіть скаржилася на наклепників у поліцію, але бос відчував голод, а в такому стані його телевізійна паща погоджувалася ковтати навіть нікчемну поживу.

Дорогою до Вотчіта я розмірковував над формою майбутнього сюжету й не знайшов нічого кращого, як ретельно записати звинувачення пильних "викривальниць" бідолашної Меґан, додати помірно насичених фактажем історичних паралелей – було б чудово, якби тут знайшлося щось місцеве, й приправити страву аргументами самої "обвинуваченої". Специфіка МГТВ вимагала, щоб глядач не відчув жодних сумнівів у чаклунських здібностях місіс Баркінрейд, тому обвинувачення мали виглядати переконливими, а виправдовування Меґан – сумнівними.

Відверто кажучи, щоб додати переконливості обвинуваченням кількох схиблених сусідок "чаклунки", мені самому довелося добряче почаклувати. Скажімо, одне зі звинувачень ґрунтувалося на випадку, коли в автосервісі, де працював Тім – чоловік Меґан, довго не могли завести підтоптаний Ягуар, і лише коли добропорядна дружина принесла Тімові обід, автівка дивним чином завелася – чи не відьмацтво! Був ризик, що Меґан відмовиться від головної ролі в сюжеті, де її ж і звинуватять, але на цей випадок я тримав спокусу, перед якою не встояв іще жоден потенційний телегерой:

– Тебе побачать усі піддані Її Величності! Кожен почує правду з вуст Меґан, а хто захистить наше добре ім'я краще, ніж ми самі!

Матеріал витанцювався слабенький, але це був максимум можливого й Шуман мене похвалив. Особливо вдалим, тобто безглуздим, вийшло інтерв'ю з Меґан біля єдиної цікавинки Вотчіта – Колріджівського "старого моряка"[\[71\]](#). Величавий монумент нелукавому морському вовку ніби підкреслював дріб'язковість виправдовувань місіс Баркінрейд, здавалося – в відьмацтві її звинувачує сам герой.

А наавтра після виходу сюжету в ефір тихий Вотчіт і увесь Сомерсет сколихнула новина, що донька Меґан і Тіма Баркінрейдів Еллі перерізала собі вени. За роботою

реаніматологів слідкувало все графство, дякувати Богу дівчинка вижила і, відверто кажучи, саме це врятувало мою журналістську кар'єру від краху, а канал – від обструкції. За межами графства подія особливої уваги не викликала, про неї швидко забули...

Дідько, за кілька днів перебування на березі Брістольської затоки я навіть не бачив Еллі – вона ходила до школи! В записці, яка мала стати передсмертною, донька Меґан зізнавалася: дівчинка залишає цей світ через ганьбу, якої зазнала її безхитрісна матуся й через глузування однолітків. Формально я не мав би відчувати жодних докорів сумління: ніяких висновків "від автора" в сюжеті не було, я дав можливість висловитись обом сторонам конфлікту й навіть підстрахувався та показав Меґан відзнятий матеріал! Формально... Але я поширив сказану недалекоими сусідками місіс Баркінрейд брехню, по суті – наклеп, і я знав, знав, що вони брешуть! Брехня вбиває, Тоні! – нагадав я собі тоді.

У правдозная Мгамби з колоритного кенійського племені самбуру є Мерсі Кіпруто, в тебе є своя "Мерсі" – Еллі Баркінрейд. Мерсі загинула, а Еллі жива, тому Мгамба має значно більше підстав для безсонних ночей, Тоні, але на відміну від тебе Мгамба щиро й безоглядно кинувся на боріння зі всесвітнім злом, себто зі всесвітньою брехнею, себто проти того, від чого загинула Мерсі й ледве не загинула Еллі, а ти, Тоні? У тебе гарна робота й пристойна зарплатня. Ти комфортно почувашся в своєму білому котеджі з черепичним дахом над струмком Дінс Брук у Еджвері, ти зустрічаєш у ньому приємну в спілкуванні й божественну в ліжку Ліс із якою ви вже пригледіли гарний будиночок у Саррі, щоправда ніяк не наважитесь на кредит. Як зразковий син ти щонеділі відвідуєш батьків у сонному Грантемі, де мама частує тебе своїм ексклюзивним пудингом, а потім витягує надвір щоб похизуватися сином перед сусідами. Ти задоволений життям, Тоні!

Ти незадоволений життям, Тоні. Ти причетний. Ти не можеш дозволити собі стояти осторонь цього апокаліпсису, цього величного повстання остаточного добра проти остаточного зла, якщо вже Небесний Головний продюсер (а точніше навіть Небесний Сценарист) вписав до свого твору саме тебе! Це ж не випадково, Тоні? Найталановитіший з майстрів не може вписати в сценарій випадкового персонажа. Подумати таке було б неповагою до Творця...

– Я не розумію – то ми вже не беремо кредит? Але наш будиночок не може чекати вічно. І я не можу чекати вічно, Тоні! – сказала розгублена Ліс.

– А я не можу розшукати Мгамбу! – відповів я. – Я не можу знайти його через Сіласа Ндіку, через Мекінтайра, через ресепшн готелів, де ми колись зупинялись, через розпорядників залів, де він колись виступав, через клініку в Маямі, через знайомих журналістів, бо ім'я правдовидця зникло з інформаційних стрічок агентств. Останнє повідомлення було з Сан Франциско – міста, де закінчилось організоване Мекінтайром турне. Мав бути ще Лос Анджелес, але інтерес до шоу впав, продюсер розірвав контракт, виплатив Мгамбі всі належні кошти, ще й продовжив робочу візу – той буцімто просив, бо збирався вилікувати дружину від безпліддя. Принаймні, так мені

розказував сам Мекінтайр.

- Тоні, ми розмовляємо про нас, чи про один з твоїх колишніх проєктів?

Ми сиділи в її скромній кімнаті в Вудфорді. Батьки Ліс давно розлучилися. Мама Лінн опікувалася хворим на ДЦП сином – молодшим братом Ліс, дівчина допомагала їм фінансово, тому не могла дозволити собі більш пристойного житла. Більш пристойне житло мав забезпечити їй я.

- Це не просто один з колишніх моїх проєктів, кохана.

- А що?

- Розумієш... я причетний. Я привіз до Америки людину, яка виросла в буші, яка не знала хто такі полісмени, що таке кредитна картка, громадський транспорт, електрика, праска, водопровід, не мала жодного уявлення про правила поведінки в соціумі!

- Не ти привіз цю людину в Америку, а Кон Мекінтайр! І до речі, десь я чула, що твій Мгамба вже ходить в оточенні бодігардів, тож він швидко адаптувався! У нього є гроші, немалі гроші, Тоні, а до гарного швидко звикають!

- Там де з'являються гроші, з'являються й шахраї, або просто банальні грабіжники. Перед ними наївний Мгамба беззахисний!

- Він відрізняє брехню від правди.

- Так! І ми маємо це використати!

- Хто ми?

- У мене є задум, Ліс! Слухай: сьогодні всі синьошкірі розрізнені, лише де-не-де з'являються окремі маловпливові асоціації. Діяльність правдовидців уже наражається на спротив, і він зростатиме, якщо синьошкірі не об'єднуються, не згуртовуються в глобальну течію, здатну викоринити брехню – змінити усталений напрямок розвитку людства, про який самі ж люди – кращі уми цивілізації кажуть, що він рухає планету до загибелі!

- Боже, Тоні – ти наївний хлопчак!

- Можливо! – запально вигукнув я. – Але я... ми мусимо спробувати, і хто як не Мгамба має стати нехай символічним, але лідером руху за всесвітнє оновлення!

- Тоні! Синю епідемію спричиняє інфекція на зразок ВІЛу – вчені вже виділили Мгамба-вірус, раніше або пізніше розроблять і лікування...

- Отже в нас небагато часу!

- А я, Тоні, – очі моєї коханої Ліс зволожилися. – В твоїх планах є місце для мене?

- Поїхали вдвох!

- Ти знаєш, що я не можу! До того ж... мені вже тридцять...

- Яке це має значення?

- Тоні, — видихнула вона. – Якщо ти залишиш мене надовго, це може виявитись назавжди!

"Ти збожеволів, Ленгхеме! Багаторічне спілкування з метафізичним вплинуло на тебе не кращим чином! Схоже, це професійне захворювання!" Приблизно такої реакції чекав я від свого гучногоголосого боса, коли повідомляв йому що звільняюсь і вирушаю на розшуки Мгамби до Америки. Звісно, набір слів від вигадливого Шумана міг бути

трохи іншим, можливо – зовсім іншим, але побачене й почуте за кілька наступних хвилин вразило мене чи не дужче ніж прощання з Ліс.

– Чи правильно я розумію, що нашого неперевершеного правдозна ти розшукуєш для того... — почав господар кабінету зовсім не гучно і я б навіть сказав, задумливо.

– Щоб пліч-о-пліч стати з ним на борню зі всесвітнім злом! – скромно закінчив я.

– Чогось подібного я від тебе й сподівався, Ленґхеме! – усміхнувшись, по батьківському сказав бос. – Не дивуйся – в дядечка Шумана на ідеалістів нюх. Що ж, їдь хлопча – твої дракони вже зачекались! Кожен справжній чоловік має вразити в своєму житті хоча б одного дракона! Ех, знали б мої талановиті підлеглі, як їхньому продюсеру самому набридла та суцільна брехня, яку з екранів ТВ ми ллемо на голови наших глядачів! Сам би кинувся в бій, та, – він обвів кабінет важким жестом, скривив гірку усмішку: — скочити на коня не дозволяє вагова категорія! А ти скачи, Ленґхеме! Поки є такі як ти з Мгамбою – в людства ще залишаються примарні надії на порятунок!

– Дякую, босе! – витиснув я приголомшено.

– Джейсон! – поправив мене огрядний сорокарічний чоловік під портретом Метью Гопкінза. – просто Джейсон!

– Дякую, Джейсоне!

Натхнений благословенням Шумана я зателефонував до батьків і бадьоро повідомив, що вирушаю до Америки в довготривале відрядження. Так-так – я про них не забуватиму – часто виходитиму на зв'язок, переважно скайпом. Врешті, це ж цивілізовані штати, а не дика Африка!

Лука. Липовий цвіт

З Оксаною він познайомився коли вже працював на пак-заводі. Саме під демобілізацію Луки в корпусах колишнього електродного німці закінчили облаштовувати завод з виготовлення пластикової тари, при наборі робітників перевагу надавали молоді, тож досвідчений майстер Іван Гуленко пролетів, а в його сина з працевлаштуванням клопоту, вважай, не було. Спершу Лука працював оператором гарячого пресування, згодом, розгледівши, що руки в хлопця ростуть звідки треба, Несторович перевів його в налагоджувальники.

Тим часом відмінниця, володарка золотої медалі й узагалі всебічно бездоганна донька рожищівських вчителів закінчила економічний (зрозуміло – з відзнакою) й повернулася в рідне містечко. Особливої потреби в економістах провінційний Рожищів не відчував, тож тато з мамою прилаштували доню куди спромоглися, а саме – на ставку рядового бухгалтера в напівпритомне Заготзерно, яке трималося за рахунок новоявлених торгашів, здаючи їм у оренду порожні зерносховища.

Вони вчилися в одній школі, але тоді молодшого на три роки дівчура Лука, зрозуміло, не помічав. А в купу їх звела білочка – згодом щасливе подружжя навіть жартувало, що замовить і встановить на місці тієї вікопомної події скульптуру непосидючої тваринки.

З Підгірців, що були по суті передмістям Рожищева, будь якої пори року й за будь якої погоди Лука їздив на роботу велосипедом. Якось узимку, крутячи педалями повз

табунець пухнастих ялин, що біля контори колишнього Комуногоспу, хлопець побачив під деревами ділове руде звірятко. Усміхнувся й покотив собі далі, але коли білочка під ялинами трапилася Луці вдруге, а потім і втретє, парубок вирішив заприятелювати з тваринкою. Брав з дому жменю вилущених горіхових ядер і, проїжджаючи повз Комуногосп, залишав поживу білочці. Та швидко звикла до подарунків, Лука був переконаний, що рудий клубочок почав його пізнавати.

Одного дня, підкочуючи до володінь своєї вихованки, Лука побачив, що під ялиною стоїть симпатична дівчина, а на гілці перед незнайомкою забавляється "його" руденьке звіря. Дівчина була вбрана в коротенький брунастий козушок з рудою окрайкою, її голівку прикрашала брунаста шапка "Наче дві білочки!" – подумалось Луці. Хлопець зупинився, бо мав у кишені жменю розтовчених горіхів.

– Вона зовсім не боїться! – зауваживши його присутність, повернулася до Луки дівчина.

У її сяючих блакитних очах було стільки щирості й захвату, що хлопцеві враз перехопило подих.

– Звичайно! – промовив він хрипко. – Це ж моя білочка!

– Твоя?

Встановлювати під ялинкою скульптуру вони звісно не збиралися, зате опинившись якось узимку біля історичного деревця, родина Гуленків улаштувала під ним справжню фотосесію: Оксана фотографувала Луку з Бориславчиком, дев'ятирічний Бориславчик – тата з мамою, а татусь – маму з синочком – вдвох і порізно. В Луки тоді саме замерзли пальці, він ніяк не міг втрапити ними в потрібні кнопки, Бориславчик терпляче чекав під ялинкою і усміхався.

Стосунки між закоханими розвивалися бурхливо. Решту зими після роботи Лука крутив педалі не додому, а до одної з чотирьох рожищівських дев'ятиповерхівок, де вчительська родина з гарним українським прізвищем Калиниченко мала квартиру. Оксана володіла в тій квартирі власною кімнатою й вони годинами просиджували там теревенячи про все на світі, слухаючи музику й дивлячись кіно, сперечаючись і доходячи спільної думки, сміючись і зітхаючи, обіймаючись і цілуючись. Гукаючи майбутнього зятя на чай, Ганна Олексіївна – педагог з двадцятидворічним стажем, делікатно стукала в двері, а коли їй дозволяли увійти, неодмінно вибачалася.

Якось, уже над весну, коли подружжя вчителів вибралось на іменини до колеги, обійми й поцілунки закоханих продовжились на ліжку, і то було перше спільне ліжко не лише для неї, а й для нього. Лука невміло, незграбно й сором'язливо обхоплював тендітне дівоче тільце й десятки найбезглуздіших думок заважали йому відчутти насолоду від цих обіймів: добре, що нас ніхто не бачить; добре, що вона така ж недосвідчена як і я; треба втекти до повернення Ганни Олексіївни й Андрія Андрійовича, бо вони зрозуміють що тут відбулося з винуватого виразу наших мармиз; напевно я якийсь не такий, бо в мене нічого не виходить; напевно я розчарував Оксану й це була наша остання зустріч...

Але насправді та зустріч була не останньою, а лише першою "повноцінною" їхньою

зустріччю, і надалі в нього все виходило, й занурюючись у п'янку жарінь обіймів коханої, Лука топився в тій жаріні наче поліетиленовий субстрат у плавильні, й не вірив, що це відбувається з ним, і не хотів щоб це закінчувалось, і йому дуже кортіло зараз же врятувати Оксану від усіх можливих і неможливих напастей світу, й він почувався на таке здатним!

- Яка я? - спитала вона його якимось, щаслива й знеможена, коли "плавильня" пристрастей тихо вичахла після напруженої солодкої праці. На той час Лука вже познайомив дівчину з батьками й качались вони не на вікопомному ліжку в "педагогічній" рожищівській квартирі, а на тахті в його підгірцівському барлогові, головною і, власне, єдиною прикрасою якого був постер з розкішною, обчіпляною нікельованими деталями, вантажівкою на розкішному автобані.

- Ти? - Оксанина гра Луці сподобалась. - Невисока, тендітна, з різьбленими ніжками й досконалими грудьми, з пласким животиком і пружними сідничками, з блакитними очима й сріблястими косами, з кирпатеньким носиком і пухкенькими вустами, а ще з родимкою на лопатці...

- Ну, ти мене трохи прикрасив, але хай - дозволяю, а от за вдачею?

- Життєрадісна, довірлива, вразлива, вередлива й ревнива, але, на моє щастя - в терпимих обсягах. Правдолюбна, щира. Любиш солодощі й неспроможна від них відмовитись. Любиш котів.

- І білочок!

- І білочок.

- І що - жодної відчутної вади?

- Жодної!

-Брехло! Брехло й підлабузник! Бо ще я базікало, іноді забуваю свої обіцянки, не вмію заощаджувати, не вмію робити гарний манікюр, люблю котів, але не люблю собак! А ще... тільки між нами: крім еротичної, якщо вірити експерту, родимки на лопатці я маю зовсім негарні цятки на шиї...

- Чортяка, невже? Ти відкрила мені очі! - з робленим розпачем вигукнув Лука.

- Добре що не запізно...

- Боюсь - запізно! - зітхнув хлопець. - Ну а я? Що свідок має повідомити про Луку Гуленка?

- Він кремезний, дужий, у нього гарна спина...

- Спина?

- Не дивуйся, для чоловіка гарна спина - це дуже важливо! Русявий, кароокий. Має рельєфні, виразні риси обличчя: губи, ніс, брови. За природою: чесний, чутливий до несправедливості, можливо десь йому не вистачає рішучості, але це не так вада, як особлива прикмета, наче ота моя родимка. Як і більшість чоловіків неуважний до своєї зовнішності. Любить вареники з вишнями. Любить психологічні детективи. Любить білочок.

- І котів!

- І котів.

- Все?

- Царице небесна, тобі цього мало? - щойно я змалювала Аполлона!

- Нажаль високий суд не може прийняти до уваги покази свідка бо вони необ'єктивні!

- Протестую!

- Необ'єктивні! Свідок забув сказати, що Лука Гуленко зовсім не знається на музиці, що він аполітичний, некомпанійський, що комплексує через незакінчений інститут, що захопившись громадянкою О. Калиниченко, забув про мамині уродини, що на його грудях немає волосся, як у справжнього мачо...

- Наклеп, ваша честь - суцільний наклеп!

- А ще він не помічає вад коханої!

- О - це пом'якшувальна обставина!

Пашка збирав любовні здобутки наче філателіст марки. Єдиною відмінністю між ним і затятим колекціонером було хіба те, що на відміну від філателіста друга Лука не міг обміняти одну "марку" на іншу, а якщо вона дуже рідкісна то й на кілька інших, про що, очевидно, мріяв. Мешкав друга в хаті, яку ділив навпіл із якимись далекими родичами, де кожен мав окремий вхід і окремий виїзд на тиху яблуневу вуличку. Словом, умови для "колекціонування" були наближеними до ідеальних. Тоді Пашка саме сокорив довкола білявої Женечки, яка найдорожчою коштовністю прикрашала ювелірний кіоск у приміщенні місцевого торгівельного центру Гермес. Подробицями тернистого шляху до чергової зв'язки Пашка простодушно ділився з дружакою.

- Брате, виручай - притримав він якось Луку після роботи. - Попрацюй поштовим голубом! Треба передати Женечці цидулку, а мені до кралі наблизитися не можна, роконосець там такої агентури наwerbував - жах! Заборонив бідолашній купувати стільникового... Підійдеш, тицьнеш, скажеш що від мене. Тільки дивись, щоб поруч нікого не було - агентура!

Передати велелюбній продавчині записку так, "щоб поруч нікого не було" Луці пощастило не одразу. До скляної будки з ювеліркою підходили покупці й просто роззяви, дівчата й молодіці довго розглядали сяючі коштовності за склом, зітхали, відходили, але їхнє місце тут таки заступали інші. Лука мотав кола поблизу, роздивлявся то ліки в сусідньому аптечному кіоску, то сигарети на вітрині біля касирки Гермесу та все зиркав у бік Женечки - чи не збезлюдніло. Почувався ідіотом, надто - пам'ятаючи застереження товариша про насиченість простору навколо його "кралі" агентурою. Врешті піймав таки мить, ткнув білявці зіжмаканий від сум'яття папірець, буркнув, що це від Пашки й ушився.

Міліція загребла його вранці, щойно Лука з'явився на роботі - не встиг і перевдягнутися. Судячи з запаху, в клітці іржавого Уазика хтось відлив, але це, схоже відчував лише затриманий. У відділку Луці повідомили, що він має право на адвоката й повели на допит до щуплявого капітана, обличчя якого прикрашали кислий вираз та окуляри а-ля Лаврентій Павлович Берія. З'ясувавши, що підозрюваний уявлення не має чому його затримали, капітан розказав, що вночі була спроба пограбування ювелірного

кіоску в Гермесі, де грабіжники розбили вікно, але коштовності вціліли, бо харцизяки не впоралися з сейфом і вшилися. Так от, навідником, а можливо й організатором та виконавцем злочину був не хто інший як він – мешканець села Підгірці, неодружений, військовозобов'язаний і досі чомусь не судимий Лука Гуленко.

– В Гермесі тебе пізнали! – ледве не урочисто проголосив кислолиций капітан. – Свідки показали, що ти поводився підозріло – цілий вечір крутився навколо кіоску, видивлявся підходи, прикидав можливості... Словом, варіантів у тебе небагато: або одразу зізнаєшся, видаєш подільників і гуманне українське правосуддя враховує твоє щире каяття, або робиш те саме тільки трохи пізніше – деś так через годинку після перевиховання в нашому підвалі. Там ми трохи працюємо з упертюхами... У тебе скільки нирок, дві? Може залишиться одна – другу відіб'ємо!

Лука мало на коліна не впав, запевняючи сухорлявого капітана, що до пограбування не має ніякого стосунку, що в торгівельному центрі був і до ювелірки підходив, але виключно тому, що... ну чому підходять до ювелірки? – та щоб купити прикрасу... Так, купити... дівчині... обручку дівчині, так – у нього є дівчина й вони збираються одружитися! А крутився... бо довго не міг вибрати... Вагався... вагався, так!

Лука відчайдушно імпровізував. Молов перше що спадало на думку, бо розумів, що Женечка навряд чи підтвердить дійсну причину його підозрілих маневрів довкола кіоску, та й Пашку не хотів підставляти – не по товариському буде! Він не знав, що в цей самий час у іншому кабінеті всебічно бездоганна донька бездоганних рожищівських педагогів О. Калиниченко відчайдушно бреше іншому міліціонерові, бреше натхненно, бреше перше, що спадає на думку, але її брехня дивовижним чином збігається, ну – майже збігається з брехнею Луки: вони наречені й скоро одружаться, вони збиралися купити обручки й домовилися зійтись у Гермесі після роботи, вона спізнювалась, тому він її й чекав, ходив довкола тієї злощасної ювелірки, непокоївся...

Лука не знав, що зачувши про невдале нічне пограбування й про його затримання, Пашка вмить просік ситуацію, кинув роботу й стрімголов метнувся в Заготзерно до Оксани, посадив її в таксі та погнав у відділок. Потім кислолиций нащадок Лаврентія Павловича влаштував їм зводина, нудно й уперто намагався підловити на неточностях, а Лука з подивом і захватом спостерігав, як правдиво й переконливо розказує Оксана про їхні неіснуючі плани на вчорашній вечір, які нелукаві сльози котяться з її широко розплющених блакитних очей, як щиро вона присягається, що не бреше. Цьому неможливо було не повірити й капітан повірив. Втім, згодом Лука дізнався, що на час, коли його відпустили додому, деś у Василькові колеги кислолицого вже затримали справжніх грабіжників.

– Сьогодні кілька разів прозвучало, що ми з тобою збираємось одружитися! – сказав Лука, коли тримаючись за руки вони крокували до її дев'ятиповерхівки.

– Пригадую. І що?

– Мусимо триматися озвученої версії, інакше чотириокий капітан щось запідозрить!

– Мусимо! – погодилась Оксана й кинулась йому на шию.

Літо здиралось до маківки. В сітчастих клітках невтомно розмножувались і

нагулювали вагу кролі, цвіла картопля, в'язалися перші огірочки, на зубах смачно хрумтіла свіжа редиска. Лець перепочивши після акації, бджоли завзято заходилися біля липи, піднімаючи кришку вулика Лука аж точився від хмільного липового сопуху, але колишнього блаженства це йому чомусь не приносило.

Перед сном слухав по радіо розлогу оповідь якогось розумника про ефект правдобачення, про загрози які несла людству синя пандемія, про консолідовані зусилля світової спільноти, завдяки яким ці загрози було подолано, про неоціненний доробок, доданий до загальних зусиль високошановним Домнулом та його Собором Всесвітнього Спасіння.

- Природа з'яви Мгамба-вірусу - збудника так званого "синдрому Мгамби", він же ефект правдобачення, що спричинив синю пандемію, залишається нез'ясованою, - розтовкмачував фахівець. - Науковими колами досі гуляють цілі розсипища версій, від цілком прагматичних до найфантастичніших. Оскільки відомо, що вірус поширився з теренів Африки, більшість учених схильні звинувачувати в цьому традиційні фактори, які буцімто спричинили й ВІЛ та Еболу, себто брак чистої питної води, тотальну антисанітарію, ігнорування протиепідемічних заходів і навіть, перепрошую, скотолозтво, яке начебто популярне в деяких регіонах чорного континенту. Хоча погоджуються з таким "традиціоналізмом" не всі. Скажімо професор Колумбійського університету Герберт Неш припустив, що ланцюжок мутацій зумовило падіння на сході Африки астероїда. А от ексцентричний дослідник практичної космонавтики, щоправда аматор, австралієць Стенлі Ґерд пішов іще далі, стверджуючи, що це могли бути навіть залишки старого радянського супутника, який за інформацією Роскосмосу впав у дві тисячі п'ятнадцятому році в Індійський океан неподалік від Африканського узбережжя! Росіяни, мовляв, утаїли, що залишки до океану не дотягли й попадали десь на суходолі, втім, офіційного підтвердження дана версія не отримала.

Хай там як, а явище виникло і з цим треба було щось робити, причому загроза вбачалася не так у медичному, як у морально-етичному аспекті проблеми, деякі філософи одразу заявили, що ефект правдобачення в разі його неконтрольованого поширення спроможний зруйнувати самі підвалини наявної світобудови! Чому? - запитає мене уважний слухач. А тому, шановний слухачу, що йдеться про зазіхання на такі очевидні для сучасної людини норми, як право на особисте життя й право не свідчити проти самого себе, право на нерозголошення персональних даних і на збереження лікарської таємниці, звичайне батьківське право ухилитися від деяких питань своїх дітей і право поліцейського не виказувати оперативних даних сторонньому. А ще ж існують таємниці державного рівня, функціонує усталена практика допуску до секретних документів, є таємниця усиновлення, заповіту, таємниця голосування врешті-решт! Людство не для того виборювало свої фундаментальні права, щоб їх у одну мить зруйнувала купка ніким не уповноважених синьошкірих суб'єктів, яких українці дотепно прозвали правдорізами! Погодьтеся - народні назвиська зазвичай дуже влучні: правдоріз - той, хто своєю недоречною правдою здатен зарізати чоловіка до смерті!

Отож, щойно синя загроза стала очевидною, більшість урядів світу тут таки заходила розробляти програми з її нейтралізації й усунення. Звісно, ми зобов'язані осудити ту негуманну практику боротьби з синіми, яку продемонструвала Північна Корея, де бідаків банально розстрілювали, зате цивілізовані країни показали неабияку консолідацію зусиль, гнучкість підходів і ефективність результату. Сподіваюсь, слухачі пам'ятають масштабну кампанію по виявленню й взяттю на облік усіх так званих "правдовидців", коли спеціальні урядові уповноважені делікатно роз'яснювали синім шкідливість, а отже й небажаність правдознавчої практики, коли їм пропонувалась безкоштовна підтримка психологів, допомога в працевлаштуванні та в лікуванні давнених недуг, видавались талони на пільгове зубопротезування та придбання деяких косметичних засобів.

- Так воно було та трохи не так! - сонно заперечив Лука розумникові в радіоефірі. - Не завжди ті уповноважені були "делікатними"! Гомоніли, що деяких непоспішливих синіх витягували з ліжок і волікли на знебарвлення прямо посеред ночі, деяких ловили на вулицях, дорослих волошкових виганяли з роботи, підлітків зі шкіл, а студентів - з вузів, у містах з'явилися молодіжні ватаги антиправдистів, які забивали бідолашних синяків, бувало що аж до смерті!

- Напевно слухачі пам'ятають і інше, - ніби відгукуючись на зауваження слухача продовжував розумник. - Далеко не всі носії синдрому Мгамби з вдячністю приймали державне піклування, деякі від нього категорично відмовлялись, наполягали на якійсь химерній "месійності" - правдорізи, буцімто, покликані врятувати світ від загибелі, вивести людство з глухого кута, підняти цивілізацію на новий виток... Про хибність і шкідливість таких, з дозволу сказати, порухів ми з вами вже говорили. Врешті Кайл Ватанен - американський школяр, який наклав на себе руки через убивчу діяльність одного з таких "месій" став можливо найвідомішою, але далеко не єдиною їх жертвою!

Як бачимо, не варто впадати в меншовартість і думати, що недисципліновані правдорізи траплялися лише в Україні. Друзі, світ іще пам'ятає так званий "заколот синіх" у Болівії, коли півсотні носіїв синдрому захопили президентський палац і оголосили про створення "Царства Правди", пам'ятаємо радикальні рухи синіх у Німеччині й Угорщині, спробу створення "партії правдофілів" у Ізраїлі, скандальні шоу правдорізів на норвезькому телебаченні.

Цивілізований світ змушений був удатися до стримування: так званим дітям правди заборонялися виступи в ЗМІ й узагалі будь яка публічна діяльність, обмежувалось їх пересування, синьошкірих зобов'язували ставати на облік у поліції. Звісно, хтось може закинути (й закидали!) владцям кричуще порушення прав людини, але нагадую - призвідниками таких радикальних обмежень були не уряди, а мізерна меншість, недисципліновані носії синдрому, які своїми невірніваженими діями ставили під загрозу, увага - подальший стабільний розвиток цілого людства!

Невідомо як далі продовжувалося б це "кольорове" протистояння, якби своє вагоме слово не сказала наука. Спершу за правдорізами було помічено слабке випромінювання, які втім легко піддається пеленгуванню й це одразу полегшило

контроль за наявними синіми та неабияк спростило виявлення нових носіїв синдрому. Ба більше, вчені встановили, що такий контроль можна здійснювати й з навколоземної орбіти, варто лише запустити туди кілька супутників з відповідним обладнанням. Поки уряди спішно вишукували кошти та вносили зміни до бюджетів, неоціненна допомога загальній справі надійшла від високошановного Домнула: очолюваний ним Собор Всесвітнього Спасіння зібрав і передав на проект космічного стеження суму в понад мільярд доларів!

Але остаточний цвях у домовину синьої загрози було ввігнано дві тисячі двадцятого року, коли фахівці Центру антивірусних досліджень, що в американському місті Нешвілл, виділили й успішно випробували препарат, пізніше названий Трукіллером. Розпочалася кампанія з так званого "знебарвлення", кількість синіх у світі пішла на спад, випадки захворювань почали рахувати спершу сотнями, а згодом і десятками. За даними ВООЗ торік у світі з'явилося лише шість нових правдорізів, за перше півріччя біжучого року – не з'явилося жодного.

На основі ослабленого Трукіллером вірусу вчені розробили вакцину Трухантер і за короткий час "щеплення від правди", як назвали це деякі, не надто розумні як на мене, дотепники отримав практично кожен мешканець планети! Після цієї безпрецедентної кампанії Мгамба-вірус можна було вважати знищеним. Іноді траплялися рецидиви й у щепленого розвивалася повноцінна синявість, але такі випадки траплялися вкрай рідко, до того ж проблема легко вирішувалась двома ін'єкціями Трукіллера.

Тож сьогодні можемо з певністю сказати, що завдяки титанічним зусиллям міжнародного співтовариства основні права й свободи людини встояли, підмурівки й засади цивілізації збережено. Досі людство неодноразово зіштовхувалося з глобальними проблемами, але ніколи ще не демонструвало такої рішучої одностайності як у випадку з подоланням синьої пандемії. Висновок очевидний і доволі оптимістичний: коли ми об'єднані – ми спроможні на все!

Звісно, детальний аналіз розвитку, поширення та ліквідації захворювання ще попереду. Можливо феномен правдобачення й ніс деякі позитивні моменти, але то винятки, а винятки, як відомо, лише підтверджують правило! Ну, якщо розшукавши того, хто його колись обдував, певний синьошкірий суб'єкт і отримав сатисфакцію – порадіємо за бідолаху, але на загальносвітовий тренд цей приватний випадок уже ніяк не вплине!

– Я мушу розшукати Оксану! – сказав собі самотній пасічник, вимикаючи радіо. – Навіть не так її, як Борислава! Поки не зателефонував Мстислав Маркович, поки не надійшов замовлений за кордоном препарат, поки хлопець бачитиме, що я здатний відрізнити брехню від правди. Я не сумніваюся в зраді Оксани – всі вони курви, як мовив колись мудрий Вартан, але спитаю її про це ще раз – нехай правду почує мій дорослий син! Нехай візьме назад ті вбивчі слова, які кричав мені в обличчя колись іще хлопчиком – вони гризуть мою душу ось уже чотирнадцятий рік! Чортяка – там, у грудях, уже майже нічого не залишилось! Але що ця моя дурнувата синявість, як не шанс? Врешті, я мушу віддати синові гроші за продану в Підгірцях батьківську хату – то

його спадщина!

Лука ніколи б собі в цьому не зізнався. В чому завгодно, тільки не в цьому. В убивстві нікчемного запроданця Соколика ладен був зізнатися привселюдно, аби лишень не зізнаватися в тому, що бозна на якій глибині його чортячої свідомості, чи підсвідомості, чи того й іншого крутиться дрібнесенький, зовсім мізерний, невидимий для ока хробачок сумніву: а раптом Оксана скаже "зради не було" й це виявиться правдою...

З книги Ентоні Ленгхема

Епізод 10. Діти правди

Я мушу розшукати Мгамбу! – сказав я собі, вилітаючи до Сан-Франциско, а до Сан-Франциско я летів бо це було саме те місто, де губилися сліди "першого з відомих правдовидців, чиїм ім'ям названо загадковий синдром". Я вже зрозумів, що Мгамбу марно шукати в презентабельному готелі з власним сайтом, цілодобовою довідкою й службою охорони, але крім ряснозіркових фасадних комплексів у кожному мегаполісі є купа неохоплених Інтернетом готельчиків, хостелів, мотелів, кемпінгів і просто нічліжок, де людина може проживати роками. Хоча років у моєму розпорядженні якраз і не було.

Ставши безробітним, на презентабельний готель я теж не розраховував, тому оселившись у скромному Європіен Хостелі з восьмимісними номерами й загальною кухнею самообслуговування (у них знайшлася й одномісна кімнатка), я одразу поринув у пошуки. Видобувши з інформаційних глибин повідомлення про напад на Мгамбу озброєного ножом фанатика, я з'ясував, що першим про інцидент повідомив популярний місцевий телеканал Сан-Франциско Гард Ньюз, знайшов його координати й уже за хвилину розмовляв з репортером каналу, який представився Ноелем. Ноель згадав, що про інцидент їм повідомив хтось із глядачів, що коли вони з оператором приїхали на місце події, нападника вже забрала поліція, але новинар поговорив зі свідками й навіть перекинувся кількома словами з самим Мгамбою, назвати якого постраждалим було б перебільшенням, оскільки від страждань правдовидця вберегли професійні дії двох бодігардів. Стосовно подальших планів Мгамба сказав, що знайшов людей, які погодились допомогти його дружині завагітніти без принизливих процедур і через те він щасливий. При цих словах вродлива дружина "першого з відомих", яка стояла поруч, соромливо потупила великі карі очі. Про місце проживання правдовидця Ноель не питав і Мгамба, відповідно, не казав, тому тут репортер мені ніяк не допоможе, зате може підказати перспективний слід. Тоді, під час інциденту з нападом, Ноель запам'ятав логотип охоронної фірми з бейджиків бодігардів і зараз же майже безкорисливо готовий поділитися цінною інфою з колегою. "Майже", бо взамін просить абищицю – інтерв'ю, або розгорнутий репортаж з віднайденим правдовидцем – глядач устиг уже про нього забути й із одкровень Мгамби може вийти нехай посередня але сенсація. Я без вагань погодився.

Назавтра, виспавшись і відлежавшись після перельоту й зміни часових поясів, я вирішив, що перш ніж вирушати до офісу приватної охоронної фірми Файтінг джираф

на Терк стріт є сенс пошукати сліди призабутого самбуру в середовищі його так би мовити колег, тобто серед місцевих правдознаїв. Утім, знайшовши координати декількох об'єднань синьошкірих, і обдзвонивши кожне, я з'ясував, що членом жодного з них Мгамба, нажаль, не є, де він живе правдовидці не знають, а бадьорий голос координатора спілки з поетичною назвою "Синій світанок" взагалі вразив мене наповал, поцікавившись, а хто це власне такий?

В офісі "Файтінг джираф" мені пощастило більше. Могутній провідник бойових жирафів[72] з іменем Остін Асквіт на бейджі, повідомив допитливому журналістові, який розшукує правдовидця за завданням редакції, що на час продовження угоди, Мгамба жив у готелі Петіт Айбердж. Я сказав, що він уже там не живе, тоді Остін Асквіт зателефонував до когось із колишніх охоронців самбуру й той згадав, що прощаючись з бодігардами, Мгамба скаржився на безгрошів'я, через яке з Петіт Айбердж мусить переселитися на той бік затоки – в дешевий мотель на виїзді з Окленда.

– Нащо він узагалі наймав охорону, Мгамбі хтось погрожував?

– Бодігардів для нього найняв продюсер Кон Мекінтайр, — пояснив Асквіт. – Коли термін дії угоди сплив ми спитали Мгамбу, чи не бажає він її продовжити? Правдовидець погодився, сказав, що дружині спокійніше ходити з охоронцями... ні, він вжив інше слово... з моранами, от!

– Але ви не пояснили простодушному африканцеві, в яку копійку влетить йому оплата послуг ваших моранів!

– Фінансові питання клієнта взагалі не цікавили!

Виїздів з Окленда було багато, але я вже мав слід.

Я знайшов Мгамбу в кінці тижня кривуляння витіюватими розв'язками великої конгломерації, здається, двигун орендованого мною Форда Мустанга не закипав лише тому, що літо закінчилось, а з ним із району Сан-Франциско відійшла й спека. Я під'їжджав до чергового мотелю й удаючи правдошукача, запитував на реєстрації, чи не тут живе чорношкірий розпізнавач брехні на ім'я Мгамба, отримавши відповідь що ні, сідав у гарячу автівку й гнав до наступного мотелю. Нарешті власник кемпінгу на шосе до Валнет Крік, високий рудий ірландець з ковбойським капелюхом на голові й рясним ластовинням на обличчі, по-змовницькому підморгнувши сказав що так, і що за десять доларів, які слід віддати саме йому, правдовидець Мгамба проведе для мене сеанс, за певність якого рудий ручається. Я погодився.

– Джамбо[73]! – привітався я, тихенько шкребучи нігтями в прочинені двері, як шкряботів, коли ми разом жили в готелях Бостона, Балтимора, або Чикаго.

Вони сиділи в крихітній кімнатці, де ледь вистачило місця для кондиціонера під стелею, вузької шафки в кутку, ще вужчого ліжка під картонною перегородкою й двох стільців біля ліжка. Впізнавши "мзунгу Тоні", Сайна в сльозах кинулась мені на шию, Мгамба підвівся зі стільця й розгублено товкся за її спиною – правдознаєві ніяк не виходило простягнути мені для привітання руку.

– Вони сказали, що знають, як зробити щоб Сайна змогла завагітніти. Сказали –

зроблять для цього все що можуть! – ніби вибачаючись за жебрацькі умови, пробубонів Мгамба. Попри жахливість його англійської, вона була зрозумілою. – І забрали всі гроші з картки! Сказали що цього вистачить!

– Шахраї вкрали наші гроші! – уточнила Сайна. Англійська самбурійки звучала значно достовірніше.

– Але ж вони казали правду! – розпачливо скрикнув правдознай.

– Вони тебе обдурили, — пояснив я. – Сказали що знають, але не сказали що саме – можливо вони знають те, що тобі пропонували в Маямі. Сказали, що зроблять усе що можуть, але вони нічого не могли тому й це було правдою! Сказали що грошей вистачить, але не сказали на що.

– Сморідні гієни! – наче плакальниця на похороні захитав головою нещасний Мгамба. – Злодійське плем'я! Дурний, дурний Мгамба, чому добрий Нкай обрав саме його!

– Ти не винен! – спробував я заспокоїти правдовидця. – Винні ми – всі, хто покинув вас тут самих!

– Нас пустив сюди рудий бвана Алонзо, — сказала Сайна. – Він гарний – дозволяє жити без плати, а за це Мгамба робить сеанси правдобачення для людей, яких той приводить.

– Він на цьому заробляє! – сумно усміхнувся я.

– А ще Алонзо допоміг з розпродажем моїх речей!

Знайшовши Мгамбу я заходився встановлювати зв'язки з усіма існуючими спілками та асоціаціями синьошкірих, не всі з їх очільників були такими необізнаними, як координатор "Синього світанку", і я почав сподіватися, що справа зі всеамериканським, а згодом і всесвітнім об'єднанням розпізнавачів брехні не така й безнадійна. В ході розмов із деякими впливовими правдовидцями та правдофілами я дійшов висновку, що ідея витає в повітрі, їй не вистачає лише потужного рушія й роль такого рушія має виконати повсталий із тимчасового забуття Мгамба. Така ідея впливовим однодумцям сподобалась, лідери асоціацій і об'єднань погоджувалися, що наразі синьошкірі програють на всіх напрямках, і це особливо прикро бо кількість правдовидців у світі продовжує зростати! Натомість їхні права й можливості звужуються, опір правдознавчим ініціативам росте, а все тому що ми майже безнадійно запізнюємось – із пропозиціями, з акціями, з агітацією, з виборчою активністю й відповідно – з проникненням у владні структури, з розширенням кола правдофілів, себто помічників і симпатиків, і врешті решт – з глобальним об'єднанням!

– Ти маєш повернутися! – сказав я Мгамбі.

Подякувавши "рудому бвані Алонзо" за прихисток для правдозная, я перевіз Мгамбу з Сайною в Європіен Хостел і поселив у сусідній кімнаті.

– Згоден! Та й Сайна хоче повернутися в енкангу! — по своєму витлумачив мої слова Мгамба. – Шкода тільки що в нас із нею так і не буде дітей!

– Ні – ти маєш повернутися до публічних виступів! Наша боротьба зі всесвітньою брехнею не закінчилась! Навпаки, зараз – коли пліч-о-пліч з тобою готові стати сотні

тисяч правдовидців, боротьба лише розгортається!

- А вона не може розгортатися без мене?

- Ні! - твердо сказав я.

Мгамба зітхнув.

На з'їзді в Нью Йорку всі спілки й групи правдовидців країни вкупі з численними, але розрізненими правдофілами об'єдналися в єдину асоціацію "Діти правди" й тут таки заходилися розробляти програму масштабних дій. Через строкатість учасників з'їзду та розмитість їх інтересів швидко розробити й затвердити програму асоціації не виходило, зате всі зійшлися на думці, що першим пунктом іще не розробленого плану має стати запальна промова почесного лідера новоствореної структури, "батька" всіх правдовидців планети, відомого, але несправедливо призабутого й поза всякими сумнівами Достойного Мгамби. Саме його слова мають збурити потужну хвилю боротьби за правдиве майбутнє, саме енергійний заклик цього чистого й нелукавого дитяти природи має влити до лав асоціації мільйони неофітів, саме його особа має стати взірцем нової людини нового часу, нової цивілізації - цивілізації без брехні! Пам'ятаючи дану колезі з Сан Франциско Гард Ньюз обіцянку, телеаудиторію для переломної промови Мгамби брався забезпечити я.

Після деяких дискусій було вирішено, що Мгамба постане перед глядачем у вишуканому європейському костюмі, тим більше, що розшукати справжній самбурійський стрій у Сан-Франциско видавалося проблематичним, а залишки одєжі й прикрас часів роботи на Мекінтайра мали жалюгідний вигляд. Почесний батько всіх дітей правди ретельно виголився, його підстригли, причепурили й напахутили.

- Я старійшина Мгамба з самбуру! - розпочав схвильований правдовидець, не зводячи погляду з об'єктива камери. - Небесні сили надали мені здатності відрізнити брехню від істини й послали до людей, щоб у ваших оселях, і серед ваших рідних було менше брехні, а відповідно — більше довіри, порозуміння й правди! Нажаль за останні кілька тисяч років світ так глибоко занурився в багнище олжі, що лише моїх зусиль виявилось замало й зараз побіля першого з правдовидців стає все більше й більше наділених дивовижною здатністю одностумців, на ваших очах щільнішають лави просвітлених поборювачів брехні, міцнішають об'єднані м'язи нещодавно створеної асоціації "Діти правди", зростає нетерпимість до осоружного обману! Нам опираються, нас намагаються ігнорувати, витіснити, оббрехати, але якщо брехня й здатна заступити собою правду, то лише в окремих випадках, непевно, ненадовго й марно.

"І пізнаєте правду, - а правда вас вільними зробить!" - сказав Ісус до юдеїв, і саме таким є наше гасло, і саме під це гасло закликаю я ставати всіх чесних людей планети, всіх нетерпимих до брехні й спроможних до захисту правди. Годі відступати! Годі захищатися! Годі виправдовуватись! Я, почесний лідер асоціації "Діти правди" закликаю вас ставати до наших лав, гуртуватися для мирного, але безкомпромісного опору брехні, єднатися для рішучого виступу за правду й ми переможемо!

Ми вже маємо перші успіхи, ми вже завдаємо гієні обману відчутних ураз! Буквально перед початком мого виступу надійшла радісна новина з Фінляндії: віднині

на засіданнях парламенту цієї країни буде присутній незалежний правдознай з червоною карткою в руці. Здогадуєтесь, навіщо йому ця картка? Правильно здогадуєтесь, друзі, а ми ж ще не розгорнули повнокровної діяльності – уявляєте, які в нас перспективи! На цьому я закінчую свій емоційний виступ, бо маю долучатися до справи. Долучайтесь й ви! Вливайтесь в ряди "Дітей правди" – ставайте цими дітьми, виходьте на бій за істину, не забуваймо гасла: переможемо й вона нас вільними зробить! До праці, друзі, і до скорого тріумфального побачення!

Емоційний виступ Мгамби показали не лише місцеві, а й деякі з федеральних каналів, за кілька днів його переглянули мільйони глядачів по всьому світу. На адресу центрального офісу асоціації надходили сотні тисяч листів підтримки і схвалення, парламенти ще кількох європейських країн прийняли рішення про обов'язкову присутність на їхніх засіданнях правдовидця. В передчутті скорих тектонічних змін мені приємно лоскотало в шлунку. І скорі тектонічні зміни таки настали. Але вони виявились катастрофічними...

Лука. Бджоли на літньому різнотрав'ї

Липа відцвітала. Кочові пасічники готувалися до від'їзду одразу після викачування – на їхніх непогамовних трудівниць чекали поля пізньої гречки та неозорі плантації соняшнику. Лука нікуди від'їжджати не збирався, тому для нього шалена пора багатого медозбору закінчувалась, після липи бджоли вже не вимагали щоденної уваги й дозволяли зайнятися іншими справами. Місцеві фермери висівали довкола села переважно зернові, а ненажерливі агрохолдинги – сою та кукурудзу, тому для "божого мухи" наставала неспішлива пора літнього різнотрав'я. Тут комахи вже працювали на себе – пізній мед самотній пасічник залишав бджолам на зиму.

До нього продовжували йти шукачі правди, причому ареал клієнтів поташського правдоріза поступово, але невпинно розширювався. Лука дратувався, пояснював незговірливим ходакам, що відрізнити брехню від правди заборонено, що його попереджали, що за це можуть навіть посадити, але чи міг він відмовити прохачам, котрі забилися до Поташа десь аж з-під Переяслава, або з Черкас? Хутенько вислуховував, мовчки кивав головою, коли клієнт казав правду й заперечливо мотав, коли той брехав, і тут таки спроваджував некликаних гостей з двору:

– Ну йдіть, ідіть і не розпатякуйте там ніде!

Якось до Луки завітав дільничний. Коли пасічник угледів, як від кинутої вниз автівки до хатини прошкує вузькоплечий молодик у формі поліцейського, в надрах правдознаєвого шлунку вродилася льодяна грудка: невже вплигло щось з житомирської "екскурсії"? Але ні, – тут таки заспокоїв себе господар хатини. – Якби це було "те", то на згірок до нього прямцював би зараз не захеканий молодичок, а команда добре озброєних спецпризначенців. І справді, причина візиту правоохоронця була очевидною:

– Сигнал на вас надійшов, Луко Івановичу! – доповів дільничний, представившись і витерши піт під кашкетом. – Буцімто незаконну правдознавчу діяльність практикуєте!

Савка! – здогадався Лука. – Невдоволений прем'єрний клієнт нафіскалив! Звісно ж

він запевнив молодого поліціанта, що жодних правопорушень не чинить, що автор сигналу скоріше за все – злісний наклепник, що Лука міг би й дізнатися ім'я поганця, задавши дільничному одне-два питання, як-не-як, а таки правдознай, але робити цього не буде, бо заборонено, і взагалі: давайте-но я вам, лейтенанте, баночку свіженького меду наллю! Словом, дільничний залишив обійстя Луки цілком задоволеним, порадивши наостанок усе таки міркуватися з односельцями, щоб неприємних сигналів з Поташа до дільничного в Мар'янівку більше не надходило. Лука запевнив, що докладе задля цього всіх зусиль.

Йому потрібен був консультант і після деяких розмірковувань Лука зупинився на Христі – доньці самотньої поташнянки Ліди, з якою старий Левкович приходив якось до нього як до правдознай. Взагалі-то, після кількох років у столиці, яку тій так і не пощастило підкорити, гарненька дівчина довго наполягала, щоб її звали Крістіною, але поклик предків урешті переміг і красуня змиралася з Христею.

Увечері, коли потенційна "консультантка" мала б уже приїхати скутером з Мар'янівки, де працювала на пошті, Лука вкинув у торбу кроля й пішов до Ліди. Христя справді була вже вдома – вдвох з матір'ю вони чаювали на вузькій терасі перед хатою. Віддавши гостинець хазяйці правдоріз підсів до доньки:

– Я, Христе, до тебе – за підказкою!

– Ой! – мимовільно відсахнулася дівчина. – Ви, дядьку Луко, такий страшний!

– От і я про це! У вас же ж, себто в жінок, є всіляка там хімія-косметика, щоб лице вибілювати. Може б ти мені щось порадила, бо Трукіллер поки замовлять – поки привезуть, а я людей лякаю...

– Дядьку Луко! — завзято потерла долоні Христя. – Ви звернулися за адресою! – дівчина тут таки вихопила десь із-під столу смартфон і занурилася в вивчення проблеми.

За час, поки Лука забивав і білував Ліді принесеного кроля, її донька відчула, що готова до розгорнутої консультації:

– Для відбілювання шкіри, дядьку Луко, існує багато інструментів, від найсучасніших, типу лазера, до народних, типу молочаю з вазеліном, від безкоштовних до мільйонних, яким скористався свого часу бідолашний Майкл Джексон, але всі вони мають один суттєвий недолік – тривалість процесу. Я, звісно могла б порадити вам намащувати обличчя Ахроміном, або робити маски з нашатирного спирту, але по перше – ви швидше отримаєте Трукіллер і пройдете знебарвлення, ніж відчуєте результат від масок, а по друге – боюся, з насиченістю вашої, перепрошую, синяви, навіть метод короля поп-музики не впорається!

– Невже немає ніякої ради, доню? – встряла в розмову Ліда, певно непокоячись, чи не забере Лука назад свого кроля.

– Рада завжди є, мамо! – підняла наманікюрений пальчик Христя. – Там де не працюють складні механізми, треба вдаватися до простих! У нашому випадку, дядьку Луко, я пропоную грим! Можна зупинитися на бюджетному варіанті аквагриму для вечірок і Хеловіну, можна виготовити грим самому, але оскільки ми з вами не фахівці, а

ви, підозрюю, не прагнете перетворитися в клоуна, то я б рекомендувала замовити через Інтернет професійний грим – буде дорожче, зате надійно, природно й довговічно! Принаймні так написано в інструкції.

– Замовляй! – махнув рукою Лука.

Ліда полегшено зітхнула.

Замовлення привезли за чотири дні. Власне, Христя з Мар'янівки й привезла, і не якийсь там тюбик, а цілу косметичку з гримом, кремовою основою, щіточками, тампончиками, серветочками – цілий арсенал професійного гримера столичного театру, принаймні так здалося подивованому пасічнику. Окрім гриму, як окреме замовлення, метка поштарка доставила "дядьку Луці" три пари латексних рукавичок тілесного кольору. Роз'яснивши призначення кожного інструмента й кожного тюбика та окресливши основні етапи таїнства, Христя сказала, щоб у разі цілковитого провалу звертався за допомогою.

– Дядько Луко! – м-м-м... — несподівано знітилась дівчина, вже всідаючись на свого скутера. – А можна я до вас одного... е-е-е... парубка приведу? Для перевірки, так би мовити, щирості почуттів!

– Приводь! – великодушно дозволив правдознай.

І щаслива Христя залишила "актора" наодинці з мистецтвом перевтілення.

Кілька наступних днів Лука вперто опановував нове ремесло, природно – в нього нічого не виходило – грим то плив, то накладався лячними смугами, то рябів строкатими плямами. "Гример" дратувався, хотів розбити неласкаве дзеркало й спалити к чортячій матері зненавиджене причандалля, в такі миті відводив погляд і милувався небеснооким личком дев'ятирічного Борислава на зашкленому портреті, коли й це не вгамовувало – йшов до бджіл і заспокоювався там. Нарешті в нього почало більш-менш вимальовуватися, з дзеркала на пасічника дивився повсталий із фамільного склепу граф Дракула, Лука розумів, що божого дня витикатися в такому образі з обійстя ризиковано, але де ви бачили, щоб вампіри розгулювали ясної днини!

Гамуючи нерви між вуликів, Лука спілкувався не лише з бджілками, а й з переконаним рожищівським холостяком Пашкою – невпинно надзвонював друзяці й вимагав, аби той вийшов бодай на який слід Оксани. Звісно, простіше було б зателефонувати до зрадливиці, але після болючого розриву Лука видалив її номер, а цифри давно забув.

У друзяки вийти на слід Оксани теж не виходило. В дві тисячі чотирнадцятому, тобто одразу після їх заочного розлучення, вже офіційно колишня дружина Луки продала квартиру й разом із мамою та Бориславом виїхала в невідомому напрямку. Можливо вона злякалася, що покалічений герой Майдану повернеться зализувати рани в рідну дев'ятиповерхівку, — припустив Лука. Після їх одруження Андрій Андрійович і Ганна Олексіївна залишили дітям житлоплощу й перебралися в недалеку Михайлівку – ще молодими вони доглянули там самотню стареньку вчительку, за що й отримали права на її хатинку. В Михайлівці Андрій Андрійович невдовзі й помер від крововиливу в мозок.

Користуючись давніми зв'язками Пашка взяв у щільну розробку кількох колишніх колег колишнього головбуха в колишньому Заготзерні. Зусилля спецагента не пішли в пісок, у тому сенсі, що невтомний ловелас відновив гарячі стосунки з однією з давно забутих пасій, але справі це не зарадило – пасія категорично заявила, що про місце перебування Оксани на фірмі не знає ніхто. Подібне ж фіаско чекало на Пашку й у дев'ятиповерхівці. Прикрившись легендою, що він розшукує Оксану за дорученням її далеких родичів, друга опитав принаймні по одному мешканцю кожної з квартир під'їзду, але марно.

Після цих прикрих провалів спецагент намірився вже, було, опустити руки та Лука, якому щойно вперше пощастило нанести більш-менш природний шар гриму, розслабитися друзяці не дозволив:

– Копай! Копай! Знайди її мені хоч за краєм світу!

– Довбонуті жонатики! – буркнув у відповідь Пашка. – То ховаються одне від одного, то кидаються розшукувати!

– А це ж ти підбив мене на розлучення! – закинув друзяці Лука.

– Ти мене ще в своїх життєвих негараздах звинувать! Я тебе не підбив – я тобі очі відкрив!

– А тепер я хочу спробувати відкрити їх без дружньої допомоги — самостійно!

– Ну-ну... Слухай, я тут подумав... Ти ж розшукуєш Оксану, щоб спитати, зраджувала вона тоді чи ні?

– Десь так! – неохоче зізнався Лука.

– Можна було б зайти з іншого боку й притиснути, так би мовити, "винуватця", себто Лосося: було чи не було?

– Де ми, а де Лосось! – зітхнув Лука.

– Ото ж! Наш глибоководний давно покинув своє колосисте дітище, а в столичних коридорах влади ти до нього й на гарматний постріл не підступишся, надто з таким питанням! Та й мешкає слуга народу, либонь, за чотириметровим парканом у Конча-Заспі!

– Залишимо цю лінію на крайній випадок! – цього разу Лука зітхнув значно безнадійніше.

– Гаразд, не туманій – ми ще не вдавалися до новітніх технологій!

Засівши за Інтернет, друга спробував знайти сліди Оксани в соцмережах, але жодного сліду ані за прізвищем Гуленко, ані Калиниченко не накопав. Тобто Оксан з такими прізвищами виявилось чимало, але побіжний аналіз показував що всі вони "не ті". Далі настала черга спеціалізованих сайтів з розшуку людей, які Пашку втім швидко розчарували, бо пропонували по суті вже відомі йому шляхи: соцмережі, е-мейли, телефонні номери. Розшукати колишню дружину за світлиною теж було неможливо, оскільки Лука не мав такої жодної. Єдиною користю від сайтів розшуку була підказка, що іноді на слід зниклого виходять через його "альма матер". Уточнивши в Луки де й коли навчалася Оксана, Пашка заходився шукати групи випускників КНТЕУ[74] відповідних років. Такі знайшлися й додавшись до них розшуковець пустився в

інтенсивну переписку з дипломованими торговельниками й економістами, з'ясовуючи, чи не знайома їм Оксана, в дівочтві Калиниченко, й чи не знають вони часом де та перебуває зараз.

Переписка вимагала певного часу, а оскільки Лука добився таки прийнятного, тобто не зовсім потойбічного, відтінку гриму, він вирішив використати цей час для відпрацювання ще одного ймовірного сліду. Уявивши себе на іспитах у гримерській школі, правдознай ретельно попрацював над фізіономією, потім застібнув на всі гудзики сорочку, надів рукавички, штовхнув з узгірка Жигулика й покотив на Михайлівку. Час розраховував так, щоб до села приїхати коли почне сутеніти.

Покладався на простодушність мешканців сільця та на нелукавість Ганни Олексіївни – якщо в Рожищеві Оксана спорудила довкола свого переїзду стіну потаємності, то в Михайлівці велемовна вчителька української мови могла й вибавити цю таємницю з таємниць у ході щиросердної бесіди з котроюсь із сусідок. До речі, – міркував Лука, – сам факт дивовижної надсекретності переїзду зайве доводить, що його колишня дружина відчувала провину, а можливо й сором за невірність, тому й утікала з містечка тайкома, він ладен був побитися об заклад, що й речі з квартири виносили гупої ночі!

У хатинці, до якої молоде подружжя з малим Бориславчиком приїздило влітку як на дачу, давно мешкали інші люди, на відчайдушний гавкіт рудявого цуцика з дверей вийшла підстаркувата огрядна жінка.

– Добрий вечір! – якомога ширіше звернувся до неї Лука. – Я розшукую колишню хазяйку цієї хати – Ганну Олексіївну!

– Вона виїхала! – стелула плечима жінка. – Цить, Рудику!

– А ви часом не знаєте куди? Ганна Олексіївна вам нічого не казала?

– Нічого. Та ми й не розмовляли особливо – купчу оформили й розійшлись!

Гаразд! – подумав Лука. – Малознайомій людині може й не казала, а от сусідкам...

Втім із сусідками теж нічого не вийшло. Або з мене невдатний пінкертон, – подумав розчарований Лука, – або Ганна Олексіївна виявилась не такою вже й велемовною.

Єдиною втіхою від поїздки був успішно складений початківцем-гримером іспит. До осель Лука не заходив, а в сутінках біля хати жодна з його співрозмовниць вад у накладеному правдорізом гримі не виявила, себто не виявила самої його наявності.

– Еге, – хитала головою давня сусідка вчительської родини баба Варка. – Ганя казала, що Оксана хоче переїхати, але куди – не признається, буцімто, й матері. Нарікала Ганя на зятя, на тебе, себто, Луко Івановичу – обидив ти буцімто Оксану дуже, через те й хоче вона податися світ за очі, щоб на новому місці вити нове гніздо! Еге – вік жіночий короткий...

– Гаразд, гаразд, ще мені ваші повчання слухати... Ну а Бориславчик що ж, ви часто його бачили?

– Еге, хлопчик, він біля мами все – жалів маму! Було, щойно та скаже: принеси-но, голубе, курчатам водички – воно вже біжить! Гарний хлопчик...

- Я хочу його знайти, бабо Варко! Знали б ви, як я хочу його знайти!

- Еге, а хіба я не любила Бориславчика! - сусідка піднесла до очей крайку хустки. - Хіба молочка не приносила - ще ж тоді корівку держала! Еге, діда вже не було, мої далеко, то я все до Бориславчика - немов онучок був мені! В stodолу було прокрадеться та з бантини в сіно - плиг! Оксана сварила, а я що - хай бавиться! Було сіно, а це порожня stodола... Ти б, голубе, провідував бабу Варку, бо мої далеко!

"Сволота! Сволота! Сволота! Ніколи тобі цього не прощу!" - спалахнуло Луці в голові, він аж хитнувся...

За два дні Пашка повідомив, що повідомляти йому, власне, нічого - однокурсники Оксани Калиниченко, що відгукнулися на прохання розшуковця, "доводили" її лише до Рожищева та до занепалого колишнього Заготзерна, яке крутий скоробагатько Костянтин Лососів перетворив на успішну агрофірму КоЛос. Більшість із них були переконані, що Оксана успішно служить на згаданій фірмі й досі.

- Але не думай, що я сплів ласти, тобто... склав руки! - бадьорився в слухавці друзяка. - Раптом я згадав, що ми зовсім випустили з уваги Борислава! Ми забули, що він давно вже не десятирічний хлопчик, що напевно має свою сторінку в Контакті, в Твіттері, у Фейсбуку та ще бозна-де - ти ж знаєш, як любить ці забавки сучасна молодь! До того ж у Рожищеві залишилися його однокласники!

- І? - підстьобнув друзяку Лука.

- І нічого... — зітхнув Пашка. - Ні в Контакті, ні в Твіттері, ні у Фейсбуку... Тобто, я переконаний що він там присутній, але, скоріше за все - під якимось загонистим ніком! Залишаються однокласники - може хлопчик бовкнув щось комусь перед від'їздом.

- А може й не бовкнув, — сказав Лука.

- А може й не бовкнув... — погодився переконаний рожищівський холостяк.

- Гаразд, тримай мене в курсі...

Чортяка! - дратувався Лука. - Не сьогодні-завтра привезуть Трукіллер, мене знебарвлять і що я тоді кому доведу? Та звідки в мене ця дурнувата певність, що я доведу щось Бориславу навіть не знебарвлений? Оксана, природно, скаже, що не зраджувала, я скажу, що вона бреше, а Борислав? Кому він повірить: мені, що виринув бозна-звідки аж через чотирнадцять років після розлучення, чи матері, з якою прожив усі ці чотирнадцять років? І яка різниця - буду я при цьому синій чи рожевий наче справненьке поросятко? Може не варто морочити голову ні собі ні Пашці?

Ні - варто! Навіть якщо залишається бодай один шанс з десяти, один зі ста, що Борислав мені повірить - шанс варто використати! "Ми забули, що він давно вже не хлопчик!" - сказав Пашка. І мав рацію - з хлопчика син виріс у дорослого юнака, а який юнак не захоче зустрітися з батьком, не захоче почути його історію не з маминих вуст, а напряду, не захоче поговорити по-чоловічому? Я нічого про нього не знаю, а тим часом, поки я тут вимудровую, Борислав можливо марить зустріччю, може хлопець карається тими давніми вбивчими словами, які доїдають мою душу, може він давно хоче забрати їх назад? Справді, не так важливо буду я при нашій здибанці волошковий чи білий, але моя синявість, моя здатність відрізнити брехню від правди виявиться

неабияким козирем, можливо саме вона стане тією мізерною краплиною, що переважить терези синовії прихильності в мій бік!

Уночі в Луки розболілася голова – вірна ознака, що назавтра слід сподіватися дощу. Крутився, не знав як примостити не подушці осоружну макітру, підозрював, що болю їй завдає не лише зміна атмосферного тиску, а й невтішні думки. Як же йому в дідька розшукати Оксану, тобто як розшукати Борислава? Гаразд, самотній пасічник довіку закликав від жіночої уваги, але ж жіноча увага – це ще не все! Роки йдуть і самотність у сорок зовсім не те, що самотність у п'ятдесят. У сорок це може видаватися навіть як цікава пригода, як зухвалий виклик обставинам, як випробування! А в п'ятдесят це вже не так пригода як халепа, не так виклик як небезпечне збочення, не так випробування як капітуляція. А що ж на нього чекатиме в шістдесят? Хто подасть немічному Луці знамениту кварту води – хіба Мишко з Трифілієм?

Пашка старається. Друзяка перебрав уже, здається, всі ймовірності, а "колишня" ніби розчинилася! На однокласників Борислава сподівань мало – якщо з планами переїзду Оксана крилася від матері, то навряд чи вона звірялася б у цьому десятирічному пацану! Хто ж залишився, хто виведе правдозна на слід?

Статечна родина педагогів приїхала до Рожищева за розподілом, здається, з Полтавщини й про жодних родичів Оксани Лука ніколи нічого не чув. Сам залишився по смерті батьків як перст – гілку роду Гуленків так обчухрали війни та голодомори, що дід Кіндрат, якого Лука й не пам'ятає, залишився єдиною її галузкою. Мама взагалі була сиротою, тому Гуленків і трималася, тому й ставила дітям за приклад не когось зі своїх родаків, а знаменитого дядька Бориса. Проживає десь, буцімто, в Києві дядькова донька Ніна – двоюрідна сестра Луки, але який стосунок має до неї Оксана – ніякий! Є ще, звісно, далека литовська сестричка Михайлина та з того теж нуль зиску – сестричка вже й розмовляє з кумедним прибалтійським акцентом! Як приїздила на похорони батьків то він не всі її слова й розкумекував. Ще бралася дорікати... Лука широко розплющив очі, дрімливість куди й поділася, навіть голова перестала раптом боліти.

Мама померла сім років тому – втомилося слабке серце. Саме тоді вдруге за життя Лука бачив, як плаче батько. Вражений смертю дружини старий протягнув лише рік. Спершу сердезі відібрало ноги, дві ночі Лука просидів біля нього в лікарні і одразу другий – смертельний інсульт. Сестра приїжджала на обидва похорони: розпоряджалася, платила, залишала Луці гроші на облаштування могилок. Він не хотів брати та Михайлина не слухала. Зчужіла європеїзована сестра дорікала йому за розрив з дружиною, називала бевзнем, казала, що Оксана телефонувала до неї й плакала... Телефонувала. Вони спілкувалися...

Ледь дочекавшись ранку, Лука видзвонив сонного Пашку:

- Потрібен скайп, негайно!
- Брате, мені на роботу...
- Відпросишся! – мушу поговорити з сестрою – Михайлиною!
- Тією що в Прибалтиці? Вона ж, здається, молодша за тебе, на роботу ходить?

- Не знаю!

- Отже ходить. То може краще таки пересунути сеанс на вечір?

Як і спрогнозував Лука, точніше його голова - зранку пішов дощ. На цей день пасічник планував передивитися бджіл - після липи деякі сім'ї ослабли й вимагали підсилення, але моква перебила, та й охоти до праці, на диво, зовсім не було - никав синьою примарою довкруз хати, позирав на годинник. Ледве стрілка доповзла до четвертої, сів у Жигулик і покотив на Рожищів - робота в Пашки закінчувалась о п'ятій. Мармизу не мастив - друзяка знає Луку в усіх мастях, а більше нікому правдознай на очі з'являтися не збирався. Але подарований Мироном реглан з широким каптуром таки накинув, і папірець з логіном Михайлини до кишені пхнув - залишила коли приїжджала.

З пошуком сестри в Пашки жодного клопоту не було й уже коли друзяка спрямував у далеку Клайпеду наполегливий виклик, Лука похопився, що про його синявість Михайлини нічого не знає й добре що не знає.

- Відіркнемо відео, - заспокоїв правдозная Пашка. - Ми її побачимо, а вона нас - ні! Лука заспокоївся.

Здавалося, роки сестру минули - сиділа перед веб-камерою така ж сухорлява, доглянута й свіжа, як і під час свого останнього приїзду. На зауваження Михайлини, мовляв, нічого не бачить, Лука відповів, що це либонь щось зі зв'язком і хутко виклав головне: коли Оксана скаржилась зовиці на чоловіка, чи не сказала вона, часом, куди збирається переїжджати?

- А-а-а, - доглянуте обличчя на моніторі прикрасила глузлива посмішка, - нарешті схаменувся - дійшло! Казала ж тобі: не роби дурниць...

- Давай-но без повчань, сестричко! - перебив Михайлину Лука. - Хто з нас старший, я чи ти?

Глузлива усмішка переросла в майже материнську:

- Самотність погано впливає на людину, братику... Добре, отож твоя бідолашна покинута дружина казала... дозволь згадати... Так, казала... казала, що її починають сватати до старкуватих місцевих холостяків і що її це дратує... що якщо ти не повернешся, то вона воліла б розпочати життя з нуля... що напевно переїде... що однокурсниця запрошує її до... Так, так - до Білої Церкви. До Білої Церкви - так!

Сестра хотіла ще спитати Луку про здоров'я й познайомити з племінниками, які ось-ось мали повернутися з баскетболу, та Лука буркнув, що розмовляє з квартири приятеля (що було правдою), що не може зловживати приятелевим терпінням (що було брехнею) й дав вищезгаданому приятелеві знак обірвати зв'язок.

- Отже Біла Церква! Вона таки не втримала язика за зубами, можливо один-єдиний раз - і ми цим скористаємося!

- Біла Церква - чималеньке містечко! - прицмокнув язиком представник славного племені "старкуватих місцевих холостяків".

- Я от що мізкую - почухав синього лоба правдознай. Оксана ж досвідчений бухгалтер...

- І якщо вона справді кинула якір у Білій Церкві... — підхопив Пашка.
- То, скоріше за все влаштувалася на роботу за спеціальністю!
- А отже, діставши контактні номери білоцерківських фірм, компаній і підприємств...

- Можна дзвонити й просити, щоб покликали до телефона...
- Дбаючи про конспірацію, прізвище вона могла й змінити, а от ім'я по-батькові...
- Просити, щоб покликали бухгалтера Оксану Андріївну...
- І раніше або пізніше Оксана Андріївна підійде!
- Так, чортяка б його побрав! - запалився Лука. - Можеш видобути для мене ці номери?

- Немає нічого простішого! - продемонстрував разок доглянутих зубів друзяка. - Адже навіть наймізерніша фірма, що надає послуги двох біотуалетів, прагне, щоб про її існування знав усенький світ! За вечір наскочую тобі контакти всіх можливих контор міста над Россю, завтра на роботі роздрукую і - працюй!

- Гарзд, — пристав правдознай, тоді завтра надвечір і приїду.

Він зібрався вже було йти, але на порозі кімнати спинився:

- По радіо якийсь розумник патякав, що правдорізів відстежують через супутник...

- Правда, це всім відомо...

- І ніяк не можна сховатись?

- Зараз дізнаємося! - Пашка відкрив Гугл і вже за хвилину видавав Луці корисну інформацію. - Ось: як стати невидимим для синього стеження. Та-а-к... Виявляється, все напрочуд просто: Щоб зникнути з поля зору супутника достатньо наче парасолею прикритися металевим предметом відповідної площі - великою посудиною на зразок балії, або ночов, кришкою, лядою, підійдуть і лицарські обладунки. "Всевидюще" око дітища високошановного Домнула втратить слід синьошкірого, щойно той сяде в салон будь-якого транспортного засобу (крім кабріолету), зайде в багатоповерхівку, або в одноповерховий будинок з панельною стелею чи металевим дахом. Надійно прикриє від стеження півметрова товща ґрунту, дерев'яний накат такої ж товщини, або десятисантиметровий шар бетону... Гм, прикинь... Пишуть, що за особливістю затухання сигналу супутник навіть здатний встановити причину його зникнення. Тобто, програма розрізняє, чи ти сховався, чи тобі провели знебарвлення, чи ти, перепрошую, віддав кінці...

- Досить, — сказав Лука. - Цього досить...

Дощ, який притих було вдень, на вечір знову пустився навкісними прядками, пасічник ввімкнув склоочисники й пригальмовував перед калюжами. Минувши Мар'янівку, він уже звернув на вузьку асфальтівку до Поташа, коли світло фар вихопило з пільми масивний позашляховик з увімкненими габаритними ліхтарями, що, прямуючи назустріч Луці, зупинився при узбіччі. Коли Жигулик правдозная наблизився, з водійського місця позашляховика вискочив молодик у бейсболці й короткій курточці. Кинувшись назустріч, він почав прохально махати й розводити руками, мовляв: зупинись — допоможи! Лука зупинив Жигулика, вийшов. Напевно

заблукали! – подумав. Тим часом відчинилися й пасажирські дверцята незнайомої автівки, з них виліз ще один молодик, дуже схожий на першого, цей теж поспішив назустріч Луці. В світлі ліхтарів обох авт пасічник розгледів, як на шиях незнайомців виблискують погойдуючись золоті, а може лише пофарбовані в золото, ланцюги. Правдознай упізнав відзнаку – патякало Треф розказував. Якби це було вдень, Лука побачив би під ланцюгами нашиті на одяг перекреслені діагоналлю синьо-червоні квадрати. Шлях правдорізові перепинили антиправдисти – бойовий загін Собору Всесвітнього Спасіння, а квадрати на їхніх грудях були зримою ілюстрацією кривавого гасла радикалів: Перетворимо синіх на червоних!

– Наш! – блиснувши Луці в обличчя ліхтариком, вигукнув перший молодик. На цей вигук з позашляховика вистрибнуло ще двоє, швидко підійшли, обступили. Лука притулився спиною до Жигулика. З двома він би ще спробував якось потягатися, та з чотирма... Дощик сипав дрібненький, але щільний.

– Блюз! – перебираючи ланки ланцюга хижо ошкірився антиправдист, який підійшов другим. – Чому не знебарвлюєшся, правдорізе?

– Трукіллер замовили, — ковтнув слину Лука. – Чекаємо...

– А-а... І довго чекатимете?

– Не знаю. Зателефонують...

– А-а... Зателефонують... А самому поцікавитись, підіпхнути неповоротку державну машинерію, обуритись? Ні? Нас усе задовольняє? Нам чхати, що синявість несе загрозу засадам світобудови? Нам байдуже, що ефект правдобачення руйнує усталені тисячоліттями норми? Га, тобі байдуже? – розпалюючись, молодик бризкав Луці в обличчя слиною, інші антиправдисти підступали все ближче.

– Я нічого не руйную, я лише хотів знати...

– Знати? А хто ти такий, щоб знати? Ти маєш знати лише одне: коли учні спитали Ісуса чому він навчає людей притчами, той відповів: бо одним дано пізнати таїну Царства Небесного, а іншим ні! Ти вирішив піти супроти Вчення?

Лука хотів було відповісти, що пізнання таїни небесного царства він не роздумуючи зміняв би на пізнання таїни стосунків із колишньою дружиною, та цієї миті в його кишені озвався мобільник.

– Перепрошую, — сказав правдознай, — мені дзвонять!

На дисплеї телефону висвічувалось "Мирон".

– Так! – сказав Лука.

– Побратиме, остерігайся – на тебе полюють антиправдисти! – гучний голос ветерана почули навіть молодики. – Вони були тут, погромили твоє обійстя...

Мигнувши, темна тінь на мить затулила від Луки світло автомобільного ліхтаря, натомість тисяча ліхтарів спалахнуло йому в очах – потужний удар кинув правдовидця на дах Жигулика, наступний підкосив ноги й пасічник сповз на асфальт. Могутній копняк розпанахав різким боєм бік. Луку товкли носачами грубих черевиків, молотили палицями, піднімали за чуба голову й били в обличчя кулаками. Дрібненький, щільний дощ усе не вгавав...

З книги Ентоні Ленґхема

Епізод 11. Тінь Домнула

Відчуття триумфу тривало одинадцять днів. Рівно стільки часу збігло від піднесеного виступу Мгамби до того похмурого ранку, коли на одній зі шпальт "Вашингтон пост" з'явився лаконічний коментар штатного експерта, який твердив, що цьогорічну Пулітцерівську премію отримає, скоріше за все зовсім невідомий англомовному загалу, зате принциповий і доскіпливий кенійський журналіст Дантей Ландіґо.

Далі події розгорталися зі швидкістю торнадо, що наближається. Назавтра в тій таки "Вашингтон пост" з'явилася стаття зазначеного Ландіґо, за яку його, власне, й номінували на престижну відзнаку. Зайве нагадувати, що стаття дворічної давнини називалася "Хто вбив Мерсі Кіпруто?" Я не мав під рукою оригінального тексту, але побіжно згадуючи давній матеріал, певнився в переконанні, що оновлений варіант статті зазнав зовні непомітної, але продуктивної коректури. Висловлені в оригіналі припущення в копії перетворювались на категоричні твердження, версії подавались як доведені факти, заклики до роздумів – як прозорі натяки на привідцю трагедії, а запитання – як звинувачення. Кожен, хто дочитав матеріал до кінця, мусив би дійти лише одного висновку: знак питання в заголовку цієї статті зайвий!

Вже ввечері ефіри телеканалів наповнились гнівними коментарями. Обурені викривачі заявляли, що Мгамба, як з'ясовується, не такий уже й достойний, що рильце правдознай в пушку, що правда таки вбиває й не лише бідолашного Кайла Ватанена, що критики діяльності "Дітей правди" не такі вже й профани і взагалі, до цього африканського гастролера треба ще придивитися – свої шоу він давно закінчив, а забиратися з країни, схоже, не квапиться.

Досить було кількох днів, щоб спрямована проти Мгамби особисто й проти дітей правди загалом кампанія досягла максимальних, як мені тоді здавалося, обертів. Отці християнських церков в унісон заговорили, що Мгамба – дрімучий язичник і долучатися до світла істинної віри не збирається. Газетні "детективи" заволали, що Держдеп має звернутися до кенійського уряду з вимогою провести повторне розслідування смерті бідолашної Мерсі й надати для цього необхідну допомогу. Обурені домогосподарки вимагали перевірити трудову візу африканського фокусника, а невірноважені тінейджери – вигнати шахрая з країни не особливо там щось перевіряючи!

Раніше, коли Мгамба ще не володів англійською, він міг би й не помітити спрямованої на нього хвилі нетерпіння й ненависті, але зараз правдознай усе бачив і все розумів.

– Де ж ті щільні лави просвітлених поборювачів брехні, які мають прямувати до нас удень і вночі, Тоні? – питав мене розчарований самбуру. – Де вони – ті, що мають ступити на остаточну борню з брехнею?

— Окрім лав просвітлених правдовидців є ще й натовпи підступних брехунів!

– Але Мерсі, бідолашна дівчина! Напевно я таки в чомусь винен!

- Мгамбо! - вигукнув я. - Сьогодні ми отримали шанс вплинути на хід історії! Ми не маємо права на відступ, навіть якби ти був винен у смерті Мерсі, але ж ти добре знаєш, що не винен!

А ще за чотири дні (попихачі Домнула виявили дивовижну спритність) американцям показали півгодинний фільм під назвою "Правда про правдовидця".

Зручно всівшись перед телеекранами зморений клопітним днем обиватель враз наче опинився посеред убогої самбурійської енканги з глиняними халупами, купами кіз'яків у червоному поросі під ногами й замурзаними дітлами в лахмітті (або й без нього), які дивлячись у камеру длубаються брудними пальцями в носі.

Схвильований голос за кадром, наче про жахливе відкриття повідомляв приголомшеним співгромадянам, що ось - це рідне поселення горезвісного провідника синьошкірих на ім'я Мгамба, який у товаристві невідомої особи модельної зовнішності непогано влаштувався в Америці, заробляє грубі гроші на примітивних фокусах і зовсім не прагне повертатися до рідні!

Дивлячись на безглузді від'їзди й наїзди, недоречні контрасти, тупі композиції й невміле використання можливостей трансфокатора[75], я розумів, що якість пропонованого продукту була цілком покладена в жертву оперативності - глядач дивився наче не фільм, а прямий стрім з місця кривавого злочину. Втім, під кінець перегляду "телешедевру" я почав підозрювати, що саме таким був первісний задум його творців.

- А тим часом, - накручував емоції голос, - нашій знімальній групі пощастило дізнатися, що Мгамба двоєженець, і ось, будь ласка - друга, а точніше - перша дружина авантюриста, її звать Нйамбуру! Джамбо, Нйамбуру! А це крихітне голе хлоп'я біля її куреня... так, шановні телеглядачі, ви не помилилися в здогадах - це рідний син нашого правдовидця! Цього вимащеного в коров'ячий послід малюка звать Камая. - Чи отримував ваш син бодай якісь щеплення, Нйамбуру? - зараз перекладач донесе наше питання до дружини чоловіка, який замахнувся на зміну світобудови. Що, не розуміє? Перекладач каже, що вона не розуміє питання. А чи є у вашій халупі... у вашому помешканні хоча б якісь предмети гігієни: вода, мило, зубна щітка, антибактеріальні засоби? Немає? А засоби знезараження, засоби від гельмінтів, від педикульозу? Не розуміє? Перекладач каже, що жінка не розуміє питання. А чи отримував Камая вітаміни, дитяче харчування, чи оглядав хлопчика лікар? Що? Що вона каже? Каже, що малий п'є молоко з кров'ю. Каже, що малому треба пити багато крові, тоді з нього виросте справжній воїн! Одноплемінники Мгамби, шановні телеглядачі, п'ють сире, неперевірене на вміст бактерій і не знезаражене молоко. Перед доїнням вим'я коровам ніхто не мие - на це немає води. А кров самбуру цідять із яремної вени живої тварини й п'ють теплою! Ваш чоловік у Америці, шановна Нйамбуру, він заробляє там чималі гроші, а чи надсилає він вам бодай якісь кошти, бодай якісь копійки для збалансованого харчування маляти? Не розуміє, вона не розуміє питання, каже, що чоловік далеко! А ви знаєте, що в тому "далеко" він розгулює в товаристві довгоногої красуні, спустошує для неї цілі стелажі брендового одягу в престижних butikah і

оплачує елітні СПА-процедури? Вона не розуміє... каже, що "далеко" Мгамба поїхав зі своєю другою дружиною, Нйамбуру підтверджує, що він двоєженець!

Попросивши дозволу ввійти до хатчини, невидимий репортер продемонстрував глядачам усю її вбогість і незатишність: голі жердини, заслана ганчір'ям підлога, пластиковий непотріб... А де ваш посуд? А де постіль Камаї? А де його змінна білизна? А як ви захищаєтесь від комах-кровососів? А звідки цей запах? А що ви робитимете, якщо хлопчик підхопить малярію, жовту гарячку, еболу, зіку, якщо його вкусить змія? – засипав бідолашну самбурійку питаннями репортер. Нйамбуру, соковита вродлива жінка з сумними очима й м'яким обличчям, розгублено мотала головою – вона не розуміла, чого від неї хоче цей причепливий мзунгу.

Потім на екрані з'явилося беззубе й наче пожоване одним із його верблюдів обличчя старійшини Кіпсанга. Симпатіями до "горезвісного провідника синьошкірих" його дядько, як мені було відомо, не відзначався.

– Головні старійшини, мганги й лайбони племені збиралися заборонити нерозумному Мгамбі його зухвалу діяльність, – зашамкотів авторитетний самбуру в підставлений репортером мікрофон, – але він утік як боягузливий масая! До нас доходили чутки, що мій божевільний небіж наробив у великому світі поза енкангою багато гамору й через те його родичі огорнуті великим сумом. Але плем'я не може відмовитися від свого заблукалого сина, від самотнього метелика самбуру, навіть якщо в його душу вступив облудний Міліка. Повертайся, Мгамбо! Повертайся до рідної енканги! Повертайся – на тебе чекає дружина, син, мати й уся рідня. Повертайся – побачиш, як підріс твій Камая – вже зараз видно, що з хлопця виросте видатний моран! Повертайся – він видереться тобі на плечі, Нйамбуру пригорнеться до твоїх грудей, Еуніс надіть тобі теплого молока, а Барава наточить із шиї найноровливішої корови густої теплої крові!

Мгамба ридав. Сидів на підлозі тісної кімнатки в Європієн Хостелі, рвав на грудях новеньку футболку з емблемою "Дітей правди" й розмазував своїми великими долонями сльози. Сайна сиділа на ліжку й ловила чоловікову голову щоб погладити.

– Відпусти! – стогнав правдовидець. – Відпусти мене додому, великий і розумний мзунгу Тоні! Відпусти – я не хочу бути почесним лідером синьошкірих, я не хочу боротися зі всесвітньою брехнею – світова брехня така велика, а Мгамба такий малий! Я не хочу щоб біля мене шикувалися щільні лави просвітлених поборювачів брехні – я хочу, щоб біля мене шикувалися рідні з моєї далекої енканги! Я не хочу рятувати світ, мзунгу Тоні – я хочу врятувати себе, я хочу обійняти мою Нйамбуру, я хочу пригорнути до себе мого Камаю! Він росте, Тоні, а мене немає поруч – це неправильно! Ти знаєш як це – пригортати до грудей тендітне тільки власного сина, ти знаєш, Тоні?

– Ні! – хрипко відповів я. – У мене немає дітей!

– От бачиш! Я не хочу бути правдовидцем, Тоні! Я не хочу відрізнати брехню від правди! Чому, чому саме Мгамбу Нкай так жорстоко покарав правдознайством? Може він помилився, Тоні! Може змога призначалася комусь іншому?

– Є версія, що на землю вірус занесено астероїдом, — сказав я, щоб хоч якось

підсушити самбуру його нестерпні чоловічі сльози. – Поблизу вашого стійбища ніколи не падало каміння з неба?

– Каміння з неба? – здивувався Мгамба. – Ні... Але, хай би впало... хай би впала каменя на мою бідолашну голову!

– І нічого цікавого, нічого незвичного ти ніколи в буші не знаходив?

– Ні! – правдовидець, що більше не хотів бути правдовидцем, перестав плакати й лише важко зітхав. – Що незвичного можна знайти в нійасі окрім сухих коров'ячих кіз'яків! Хоча... Вере знаходив... Приніс якимось у енкангу таку річ... ніби оплавлений вогнем наручний годинник. Казав, що блищало між колючок. Ще дивувався, що ні залишків багаття поруч, ні слідів... Діти потім бавились...

За стінами будівлі щось відбувалося. Я розсунув пластини жалюзі й побачив, як на стоянку перед хостелом один за одним заїжджають автомобілі, як з них вискакують чоловіки, дуже швидко під нашими вікнами зібрався збуджений натовп. Люди щось вигукували, войовничо махали в наш бік кулаками. Крім кулаків я помітив і кілька задертих догори бейсбольних бит.

– Це знак! – почувши тривожну новину сказав Мгамба.

– Ще й який! – погодився я.

Прибіг стривожений адміністратор:

– Панове! Власник хостелу з великою повагою ставиться до діяльності шановного містера Мгамби, але люди, яких ви можете бачити з вікна, погрожують розгромити будівлю, якщо містер Мгамба зі своєю супутницею негайно її не залишать! Це члени місцевого клубу антиправдистів, сьогодні вони вже розгромили кілька агентств та нещодавно відкритий офіс "Дітей правди".

– А що поліція? – спитав я.

– У міському управлінні їм симпатизують... Звісно, якщо ми викличемо поліцію, вона приїде, але боюсь... цього разу копи не надто поспішатимуть.

– То хто ж гарантує, що коли містер Мгамба вийде з приміщення, на нього не накинуться з битами? – вигукнув я.

Адміністратор знітився:

– Боюсь, Америка переживає не кращі часи...

Гнітючу паузу урвав дзвінок на мій смартфон. Абонент був невідомий. Я відгукнувся.

– Вас турбує Біндон Хемел, науковий керівник Центру антивірусних досліджень, Нешвілл. Чи можу я поспілкуватися з містером Мгамбою? – В голосі Хемела чулося щось схоже на котяче муркотіння.

– Тоні Ленгхем. Кажіть – я представляю його інтереси!

– Ми доволі далеко просунулись у вивченні Мгамба-вірусу. Я б навіть сказав: далі ніж будь хто. Але дослідження були б іще продуктивнішими, якби з нами погодився співпрацювати сам, так би мовити, "винуватець" проблеми. Ми готові запропонувати містеру Мгамбі дуже вигідні умови!

– Гадаю, він погодиться! – сказав я. – Втім, зачекайте хвилину!

Я швидко змалював Мгамбі картину. Пояснив, що погодившись стати піддослідним, він отримає не лише гроші для гідного повернення на батьківщину, а й такий необхідний нам захист.

- Мені не потрібні гроші! - вигукнув правдознай. - Ці люди, вони ж лікарі?

- Ну, загалом так!

- Я погоджусь, якщо вони пообіцяють допомогти Сайні з вагітністю!

- Окей! — задоволено промуркотів Хемел, почувши умову правдовидця. - Знайдемо найкращих репродуктологів! Де ви й коли ми побачимо містера Мгамбу?

- Ви можете взагалі не побачити містера Мгамбу, якщо негайно не вивезете його з Європіен Хостелу в аеропорт Сан-Франциско!

- У містера Мгамби проблеми?

- У містера Мгамби антиправдисти!

- Вже телефоную куди треба. Друзі доставлять нам його як безцінну амфору!

Лука. Підгодівля бджіл і боротьба з кліщем варроа

Мстислав Маркович відчайдушно прагнув надати своєму обличчю стурбованого виразу, при цьому нескладно було помітити, що обличчя ескулапа вперто пручається, щосили прагнучи випромінювати виключно щастя. Роздвоєність сімейного лікаря глибоко провінційної Мар'янівки можна було зрозуміти: йому так набридло крутитися в замкненому колі нескінченних артритів, маститів, гастритів, колітів, панкреатитів, закрепів, гемороїв і гіпертоній своїх прикро невмирущих пацієнток, що поява в лікареньці свіжої душі з гарантованим струсом мозку, чудовими забоями чи не всіх внутрішніх органів, життєствердно рожевою від крові сечею, цілими розсипами розкішних гематом, рідкісної довершеності ножовим пораненням у м'язові тканини ділянки правої ключиці й неперевершеним переломом лівого гомілкостопа не могла не викликати в нього жодного іншого почуття окрім захвату.

Коли районні колеги запропонували полегшити Мстиславу Марковичу життя й забрати політравмованого пацієнта до себе, стривожений слуга Гіппократа вивергнув на них такий огром доводів, що колеги мудро вирішили не наполягати, взявши з сімейного лікаря зобов'язання консультуватися з ними по телефону, щойно виникне бодай який натяк на ускладнення.

- Маємо першу перемогу! - Мстислав Маркович радісно повідомив щедро перебинтованому Луці результати своїх переговорів з районом. - Під цей випадок ми й Трукіллер вимагатимемо безпосередньо сюди - самі й знебарвлення проведемо! Боже, щоб звичайному сільському лікарю й так пощастило!

Найцікавіше що свідомості Лука майже не втрачав. Можливо при тямі його тримав дощ, але попри короткі, наче мигтіння пресу на пак-заводі, провали пасічник відчував і біль, і холод асфальту під собою, й воду, що стікала за шию, втім може то була кров, але тоді чому холодна? Коли на мокрому пагіллі пришляхових кленків замерехтіло світло фар, він ніяк не міг визначити - воно наближається від корсунського шляху, чи від Поташа? То було не порожнє розумування, а питання непевного життя, або доконечної смерті, адже якщо світло наближалось від Мар'янівки, то це могли повертатися

антиправдисти, які вирішили добити синяка остаточно, втім, сил відповзти чи відкотитися в бур'яни обіч асфальтівки Лука однаково не мав.

Але то були не шанувальники золотих ланцюгів, а Мирон з благодушним грубником Стасиком на місткому Фольксвагені останнього. Коли вони невміло запихали Луку в багажний відсік автівки, біль відгукувався на кожен доторк до покаліченого тіла жаским нападом, пасічник стогнав, скрикував і скреготав рештками вибитих зубів, Мирон підбадьорював побратима хапливим викладом перебігу вечірніх подій у Поташі:

Розпитуючи де живе правдознай, заланцюговані збурили в селі всіх собак. Коли, не виявивши Луки вдома, капосники почали громити його обійстя, вступитися за сусіда намагалися Мишко з Трифілієм, які тинялися саме неподалік. Антиправдисти відлупцювали приятелів, потовкли шибки на вікнах, порозбивали кролячі клітки й перекинули один вулик. Щойно Мишкова Милана з бабою Тосею, що прибігли на гамір, здійняли гвалт, нападники вшилися, Милана клялася, що при цьому за харцизяками гнався цілий рій розлютованих бджіл. Коли Мирон почув про розбій, удвох з Гільзою вони кинулись до правдознаєвого подвір'я, вівчарка остаточно порозганяла там усіх кролів, зате ветеран пересвідчився, що в хату заланцюговані не потрапили – не встигли. Скумекавши, що капосники могли кинутись розшукувати правдозная деінде, Мирон зателефонував до Луки, а коли розмова з тим несподівано урвалася, зрозумів, що справа закрутилася недитяча. Підняв Стасика і от – здається, примчали вони на допомогу потовченому односельцеві майже вчасно! Під цю балаканину Мирона Лука нарешті зомлів...

Піднесений Мстислав Маркович колов йому щось таке, від чого Лука немовби дивився на своє переповите бинтами тіло збоку. Бачив, як ворожить над його переломами, пораненнями й гематомами лікар, як вправно клопочуться біля нечутливої плоті медсестри: старкувата тілиста Рита Мелентіївна та метка молоденька Славочка, як перевіряє рівень наповненості сечоприймача згорблена санітарка Хомівна. Відчував лише роз'юшені в квач губи, коли куховарка тьотя Яра вливала в них теплий, але позбавлений смаку бульйон.

Ліками та іншим медичним причандаллям процес повернення пацієнта до активного життя забезпечив усе той таки Мирон – щоправда за кошти постраждалого. Ледь ворущачи розбитими губами Лука розказав йому де в зграбній хатці під яблунево-грушевим садочком заховано скромні пасічницькі заощадження, ветеран їх знайшов, мотнувся в район і все купив. Заразом заспокоїв правдозная, що з його обійстям порядок – кролі хоч і порозбігались по городах, зате перекинутого вулика Мирон поставив на місце й навіть привів древнього діда Кліма – аби той подивився що до чого.

– Твоя тачка теж постраждала! – після деякого вагання повідомив ветеран. – Капосники побили на ній усі вікна – якась хвороблива неприязнь у них до вікон... Але їде! То ми зі Стасиком загнали двійку тобі під дашок!

Порпаючись у горі зі шприців, крапельниць, бинтів, вати, хірургічних комплектів, ампул і ще бозна яких коробочок, слоїчків і упаковок, Мстислав Маркович знічено бубонів, що для роботи з таким перспективним випадком він, власне, не пошкодував би

всіх наявних запасів закладу, от лишень запаси ці на такий перспективний випадок не розраховані.

Зате потішив Клавдійович — коротконогий провідник Мар'янівської громади провідав постраждалого, поцікавився чи тепло в палаті інтенсивної терапії, де Лука нудьгував сам один, і запевнив що за його головування з харчуванням стаціонарних хворих у лікареньці жодних проблем немає й бути не може.

Наступним відвідувачем "перспективного" пацієнта став дільничний. Присівши на стільчик, вузькоплечий лейтенант довго шарудів паперами, ще довше випитував у Луки подробиці хуліганського нападу, щось занотовував, уточняв, зітхав.

- Бачте, Луко Івановичу... Тут у нашу справу геополітика втручається... несподівано. Телефонували з області, просили... е-е-е... Бачте, Україна чекає на візит Домнула - в щільному графіку високошановний знайшов, так би мовити, можливість... Зайве казати наскільки важливий цей візит напередодні вирішального самміту... Одне слово Домнула - й у відставку йдуть уряди, падають індекси, банкрутують корпорації...

- Невже корпорації? - перепитав Лука.

- Вони... — ще раз зітхнув лейтенант. - Словом, просили з області... Дуже просили, щоб із урахуванням геополітики ви не згадували в своїх показаннях антиправдистів - напали, мовляв, незнайомі хулігани й усе. То що, я писатиму?..

- Та пишіть як завгодно! - черга зітхати перейшла до перебинтованого пацієнта.

За два дні після дільничного примчав Пашка - занепокоївшись телефонним мовчанням другаки холостяк приїхав у Поташ, де й дізнався про пригоду. Дорогою до лікареньки здуру купив величезний пакет бананів, але недужий зрадів не цьому - в скрученому під пахвою файлі Пашка привіз роздруковані адреси білоцерківських установ і підприємств.

- Оце воно! - Лука починав уже відчувати тіло, точніше - біль у ньому, й коли Мстислав Маркович та медсестри не бачили, потроху ворухився на ліжку. - тільки мій телефон зник...

Новенький мобільник з незайманою сімкою другаки роздобув за п'ятнадцять хвилин. Ще й рахунок устиг поповнити.

- З однокласниками Борислава провал! Прикинь: ніхто нічого...

- Пусте! Я відчуваю що Оксана тут - хворий вказав поглядом на файли. - Зараз же почну обдзвонювати!

- Ну то я поїду - не заважатиму! - заквапився Пашка. - Забув спитати: ти взагалі-то як, брате?

- Нічого - одужую! Перестав мочитися кров'ю то Маркович з цієї нагоди ледве бенкет не замастирив! У боку тільки біль не вщухає, все забуваю - чи селезінка, чи підшлункова... З цього приводу лікар, бідака, непокоїться. Співчуваю я йому, сердезі - не доведи Боже вмиру - чи й переживе!

- А, бачу скалишся - отже не безнадійний! - зрадів Пашка.

Скалився Лука крізь вибиті зуби: в боці боліло неабияк, надто надвечір, рана від ножа раптом почала кровити, загіпсовану ногу крутило, до пасічника повернулися

напівзабуті зомління й тривожні видива – останнього разу йому наверхся Соколик, який безсоромно лапав пухкеньку Славочку. З усього виходило, що до справжнього бенкету оптимістичному попри все Мстиславу Марковичу ще далеко.

– Добрий день! Це товариство Абрис? Я б хотів поговорити з Оксаною Андріївною – вашим бухгалтером! Що, нема? О, вибачте – певно я помилився! Добрий день! Це торгівельна мережа Абажур? Чи не міг би я переговорити з вашим бухгалтером Оксаною Андріївною? Немає такої? Вибачте – напевно я помилився! Добрий день! Це компанія Абеляр? Мені потрібна Оксана Андріївна – ваш бухгалтер! Не знаєте? О, вибачте – це я напевно помилився!

Пашка роздрукував контакти білоцерківських підприємств у алфавітному порядку, в такому порядку Лука й узявся їх обдзвонювати. Деякі номери не відповідали, за деякими його починали випитувати хто такий і чого треба. Навпроти проблемних фірм правдознай ставив знак питання й переходив до наступного номера. Юридичних адрес у Білій Церкві виявилось до біса багато.

В ході чергового огляду Мстислав Маркович повідомив, що поки вони виглядають Трукіллер, із поставкою препарату, виявляється, виникли складнощі. Йому телефонували з області: митниця затримала препарат на кордоні – якийсь негаразд з ліцензією.

– Нічого, — відреагував на новину пацієнт. – Я почекаю!

– Авжеж! – не без утіхи підтримав Луку лікар. – Божевільна країна! – І, повертаючись до болячок недужого, бадьоро заявив: – Покращення стану очевидне! Сьогодні переведемо вас із реанімації в палату – починатимемо потроху ходити!

Коли дільничний завів до Луки незнайомого молодика й відрекомендував того як "товариша з прокуратури, що має до вас кілька питань", недужий вирішив, що за справу з нападом узялися по-серйозному й заходився ламати голову: зізнаватися, що його потовкли антиправдисти, чи дотримуватись узгодженої з дільничним версії.

– Дякую, лейтенанте! – сказав тим часом рожевощокий прокурор в ідеально підігнаному, у ненав'язливу смужку, костюмі, в свіжій сорочці та строгій однотонній краватці, й давши зрозуміти дільничному, що той вільний, діловито вмовився на стілець біля ліжка.

Поліціант дисципліновано здимів і Лука залишився з відвідувачем наодинці – турботливий Маркович перевів хворого в однісну палату "для ветеранів АТО", де не було мудраційного медичного устаткування, зате в кутку заважав пацієнтові спати порожній холодильник, а на холодильнику стояв телевізор.

З'ясувавши формальності: хто, де, звідки, рожевощокий приголомшив Луку першим же своїм питанням по суті:

– Чи не доводилося вам, Гуленко, бувати в районному центрі Романків, що на Житомирщині? Зокрема мене цікавить одинадцяте червня сього року.

Прокурор так його й назвав: Гуленко. Ні пан, ні громадянин, ні шановний, ні Лука Іванович – туманно й від того загрозливо. Добре, що я синій, – подумав Лука, — та ще й побитий, і з мого обличчя він нічого не прочитає! Треба ще докласти зусиль, щоб він

нічого не прочитав з мого голосу. А найкраще, звісно, що синій я, а не він!

- Ні, не доводилось. Ніколи! - заявив твердо й, набравшись хоробрості, додав: - Що, ті розбіяки приїхали аж з Житомирщини?

- Розбіяки? - "товариш з прокуратури" не одразу зрозумів питання. - Е-е... Ні - я зовсім у іншій справі! Бачте, є свідок, який стверджує, що одинадцятого червня цього року бачив чоловіка з синьою шкірою в закладі громадського харчування "Калиновий куш" - це на шляху між Бердичевом і Романковим.

- Не знаю, ніколи там не бував!

- А ім'я Василь Ковальчук вам нічого не каже?

- Вперше чую!

- Добре подумайте, Гуленко, адже йдеться про тяжкий злочин. Саме одинадцятого червня в лісі під Романковим згаданого Василя Ковальчука було вбито! Донька Ковальчука показала, що незадовго до смерті її батько мав розмову з трьома чоловіками, що приїхали до нього на темному універсалі марки Сітроен. Дівчина запам'ятала номери автівки, але ми швидко з'ясували, що таких не існує в природі. Свідок показав, що кількома годинами раніше цей, або дуже схожий на цей, автомобіль стояв біля "Калинового куща" - ним приїхало троє (саме троє!) чоловіків, з-поміж яких був один синьошкірий. Деталь про синього виглядала сумнівною, оскільки на сьогодні кампанія зі знебарвлення вважається успішно завершеною. Аж ось поліцейськими зведеннями проходить повідомлення про напад на носія синдрому Мгамби, себто на вас, Гуленко! І, схоже - інших носіїв синдрому в Україні немає!

- Хтозна, може в червні ще були! - припустив Лука. - Я чув, буцімто якогось піймали на вокзалі в Корсуні!

- Можливо! - погодився прокурор. - Зараз це перевіряється. - А чи немає у вашому гардеробі темно-синього реглана з великим каптуром і молодіжним малюнком на грудях?

- Я подібного не ношу - не той вік!

Знову Лука потішився, що його синя мармиза не здатна ані почервоніти - ні сполотніти. Він був у тому реглані, коли напали антиправдисти. Куди поділася вдяганка покалічений правдовидець не знав, але дуже сподівався, що нападники перетворили її на клоччя, а помічниці Мстислава Марковича викинули брудну ганчірку туди, де її ніхто не знайде.

- А чи немає серед ваших знайомих власника німецької вівчарки?

- Не знаю... не пригадую...можливо... - Якщо я не перейду в контрнаступ - скоро він покладе мене на лопатки! - подумав пасічник і продовжив уголос: - У чотирнадцятому році я, пане прокуроре отримав поранення в голову, відповідну інвалідність і тривалі провали в пам'яті. А це мене ще й побили до смерті! Ви ж, замість того, щоб розслідувати напад, задаєте якісь дивні питання!

- Добре, Гуленко, — рожевоощокій прокурор підвівся, - відпочивайте! Раптом згадаєте щось цікаве - передайте вісточку через дільничного. Нажаль свідок не розгледів обличчя синьошкірого пасажира автівки, тому поки що це була лише

неформальна бесіда. Зате пильна донька вбитого запевняє, що добре розгледіла обличчя іншого чоловіка, з яким розмовляв її батько, й зможе того впізнати. Отож слідство працює й працює наполегливо! Бажаю одужання!

Щойно прокурор пішов, Лука вхопив телефон, куди вже повводив номери найближчих знайомих, викликав Мирона:

- Треба негайно побачитись - до мене приходили... Стосовно... деяких поїздки у сусідню область...

- Не по телефону! - різко перебив Луку ветеран. - Зараз я під'їду!

Хворий уже потроху ходив - незграбно спираючись на милиці й акуратно виставляючи перед собою загіпсовану ногу. Вдвох з Мироном вони вийшли в крихітний вишничок при лікареньці, сіли на лавку. Рясне листя на деревах палахкотіло золотавою барвою. Вечоріло. Вислухавши стривожену розповідь побратима, Мирон закурив:

- Он воно як - вони й про Гільзу знають! Це погано, хоча... а чого ти сподівався, Поташе? - сигарета в пальцях ветерана задрижала. - Все заперечуй побратиме й капосники до тебе не підступляться. В корчмі ти сидів із каптуром на голові, тому хазяїн закладу тебе не впізнає. Так само, до речі, й Бурлаку - в обличчя його ніхто не бачив, справжніх номерів тачки теж. Решта - не докази, а припущення. Слабка ланка я - дівуля мене добре розгледіла, може навіть помітила, що в мене не всі пальці, а корчмар запам'ятав Гільзу - нас-то з Бурлакою, як відвідувачів, він навряд чи згадає. Щойно вони нариють, що в одному підрозділі з Соколиком воював боець із села, де живе чи не єдиний на всю країну синьошкірий, і щойно світлину цього бійця покажуть доньці зрадника - коло замкнеться. А щоб воно не замкнулося я маю зникнути. Немає людини - немає проблеми, а немає проблеми - немає й справи!

- Зникнути - це як? - стривожився Лука.

- Лягти на дно. Розчинитися. Я думав про це, припускав і з Валькою обмізковував... У мене Валька - боець! До речі, найкраще розчинятися в натовпі, тому за день-два рвону на Київ. Валька молотиме, що чоловік-капосник її кинув і втік з коханкою. В столиці влаштуюсь нелегально, згодом куплю собі нові документи. Зрозуміло, попервах буде важко, побратими б підмогли, та це така справа - що менше посвячених, то краще. Бурлаку попереджу й адь'ю - старий мобільник викидаю, а з нового телефонуватиму лише до сусідки, Стасикової Катерини - та Вальку кликатиме. Головне - протриматись рік-два, тим часом справа припаде пилом, про неї забудуть. Валька тихцем спродається - збіжимося й пустимо коріння десь на новому місці. Отакий-от, розклад, побратиме!

- Не шкодуєш... про те? - обережно спитав Лука.

- Ні, правдорізе - ми з тобою зробили гарну справу! Відверто кажучи - не хочеться решту життя дивитися на сонечко крізь ґрати, але, якщо доведеться... Упокоєні душі тридцяти двох побратимів примирять мене з похмурою дійсністю! Так, убивство - гріх, але будемо вважати, що я невірний! І звісно... я ніколи й нікому не скажу, що вистрілив Бурлака. І ти не скажеш!

- Не скажу! - зітхнув Лука. - Хоча... не хочеться брехати. Не люблю я цього...

- Хм, — здивовано стелу плечима Мирон. - А ти не сприймай це як брехню, правдорізе - сприймай як гру! Уяви, що твій сьогоднішній гість знає, яким негідником був Соколик, співчуває нам, але... має виконувати свою роботу!

Мирон уже зібрався йти, коли його зупинив Лука:

- Чекай. Ти взагалі маєш де зупинитися в столиці?
- Вірної, не пов'язаної з попереднім життям хати... - ні! - зізнався ветеран.
- Не квапся викидати телефон - можливо я щось накопаю!
- В нас мало часу!
- Знаю. Тому починаю копати негайно!

Попрощавшись з Мироном, Лука повернувся в палату й одразу набрав Пашку:

- Привіт, друже! Навички комп'ютерного нишпорки ще не втратив?
- З тобою втрапиш! Кого шукаємо цього разу, якогось естонця?
- Майже! Бери аркуш - пиши!
- Ці вже мені жонатики... Пишу!

- Ніна. Ніна Борисівна. Моя двоюрідна сестра. Прізвище, скоріше за все дівоче - Гуленко. Старша - зараз їй років під шістдесят. Мешкає десь у Києві. Вчилася на біологічному факультеті, відповідно й працювала — в інституті, або щось таке... Можливо це пов'язане з мікробіологією - її батько був мікробіологом. Потрібно терміново!

- Хто б сумнівався! - буркнув друже.

Докучаючи білоцерківським "юрособам", Лука швидко допер, що контактні номери активні лише в робочі години робочих днів, тому вечори доводилось гаяти за переглядом програм чотирьох каналів, які скупі пропонував телевізор на порожньому холодильнику. Дивився випуски новин, науково-популярні та історичні фільми. Телевізійні детективи були далекими від психологізму, тому їх оминав уперто, від телевізійного гумору вернуло. В новинах жували жуйку про нескінченні провокації на сході, які заважають остаточному поверненню Донбасу в Україну, про агресивні заяви росіян стосовно китайських зазіхань на Далекому Сході, про свіжі теракти в Швеції, або Фінляндії, про чергову епохальну промову Домнула, на якого світ усе більше дивиться, як на рятівника.

Але того вечора фільми, науково-популярні та гумористичні програми з ефіру було знято - всі чотири канали показували детальний звіт про історичний візит до України Високошановного. Ось до трапу особистого літака Домнула котять червоний хідник, ось, чекаючи зустрічі, переступає з ноги на ногу схвильований Президент, ось відчиняються двері повітряного лайнера й перед очі численної урядової команди виходить він - могутньої статури чоловік з кошлатими чорними бровами над темними очима, з великим прямим носом, охайною борідкою й забраним назад чорним волоссям. На Домнулi його славнозвісна сіра сутана, з м'язистої шиї звисає золотий ланцюг. Трапом він сходить наче Господь Бог до своїх приголомшених творінь, Президент догідливо трясє Високошановному руку, той майже не зупиняючись, побіжно, відповідає коротким потиском і, поблажливо махнувши в бік урядовців і цілої

гори телекамер долонею, пірнає в нутро броньованого легковика. Президент хапливо залазить слідом.

А це вже розмова в президентській Адміністрації. Господар просторого кабінету хвалиться здобутками молодої країни, розказує про перебіг радикальних реформ і про глибину кардинальних змін, про ефективну боротьбу з корупцією і про перетворення в освітній та медичній галузях, про будівництво нових доріг і про підняття соціальних стандартів, просить Високошановного замовити слівце перед західним світом напередодні історичного самміту:

- Україна виконала практично всі вимоги європейської спільноти й дуже сподівається, що на жовтневій зустрічі буде прийнято правильне рішення - наш народ заслужив членства!

- Поза сумнівом! - легко усміхається Домнул. - Той, хто виконує правила заслуговує на винагороду! Але чи всіх правил дотримується Україна?

- Всіх! - запально вигукує Президент. - Ми навіть виконали додаткові зобов'язання, які брали на себе самі: стосовно реформи судової та пенітенціарної систем, заборони стихійної торгівлі!

- Стихійна торгівля - це дуже важливо, але серед умов вступу до Євросоюзу є зобов'язання провести тотальне щеплення від правди, щоб ми викорінили втешті-решт цей планетарний блюз! - голос Домнула ллється неголосно, але відчувається, що на співрозмовників він діє наче шипіння удава. Інтонації Високошановного ретельно наслідуює перекладач.

- Викоренено! З цим немає жодних проблем! - махає рукою Президент.

- Система "синього стеження", — незворушно продовжує гість, - виявила на території України осередок випромінювання! Всього один, але його треба позбутися!

- Що за осередок? Чому мені не доповіли? - Президент гнівно повертається до когось із помічників, запис уривається.

І як апофеоз візиту телеканали показали пряму трансляцію виступу Домнула в столичному Палаці спорту, який, зрозуміло ж, не зміг умістити всіх бажаючих.

- Тож коли ми зійдемося, молоді, свіжі й оновлені на новій землі, — голосом голодного удава хрипіли гучномовці Палацу, — то нехай не оскверняться наші відроджені тіла ані хіттю ні пожадливістю, ані заздрісністю ні лихослів'ям, ані ненавистю ні підступом, ані гординею ні богозневагою! Бо коли ми чули нещодавно з вуст недужих людей, що вони прийшли змінити світ, то я їх питав: як можете ви змінювати те, що створено не вами? Невже хвороба настільки скалічила ваші мізки, що ви наважились зазіхнути на Боже? Ми сині! - сказали мені ті люди, - й тому нам дозволено все! Ні, - відповів їм я, — ви недужі! Ви хочете правди? - Так! - сказали вони. - Але Хам теж хотів побачити правду й подивився на голого батька, а Сим і Яфет правди бачити не хотіли. Тож узяли одягу й прикрили наготу батька свого! Хто ж із Ноевих синів учинив мудріше? Сим і Яфет! А кого прокляв благочестивий Ной? - правдошукача Хама! Отож не нам із вами, браття й сестри мої, вирішувати, що є правда, а що брехня, не нам судити чию наготу відкривати, а чию прикрити, не нам

ухвалювати кому дано пізнати таємниці Царства Небесного, а кому ні!

Що ж бачу я, відсовуючи Вічну Книгу й кидаючи погляд на гріховний світ, від чого кров'ю обливається моє боголюбиве серце? Невдячні Господні діти мстять і вбивають, чинять перелюб і клевети, відмовляються від чад і забувають батьків, руйнують родини й содомствують, насичують утроби отрутою й заздять! Політики дурять виборців, озброєні люди вбивають невинних, духовні провідники дбають лише про свої престולי, моральні отці гризуться за першість, заможні крамарі – за ще більшу заможність. Телеекрани пропагують уседозволеність, соромливо називаючи це толерантністю! Світ котиться в прірву, але я, Домнул, прийшов не зруйнувати, а виконати! Тому невдовзі політики перестануть дурити виборців, духовні провідники почнуть дбати не лише про престולי, моральні отці припинять гризню за першість, заможні крамарі поділяться заможністю з посполитими, а з телеекранів щезне пропаганда вседозволеності! Це обіцяю вам я – Домнул! Собор Всесвітнього Спасіння прослідкує, щоб порушників Божого Закону було суворо покарано та прийме кожного, хто прагне оновлення, обійме кожного, хто готовий струснути з себе попіл колишніх гріхів!

– Кілька днів тому я мав тривалу бесіду з Папою Римським і тішуся, що хоча й не одразу, але Понтифік таки пристав на мої доводи й погодився виступити зі спільною вимогою відновити в навчальних закладах тілесне покарання, заборонити жінкам носити штани й передбачити штрафи за дошлюбне злягання! І це лише початок – крига скресає!

Обрані вами представники Собору Всесвітнього Спасіння входять до судів, до урядів і парламентів, вимітаючи звідти затхлі залишки так званих правдофілів і повертаючи живодайний дух і благовісну букву Божих заповідей! Тож підемо, ведені рукою Творця в Новий світ, і торкнемося долонею долоні рідного й обіймемось! І сльози щастя нехай відтворять наші сліпі очниці! Обіймемось, браття й сестри?

– Обіймемось! – відгукнувся переповнений Палац спорту.

– Геть тління!

– Геть тління!

– Геть трупи!

– Геть трупи!

Публіка посхоплювалася з сидінь і екзальтовано повторювала гасла промовця.

– Тільки вогонь оновлення! Тільки нові міхи! Тільки вічний цвіт!

– Вічний цвіт!

– Тільки вічна весна!

– Вічна весна!

– Я – Домнул, посланий до вас небом, аби оголосити вічну весну й вічний цвіт! Я заплющую очі й бачу вас на Новій землі в новій оболонці! Я чую голос Творця: роби що робиш! Я відчуваю свою руку в його долоні: веди їх до мене! Я бачу сльози на очах Божого Сина Ісуса Христа: Ти – це Я!

У Луки розболілася голова й він вимкнув телевізор...

– Добрий день! Це Білоцерківтранс? Чи можу я поговорити з вашим бухгалтером

Оксаною Андріївною? Немає? О, вибачте – я напевно помилився! Білоцерківгаз? Добрий день! Чи можу я поговорити з вашим бухгалтером Оксаною Андріївною? Ні, не працює така? О, вибачте – це я помилився! Добрий день! Білоцерківенерго? Маю кілька питань до вашої бухгалтерії, конкретно – до Оксани Андріївни! Як немає? Гм, вибачте – це я щось наплутав!

Процес пошуку Оксани Андріївни перебив дзвінок від Пашки:

– Знайшов! – задоволено рапортував другака. – Цього разу це було зовсім не складно! Виявляється, в Україні існує Товариство мікробіологів і наша Ніна Борисівна там не на останніх ролях. Пиши телефончик!

Лука. Скорочення сімей і формування гнізд

– Добрий день! Компанія "Еко-Б"? Мені потрібен номер вашої бухгалтерії, точніше – бухгалтера Оксани Андріївни! Не знаєте такої? О – вибачте! Добрий день! Товариство "Еспланада"? За яким телефоном я міг би поговорити з вашим бухгалтером Оксаною Андріївною? Помилився? Не може бути! Втім, вибачте...

Коли він набирав номер проектного бюро "Експерт-сервіс", двері палати відчинилися й на порозі стала жінка, відверто старша за Луку, але відверто молодша за горбату санітарку Хомівну. Охайна, сумноусміхнена, з ознаками знань на чолі, либонь саме вони й примножували печаль усміху та ледь пригаслих очей.

– Здрастуй, братику!

– Невже...

– Ніна! – сум з її усмішки зник. – Не пізнав?

– Лише голос... Давно бачились!

– Ой давно! Чого ж ти, генóm тобі в полімераду[76], коли за свого нелегала дзвонив, не признався, що синій, що покалічений лежиш? Добре – Мирон обмовився!

– Та нічого – одужую вже! Як він там?

– До гарних знайомих прилаштувала – маєток охороняти. При маєтку й житиме. Коли вони дізналися, що Мирон воював, без питань взяли, навіть вівчарку привезти дозволили! До речі, — Ніна перейшла на голосний змовницький шепіт, – наш спільний знайомий сказав, що в разі чого триматиме зв'язок через мене. Почуваюсь героїнею-підпільницею... З якої нагоди конспірація?

– Це його таємниця – не маю права виказувати! – викрутився Лука. – А ти де, як, з ким? – ми ж по телефону майже не говорили!

Надворі йшов дощ, тож у вишничок при лікареньці Лука сестру не виводив – розмовляли в палаті.

– Відповідь буде майже такою ж короткою як і питання! – усміхнулась Ніна, викладаючи з чималої торби гостинці. – Пенсіонерка. Самотня. Не враховуючи кішки родиною так і не розстаралася – всім допитливим кажу, що вийшла заміж за Інститут мікробіології, генóm йому в полімераду! П'ю. Курю. Лаюсь. Розкошую в однокімнатній на Відрадному... Слухай, це в тебе часом не лабораторний холодильник – порожнеча майже торічелієва!

– Тут гарно годують!

- Уже дещо...

- Кота як звуть?

- Кішечка - Бактерія! Та ти краще про себе розкажи - я ж нічого не знаю!

Лука скупю, пунктирно описав ключові віхи свого невдатного буття, похвалився, що наразі такий само самотній, як і Ніна. Про розрив з Оксаною надто не розводився, просто сказав, що так склалося.

- А син! - не погодилася з його порівнянням сестра. - Що б там не було з жінкою - в тебе виріс син!

- Я дуже хочу його знайти!

- Оце підтримую! А давай-но, братику, чайку поп'ємо, я й баночку меду привезла поласувати! В тебе кип'ятильник є?

- Меду? Я взагалі-то пасічник!

- А генієм йому в полімеразу! - я не знала!

- Нічого. Кип'ятильника в Мелентіївни на посту попроси - мені вона дасть!

За чаєм згадали свою єдину, пам'ятну йому, зустріч, згадали батьків, з яких уже нікого не було на світі.

- Дядько Борис... я так і не знаю до пуття його історії, - сказав Лука.

- До пуття - це буде довга розповідь.

- Квапишся?

- Ні - поїду останньою маршрутною.

- То розкажуй!

- Докладно?

- Докладно!

- Що ж, тоді треба починати з незабутнього Микити Сергійовича!

- А це ще хто?

- Хрущов, генієм йому в полімеразу! Прийшовши до влади лисий черевань вирішив, що настав час хоча б якось нагодувати, вдягнути та забезпечити житлом злиднений радянський народ, інакше догнати й перегнати Америку буде складно. До речі про Америку. Досі згадують як Хрущов гатив черевиком по трибуні ООН і кричав "ми вас усіх закопаємо!", але мало хто пам'ятає, що той історичний вояж мав і суто практичний аспект, зокрема в площині сільського господарства. Саме після відвідин тодішньої (та й теперішньої) "кукурудзяної столиці" штатів - Айови Перший[77] запалився ідеєю засіяти незорі радянські ниви кукурудзою. Подробицями відрядження ще довго ділився академік Вяткін - директор інституту, тому й тато неодноразово про це розповідав.

Так от, з нагоди візиту екзотичного гостя в Айові влаштували бучний прийом, були й зустрічі з місцевими кукурудзівниками, зокрема в... м-м-м, як же називалося те містечко? - Кун Репідс - згадала! Радянська делегація активно переймала передовий досвід айовських фермерів - Вяткін посміювався, що хрущовська масовка не випускала з рук блокнотів, ретельно занотовуючи кожен чих американців. Ділячись секретами успіху, простодушні кукурудзівники не забули наголосити й на важливості боротьби зі

шкідниками цариці полів, зокрема один молодий фермер... забула... таке цікаве ім'я, ніби давньоримське... Так от, він звернув увагу, що багато шкоди кукурудзі завдає так званий африканський метелик, або остринія. "Пильнуйте за метеликами!" - приказував буцімто простакуватий кукурудзівник. "Візьми на олівець", - сказав Хрущов академіку й той слухняно занотував цінну підказку фермера.

- Словом, повернувшись з Америки Вяткін оголосив, що оскільки прийнято рішення активно впроваджувати в наше сільське господарство кукурудзу, Партія покладає на інститут відповідальне завдання по розробці методів і засобів боротьби з шкідниками культури. Зрозуміло, після вказівки самого Хрущова особливу увагу вчених слід спрямувати на запобігання шкоди від зловорожого африканського метелика - остринії. Було створено спеціальний відділ з власним приміщенням, персоналом і лабораторією, до перспективної теми охоче долучилися титуловані мікробіологи.

Сталося так, що Хрущов при владі довго не затримався, але інерційність системи продовжувала забезпечувати відділ усім необхідним, п'ятирічні плани прописувались і переписувались, дослідження давали сякі-такі результати, клепались наукові звання й дисертації, словом - усі були задоволені, генóm їм у полімераду!

Але на час, коли з метою оновлення кадрів і підсилення потенціалу до штату підрозділу ввели перспективного аспіранта з України Бориса Гуленка, над самим підрозділом згустилися хмари, хтось вирішив, що співробітники відділу дарма їдять хліб і взагалі - тема якогось там метелика давно втратила актуальність. Керівник відділу професор Кислов зібрав підлеглих і виклавши невтішні перспективи, заявив, що їхній спаяний багаторічною працею колектив врятує лише прорив.

Тут треба зауважити, що в ті роки, а це була середина сімдесятих, з-поміж інших варіантів боротьби з непоступливим шкідником розглядали й бактерію-паразита вольбахію - клітини комах і зокрема африканського метелика є природним середовищем її існування й розмноження.

Нагадую - це були сімдесяті - епоха бурхливого розвитку космонавтики, і вже в цій галузі ми переганяли Америку без жартів! Космічна нива стрімко розвивалась, по кілька разів на рік у навколоземний простір запускалися нові кораблі й супутники, ти цього не пам'ятаєш, але всі тогочасні хлопчачі мріяли стати космонавтами! На орбіті вже проводились перші біологічні й мікробіологічні дослідження, вчені отримували цікаві результати, і от після тривожних зборів, на яких професор Кислов, генóm йому в полімераду, дав запит на прорив, перспективний український аспірант приходить до керівника з революційною ідеєю: що як експеримент з бактерією винести в навколоземний простір! До речі, тато розказував, що цей задум виник у нього під час відпустки, коли він гостював у рожищівської рідні.

Ну... — затнулася на мить Ніна. - Далі тобі як розказувати — конспективно чи розгорнуто?

- Я уявлення не маю, що саме хочу почути, тому розказуй усе!

- В такому разі мушу пояснити дещо про бактерію. Вольбахія піпієнтіс[78], вона ж просто вольбахія цікава тим, що оселившись в організмі комах, здатна змінювати її

стать. Справа в тому, що бактерія розмножується так званім "вертикальним" способом, тобто від матері до потомства, відповідно самці стають для сердеги баластним продуктом, а іноді й такою собі пасткою. Ще в утробі самки вольбахія активно знищує чоловічі зародки, а опинившись в їх організмі докладає зусиль, щоб перетворити самця на самку! Власне, на цій здатності бактерії й ґрунтувались експерименти, адже позбавивши популяцію самців, ми фактично, прирікаємо її на загибель. Проблема полягала в тому, що на відміну від людини вольбахія зовсім не прагне до повного винищення того, або іншого виду комах, і не занурюючись у деталі, скажемо: поводить ся зі своїми носіями доволі поблажливо. Славні послідовники доктора Виноградського[79], до речі киянина, якраз і намагались доступними їм способами додати доброзичливій бактерії, сказати б, войовничості. Зокрема для зміни "характеру" вольбахії намагались використати віруси-бактеріофаги – вірусологія тоді стрімко прогресувала. За задумом бактеріофаг мав трансформувати генну структуру клітин вольбахії так, щоб бактерія набула необхідних ученому якостей.

У той таки час перші космічні досліди показали, що винесена за межі земної атмосфери бактерія спроможна на дивовижні зміни. На це впливає багато обставин, зокрема завдяки невагомості змінюється тиск молекул води на оболонку клітини бактерії, свій вплив чинить космічне випромінювання та інші фактори. Характерно, що перед таким мутантом земні організми часто виявляються беззахисними.

Саме з ідеєю запустити непоступливу вольбахію в космос і прийшов тато до незмінного директора інституту, академіка Вяткіна, точніше – аспіранта Гуленка туди привів натхненний грандіозністю задуму професор Кислов. Вікопомна, а насправді, як ми знаємо, фатальна, розмова вкарбувалася в свідомість аспіранта на всю решту життя, відповідно я можу відтворити її з похибкою, яка наполегливо прямує в напрямку досконалого нуля.

Академік: Ми і космос? Хто нас туди пустить?

Аспірант: Спокусимо їх безмежними можливостями видозміненої вольбахії!

Академік: Кого?

Аспірант: Всіх, генóm їм у полімерази! Наша бактерія-космонавтка набуде здатності змінювати стать не лише комах, а й інших організмів! Уявіть перспективу: худоба народжує потомство виключно необхідної людям статі, потрібне молочне стадо – народжуються тільки корівки, потрібне м'ясо – народжуються лише бички! У водоймах повно риби з ікрою, з яєць вилуплюються лише несучки!

Академік: Спокуслива фантастика. Але, боюсь, як переконливий аргумент може не спрацювати.

Аспірант: Згоден! Тому залучимо на свій бік військових!

Академік: Військових?

Аспірант: Уявімо, що агресивна сусідня... або й не сусідня нація почала народжувати лише жінок...

Академік: Хм...

Аспірант: Якщо подати це під правильним соусом... Фінансування по першій

категорії, закордонні відрядження, Ленінська премія... вам!

Академік: Ви нахаба, Гуленко!

Аспірант: Нахабам щастить, Герасиме Людвіговичу, а зі моню пощастить і керівництву інституту!

- Дядько був честолюбним! - сказав Лука.

- Не без того, - відповіла Ніна, її голос затремтів. - Але найбільше тато любив науку!

- Отже бактерія полетіла в космос?

- І не самотиною, генóm їй у полімерази! Насправді в космос у спеціальній капсулі полетіли інфіковані вольбахією остринії, в свою чергу вольбахія була інфікована дволанцюговим ДНК-вірусом-бактеріофагом. Метелики були живильним середовищем для бактерії, вірус мав "розбудити" вольбахію, відкрити її до змін, ну а космічні фактори мали ці зміни забезпечити. Затверджений проект отримав назву "Метелики, що відлетіли" - тато придумав!

- Але...

- Це був унікальний супутник, який мав повернути капсулу на землю, але, здається, вже на другу добу зв'язок з ним було втрачено і, як потім з'ясувалося - назавжди.

- Хтось знайшов у цьому провину мікробіологів?

- Інститут не мав ніякого відношення до власне, запуску й контролю за супутником, але коли об'єкт "загубився" хтось, генóm йому в полімерази, вирішив применшити ціну збитків і показати, що проект від початку розроблявся на хибному ґрунті, що втрата супутника - не така вже й втрата; ну й знайшли винного - наймолодшого учасника команди, та ще й провінціала - з України, хтось згадав, що це ж власне й була його ідея...

Сподіваюсь, далі ти вже пам'ятаєш: слідство - суд - звинувачення в злочинній халатності, що спричинила... в особливо великих... - п'ять років таборів - відкрита форма туберкульозу - реабілітація за Горбачова - швидка смерть.

- Батьки їздили на похорон... Нам з Михайлиною мама завжди ставила дядька Бориса за приклад!

- Він був гарним батьком!

Обоє зітхнули.

- А та капсула на супутнику... - повернувся до теми розмови Лука. - Що з нею сталося, як гадаєш?

- Першими від голоду й убивчого космічного впливу загинули метелики, за ними, втративши середовище для існування - вольбахія, можливо, вона навіть встигла набути нових властивостей...

- А віруси?

- А віруси вічні. Ці напіворганізми, генóm їм у полімерази - найзагадковіший витвір Всесвіту!

- Вони могли мутувати?

- Ще й як! Цікаво - всі захопились мутацією бактерії, але чомусь ніхто не подумав

про мутацію вірусу! Принаймні тато про них ніколи не згадував.

- У дві тисячі п'ятнадцятому в східній Африці буцімто впали залишки радянського супутника...

- Я чула ці розмови...

- Це міг бути той супутник?

- Не знаю, братику. В росіян, генóm їм у полімераду, все як завжди засекречено, а я не фахівець з практичної космонавтики.

- Ти сказала що вони вічні... Той вірус... він міг змутувати настільки, щоб...

- Щоб спричинити синдром Мгамби? За тридцять шість років... Не знаю... Гадаю, ніхто не знає. Але виглядає це надто фантастично!

- Не менш фантастично, ніж ефект правдобачення.

- Можливо...

Немолода жінка на якусь хвилину вмовкла. Чай у філіжанках давно вичах, за вікном заходило на незатишний осінній вечір.

- Поїду! - підвелася сестра. - Саме час на маршрутку! Слухай, може тебе в пристойну столичну клініку перевести? З фінансами в мене, щоправда, не рясно, зате сякі-такі зв'язки є.

- Безнадійно! Мстислав Маркович не дозволить - кістками ляже! Він і знебарвлення збирається сам проводити - либонь дисертацію на моєму ґрунті готує!

- Дисер - це добре, генóm йому в полімераду! Я так і не спитала тебе як це воно - почуватися правдорізом?

Лука невиразно низав плечима:

- Боляче. Іноді...

- Знебарвлення з нетерпінням чекаєш?

- Та як сказати... Хочу з'ясувати дещо, поки... Розумієш, у мені живе хробачок... зовсім мізерний, наче твоя вольбахія! Але якщо я його не витрую, хробачок мене зжере - він уже виїв мені всю душу!

- Ой, братику, гляди - Ніна зм'ряла родича тривожним оком. - Після візиту Домнула його ланцюгоносці геть знахабніли, генóm їм усім у полімераду!

Вже на порозі лікареньки, куди Лука вийшов провести сестру, та притримала його руку:

- А я згадала ім'я фермера! Ну, того, що розмовляв з Хрущовим - Тиберій...

- Добрий день! Це проектне бюро "Експерт-сервіс"? Чи можу я поговорити з вашим бухгалтером Оксаною Андріївною? Ні, немає такої? Вибачте, я певно помилився! Добрий день! Приватне підприємство "Ескорт"? Маю кілька питань до вашого бухгалтера Оксани Андріївни. Хто? ...М-м-м... Це з районної адміністрації - Спиридон Спиридонович! З якого питання? Чортяка, просто дайте їй слухавку, або скажіть номер телефону Оксани Андріївни - я сам із нею поговорю! Директор... Чудово - я дуже радий... Немає ніякого Спиридона Спири?.. Слухайте, шановний директоре, чи хто ви там... чи генеральний секретар, чи імператор, я вас благаю - дайте мені поговорити з Оксаною Андріївною, для мене це дуже важливо - питання життя або смерті! Та чи тобі

не однаково хто я – просто дай... Немає? Справді немає? Чого ж ти... Немає... Я вже знаю, що ти кажеш правду... тварюко!

– Трукіллер везуть! – Мстислав Маркович саяв наче видраїне санітаркою Хомівною судно. – І везуть саме сюди – ніхто не посмів забрати в сімейного лікаря Мар'янівської опорної установи права на цю відповідальну процедуру!

– Везуть? – новина заскочила Луку зненацька.

– Везуть рідненький! Завтра препарат буде тут – одразу ж проведемо й знебарвлення!

– Одразу? А хіба не треба... там якийсь підготовчий період, або що?

– Верхи підганяють, — вказівний палець Мстислава Марковича значущо звівся до стелі, – розмишляєте? Кажуть, наш випадок на особистому контролі в Президента! Він, до речі, й по митниці питання владнав! Радійте, радійте, Луко Івановичу! Ваш стан близький до задовільного: перелом зростається, забої розсмоктуються, внутрішні органи повертаються на свої місця! З селезінкою, щоправда, доведеться ще поваландатись, зате від ножової рани невдовзі залишиться лише шрам. Проведемо знебарвлення – на людину станете схожим. Життя налагоджується!

– А голова? Моя багатостраждальна голова...

– Вазовагальне синкопе[80] – наслідок давньої внутрічерепної травми... як і постнепритомні видіння. Між іншим, ця обставина робить ваш випадок ще унікальнішим!

Надворі занегодилось: вітер наче рясним віником знавісніло шмагав по вікнах оберемками дощу, десь не по хазяйському хряпала відчинена ляда, двічі зникало, втім скоро відновлювалося, світло.

Бути чи не бути! – дослухаючись до негоди, гризся пізньою вечірньою думою Лука. Благополучно пройти знебарвлення, позаліковувати в гостинного Мстислава Марковича рештки недуг і повернутися до своїх бджілок... там, до речі, край треба скорочувати сім'ї, об'єднувати найслабші, формувати гнізда на зимівлю, чи?. Чи попри все й наперекір усьому далі вперто розшукувати Оксану, а розшукавши мчати зі своєю чортячою синявістю до неї й з'ясувати врешті-решт правду?

Бо хробачок таки є, Луко Івановичу! Бо ти й тоді, чотирнадцять років тому, таки не був остаточно певний у її зраді, а що вже казати про сьогодні – сьогодні й поготів! Бо ти був тоді молодий, баский, дратівливий. Замість пишатися дружиною, що вибилася в люди, злився й по дурному ревнував її, і то не так до чоловіків, як до становища. Аякже – всебічно бездоганна Оксана з відзнакою закінчила вуз, а ти спромігся лише на нікчемних два курси; її освічені й просвітлені батьки залишили вам гарну квартиру в центрі Рожищева, а твої простакуваті старі могли залишити лише облуплену хату під позеленілим шифером у неперспективних Підгірцях, та й то – тільки після своєї смерті; на успішній фірмі скоробагатька Лосося дружина з рядового співробітника перетворилася на шанованого головбуха Оксану Андріївну, а ти так і залишився простим налагоджувальником на пак-заводі, її зарплатня щороку росла, а твоя лишалася залізобетонно незрушною. Зізнайся, десь, у темних закамарках душі ти

навіть хотів, щоб вона виявилась не такою вже й досконалою, навіть прагнув відшукати в дружині хоча б якусь, хоча б незначущу ваду! Чоловікам це так потрібно!

Чортяка, як бісили тебе ті ритуальні передсвяткові, названі кимсь корпоративами вечірки, коли гарно вбрана Оксана Андріївна поступалася увагою хіба що строкатому, наче парка папуг, подружжю Лососів. Незнайомі люди підходили до твоєї дружини, усміхалися, цокались келихами, вивергали на неї гори компліментів, привітань і побажань, інтимно схилившись шепотіли якісь плітки або дотепи. Незручний і ненависний костюм сковував тебе, як обладунки сковували колись середньовічного лицаря, ти пітнів, ти почувався ідіотом, вивергаючи на Оксану гори компліментів, її колеги й колежаники лише ввічливо і, як видавалося, глузливо, кивали тобі напахченими головами. Коли чоловіки цілували Оксані руку, ти ледь стримувався, щоб не зацідити котромусь із них у пику!

Невже Оксана, Борислав, твої та її батьки, ти сам, невже ви всі постраждали й продовжуєте (принаймні ти продовжуєш) страждати через оті твої дурнуваті ревності!? Цього не може бути. Цього просто не може бути, адже була зрада – підла й ница зрада твоєї всебічно досконалої дружини – ти бачив це на власні очі!

Бачив, чи... хотів бачити?

Я маю зберегти синявість! – твердо сказав собі Лука. – Бо коли знайду Оксану й вона знову, як тоді, запевнятиме: "я не зраджувала!", звідки я знатиму, правду каже моя колишня дружина, чи ні? Коли знайду... А потім... нехай знебарвлюють, нехай штрафують, нехай навіть ув'язнюють! Я спробую впоратися якнайшвидше, пане Президенте! Я не хочу завдавати вам клопоту, але зрозумійте й мене...

Він набрав номер переконаного рожищівського холостяка:

– Забери мене звідси, друзяко!

– Вже виписують? – зрадів Пашка. – Вітаю! Завтра ж примчу на білому ко... тобто лімузині...

– Не блазнюй! Я хочу бачити твій білий лімузин негайно!

– Ти збожеволів? Уже ніч! А ти бачив яка надворі погода?

– Втрачаєш час!

З книги Ентоні Ленгхема "Мгамба, добувач непотрібного"

Епілог

Коли Біндон Хемел заманював Мгамбу до свого Центру, він не вважав за потрібне пояснити, що вірус вони досліджують не з сухого академічного інтересу, а навпаки – з інтересу приземлено практичного, простіше кажучи – Центр інтенсивно працює над "ліками від правди". Мгамба, як пояснив мені потім особисто Хемел, довше за будь якого іншого синьошкірого носить у собі синдром власного імені й тому саме його біологічний матеріал є найпридатнішим для досліджень і найперспективнішим у сенсі результату. Зрозумівши, що невдатного лідера всесвітньої революції правди за мого ж мимовільного сприяння перетворюють на гній для культивування "пігулок контрреволюції", я ледь не кинувся в Камберланд^[81]. Від фатального кроку мене утримала згадка про дві обставини. Перша: ситуація, за якої надійшла пропозиція

Хемела; друга: стан, у якому на той час перебував Мгамба. Перебував зусиллями могутніх ворогів і я його ні в чому не звинувачую, але те, що тягар статусу почесного лідера "Дітей правди" виявився для Мгамби заважким, стало очевидним.

На цьому я закінчую історію першого з правдовидців, нелукавого й щирого старійшини племені самбуру – загадкових і гордих кочівників, що ігнорують здобутки цивілізації та п'ють кров з молоком. Безхитрісним донкіхотом кинувся він на вітряки світової неправди, не сподіваючись ані на підтримку ні на винагороду, йому байдуже було, з чиїх вуст ллється отруйний елей брехні – чи то з вуст переляканих крадіїв худоби, чи з вуст божевільного провідника пірофілів, чи з вуст скупого американського мільярдера. І не провина Мгамби, що в змаганні з вітряками брехні він зазнав поразки, ні, навіть не поразки – не відчувши підтримки донкіхот просто втомився, вигорів – у цьому провина всіх нас, решти, хто спостерігав за безнадійною, але такою прекрасною боротьбою збоку. Так, часами ця боротьба виглядала гротескною, іноді кумедною, але вона ніколи не була показною, виходячи на сцену чергової переповненої арени правдовидець ніколи не грав – він жив, хоча розуміли це нажаль не всі. У поті чола свого Мгамба добував для нас правду, але виявлялося, що вона нікому не потрібна.

З крові й плоті простодушного самбуру вчені виробили Трукіллер – препарат, який звільнив його від нестерпного тягара розпізнавача брехні, а після успішних випробувань почав активно звільняти від цього тягара й інших. Поки я пишу ці гіркі рядки кампанія зі знебарвлення розгортається з небаченим розмахом, і марно нагадувати бідолашним зацькованим правдовидцям слова розіп'ятого Назаретянина, що "ноша моя приємна й тягар мій легкий" – більшість із них позбувається синявості з полегшенням. Тим часом на ґрунті Трукіллера виготовили й Трухантер – турботливі уряди обіцяють, що "щеплення від правди" отримає кожен мешканець планети й це йому звісно ж нічого не коштуватиме!

Поки Мгамба виконував роль живильного бульйону в Нешвіллському Центрі, кращі репродуктологи країни забезпечили Сайні дітородну функцію й дізнавшись про це щасливий самбуру буцімто вигукнув: "Сподіваюсь, мій майбутній син не буде правдовидцем!"

Я знав про дату їхнього відльоту, але проводити не прийшов. То був уже інший Мгамба, я бажав йому щонайщасливіших днів і ночей посеред рідного бушу, але мене вже цікавили інші люди – ті, хто категорично відмовився від знебарвлення, хто готовий був пройти нашу боротьбу до кінця. Але про це має писатися вже інша книга.

Лука. Об'єднання і утеплення

Пашка був не лише переконаним холостяком, а й переконаним пасажиром – власної автівки другака вперто не заводив, запевняючи, що пересування громадським транспортом, а за нагальної потреби – посередництвом таксомотора, зберігає не лише кошти, які можна відновити, а й нервові клітини, котрі, як відомо, не відновлюються. Тож під Мар'янівську лікареньку він примчав саме на таксі й мало не сказився, дізнавшись, що їхати на ньому Лука зібрався не деінде, а в сусідній Поташ, куди докотити, власне кажучи, можна навіть на дитячому візочку.

- Що, не міг попросити когось із односельців? - обурено шипів Пашка, супроводжуючи скоцюрбленого друзяку від дверей лікувального закладу до автівки.

Лука залишав господарство Мстислава Марковича навшпиньках, тихцем минувши сестринську, де посопувала вві сні чергова Славочка, й обережно повертаючи встромленого зсередини в двері ключа. З одягу на ньому був лише блаженський, пожертвований Клавдійовичем тренувальний костюм, тому нічний хлющ сипонув на голову й плечі втікача з усією силою своєї осінньої безнадійності.

- Якби міг - попросив би! - огризнувся правдовидець, невміло спираючись на новеньку, реквізовану ним у лікувального закладу ковінку. - Зайві очі - зайвий свідок. Гадаєш - чому я втікаю з лікарні посеред ночі?

- Чому! - зупинився Пашка.

- Сідаймо, сідаймо! - підштовхнув його до автівки змоклий Лука. - Чи ти хочеш, щоб до всього я ще й запалення підхопив!?

Новина про те, що збанкрутіле Заготзерно приватизував помічник Народного депутата, уродженець Рожищева, який регулярно "обробляв" батьківщину під час виборчих компаній, Костя Лососів, або ж просто Лосось, розділила місцеву громаду майже порівну. Одна частина рожищівчан хмуро гуділа, що київським бандюкам уже тісно на столичному п'ятаку й вони мов сарана розлазяться по суміжних областях, підгрибаючи все, що бачать очі, інша частина мудро твердила, що гірше вже не буде, а оплетений мережею корисних зв'язків Лосось, гляди, ще вдихне в Заготзерно свіжий струмінь, забезпечуючи себе стабільним наваром, а земляків - робочими місцями та підтримкою хирного провінційного соцкультпобуту.

Звісно, в різних місцях, містах і регіонах трапляється різне, але рожищівчанам пощастило - тоді саме ставали на силі агрохолдинги й зберігаючи, просушуючи, калібруючи та доводячи до кондицій їхнє збіжжя створений Лососем "КоЛос" дуже швидко зміцнів, забуяв, заповнів, а головне - здобув серед місцевих славу надійного підприємства, що твердо стоїть на ногах, сміливо дивиться в майбутнє й виплачує трудівникам гідну винагороду за працю. Набираючи кадри, власник агрофірми віддавав перевагу молодим і освіченим, з'ясувалося що в бухгалтерії Заготзерна наймолодшою й найосвіченішою була Оксана, її й призначили головбухом "КоЛосу" на чорну заздрість пристаркуватих конторських щуриць і на радість рідних.

Впродовж перших років кар'єрному стрибку дружини Лука тільки радів: Бориславчик уже доріс до садочка й Оксана могла цілком віддаватися роботі, здобуваючи повагу й авторитет для себе та пристойні гроші для родини. Гуленки зробили в квартирі євроремонт, купили якісні меблі й кухонну техніку, урочисто внесли до вітальні новісінький плазмовий телевізор, а до дитячої - найпросунутіший комп'ютер, замовили з Європи Опель із "зовсім невеличким пробігом", злітали на відпочинок у Туреччину.

Але що довше працювала Оксана в "КоЛосі", що шанобливіше віталися з нею сусіди й знайомі, що товщим робився стосик принесених дружиною додому новеньких двохсот-, а згодом і п'ятисотгривневих купюр, то менше втіхи від її успіху відчував

Лука. Скоріше він підставив би під гарячий прес руку, аніж погодився з припущенням, що ревнує Оксану до успіху, довго не міг зрозуміти причину свого роздратування, справді – не вважати ж такою патологічну відразу Луки до костюмів, тихо, наче від затаєного зубного болю, страждав, аж поки йому, відсталому й наївному, не відкрив очі супердосвідчений серцеїд Пашка.

Іноді головбуху агрофірми доводилось затриматися на роботі й тоді її великодушно підвозив до будинку сам Лососів. Одного разу свідком цієї сцени став Пашка, що зголосився підсобити друзяці з приборканням норовливої електроніки Опеля.

– Е-е-е! – значущо похитав головою затятий ловелас, дивлячись, як вистрибнув із-за керма набамбеханого білого Лексуса-350 Костянтин Валерійович, як поджентльменському відчинив він Оксані дверцята, як притримав за руку поки та вилазила. – Ти вже вибач, друзяко, що пхаюсь в інтимне, але повір дипломованому спокуснику – наш глибоководний дихає в присутності твоєї дружини ну дуже вже нерівномірно!

Сухо кивнувши друзям, що посхилялися над задертим капотом автівки, Лососів поїхав, а Луці наче відвезлися очі: Ось воно, чортяка! Ось! Як же це він сам, бевзень, не помічав? Карався, що ревнує Оксану до успіху, не хотів собі в цьому зізнатися, страждав! А виявляється, що каратись нічого, бо для ревнощів є підстави, бо це не стидкі ревнощі до успіху, а цілком благородні – до цілком визначеного звабника, який вважає, тварюка, що йому все дозволено!

Оксана плакала, переконувала, що так – її ексцентричний, як і більшість скоробагатьків, бос може не лише підтримати свого бухгалтера за руку, а й публічно цю руку поцілувати, але будь яких двозначностей, принаймні, у спілкуванні з нею, собі не дозволяє, та й Оксана, звісно, жодних підстав Костянтину Валерійовичу для цього не дає.

– І що, справді, Лосось цілує тобі руку? – кипів Лука.

– Царице небесна – цілує! Але лише на людях, показово, така вже він людина! Демонструє свою повагу, чи сам себе демонструє, дідько його розбере! Та там Лососиха горло перегризе, щойно запідозрить за своїм Лососем бодай один лівий поворот! Але це гарна робота й гарна зарплатня, погодься, і що мені – йти на біржу праці через твої дурні підозри? Боже, Луко, крім тебе в мене нікого не було й не буде!

Лука хотів вірити дружині, але й авторитетних слів Пашки витруїти з голови вже не міг. А ще він край не хотів повертатися до сморідного кубельця дріб'язкового заздрісника, до вбогої черепашки невдахи-буркотуна, що жовчно виливає на ближніх провини за всі свої нездійснені мрії. Він бачив таких. Це жалюгідне видовище.

Наближалися її уродини, які домовлено було відсвяткувати в теплому родинному колі. Криючись від іменинниці десятирічний Бориславчик, що тішився саме весняними канікулами, майстрував мамі оригінальну поличку для косметики, а Лука, відпросившись на півдня з роботи, прів над бісквітним тортом. Оксана обіцяла, що спробує втекти з роботи раніше, але сталося не так.

– Кохані мої! – зателефонувала вона по обіді. – В нас несподівана перевірка з

податкової – доведеться затриматись, думаю, на годину – не більше! Ви вже вибачте й не гнівайтесь на свою іменинницю, щойно спровадимо гостей – летітиму до вас як на крилах!

Лука з Бориславчиком зітхнули.

Оксана працювала до вісімнадцятої, тож коли ані о дев'ятнадцятій, ані за двадцять, ані за сорок хвилин потому тривожну тишу квартири не порушив ні телефонний дзвінок, ні скреготіння ключа в замковій щілині, Луці здалося, що цю тишу гучно порушує скреготіння його зубів. Бориславчик сумно крутив у руках щойно закінчену поличку, бісквітний торт одиноко білів на підвіконні, пляшка шампанського самотньо позначала географічний центр незаймано-порожнього кухонного столу.

Вона зателефонувала о-пів на дев'яту вечора. Радісним голосом Оксана повідомила що вже їде, що Костянтин Валерійович підкине її під самісінькі двері будинку, тож зустрічайте маму вже за вісім-десять хвилин! Окрім Оксаниного Лука чув у слухавці збуджені голоси її конторських колежанок.

Попри запевнення іменинниці Костянтин Валерійович не підкинув її під двері ані через десять хвилин, ані через п'ятнадцять. Чортяка, яким же манівцем він її везе? – стиснув розлютований чоловік кулаки. – Невже через Межиріцький ліс!? Далі сидіти склавши руки було несила, Лука вхопив ключі від Опеля, гукнув малому щоб не пускав у хату сторонніх, і вискочив надвір.

Шлях від будинку до агрофірми справді забирав не більше десяти хвилин. Зазвичай Оксана їздила на роботу маршруткою, це було зручно бо на прохання Лососіва міська влада припасувала розклад руху громадського транспорту до розкладу роботи "КоЛоса". Не виявивши біля будинку нічого, що бодай віддалено скидалося б на автівку Костянтина Валерійовича, Лука завів Опель і рвонув у напрямку агрофірми.

Небо того дня заслали хмари й надворі швидко поночіло. Минаючи торгівельний центр Гермес, де як завжди стояло з півтора десятка автомобілів, у самому кінці стоянки Лука ледве розгледів, але таки розгледів білий Лексус-350 – Лосось! Різко загальмував, розвернувся й заїхав на майданчик. Коли тихенько, поза акуратно підстриженим живоплотом, підкрадався до знайомої автівки, серце мало не вискакувало Луці з грудей – надто вже підозріло таївся Лексус поодаль від освітленої місцини, в тіні розлогих, хай іще й не зелених, каштанів.

І зле передчуття його не обмануло. Скло одного з вікон престижного авто було опущено й Лука добре розгледів коханців, які гарячково й гучно цілувалися на його задньому сидінні. Облич захопленої своїм пари видно не було, та зраджений чоловік того й не потребував – оновлені напередодні уродин сріблясті Оксанині кучері сумнівів не залишали.

Приголомшений він тихцем відступив у темінь, повернувся до Опеля, сів. А ти ще й карався, бевзню, своєю, буцімто заздрісністю до дружини, ївся соромітними ревностями до її успішної кар'єри! А насправді все куди простіше й природніше. Відчував. Шкірою, печінкою, гузном відчував, як завжди відчуває один з подружжя, коли зраджує інший. Виїжджаючи зі стоянки, Лука кинув оком у темний кут "для поцілунків" – триста

п'ятдесятого Лексуса під каштанами вже не було...

Збуджена, напихчена й рум'яна Оксана зустріла його вибачливою усмішкою:

- Де ти був, сонечко? — я ж казала, що їду! Не гнівайся - після роботи наші влаштували невеличкий фуршет, ось - Коко Шанель подарували! - не могла ж я піти! А дорогою додому Валерійович кинувся, що не купили квіти, заявив - мовляв це неприпустимо, заїхав у Гермес і побіг мені по букета!

- У Гермес? То ви зупинялися біля Гермеса?

- Я ж кажу - побіг по квіти! Наче хлопчак! Ну, ти ж знаєш, як любить він ці ексцентричні витівки!

- Знаю... Вже знаю... Я бачив...

- Що ти знаєш? Царице небесна, та ти білий наче мрець! Луко, що трапилось?

- Трапилось... Я був біля Гермеса. Я вас бачив...

- І що?

- Що? Я бачив як ви цілувались!

- А-а - це. Господи Луко, ну ти сам наче парубчак! І чому ти за мною підглядав? Так, вручивши квіти Валерійович цьомкнув мене в щічку... Я що - мала вчідити йому ляпаса?

- Цьомкнув? Це ти називаєш цьомкнув! Та від ваших стогонів сексуально невдоволені пси збігалися до Гермеса з усього Рожищева! Та... Та ви коханці! Я давно це відчував, печінкою, шкірою, гузном відчував, а сьогодні побачив на власні очі!

- Царице небесна! Луко, це неправда, неправда!

- Правда! Чортяка, я ладен був почути що завгодно: що він тебе присилював, що в голову тобі вдарили хмільні випари, що то було вперше й востаннє... Будь яке нікчемне виправдання, яке нічого б не виправдовувало, але заявити мені у вічі, що в тому чортячому Лексусі був лише цнотливий цьомик у щічку! Яка ти безсоромна шльондра!

Оксана розплакалась, на лемент з дитячої вибіг переляканий Бориславчик і хоробро кинувся мамі на захист.

Плачучи, вона стала навколішки:

- Присягаюся, Луко! Присягаюся, що між мною й Лососівим нічого немає! Присягаюся, що я тобі не зраджувала! Я не знаю, що ти там бачив, але він лише делікатно цьомкнув мене в щоку!

Лука вже десь бачив ці широко розплющені, заплакані й безмежно правдиві очі. Їм неможливо було не повірити й Лука напевно повірив би. Повірив би, якби не згадав. Тоді, в міліцейському відділку... Ці ж самі очі... Вони брехали так натхненно, що...

- Ні! - промовив затято й твердо. - Я не кислотицій лейтенант - я не повірю! - І заходився шарпати з антресолей коричневу валізу.

- Може то була інша автівка! Може то були інші люди! - обійнявшись, вони з Бориславчиком сиділи на підлозі й плакали.

- Аякже! Наче в Рожищеві повно білих Лексусів!

- Ти знаєш? - квила Оксана.

- Знаю! - Лука люто жбурнув під ноги валізу, розчинив шафу. - Гаразд - на такому

самому Лексусі їздить директор чортячого Гермеса... як його... Гордієнко, здається!

- От бачиш!

- То ти смокталася з Гордієнком?

- Царице небесна - я ні з ким не смокталася! Отямся, Луко - тут наша дитина!

- Не смокталася? Та якби я схотів - ухопив би за твої кучері рукою!

- Отже то були не мої кучері!

- Припини, розпуснице! Припини й подивися на себе збоку - ти жалюгідна! Я що, по твоєму - ідіот!? Невже я повірю, що на одному й тому ж майданчику цього чортячого містечка в один і той же час стояло дві однакові автівки далеко не найпопулярнішої марки, а в них сиділо дві жінки з однаковими зачісками й обидві одночасно з кимсь цілувалися - тільки одна взасос, а друга сором'язливо - в щічку? Хто в таке повірить?

- Не знаю! Я нічого не знаю! Я не винна!

- Брешеш — винна! Але гаразд - завтра я розшукаю чортячого Гордієнка й спитаю, з ким то він цілувався в своєму Лексусі — 350 на стоянці біля власного закладу? Я знаю відповідь, але хай - спитаю. А зараз піду - не можу дихати з тобою одним повітрям!

- Не роби цього, Луко! Не роби! Не роби!

В розпачі Оксана гупала кулачком по підлозі, малий тремтів і тулив тоненькі ручки до грудей, Лука пхав до валізи ганчір'я.

- Замовчи, шльондро!

- Сволота! Сволота! Сволота! Ніколи тобі цього не прощу! - випалив раптом Бориславчик і це було останнє, що почув Лука в тій квартирі...

Але кола пекла він пройшов до кінця. Пашка, до якого Лука завалився переночувати, поспівчував горю, нагадав про власну холостяцьку прозірливість (усі вони, брате, такі - вже хто-хто, а я... Думаєш, чому не одружуюсь?) і підтвердив, що білих триста п'ятдесятих Лексусів у Рожищеві справді всього два: один належить Лососю, другий - Гордієнкові. Іграшка коштовна, прикметна, була б у когось іще - знали б.

- Ти хоч на номер того Лексуса глянув, для певності?

- Ні! Я дивився зовсім не на номер - не до номера мені було, та я й так знаю... Але...

Вранці зраджений поїхав не на роботу, а до торговельного центру, ледь не побившись там з охороною, вломився до немолодого, але ще при силі, директора закладу Гордієнка, плутано виклав тому суть прохання, мовчки стерпів очікуваний гнів і погрози викинути нахабу з вікна другого поверху.

- Викиньте. Але спершу скажіть, просто скажіть, благаю - від цього залежить моє подальше життя: чи сиділи ви вчора, близько дев'ятої вечора в своєму Лексусі тут - на стоянці біля Гермеса, і чи не було з вами гм... жінки - білявки з сріблястими кучерями?

- А-а-а! - то тобі роги наставили! - нарешті збагнув клопіт знервованого гостя Гордієнко. - Ха, таких відвідувачів у мене ще не було! Ні, красеню - не світився я вчора ввечері на стоянці, я взагалі тачку у внутрішньому дворі тримаю, як-не-як - директор! І

жінка... білявка кажеш? Кучерява? Ні - не мій смак! Зовсім не мій!

- Дякую! - вичавив Лука й чемно залишив кабінет.

Ні Оксани ні сина в квартирі не було. Вже не кваплячись, ретельно й продумано він зібрав усі свої речі, зв'язав їх у два простирадла, пхнув туди зашкленений портрет Бориславчика, кинув на підлогу ключі від помешкання, хряпнув дверима, запхав клунки в Опель і покотив на Поташ - до рибалки, з яким звів колись Луку нині вже покійний Несторович. Дуже кортіло забитися десь у найнесосвітєннішу глушину, а глухішої за Поташ глушини він не знав...

Втямивши, що до автівки сів синій, а глупої ночі, вважай - чорний, як дощовий асфальт, пасажир, таксист задерев'янів, а коли чорний ще й поклав йому на плече руку, здригнувся.

- Братє, в тебе бензин є?

- Повний бак! - здавлено відповів таксист.

- Я його в тебе куплю, за подвійну ціну! А пообіцяєш забути про цю поїздку - накину ще стільки ж!

Зачувши дух комерції, водій розправив плечі, втім далі їхали мовчки, Лука тільки попросив увімкнути пічку на всю потужність.

Вдома, поки таксист переїджував паливо в Жигулик, Лука видобув з-під ґанку ключі, гукнув Пашку в хату. Крізь вибиті вікна помешканням гуляв мрячний вітер, ошалєнілий від щастя Хлястик повискував і підстрибував, намагаючись лизнути господаря в обличчя.

- Тепер слухай, — почав пояснювати ситуацію Лука. - Я мушу лягти на дно. Розчинитися. Інакше мене знебарвлять раніше, ніж я встигну поговорити з Оксаною! Ти мене не чув і не бачив, затамив? Таксист, сподіваюсь, мовчатиме. Далі - телефон. Мене можуть вирахувати за телефоном?

- Залежно від тяжкості злочину! - сказав ошелєшений Пашка. - Якщо ти вкрав курку - в цьому не буде економічного сенсу, а якщо підсунув під Верховну Раду бомбу - вирахують!

- Отже мобільника доведеться позбутися!

- Нащо ж так радикально? Зараз є особливі чохла для блокування...

- Які в чортяки чохла! Де я візьму той чохол?

- Просто тримай телефон у металевому контейнері...

- Каструля! - одразу знайшовся правдознай.

- Каструля! - підтримав ідею холостяк. - Зі щільною кришкою. І ніхто тебе не запєленгує! Звісно, якщо не виходитимеш на зв'язок!

- Але так я не зможу шукати Оксану!

- То... давай я шукатиму! - запропонував Пашка.

- Точно! - зрадів Лука. - Я знав, що можу покластися на друзяку! Ось, - пасічник видобув з-за пазухи роздруківки, - тримай! Контакти, які я вже обдзвонив, позначєні галочкою. Телефонуєш, запитуєш Оксану Андріївну. Знайдєш її фірму - зафіксує назву й адресу. Я діставатиму мобільний раз на добу - прочитаю твою коротєньку єсемєсочку й

ад'ю! Як гадаєш, за ці кілька секунд не вирахують?

- Хтозна. Власне, в тебе новий, вважай, не засвічений телефон... Крім мене ти до кого з нього дзвонив?

- До Ніни... — почав згадувати Лука.

- Багато років не бачились... Навряд чи її прив'яжуть...

- До... до одного побратима, але він сам криється й замів сліди.

- Добро!

- Ну, й Біла Церква...

- На це вже точно не зважать... Але кому ти потрібен, чому така конспірація?

- Телевізор треба дивитися! Якщо Славочка прокинулась, то мене, можливо вже шукають! Тому годі патякати - розбігаймося!

- Ні, з цими жонатиками не занудьгуєш! Добро - тоді для конспіративних дзвінків я теж придбаю незасвічений телефон, а коли вийду на слід Оксани, то повідомлю тобі лише вулицю й номер будинку, ти сам знатимеш у якому це місті!

- Гаразд!

- Чекай, але ж ти синій і сам світишся!

- Ходитиму з металевою парасолькою!

Коли таксі з Пашкою та з рештками бензину на дні паливного бака поїхало, Лука заходився квапливо збиратися. Накидав у Жигулик теплового одягу, ввіпхнув по клунку картоплі й цибулі, дістав з льоху десять півлітровок тушкованки, витяг з-під лави дві трилітрові банки меду, взяв з хати гроші, документи, портрет малого Бориславчика, кип'ятильник, електроплитку, механічний будильник, дещо з посуду, зарядку для мобільника, не забув і про гримерську косметичку. Загорнутий у ганчірку телефон поклав у каструлю зі щільною кришкою, для певності перехопив саморобний "контейнер" поворозкою.

Запідозривши недобре Хлястик тоскно заскавулів, але Лука поговорив з ним як з дорослим:

- Це ненадовго, потерпи - ще кілька днів і все скінчиться. Пашка знайде Оксану, ми з нею дещо з'ясуємо, а потім я пройду знебарвлення й повернусь! Може тиждень-два доведеться ще потерпіти тортури від Мстислава Марковича, але ти ж розумієш, що то вже будуть дрібниці. Головні події, Хлястику, розгорнуться в Білій Церкві!

З'ясувавши, що загіпсованою ногою неможливо тиснути на педаль зчеплення, Лука знайшов молоток і розбив гіпс, щосили стараючись не завдавати собі цією процедурою болю. Кинув інструмент під пасажирське сидіння, підкачав бензин, зціпивши залишки зубів, штовхнув Жигулика з узгірка, завів і поїхав. Жодного цілого скла в автівочці не було й Лука сподівався, що зустрічний вітер виявиться гарним засобом від раптової втрати притомності.

Минаючи про всяк випадок Мар'янівку, покотив жахливою бруківкою через Зелений Хутір, а вже коли виїхав на рожищівський шлях, звернув на майданчик з купами щебеню, де заховав автівку за однією з куп і заглушив мотор. Хоч і холодно, а мусив перечекати, щоб у село в'їхати на світанку. Не будитиме ж він бабу Варку

чорним привидом посеред ночі. Баба тобі не бувалий таксист – у старій може й серце зупинитися!

Гарячково мізкуючи, де б його схоронитися від правдожерів, Лука не вимудрував кращого, як відгукнутися на щире запрошення до провідин від давньої михайлівської сусідки. Баба Варка досі зі сльозами згадувала свого "майже онучка" Бориславчика – на цьому й зійдеться, до того ж, у колишньої молочниці було де сховати автівку.

Лука постукав до її хати, щойно грузький осінній туман забарвився в сиве. Хазяйка клацнула засувкою, відсахнулася, вгледівши перед собою страхітливу темно-синю мармизу.

– Не лякайтеся, Бабо Варко! Це я, Лука – Бориславчиків батько, згадали? Ви казали провідувати й от...

– Боже – Лука! – перехрестилася баба. – Лука Іванович! А що ж це в тебе, голубе, з лицем?

– Синій я, бабо Варко. Синяк. Правдоріз! Чули?

– Еге – Правдоріз! А я, дурна, думала – то брешуть!

– Не брешуть! Ну що – пустите на кілька днів погостювати? Не бійтеся – я з харчами – банку меду вам дам за клопоти, тушкованки кролячої!

– Та Господи! Та гостюй! Я що – хата пуста, хоч з котом співай! – баба Варка енергійно замахала сухими руками, що мало символізувати гостинність.

– Тільки в мене машина, можна, я її в стодолу зажену? – ви казали: стодола порожня стоїть?

– Та Господи! Та заганяй, голубе! Тільки ж гляди, бо там ще шифер впаде!

– Ви так гарно про Бориславчика згадували – аж клубок підступив і на серці скребнуло. А що, – думаю, — як бабу Варку провідати?

– Еге, еге, Бориславчик! – немов онучок був мені!

– Тільки... мене, бабо Варко, поліція розшукує...

– Поліція! А за...

– Та ви не лякайтеся – за це! – Лука тицьнув собі пальцем у обличчя. – Ви по селу тільки нікому про мене не розпята... не розкажуйте, а я більше в стодолі – біля машини відсипатимусь!

– Та Господи, та відсипайся! – цього разу баба Варка махнула рукою не гостинно, а злякано.

– І ще... у вас ночви є?

– Ночви?

– Ночви.

– Еге – є.

– Несіть!

– Зараз?

– Зараз!

Лука. Останні обльоти

У баби Варки гостювальник облаштувався навіть нівроку. Оприбуткувавши його

припаси, хазяйка варила Луці запашні супи й кулеші, переконавшись, що гість категорично відмовляється ночувати в хаті, нанесла йому в стодолу постелі, навіть дозволила протягти туди електроподовжувач – для кип'ятильника. Впродовж кількох довгих осінніх вечорів баба розважала пожильця історіями з власного життя, спогадами про свого незабутнього Сашка, такого роботящого – було, вранці, поки вона ще тільки прокидалася, він уже встигав обпорати трьох корів, а це тобі не дурничка; розказувала про дітей, які живуть далеко й провідують рідко.

Власне, хто вирішив, що я розумний, а вона дурна? – сказав собі Лука й виклав бабі історію розриву з Оксаною. Вислухавши, співрозмовниця підтвердила, що дурна таки не вона, а він, що в житті як на довгій ниві, що треба жити для дітей, що роботящість її незабутнього Сашка, траплялося, виходила за межі хліва й поширювалася на соковитих михайлівських молодичь, і що – баба Варка знала, лупцювала працелюбця налигачем, але сім'ю берегла.

- Ти, голубе, нікому не вір – ти жінці вір, бо вона мати твого Бориславчика!
- І власним очам не вірити?
- Еге, й очам не вір! Зрівняв – то очі, а то дитина!
- Та до чого тут дитина? – я через дитину в біга пішов!
- Ти не в біга йди – ти до жінки йди!
- Я й іду – лишень не знайду ніяк! Ох, бабо, не були ви в моїй шкурі!
- Еге, куди нам...
- Жіноча солідарність у вас нуртує!
- Еге...

Не могла тільки гостинна баба Варка до ночов на синій голові гостювальника звикнути, а той так і шкандибав подвір'ям: в одній руці ковінька, а другою ночви притримує. Навіть у нужник, що в кінці двору за повіточкою, з ночвами на макітрі дибуляв, добре – хоч не посеред дня, а більше в потемках.

Через ту притичину для зв'язку з Пашкою Лука й за село потикатися передумав як планував перше. Виїздити щовечора автівкою означало засвітитися чи не на пів-району, а шпортатись по бур'янах із костуром у руці, каструлею під пахвою та металевою "парасолькою" над головою – несила. Ризикну! – вирішив і мобільника з каструлі діставав прямо в стодолі, де з високих бантин звисали старі мотузки, а залишки сіна по кутах ретельно переточувала голодна мишва. Втім доповіді друзяки розмаїтістю не вражали: "джерело інфекції не виявлено!" Конспіратор...

Може не там виявляємо? – ївся Лука, пролежуючи боки в кублі, яке вимостив собі прямо в Жигулику та люто боронячи його від украй знахабнілих гризунів. – Може Оксана й не в Білій Церкві, може вона вмисно згадувала це місто, щоб пустити мене хибним слідом? Тоді залишається високоурядовець Лосось. Ні, не підпустять мене до Лосося – схоплять!

На четвертий день гостювання баба Варка принесла тривожну новину: двері сільради прикрашає папірець з портретом Луки й з написом, що розшукується, мовляв, особливо небезпечний злочинець. Хто побачить – повідомити туди й туди! Портрет, до

речі, на живого Луку зовсім не схожий.

- Сусіди про мене знають? - стривожився розшукуваний.

- Вони мовчатимуть! - заявила господиня.

- А раптом?..

- Не сумлівайся! - категорично запевнила хазяйка.

А ще за два дні Лука втямив і причину бабиної певності.

- Голубе, в нас тушкованка закінчилась, і мед!

- Як? Я ж вам цілу трилітровку дав! Та й тушкованки...

- Еге - чи я його з'їла - в баби й зубів нема! Сусідам роздала - аби тебе не виказували: Нелі, що в колишній вашій хаті живе, Добривечірісі з-за городу, Наді Коваленчисі, бабі Марії, Сильвестрівні... Та, міркую, треба ще підмазати, бо сказано, що від спокус горе світові!

- Чортяка, й вони всі про мене знають?

- Та хто твоїх ночов не вздрів!

- Чортяка! В мене ще одна трилітровка меду й усе!

- Днів на два вистачить!

- Гаразд, бабо Варко. За два дні однаково виїду - гаряче тут стає!

- Еге!

А назавтра від друзяки-конспіратора прийшло аж дві есемески й перша ж оголомила правдовидця довгоочікуваною вістю: "ТОВ Київщина-агро. Софії Білицької 18". Нарешті! - знетямився від радості Лука. Отже вони з Пашкою все вираховували правильно! Отже скоро, дуже скоро він побачить Оксану, з'ясує, що ж справді сталося чотирнадцять років тому на стоянці перед торгівельним центром Гермес, зраджувала вона йому чи не зраджувала, мав Лука підстави для розриву, чи не мав! І запорукою категоричності й неспростовності висновків буде його неоціненна синявість!

Звісно, Лука не сумнівається, адже що б там баба Варка не розп'ятувала, а власні очі є власні очі, й він доведе свою правоту дорослому сину, вони потиснуть одне одному руки, Лука віддасть Бориславові пакуночок з грошима за підгірцівську хату: ось - це твоя спадщина! А раптом станеться неймовірне, раптом з'ясується, що... Тоді Лука стане навколішки й проситиме вибачення — корона з голови не впаде, хіба ночви! Тоді - знебарвлення й на Поташ - до своїх бджілок, до кролів, до Хлястика. Бо тоді вони його не простять... Певно не простять... Хоча вірогідність такого результату "випробування на правдивість" мізерна.

Втім знебарвлення Лука пройде за будь-якого результату. На нелегальному становищі він довго не витримає: нога болить, у лівому боці шпигає до зойків, бодай раз на день, бодай ненадовго й без видінь та непритомніє... Без щоденних ін'єкцій Мстислава Марковича організм на повну гучність сповіщає про свої негаразди життєствердним болем і довго опиратися цим сповіщенням Луці не стане сил.

Отже треба їхати. Віслюкові втямки, що вдень автівкою без жодного "живого" скла доїдеш лише до поліцейського патруля, а судячи з оголошення на дверях Михайлівської сільради, патруль у цих краях може вигулькнути в найнесподіванішому

місці. Отже треба їхати вночі. Але Оксану вночі не розшукаєш, а вдень містом із балією на голові не порозгуляєш. Отже в нього буде обмаль часу – хтозна, як швидко дані з супутника доходять до місцевих вартівників порядку. Але найперше – треба розжитися окулярами, або якимсь шоломом. Одна справа – тихцем котити без лобового скла від Поташа до Михайлівки й зовсім інша – гнати понад сто кілометрів на Білу Церкву. Тут без допомоги гостинної хазяйки не обійтись...

В'їхавши в тему баба Варка повідомила, що на скутері гасає онук Наді Коваленчихи – непутящий Ігорьок. Вчиться розбишака в Рожищеві, але залізного коня тримає в баби. Лука пхнув старій молочниці жменю купюр і наказав, щоб шолома в Коваленчихи купила за будь-яку ціну. І лише вирядивши хазяйку на завдання, згадав, що сьогодні від Пашки прийшло аж два повідомлення. Дістав з каструлі мобільник, прочитав: "Тебе розшукує англійський журналіст". Чортяка, лише Бі-Бі-Сі мені тут не вистачало! – роздратовано видалив есемеску й подибав у хату – голитися, а поголившись заходився готувати Жигулика до поїздки.

На придбаний бабою Варкою за божевільні гроші шолом неможливо було дивитися без жалю: виявлений чимось підозріло схожим на пташиний послід, з тріснутим плексигласом... Оглядаючи придбання, Лука запідозрив, що в ньому неслись кури, але обирати не доводилось.

Окрім шолома проворна хазяйка принесла ще одну, цього разу вже загрозливішу, вість:

– Чув, голубе, як Нелин Рудик нетямився?

– Чув.

– Приходили до неї – про колишніх власників розпитували: чи не озивався хто?

– І що? – Луці пройняло холодом болящий бік.

– Нічого – ще Неля твою тушкованку не доїла й чай із медом не допила!

Коло звужується! – подумав правдовидець. – Точніше – зашморг. Навколо моєї шиї зашморг, а навколо шиї шановного Президента що – чіпкі пазурі всевладного Домнула? Якого дідька приїздив той божевільний, коли в Україні власних божевільних, як ото травневого дня бджіл над Поташем!

– Вночі поїду! Тож уклін вам, бабо Варко, за гостину й вибачайте, коли що не так!

– Еге, не гоню, та їдь, Луко Івановичу – може хлопчика свого, Бориславчика стрінеш! – хлипнула баба.

– Ще дзеркало мені своє продайте, або подаруйте – те, що в прихожій висить!

– Та Господи – бери! – вона вже перестала дивуватися забаганкам гостя. – Нащо бабі те дзеркало – баба й так знає, що гарна!

Луці захотілося обійняти стару, але він стримався.

Жигулик жваво мчав по нічному шосе на захід, шпаркий вітер вірно вигонив з автівки бодай натяк на передранішній сон, шолом з тріснутим плексигласом дозволяв Луці тиснути на педаль без остраху. Гостинну михайлівську стодолу він залишив по опівночі, тому подрімати слід було перед дорогою, Лука й примостився на задньому сидінні, вкрившись подарованим бабою Варкою кожухом, але знав що не засне й не

заснув. Згадував Оксану, їхнє давнє, сповнене щасливих клопотів життя, Бориславчика, який змалку бавився не іграшками, а татовими інструментами, яскраву поїздку в Туреччину, де малий не вилазив з моря, його мама насолоджувалась млосним байдикуванням, а Лука по-дурному нудьгував за рідним Рожищевом. Коли це все зруйнувалося, коли тріснула, розбилася тендітна кришталева ваза їхнього сонячного світу, і головне – хто її розбив? Хто!?

Залишаючи Михайлівку, він благополучно минув усі ймовірні блокпости й засідки поліції: Рожищів об'їхав ґрунтовкою поза Піщаною Слободою, перетнув рідні Підгірці, далі, покладаючись на високу прохідність незрадливої двійочки, пірнув у Межиріцький ліс, перескочив через залізничний переїзд і без пригод виїхав на київське шосе. В Миронівці звернув на Рокитне, до Білої Церкви під'їхав ще поночі, але це лише тому, що восени пізно розвидняється.

Першу половину дня Лука не вилазив з-під "парасолі" вірного Жигулика, загнавши його в глухий кут між неохайно побіленими огорожами якихось двох підприємств на околиці міста. Годині об одинадцятій відчув лютий голод і пошкодував, що не взяв у баби Варки ніякого сидора, добре, хоч здогадався кинути на сидіння півторалітрову пляшку води – водою голод і тамував. Гайнуючи час, розшукав між безладно накиданого мотлоху портрет Бориславчика, здавалося – яскраво вбраний дев'ятирічний синок під засніженою ялинкою усміхається до татка підбадьорливо. І лише по обіді Лука віддався мистецьким вправам.

Звісно, грим зручніше було б наносити в хаті, та "візажист-аматор" не знав, який вигляд матиме його обличчя після дороги й тривалого чекання, тому в таїнство макіяжу вирішив поринути безпосередньо перед виходом на люди, себто ближче до вечора. Дзеркало баби Варки було старим і тьмавим, похмурий жовтневий день, як і належить жовтневому дню, світлом не осипав, утім Лука сподівався, що саме ця обставина й приховає певні огріхи його праці.

Аби хоч якось убезпечити Жигулик від викрадення, Лука висмикнув і пхнув у кишеню центральний провід, звів комір чорної шкірянки й нахиливши голову пошкандибав до зупинки, яку бачив, коли заїжджав між огорожі. Люди, що очікували маршрутку, підказали йому, як доїхати до вулиці Софії Білицької, в автобусі хтось поступився інвалідові з ковінкою місцем, тож до своєї зупинки Лука доїхав майже з комфортом.

Вулиця Софії Білицької виявилась тихим, щільно заселеним котами й запаркованим легковиками провулком, що відбруньковувався від однієї з центральних магістралей міста. Пройшовши ним кроків з п'ятдесят, правдоріз наблизився до старого двоповерхового будинку номер вісімнадцять, на простій цегляній стіні якого, біля металопластикових дверей сяяла вишуканістю вивіска з написом ТОВ "Київщина-агро". Центральний офіс. І нижче: години роботи: 9.00 – 18.00. Лука подивився на годинник. Годинник показав 17.30. Я досконалий! – іронічно усміхнувся правдовидець.

Походжаючи неподалік від будинку номер вісімнадцять, Лука глипав на його вікна й думав, що ось, за одним із них працює Оксана, що скоро закінчиться робочий день і

вона піде додому, де на маму чекає дорослий син Борислав. Хоча, чому це він її чекає, може він десь навчається, може живе в іншому місці, може він уже одружений врешті-решт! Може вдома на Оксану чекає не син, а... може вона сама вийшла заміж? Від цього, такого несподіваного, але такого очевидного припущення правдовидець відчув нудоту, тіло пройняв холодний піт – накочувався напад неприємності. Лука підступив до будівлі, присів, відчувши спиною шорстку їжакувату "шубу" вохряної стіни. Хоч би не впасти! – але цього разу зомління минуло швидко й навіть без звичних видінь. Лука зробив кілька глибоких видихів, перед очима поступово розвиднилось.

Чому ти вирішив, що маєш право втручатися в життя жінки, з якою з власної ж волі розлучився? Хто ти такий? У чому ти її звинувачуєш — що цілувалася в автівці з шефом? Великий клопіт – надавав би ляпасів, наполіг, аби поміняла роботу й продовжували б собі жити як жили! Як живуть сотні тисяч подібних подружніх пар! То ти роздмухав усесвітній огор, завдав травми бідлашньому хлопчику й ось приперся... чого? Що ти збираєшся почути? Чому ти вирішив, що вона зобов'язана тобі відповісти?

Годі! Годі! – спробував зупинити несподіваний напад самоїдства. Слово. Хочу почути одне єдине слово. І все. І піду. Годі, он люди вже виходять зі свого "Центрального офісу"!

Він упізнав її миттєво. Хоч і наповзали ранні осінні сутінки. Хоч і минуло чотирнадцять років. Хоч вона й не помолодшала. Оксана вийшла в елегантному світло-сірому плащику з темним атласним вилогом і в сірих – під колір плащика, чобітках, сріблясті, не такі розкішні як колись, але цілком "рідні" кучері увінчував делікатний капелюшок під колір вилога. Ті ж різьблені ніжки лише ледь потовщали в литках, ті ж пухкенькі уста й кирпичний носик на обличчі, що ледь-ледь округлилось. Майже той таки, звабно перехоплений паском, стан.

Його колишня дружина кивнула на прощання жінці, з якою вийшла з дверей Товариства й діловито запрямувала хідником у напрямку пожвавленої магістралі. Злякавшись, що зараз же її втратить, Лука наліг на ковіньку, та враз Оксана зупинилась біля мініатюрного жовтого Фольксвагена й дістала з кишені ключі.

– Оксано! – вигукнув немолодий кульгавий чоловік з ціпком у руці, в заяложених джинсах і старомодній шкіряній куртці, що висіла на похилених плечах мов на вішаку. Давно не стрижена голова викликала підозри, що чоловік — безхатько.

Почувши його голос, жінка здригнулась.

– Лука?.. Луко, що ти тут робиш? Царице небесна, ти мене вистежив! Нащо, нащо ти це зробив? – я стільки зусиль доклала, щоб ти мене не знайшов!

– Всього одне питання! – благально простягнув руку Лука. – Він над усе боявся, що колишня дружина сяде в жовтий Фольксваген і поїде назавжди. – Одне коротке питання і я піду!

– Нічого мені з тобою говорити! – гірко проказала Оксана й натиснула кнопку на ключі – впізнавши хазяйку, легковичок радісно заблимав фарами.

– Не їдь! Будь ласка! Бачиш, я з костуром – не наздожену! – його гіркота наче воліла зарегічити її.

Перехожі починали озиратися. До того ж, як і розраховував Лука, його всебічно досконала "колишня" просто не могла знехтувати проханням недужого.

- Сідай! - наказала, вказуючи на дверцята автівки. - Та хутко - справи в мене!

- Оксано! - схвильовано почав Лука вже в тісному салоні Фольксвагена. - Скажи... тоді... ну, ти знаєш коли... Тоді, в ті часи і взагалі... того вечора... Чортяка, коротше: ти зраджувала мені чи ні?

- Господи! І заради цього ти приїхав?

- Просто скажи: так чи ні, було чи не було, і я піду... Ні - ще дозволиш мені зустрітися з сином!

- Зустрітися з сином? Гадаєш - Борислав палає бажанням зустрічі? - Її гіркота прагнула здобути реванш.

- Просто скажи: було чи...

- Ні! Ні! Ні! Ніколи нічого не було - я тобі не зраджувала й з Лососевим у засос ніколи не цілувалася - ні в Лексусі ні поза Лексусом! Задоволений?

Лука відкинув голову й заплющив очі. Мовчанка тривала так довго, що світлофор при виїзді на пожвавлену магістраль встиг обійти повне коло світлових знаків: червоний, жовтий, зелений.

- Е, заснув? - Нагадала, що він не вдома, Оксана. - Царице небесна, що з твоїм обличчям - ти наче мрець?

- Маєш рацію - Лука відповів голосом, який вона не впізнала. - Я справді мрець! Добровільний...

Він підтягнув рукав куртки й показав їй шкіру на зап'ястку, вище рукавички:

- Бачиш?

- Господи, це гангрена!?

- Я синяк, Оксано! Правдоріз. Ультрамарин. Блюз! І щойно я довідався...

- Не може бути. Цього не може бути - всіх синьошкірих давно... А обличчя?

- Грим! До речі, зараз на мене полюють усі спецслужби країни - хочуть знебарвити, а я... поки ще здатний відрізнити... хотів почути від тебе...

- Почув?

- Почув... - Їхня спільна гіркота, гіркота їх обох, гіркота кожного з них кинулась на гіркоту іншого й обидві зчепилися в лютому непіддатливому двобої. - Почув, але... але це неможливо - я ж сам бачив вас у тому триклятому легковику!

- То ти не віриш навіть власній синявості?

- Вірю! Дуже хочу вірити, але... той випадок у міліції. Тоді ти так правдиво...

- Брехала? - закінчила його речення Оксана. - Її гіркота тріумфально здійняла руки над повергнутим суперником. - Кохала тебе до безтями, тому й брехала. Боялася за тебе. Хіба таке складно зрозуміти? Як на мене, то це найочевидніша річ!

Лука сидів зовсім розгублений. Раптом ляснув себе долонею по лобі:

- Чортяка, я забувся про Гордієнка! Щойно зробившись синім, я все думав про тебе, думав про недосяжного Лосося, я всі мізки виїв собі тими думками, але мені зовсім вилетів з голови старий Гордієнко! А якщо припустити, що він збрехав...

Звіддалік долинуло дразливе завивання поліцейських сирен.

- Твої?

- Мої! Якщо можна... Переїдь, будь ласка в інше місце - будь-куди, аби лишень подалі звідси - певно мене запеленгували з супутника.

Оксана завела Фольксваген і тихо рушила до виїзду на магістраль. Коли вони вже котили головною, з іншого напрямку на вулицю Софії Білицької голодними хортами метнулося кілька поліцейських авт.

- Я мушу зустрітися з Гордієнком! - сказав Лука, коли легковичок зупинився біля скверу, з кленів якого на скло автівки сипонуло цілою пригорщею жовтого листя. - Я мушу з'ясувати все до кінця - розібратися з цими чортячими Лексусами! І тоді...

- Що тоді?

- Тоді... тоді знебарвлення й... Скажи мені ще одне: ти... м-м-м... Ти заміжня?

- А-а - тобі ж не можна казати неправду! - її переможна гіркота потроху насочувалась іронією. - Ні - ми з Бориславом удвох.

- Я хочу зустрітися з сином!

- Не раджу...

- Це ж чому?

- Розумієш, Борислав виріс без батька і... В розпал того істеричного полювання на правдорізів хлопець вступив до ватаги антиправдистів. У Білій Церкві вони лютували, як ніде, кількох синіх забили мало не до смерті... Твій син ненавидить ультрамаринових, уся його кімната обчіпляна ланцюгами, обліплена синьо-червоними квадратами й портретами Домнула.

- Чортяка... — приголомшено витиснув Лука. - Однаково... після знебарвлення ми зустрінемось... А поки ось, — він дістав з кишені пакуночок, — передай. Це гроші за хату в Підгірцях - його спадщина!

- Борислав не візьме твоїх грошей! - обурилась Оксана.

- Однаково. - Лука кинув пакуночок на "торпеду". - Це його гроші. І ще... Ще одне питання... будь ласка... - він ковтнув слину. - Скажи: ти б хотіла... хотіла відновити наші... нашу... звісно не зараз, а пізніше... Просто скажи: так чи ні?

Оксана, що дивилася прямо перед собою, повернула голову й глянула йому у вічі:

- Не зловживай своїми здібностями, Луко! Я тобі не піддослідний кролик!

- Гаразд! - зів'яв правдовидець. - Тоді дай мені номер свого мобільного. Так - без зобов'язань. Як давньому знайомому...

Вона дістала з сумочки крихітний нотатник з ручкою, нашкрябала кілька цифр, вирвала аркуш і тицьнула Луці:

- Ось! А тепер іди!

На той час уже споночіло. Вулицями сновигали заклопотані перехожі з опущеними головами й зведеними комірами, принаймні за цими ознаками Лука від них нічим не відрізнявся. Світло фар нескінченної вервиці автівок, що рухалися в усіх напрямках, надавали міському пейзажу ознак якоїсь хворобливої святковості. Надибавши розкладку зі свіжою випічкою, Лука купив величезний пиріг і тут таки вп'явся в нього

зубами. Навпроти блимала неонм вівіска аптеки. Правдовидець піймав біля її дверей розхристаного підлітка й, давши тому грошей, попросив купити потужне знеболювальне – рещту, мовляв, забереш собі. Зрозуміло, парубчак вирішив, що перед ним наркоман, та Луці було байдуже.

Під'ївши й озброївшись пігулками, Лука розшукав зупинку, правда довго не міг розтовкмачити білоцерківчанам на яку саме околицю, до якої саме побіленої огорожі якого саме підприємства йому треба, пропускав маршрутку за маршрутку, аж поки не сів, здається, в останню, що рухалася в потрібному напрямку. Крізь запітніле скло бачив, як, розганяючи цивільний транспорт блимавками, в середмістя промчало кілька приземкуватих поліцейських легковиків, як грізно посунув за ними камуфляжний панцерничок нацгвардії.

Нічого! – подумки заспокоював правоохоронців Лука. – Нічого – ще трохи й вам дадуть команду "відбій"! Ще трохи – і я сам підійду до вас і скажу, що розшукуєте ви, власне кажучи, мене! Ще трохи – і немов найпошанованішого гостя, немов сонцесяйного Домнула, ви помчите мене в тиху Мар'янівську лікареньку, де гордий своєю місією Мстислав Маркович зробить напевно останньому на планеті синяку дві ін'єкції Трукіллера: одну, а за чотири години другу. І все скінчиться. Але перш ніж це станеться, я мушу поговорити ще з одним чоловіком. Дивина: я зав'язався на Оксані, не раз згадував недосяжного й неприступного Лосося й зовсім забув про Гордієнка, який настільки мені відомо, з Рожищева нікуди не виїздив і досі успішно керує своїм торговельним центром! А в нього ж був точнісінько такий Лексус! І Пашка не підказав...

Оксана сказала "Ні, не зраджувала", й це виявилось правдою, і цим можна було б задовольнитися, якби не одне дрібнесеньке але – мої власні очі. Поки не зрозумію картини, яку побачив чотирнадцять років тому на стоянці перед Гермесом – остання крапка в цій історії ще не стоятиме! Хтозна, може існують якісь особливі прийоми, може дивовижна здатність правдовидців допускає бодай поодинокі похибки? Доручу Пашці, нехай покопається в мережі – чи траплялися такі випадки?

Жигулик спокійнісінько дожидав господаря там, де він його й покинув, і подарунок баби Варки на задньому сидінні лежав незайманий. Намацавши приємну на дотик вовну кожуха, Лука відчув утому. Трохи подрімаю й гайну в зворотній путь! – вирішив. Запив знеболювальне водою, загорнувся в кожух і наче провалився в бездонне провалля нездорового сну...

Прокинувся від холоду, що діймав навіть крізь кожух. Виліз надвір, розім'яв затерплі кінцівки, поставив центральний провід, завів Жигулика й поїхав у непроглядну ніч. Сипалася дрібна мжичка й Лука пошкодував, що скутерський шолом з тріснутим плексигласом ніхто не здогадався обладнати склоочисниками.

Вони вигулькнули з пільми на мості-розв'язці через одеську трасу. Поліціант у яскравій люмінесцентній камізельці кинувся Луці навперейми, відчайдушно вимахуючи чимось на зразок старовинного залізничного семафора, інший з-за його спини махав голими руками. Луці не залишалося нічого іншого, як втиснути педаль газу в підлогу: ще не час, хлопчики, ще не час! Спершу Гордієнко, а потім ви – не пхайтеся поза

чергою!

Він розумів, що в гонитві на швидкість поряд із потужними патрульними автівками Жигулик шансів немає, зате сподівався, що такі шанси з'являться, якщо перевести змагання в площину ралі. Тож щойно знак попередив, що наближається перетин з другорядною дорогою, Лука знизив швидкість і кинув автівочку на ту дорогу, Жигулик загарцював по вибоїнах, наче норовливе лоша, Лука кілька разів торохнувся маківкою шолома в стелю, зате переслідувачі, які спочатку, було напасіли, відстали. Певний час вони ще світили йому в потилицю своїми потужними фарами та Лука спрямовував автівку на все гірші й непрохідніші манівці, кривуляв між покинутих колгоспних ферм і розкрадених польових станів, ковзався на слизьких ґрунтовках, трясся на залишках бруківок і об'їжджав величезні баюри, не мав уявлення де перебуває й куди їде, але їхав і їхав поки світло переслідувачів не перетворилося спершу на далекий тьмавий відблиск а затим і зникло. Лука звернув у якийсь темний хутірець, в'їхав на витолочений майданчик, що слугував либонь місцевим за центр громадського життя, зупинився.

Якби було видно зірки, він принаймні зорієнтувався б у сторонах світу, але оскільки неба наче не існувало взагалі, Лука не вигадав нічого ліпшого, як спитати дорогу в когось із хуторян. Майже напам'ятки підійшовши до найближчої хати, правдовидець розбудив спершу собак на обійсті, а за ними й господаря – в обличчя прихідцеві вдарило сліпуче світло ліхтаря й грізний чоловічий голос з-за світла попередив, що тримає в руках зареєстровану рушницю та поцікавився чого треба. Лука гукнув, що він не злодій, а заблукалий мандрівник і попросив допомоги.

Носієм грізного чоловічого голосу виявився відповідної статури круглоголовий дядько. Коли господар обійстя підійшов до паркана, рушниці в його руках Лука не розгледів, зате хуторянин детально й дохідливо пояснив, що мандрівник забився під Насташку, й покроково розказав, як заблукалому вибратися на рокитнянську шосейку. Лука щиро подякував.

Шосейки він дістався без пригод, якщо не вважати такими героїчне подолання Жигуликом численних вибоїн, кам'яних розсіпів, тріщин на півколеса, баюр, намулів та інших, таких звичних для бувалого ралійника, перешкод. На асфальтівку виїжджав з обережністю, але ні поліціантів ні будь кого іншого за густою, либонь уже передранішньою, імлою не бачив.

Лука їхав обачливо, сподівався, що підозріло безлюдна шосейка таки виведе його куди треба, але коли фари вихопили з п'їтьми очікуваний знак "Рокитне", відчув, що з ним починає діятись щось недобре: в очах потемніло, на лобі виступив холодний піт. Правдовидець знав, що це означає: зомління! Чортяка – як недоречно! Треба негайно загальмувати, безпечно з'їхати на узбіччя, зупинитись. Але він не може зупинитися на битому шляху, де втікача ось-ось наздоженуть схожі на голодних хортів переслідувачі! Вольовим зусиллям Лука має затримати свідомість, що надумала його залишити, змусити нерозумну попрацювати на господаря ще хоча б хвилю – він має звернути на бічнюк, вибрати глухий закапелок і вже там...

У блаженському світлі фар старого Жигулика перед Лукою закрутилися грайливі руді білочки й вівчарки з розумними очима, невтомні гарячі преси й неспішливі понтонні тягачі, блиснув на зоряному небі заблуканий супутник дядька Бориса й багрово запалали шини Майдану, впав навколішки приречений Соколик і замахали палицями розлютовані антиправдисти, зник, розчинився в тумані мініатюрний жовтий Фольксваген і викотився громіздкий вантажний фургон з каруселями на причепленому трейлері. А потім карусель розгорнула крила й захопила собою цілий світ...

Лука. Тиша і спокій

Двоє чоловіків про щось голосно сперечалися над ним незнайомою мовою, яка на подив таки видавалася Луці знайомою. Колись він уже чув ці насичені голосними, подібні на перегукування гірських чабанів, окрики, чув часто, але ніяк не міг пригадати – де. Власне, тембр голосів, принаймні одного голосу, теж видавався йому знайомим. Лука наважився й розплющив очі. Тієї ж миті голоси вмовкли.

Він лежав на тахті у великій, тьмаво освітленій, кімнаті, а над ним, скоріше допитливо, ніж турботливо схилившись, стояли двоє немолодих, гачконосих, огрядних, схожих один на одного чоловіків у строкатих халатах, з сивими шевелюрами й кошлатими бровами над глибокими очима. Трохи збоку вабила багатозначною усмішкою худорлява зеленоока русявка. Цвітана! – впізнав русявку Лука – за одинадцять останніх років вона зовсім не змінилася.

– Привіт, брате! – сказав один з чоловіків. – Тут ми твої права дістали. В тебе дуже гарне ім'я – Лука. Років п'ятнадцять тому в мене працював електрик із таким ім'ям!

– Вартан? – здивувався Лука. – Звідки ти тут?

Це просте питання викликало в сивих неймовірний регіт. Двоє підстаркуватих вірмен завзято ляскали один одному в долоні, тицяли на Луку короткими товстими пальцями, трясли животами, задирали голови, відхекувалися й знов починали реготати.

– Ха-ха-ха! – захлинався сміхом Вартан. – Лука! Ти той самий Лука! Ха-ха-ха! О третій годині ночі ти протаранюєш моему братові паркан, врізаєшся в колесо трейлера з каруселями, ми схоплюємося з постелі, неприємним заносимо тебе в хату, а ти очнюєш і питаєш звідки я тут узявся, ха-ха-ха!

– Ну... я мав на увазі: тут, у Рокитному, чи де ми в дідька? – Після безпам'яття ломило тіло, та потроху Лука приходив до тями.

– Я ж кажу: в брата, в Амирана гостюю!

– А вона?

– Хто? – здивовано роззирнувся Вартан. – Тут лише ми втрьох!

Справді – непідвладної часу русявки в кімнаті вже не було.

– Не зважай, — зітхнув правдовидець. – Це в мене видіння. Може й ти – всього лише видіння – я не знаю! А каруселі – то вже напевно. Справжні каруселі мають зимувати в Одесі!

– Цього року, Лука, вони зимуватимуть тут! – урвав сміх Вартан. – Конкуренти з Одеси витиснули, ішаки капловухі! Та ти лежи, лежи – не вставай! – занепокоївся

жвавий "менестрель", бачачи, що нічний візитер збирається сісти.

- Нічого... — заспокійливо звів руку Лука. - Моє запаморочення... не від аварії... вже минуло. А що... що з Жигуликом?

- А що Жигулик? - підключився до розмови Амиран. - Передок на друзки, радіатор у решето, скла ми взагалі не познаходили... Ти що, без скла їздив?

- У мене шолом! - пояснив винуватець аварії.

- А-а-а... Шолом тебе й урятував - спрацював наче подушка безпеки! Що ж, корито здамо в чермет, гадаю - на новий паркан вистачить, ти ж не заперечуватимеш?

- Ні, звісно! А я довго пролежав без тями?

- Та ні - хвилин десять! - заспокоїв Луку його давній роботодавець.

- Чи немає у вашому господарстві ночов?

- Чого! - одночасно спитали брати.

- Ночов, балії, такої великої посудини для прання?

- Блювати будеш? - спробував здогадатися Амиран.

- Ні - мені для іншої потреби. Якщо є, будь ласка...

- Гм, піду пошукаю...

- А що з твоїм лицем, брате? - присів біля Луки Вартан. - Ми з Амираном ледь об заклад не побились. Він каже, що на твоєму обличчі якісь сині смуги, а я кажу: ні - то білі смуги на синій мармизі!

- Ти б переміг! - кволо усміхнувся Лука й підтягнув рукав куртки. - Бачиш: я синій. Ультрамарин. Правдоріз... чув про правдорізів?

- Правдоріз! - ляснув долонею об коліно вражений Вартан. - А я думав, правдорізи тільки в кіно бувають!

- Не тільки... Ночви потрібні мені щоб схоронитися від супутника, а на обличчі сліди від гриму!

Коли Амиран приніс ночви, Лука тут-таки прилаштував їх у себе над головою. Господар спостерігав за цими маніпуляціями з роззявленим ротом, а коли брат спробував розтовкмачити йому щось вірменською, Амиранів рот роззявився ще більше.

Бачачи, що між давніми знайомими зав'язується бесіда, господар знову кудись пішов і скоро чорнокоса, худа як патика жінка принесла нічному гостеві горня гарячого чаю. Сьорбнувши, Лука вкинув у рот дві пігулки знеболювального.

- А тепер скажи мені, Вартане, тільки правду - я ж синій: чому ти ніколи не довіряв Цвітані касу?

Здається, питання заскочило власника каруселей зненацька. Він зітхнув і наче аж здрибнів.

- Ішак капловухий! От ніколи не думав, що доведеться тримати звіт перед правдорізом! Що ж, Лука, я підстаркуватий вірменин, у мене великий рід і я не хочу, щоб про Вартана, сина шанованого Вараздата, хтось подумав недобре! У боргу я перед тобою, Лука - нечистий звабив!

Брат цієї вертихвістки, такий же кручений як і сестра, запав на цибату дівулю з бек-вокалу гламурної столичної поп-співачки. Від божемного кишля ішаку знесло дах,

аби задовольняти примхи коханої пішов на злочин. Там замаячив чималий термін і, щоб витягти братика з тюрюги Цвітана прийшла до мене по бабки, мовляв, звільнений від суворой руки правосуддя клоун відгорбатить. Вартан душа податлива – дав скільки просила, а братик, вдихнувши пахощі свободи, хутенько шаснув до своєї дівулі, на сестричку поклав болт і заявив, що нічого мені не відроблятиме. По правді ішак у мене нічого й не позичав – позичала вертихвістка, тож я й забрав її в свій "зоопарк" – щоб борг відпрацьовувала. Але борг великий, а заробляла вона так собі. Я ївся, про новенькі аквазорби та про пневмобатут мріючи, дорікав їй, казав, щоб ночами заробляла... ну, розумієш як...

Аж тут наш красень Лука з'являється, вона до мене: — я, каже, цього кароокого клоуна обморочу, на бабки розведу й з тобою розрахуюсь. Тільки не заважай! Ну – я ж собі не ворог, надто, коли конкуренти аквазорбами й пневмобатутами вже давно капусту шаткують! Отож коли ти прийшов і сказав, щоб я твої кривно зароблені їй віддав, я вже знав, що скоро вони опиняться в моїй кишені! Визнаю – запахло вийшло! Згоден – ішак! Але, як мовив Спаситель: хто з нас без гріха! А Спаситель знав що мовить!

– А мені в голові інші слова сидять, — сказав Лука вражений розповіддю Вартана. – Їх мовив не Спаситель, а я вже й не пам'ятаю хто: чи то рідна матуся, чи добре знайомий тобі п'яничка Македон. Бійся брехні, — сказав він мені одного вечора. – Брехня вбиває!

– Македон загинув! – приголомшив Луку Вартан.

– Як?

– У чотирнадцятому. Під Іловайськом. Пішов відвойовувати в бандюків свою перукарню...

Не знімаючи з голови ночов, Лука важко підвівся, роззирнувся в пошуках своєї ковінки.

– Піду. Напевно мене запеленгували й скоро сюди налетить ціла зграя спеців.

– Але чому вони тебе переслідують? – не міг зрозуміти Амиран.

– Що менше таких як я, то легше таким як Цвітана!

– Зажди, брате! – сказав Вартан. – Куди ж ти... куди ж ти підеш?

– Не знаю... Кудись...

– Зажди. Тойоту я тобі, вибач, не дам, але в нас є старенький Ланос...

– Мій Ланос? – здивувався Амиран.

– Віддай! – з притиском промовив Вартан. – Тобі я новий куплю!

Знову Лука мусив десь вичекати. Тепер він міг пересуватися лише вночі, як вовкулака, наче денне світло справді зробилося для нього вбивчим. Забираючи з розбитого Жигулика речі, він виявив, що дзеркало розтріскалось, а на додачу до Ланоса попросити в господаря ще й люстро посоромився – й так, розщедрившись, Амиран пхнув Луці на дорогу пакунок їдла.

Рокитне він залишав коли вже сіріло, на виїзді з містечка стояв пост і нікуди було подітись, але поліціант лише уважно провів Ланос поглядом і не зупинив – очевидно

вони досі розшукували побитий Жигулик-двійку. В'їхавши в якесь село, Лука звернув убік, а потім знову вбік, поки не викотився на вузьку, зусібіч порослу молодим кленовим пагіллям вуличку, за пагіллям серед побурілих, у ріст людини, бур'янів виднілися вибиті вікна полишених господарями хат. Легковик пробився на одне з таких дворищ, Лука замкнув автівку зсередини, ковтнув ще одну пігулку знеболювального, загорнувся в рятівний кожух і заплющив очі. Була спокуса видобути з каструлі мобільник і дізнатися в Пашки останні вісті, та вирішив не ризикувати.

На Рожищів Лука прокрадався через Вікторівку й Зеленьки. Далі, хутко проскочивши київське шосе й минувши Потік, виїхав на канівський шлях, утім надто на ньому не розкошував – ризикованою ґрунтовкою попід довгою лісосмугою вибрюхався до Піщаної Слободи, наблизившись до сонного містечка, звернув на майданчик перед колишньою цегельнею.

Тут радіомовчанку довелося вже порушити. Дістав телефон, набрав Пашку.

– Де ти, друзяко? Ти живий? – мобілка вибухнула вкрай збудженим голосом холостяка. – Прикинь, у нас тут таке: наїхало поліції, нацгвардії, безпековців – тебе шукають! Завтра самміт – один спецслужбіст шепнув, що Президент на вухах! Кажуть, якась доброчинна організація прислала в місцевий шпиталь цілий ящик Трукіллера! Слухай, тобі краще вигулькнути й добровільно знебарвитись, ну їх усіх к бісу! До мене ще не приходили, але це питання часу, впевнений – усі розмови пишуться й слухаються!

– Гаразд, гаразд, вигулькну! – зупинив потік Пашчиної свідомості Лука. – Вигулькну й добровільно знебарвлюсь! Тільки перш маю зустрітись з одним чоловіком.

– Яким чоловіком? Та по містечку вже всіх синиць виловили й тільки тому, що в них синє пір'ячко!

– А навіщо людям вірні друзі – влаштуєш мені цю зустріч! По телефону імені чоловіка не називатиму, сам розумієш чому. Я задам йому лише одне питання, почую відповідь і все – вийду на головний майдан Рожищева й урочисто здамся!

– Дідько б тебе забрав, друзяко, як ти мене підставляєш!

– Схоже, ти добряче підставив мене п'ятнадцять років тому, але про це пізніше!

– Що? Тобі вдалося? Ти з нею зустрівся?

– Пізніше, все пізніше – втрачаєш час!

– Де ти, сто чортів у твою ультрамаринову печінку?

– Пам'ятаєш... Пам'ятаєш, покійний Несторович хвалився, як замолоду голіруч ловив півметрових в'юнів?

– Яких у дідька в'ю... Так, згадав!

– Пам'ятаєш місце, біля якого він це робив?

– Так! Так, пам'ятаю! Але в мене немає коліс!

– Приїжджай на таксі – в мене є!

– Але ти не просунешся містечком і... Дідько, я знаю хто тобі допоможе, друзяко! Чекай!

Розвиднялося. Нічну мряку змінювала ясна, хоча й прохолодна осіння днина. На

оточений старими вербами майданчик перед іржавими, закрученими на дріт, воротами цегельні потроху осипалось листя. Падаючи, кінчасті вербові стьожки мерехтіли наче живці на гачку в досвідченого рибалки. Поодаль, на замулених ковбанях руділи висхлі очерети. Десь там завзятий Несторович ловив колись руками півметрових в'юнів. Якщо не брехав...

Якщо Гордієнко збрехав, якщо він таки смоктався того вечора в своєму Лексусі зі сріблястокосою кучерявкою, то в Луки з'явиться шанс на нове життя. А якщо не збрехав... тоді все повертається на кола свої...

Крім Пашки гірчичної барви таксі привезло худорлявого, середнього росту чоловіка з акуратно підстриженим руським волоссям, продовгуватим, бездоганно виголеним обличчям, тонкими губами й зеленими очима. На відверто молодшому за Луку незнайомцеві був чудернацький напіввійськовий стрій з безліччю кишень і кишеньчок, груди, а як скоро з'ясувалося, й спину зеленоокого прикрашали великі білі нашивки з жирними літерами "PRESS".

Лука остерігся витикатися з-під "парасолі", тому двоє чоловіків хутко пірнули на задні сидіння Лексуса.

- Брате, твоє лице схоже на шахову дошку! - радісно повідомив Пашка, тиснувши друзяці руку.

- То залишки гриму. Що це за фрукт? - кивнув Лука на зеленоокого.

- Слухай, реальна фантастика - це англійський журналіст! Прикинь: справжній англійський журналіст у нашому задрипаному Рожищеві! Привітайся з ним - я п'ять-через-десяте розбираю мову міжнародного спілкування, то перекладу!

Лука простягнув англійцеві синю долоню - обридлі рукавички він повикидав у вікно ще дорогою:

- Лука!

- Тоні! - англієць вчепився в його немиту п'ятірню наче фанатичний археолог у давно розшукувану коштовність.

- Прикинь: Тоні приїхав по тебе аж із самої Америки... чи Англії - я до пуття не розібрав! Каже, що ти потрібен людству... Прикинь: ти - і людству! Каже, що ти останній синій, що тебе не можна втратити, що лише ти спроможний зупинити наступ пірофілів... це він так називає есвеєсівців Домнула. Каже, що на Високошановного в них убивчий компромат... ну, щось таке - я не знаю англійської аж так глибоко!

Слухаючи збуджені Пашчині вигуки, Тоні ствердно кивав головою й не зводив очей з Луки.

- І що, — як він допоможе в моїй справі?

- В якій справі? - аж підстрибнув Пашка. - Луко, ти що - не в'їхав? Тоні хоче вивезти тебе в Європу... чи в Америку... Нелегально. Там ти станеш великим цабе, з тобою рахуватиметься сам Домнул! Дружбане, прикинь: Нью Йорк, Європа, Монмартр, ланчі, тости, Кривава Мері! Й усе коштом їхньої могутньої організації... він щось молів про їхню могутність - я не в'їхав... Але ноги треба робити негайно - поки тебе не знебарвили. Брате, зятя: знебарвленим ти нікому не потрібний, ані в Європі ні в

Америці!

- Замовкни! - Лука ляснув долонею об кермо. - Замовкни, кінець кінцем - у мене й так без упину болить чортячий баняк! Питаю: як він допоможе мені в моїй справі? Я мушу зустрітися з одним чоловіком, це Гордієнко - ти знаєш. Зустрітися й задати йому одне-однісіньке питання, і почути відповідь. А тоді твій Тоні хай везе мене хоч у Нью Йорк, хоч у Монмартр, хоч до Домнула в зуби!

Пашка збуджено заходився перекладати журналістові вимоги "останнього синього", Тоні тривожно слухав, кивав головою й продовжував дивитися на Луку. Коли перекладач замовк, почав говорити сам англієць. Попри схвильованість, мова журналіста була чіткою й виразною.

- Він дуже радий... — перекладав Пашка. - Дуже радий, що ти погоджуєшся долучитися до місії... Каже, що це головне, що заради цього варто було... Ну, тут він знову напускає свого туману: про твою унікальність, про вирішальність дня й переломність моменту... Коротше, в Рожищеві повно спеців і він боїться, що тебе схоплять, знебарвлять і всій їхній унікальній переломності настане пшик! Тому радить негайно залазити в багажник цього гармидеру... до речі, де ти його доп'яв - викрав, чи зміняв на Жигулика?.. так от: залазити й мчати назустріч бусику, який він зараз же викличе з Угорщини - в Угорщині їхня мережа має потужну підтримку. В тому бусику є всі умови щоб сидіти й не витикатися назовні - навіть санвузол встановлено! Бусиком вони й перевезуть тебе через кордон. Друзяко, я вірю, англієць це зробить! Прикинь: напередодні самміту Президент наказав навіть дмухати на іноземних журналістів - раптом котрийсь розродиться критикою! Тому Тоні пропускають скрізь, куди б він не потикнувся, скрізь усміхаються й наливають випити! Ніхто не знає, що він приїхав по тебе - думають, що Тоні готує матеріал про українську глибинку!

- Як він на тебе вийшов? - спитав Лука.

- Зринув на пак-заводі й почав шукати твоїх приятелів, а хто є найкращим твоїм приятелем?

Зауваживши, що перекладач не перекладає, а баляндрасить з Лукою про своє, журналіст смикнув його за рукав.

- А - так от, — повернувся до своїх безпосередніх обов'язків Пашка. - Він каже, що треба їхати негайно, але... якщо... Словом, він розуміє, що ти, скоріше за все, залишаєш Україну назавжди... дідько - справді?.. сподіваюсь - просто надовго... тому маєш право на... на останнє бажання чи якось так... Словом, він згоден допомогти тобі з Гордієнком, звісно, якщо одразу після цієї зустрічі ви рвонете, так би мовити, на дикий захід! Друзяко, прикинь - у мене сльози на очі накочуються... А - і ще! І ще Тоні каже, що тебе треба привести до ладу, бо в такому вигляді з тобою ніякий Гордієнко зустрічатися не захоче! І тут я, до речі, з ним згодний!

Безпечно "привести Луку до ладу" можна було в одному єдиному місці - вдома у Пашки. Захищений президентською недоторканістю Тоні сів за кермо, Пашка - поруч із ним, Лука влігся в багажник. Поки їхали, Ланос двічі зупиняли нацгвардійці, втім наразившись на білозубу усмішку й вестмінстерський акцент його водія, силувались

усміхнутися й собі та бажали щасливої дороги. На подвір'я заїхали заднім ходом, коли відчинився багажник, Лука побачив, як друга погойдує над ним чималим овальним тазом:

- Вибач, брате - це краще, що маю!

За три доби карколомних мандрів зламаний гомілкостоп Луки набряк, у боці шпигало все нестерпніше, в голові гуло - правдовидець тримався лише на знеболювальному. Важко спираючись на ковінку, він прошкандибав у хату, англієць, який заходив останнім, швидко зачинив двері...

Тоні дивився на безмежно втомленого, хворого, неголеного, немитого й розкуйовдженого Луку й думав, що знову, як і у випадку з Мгамбою, між ним і синьошкірим постав прикрий мовний бар'єр - Пашчину англійську англійською можна було назвати хіба з поваги до господаря помешкання. Тоні мало що втямив із його розповідей про останнього правдовидця, уявлення не мав, з якої причини непридатним для пересування транспортним засобом той три доби гасав по непридатних для пересування українських дорогах, кого переслідував і від кого втікав, але дуже шкодував, що не може розказати Луці те, що хотів.

Якби була змога, журналіст розказав би цьому покаліченому правдознаєві про свою зустріч з його своєрідним антиподом - Мгамбою, про гідний захвату злет і про гідне співчуття падіння "батька всіх правдовидців", про розрізненість дітей правди й про підступи Домнула, про заборону діяльності асоціації й перехід її активістів на нелегальне становище, про катастрофічні наслідки кампанії зі знебарвлення та не менш катастрофічні - від тотальної вакцинації Трухантером. Можливо Тоні навіть розказав би про секретарку Джейсона Шумана, велику шанувальницю кінних перегонів Фріду - якось та зателефонувала й зловтішно сповістила, що на підтримку антиправдистського руху перефарбувала волосся в зелене. Хоча Фріда - то дрібниці. Якби була змога Тоні Ленгхем повідомив би цьому занехаяному українцеві головне: вони підчепили Домнула на гачок! І щоб показати мільйонам прозелітів збожеволілого месії, що їхній король не просто голий - що він убивця, не вистачає лише одного, не вистачає його - Луки!

Завзято порпаючись у минулому Домнула, вивідачі "Дітей правди" досліджували будь які документи, де б фігурувало прізвище Додян. Зокрема в архіві Де-Мойна - столиці штату Айова, правдофіли знайшли його підпис під двома цікавими паперами. Це був акт спалення тіла якогось Джордана Додяна в муніципальному крематорії й корінець квитанції про оплату даної процедури. В документах стояла й дата надання послуги: двадцять жовтня дві тисячі дванадцятого року, і це не могло не привернути увагу вивідачав, адже всього через шість днів Хоррі Додян прийшов у мерію Дельфі й зареєстрував Товариство сприяння кремації!

Запахло таємницею й правдофіли заходилися над її розкриттям зі ще дужчим завзяттям, не забуваючи втім і про конспірацію. Назвавшись черговим біографом знаменитого дельфійця й отримавши в СВС відповідне благословіння, журналістка й активний член асоціації Морган Гербатт приїхала в Дельфі, де простодушні аборигени

швидко видали їй те, що одразу потягло на сенсацію: у Йоани й Хоррі Додянів був син Джордан, але в тринадцятирічному віці хлопець трагічно вмер від гострого нападу апендициту. Втім, справжня сенсація чекала на допитливу Морґан далі. Журналістка з'ясувала, що жодних офіційних свідчень перебування Джордана на цьому світі просто не існує. Ім'я юного Додяна не значилося ні в реєстраційних документах мерії, ні в списках учнів місцевої школи, ні в переліку парафіян дельфійської лютеранської церкви поряд з іменами Йоани, Тиберія й Тобін, яка померла кілька років тому. Слідів перебування чи то живого чи мертвого Джордана в місцевому шпиталі Гербатт також не виявила й це видавалося вже не просто дивним, а дивним надзвичайно.

Трохи соромлячись своєї відвертості, давні знайомі родини Додянів, повідали журналістці, що, попри свою майже очевидну й неспростовну святість, майбутній "рятівник людства" відзначався буйною вдачею, часто сварився з сусідами, бідолашну Тобін не раз бачили з синцями, іноді від татуса перепадало й тихому сором'язливому Джордану. З'ясувати будь яку подробицю смерті хлопця Морґан не вдалося, а зайва допитливість у цьому напрямку могла викликати підозру. Втім, одна статечна дельфійка згадала дату смерті підлітка, оскільки це був день народження її небоги – дев'ятнадцяте жовтня. Виходило, що вбитий горем татусь завантажив тіло сина в автомобіль, відвіз у Де-Мойн і віддав на кремацію вже назавтра після трагічної смерті нащадка! Такому вчинку неможливо було знайти пояснення, надто пам'ятаючи, що на той час Товариства сприяння кремації ще не існувало й практика спалювання тіл померлих була для Айови швидше екзотикою, ніж повсякденною практикою.

Чому всупереч християнським традиціям Хоррі поспішно віддав тіло померлого сина на спалення? Припустимо, тоді він уже розробив своє пірофільське вчення й прах бідолашного Джордана став просто першим у списку, але чому, ставши Домнулом колишній дельфійський кукурудзівник Хоррі (а це міг бути тільки він) спробував знищити будь який слід існування сина, й був би знищив, якби не скромні квитанції з муніципального крематорію? Що він намагався приховати?

З цього приводу Тоні мав власну версію: нестримний у гніві Хоррі вбив сина, якимось чином (підкуп, підробка, погроза) видав за офіційну й поширив побрехеньку з апендицитом, остерігаючись ексгумації оперативно спалив тіло, а упереджуючи зливу питань з приводу такого дивного вчинку, підвів під нього, сказати б, теоретичну базу, хутенько, вже за шість днів, зареєструвавши Товариство сприяння кремації. Цілком можливо, що Джордан став не єдиною жертвою "рятівника", слід би ще дослідити обставини смерті його дружини – чи не замовкла Тобін навіки, аби не вибовкати борони Боже небезпечну правду?

Як було в дійсності, знав тільки сам Домнул, і він цілком заслуговував на ряд незручних питань, але це мало сенс лише у випадку, якщо питання задаватиме синьошкірий: перед мікрофонами, в прямому ефірі, коли будь яке "так", або "ні" звучатиме для ймовірного вбивці вироком з власних вуст, коли не можна буде ані промовчати, ні відмовитись відповідати, бо це означатиме те саме.

Дотично версія Ленґхема пояснювала бурхливе неприйняття Домнулом

синьошкірих і з цим погоджувалась більшість керівництва асоціації. З огляду на хворобливу пристрасть очільника СВС до публічних виступів влаштувати йому несподівану зустріч з правдовидцем видавалося цілком можливим, але складність полягала в тому, що правдовидців на Землі більше не залишилось.

Тому коли в телевізійному звіті про напружену діяльність Домнула "рятівник світу" по батьківському вичитав українського лідера за повільність у знебарвленні синьошкірого, правдофіли зрозуміли: це шанс! Для Тоні виготовили фальшиве посвідчення кореспондента Н'юзвік[82] і він полетів в Україну.

Лука. Сніг

Поки правдовидець мився й приводив себе до ладу, Пашка з Тоні мотнулися по крамницях і купили Луці одяг – той, що був на ньому, годився хіба на обтирку. Уточнивши, що платитиме англієць, перекладач підібрав друзяці теплу білизну й шкарпетки, зручні джинси класичного кольору, легенькі теплі черевики з високою шнурівкою, коричневу куртку на синтепоні й шкіряного зимового кашкета на флісовій підкладці. Коли на очі холостякові трапився відділ "оптика", він прихопив друзяці й "нульові" окуляри – для зміни зовнішності, адже світлина розшукуваного напевно була в кожного поліціанта.

Працюючи на телеканалі Ленгхем безліч разів сидів у кріслі для гримування, але ніколи не брав у руки гримерські інструменти. Що ж, — подумав він, — завжди доводиться робити щось уперше! – й схилившись над свіжовиголеним обличчям Луки, почав створювати на ньому шедевр.

Справжнім готелем Рожищів так і не розстарався, Тоні винаймав кімнату для гостей на другому поверсі торгівельного центру Гермес, тому нічого дивного не було в тому, що шановний кореспондент всесвітньовідомого часопису Н'юзвік захотів взяти інтерв'ю у власника підприємства. До того ж Ленгхем знав, що Гордієнко доволі стерпно володіє англійською, тож хоча б у цьому випадку проблема мовного бар'єру відпадала.

Огрядному й обрешклому бізнесменові неабияк лестило, що його ім'я з'явиться на сторінках такого шанованого видання, тому він без вагань погодився на розмову, охоче поділився з Тоні спогадами про бурхливі часи становлення українського підприємництва, розповів про непрості теперішні будні, поділився планами. Задля статечності й переконливості слід було сфотографувати майбутнього героя для обкладинки часопису, але оскільки фотокамери в "кореспондента" не виявилось, Тоні зробив кілька знімків на смартфон, переконавши Гордієнка, що в руках журналіста не аби що, а спеціальний професійний гаджет з безмежними можливостями.

Ленгхему нестерпно було брехати, але він переконав себе, що відвернення всесвітньої диктатури є для цього достатнім виправданням.

– Потрібні світлини, де герой спілкується з людьми десь на вулиці, – сказав він Гордієнкові. – Таке цінується.

– Зійдемо в зал і ви знімете мене в бесіді з покупцями! – запропонував герой інтерв'ю.

- Можна, але... Кілька днів тому я познайомився з одним місцевим жителем. Він казав, що дуже хоче з вами поговорити, м-м-м... задати якесь питання, але нажаль не може... Бачте, цей чоловік зламав ногу... ні-ні - не з вашої вини, просто так вийшло!

- То де ж він? - здивовано звів брови господар керівного кабінету.

- Чекає в моєму автомобілі. Якщо вам не складно... пропоную спуститися на стоянку - ви поговорите з чоловіком зі зламанною ногою, а я зроблю кілька знімків.

Власникові Гермеса не хотілося виходити з кабінету, надто - через якогось халамидника, який напевно проситиме гроші на лікування, але чого не зробиш задля слави! З'явитися на обкладинці славнозвісного Н'юзвік - таке й не кожному столичному товстосумові до снаги!

Лука з Пашкою сиділи в Ланосі. Дорогою до торгівельного центру їх тричі зупиняли правоохоронці, але голлівудська усмішка, бездоганна англійська та виразний напис PRESS на професійному строї Ленгхема змушували поліцейських відпускати автівку без пильного догляду, тим більше, що синього чоловіка вони в транспортному засобі не виявляли.

Щосили демонструючи репортерський професіоналізм, Тоні підвів Гордієнка до автівки, відчинив дверця та й навів на бізнесмена смартфон:

- Розмовляючи, демонструйте, будь ласка доброзичливість!

- Добрий день! - привітався правдовидець до неприродно напруженого героя майбутньої публікації. - Я Лука Гуленко, пам'ятаєте? Чотирнадцять років тому я прийшов до вас у кабінет і спитав, чи не сиділи ви напередодні увечері в своєму Лексусі зі сріблястокосою кучерявкою... он там, у найтемнішому закуті майданчика?

- Ти, красеню!? - вирячив очі власник Гермеса... Ти... тебе розшукують!

- Доброзичливість, містере Гордієнко! - нагадав журналіст. - Не забувайте про доброзичливість!

- Ви тоді сказали, що ні, — чемно продовжив Лука, - що сріблястокосі - не ваш смак... Я лише хотів, щоб ви підтвердили - повторили ще раз! Будь ласка - для мене це дуже важливо! Можливо... можливо того вечора у вашому Лексусі таки сиділа білява кучерявка? Скажіть!

- Ні! ні, дідько тебе забирай! - забувши про доброзичливість вигукнув умить збуряковілий Гордієнко. - Казав тоді й повторю знову: не був, не сидів, не знаю! Де ви знайшли цього божевільного? - звернувся він англійською до Тоні. - Його розшукує поліція!

Кілька відвідувачів торгівельного центру, що проходили саме неподалік, озирнулись. Біля дверей закладу топталась купка нацгвардійців у камуфляжах і з короткими автоматами напереваги.

- Дякую! - Пригнічено сказав Лука. - Це все що я хотів почути! - і тихо продовжив, звертаючись уже до Пашки: - не бреше!

- Не вчиніть безрозсудно! - вигукнув тим часом Ленгхем, застережливо звівши догори руку. - Якщо редактори дізнаються, що ви здали в поліцію бідолашного покаліченого чоловіка й не оплатили йому адвоката - на репортажі можна буде ставити

хрест!

Гордієнко обурено закусив губу, від чого його багрове обличчя забагровіло ще дужче. Тоні підійшов і запитально глянув на правдовидця. Лука сидів, нахиливши голову – він остаточно заплутався, адже виходило, що правду сказали і Оксана й Гордієнко, але правда одного заперечувала правду іншого. І тоді з Ланоса виліз Пашка.

– А могло бути, що з кучерявою білявкою у вашому Лексусі сидів хтось інший?

– Ні! – буркнув Гордієнко, роздумуючи, що ж буде з історичною публікацією в Н'юзвік. – Хіба що... хіба що син... Гультипака брав іноді тачку, щоб покатати своїх хвойд!

Одразу з'ясувалося, що зателефонувати до нащадка бізнесмен не може через задавнену сварку на ґрунті фінансових питань – батько й син уже кілька років як не розмовляють. Дати номер молодшого Гордієнка він якраз може, але з того нічого не вийде, бо на дзвінки з незнайомих номерів нащадок не відповідає. Залишалося одне – їхати!

– Куди? – спитав Пашка.

– В Підгірці! Його, але збудований за мої гроші, котедж на новій вулиці понад ставком – там усі знають!

Отримавши знак, мовляв, справу зроблено, журналіст запевнив розгубленого Гордієнка, що Н'юзвік із його портретом на першій сторінці з'явиться найближчим часом, а зараз, соррі, він квапиться – має відвезти бідолашного хворого додому, після чого сів за кермо й Ланос рвонув з місця.

Стояла обідня пора. Вияснене від ранку небо поступово перетворювалося на суцільну сіру хмару, відчутно студенішало. Дорогою до Підгірців почали з'являтися окремі, ще несміливі сніжинки. Лука давно не бував у рідному селі, але одразу втямив про яку нову вулицю над ставком говорив бізнесмен. Прямуючи до мальовничої, облюбованої заможними рожищівчанами, місцини легковик проїхав повз хату, в якій народився й виріс Лука – сьогодні там уже жили чужі люди.

У нього закінчувались пігулки, терпли кінцівки й гуділо в голові. Історія зі зрадою Оксани має закінчитись сьогодні! – думав Лука. – А потім почнеться інша історія, яка – це залежатиме від останнього питання останнього правдовидця. Точніше – від відповіді на нього. Лука погодився втікати з англійцем за кордон, але насправді він нікуди не збирався втікати. Годі з нього втеч, годі переслідувань, годі синявості. Наносячи грим, журналіст розп'якував щось про надважливе покликання Луки як останнього правдовидця планети, про розгублену цивілізацію, яка починає нарешті розуміти, що хворобливе засліплення Домнулом веде до прірви, про те, що історична місія поташського самітника – не абищо, а порятунок цілого людства!

Годі! – гірко думав самітник, коли Ланос наближався до ряду новеньких ошатних будівель, що впродовж кількох останніх років вирости над підгірцівським ставком. – Порятувати світ, аякже – тут хоча б себе порятувати, своєї прірви уникнути, в своїй крихітній цивілізації лад навести! Почую відповідь норавливого сина власника Гермеса й годі!

Норовливого сина не було вдома. Вони швидко знайшли потрібний, обнесений високою глухою огорожею, особняк, на дзвінок хвіртку відчинила доглянута жінка розкішних літ і форм у тренувальному костюмі національних кольорів і відповідній бейсболці з тризубом на місці кокарди.

- Панове, Серьожі немає! - чемно відповіла вона Пашці, який узяв місію переговорника на себе. - Сьогодні ж субота, а вихідними він їздить на полювання - з ночівлею!

Це був крах. Просто диво, що в напханому поліцією та безпековцями Рожищеві ніхто досі не зацікавився пасажирями Ланоса, які роз'їжджають містечком, ховаючись за усмішкою американського журналіста; що не зацікавились самим журналістом; що тримає (якщо тримає) язика за зубами старий Гордієнко, що Луку досі не впізнав на вулиці хтось знайомий. Врешті-решт правдознай залишив мар'янівську лікареньку надто рано, в його нутрі криком кричать не вилікувані урази й не встановлені на потрібні місця органи, нога ще дужче розпухла й одна пігулка знеболювального вже не допомагає. Ні - ще два дні без лікарської допомоги Лука просто не витримає!

Обдарувавши прихожих ввічливою усмішкою дружина непосидючого Серьожі, зачиняла хвіртку, з-під патріотичної бейсболки кокетливо випиналася прядка сріблястого волосся, на яке одна за одною сідали казкові сніжинки. Теж сріблясті...

- Зачекайте! - вигукнув Лука й махнувши рукою на конспірацію заходився незграбно виборсуватися з автівки. Він боляче вдарився неслухняною ногою об поріг Ланоса, ніяк не міг видобути десь із-під себе триклятий костур. - Зачекайте, будь ласка, одну хвилиночку!

Виліз на Божий світ захеканий, обличчя навскіс перетинала страхітлива синя пасмуга - певно стер грим якимсь недоладним рухом. Хазяйка ошатного котеджу озирнулась, запитально злетіли догори акуратно вищипані брівки.

- Скажіть, скажіть, будь ласка, чотирнадцять років тому, в дві тисячі одинадцятому ви... ви вже були знайомі з... з Сергієм?

- Так! Здається... — акуратно вищипані брівки подерлися доглянутим чолом ще вище. - Здається, саме тоді ми й познайомились. А в чому, власне...

- Для мене це вкрай важливо! Скажіть, будь ласка, достеменно: в якому році це було?

- Ну, в одинадцятому... так, в одинадцятому я закінчила коледж, приїхала в Рожищів і... Знаєте, панове - це був просто вир почуттів!

- А чи не відбувався цей вир... Чи не доводилось вам... Чи не катав вас Сергій на батьковому Лексусі?

- Катав! - здивування сріблястокосої жінки стрімко заступали огрійливі спогади.

- Згадайте, будь ласка, шосте квітня! Чи не сиділи ви того вечора з Сергієм у білому Лексусі-350 на стоянці перед Гермесом?

- Ой! — спробувала зашарітися співрозмовниця. - Панове, аж настільки детального щоденника я не вела, втім... Так - віддалений кут стоянки, під каштанами - то було наше місце!

- Дякую! - натужно видихнув Лука. - Це все. Дякую. Вибачте! - і знесилений плюхнувся на заднє сидіння легковика.

Ленґхем кинув запитальний погляд на Пашку.

- Здається, останній синьошкірий переходить у ваше розпорядження! - пояснив той.

- Тоді мусимо їхати негайно! - відповів йому Тоні, заводячи Ланос і стрімко рушаючи з місця. - Лука вийшов з автомобіля, засвітився, переконаний - сюди вже мчать співробітники спецслужб! Документи й кредитки при мені - в Гермес я можу й не повертатися, в синьошкірого взагалі немає речей, залишаєшся ти...

- Великий клопіт! Висадиш мене на шосе - до Рожищева доїду попутними!

- Тоді я викликаю мінівен - вони вже в Києві й за моїм сигналом виїдуть нам назустріч. В автомобілі можна лягти, там буде досвідчений лікар - він одразу ж огляне хворого й почне лікування!

- Я не хочу нікуди їхати! - сказав Лука, коли друга переказав йому слова Тоні. - Я втомився. Я щасливий. Я хочу відновити родину. Мій син ненавидить синіх тому я хочу знебарвитись. Я дізнався все, що хотів. Вибач, англійцю, але свій світ я вже врятував!

Тоні вдарив по гальмах. Зупиняючись, Ланос здійняв хмарку снігу, що починав уже встеляти землю тендітним білим покривцем.

- А інші? - Пашка ледве встигав перекладати збуджену мову Ленґхема. - Хто врятує їх? Хто врятує мільйони й мільярди інших світів, Луко? Хто врятує єдиний, великий, неповторний і дивовижний світ у якому ми всі живемо? Хто, дідко тебе забирай, Луко, хто? Якщо кожен рятуватиме лише свій маленький світ, то ми всі просто загинемо! Чи ти гадаєш, що я не втратив, Луко? Чи ти гадаєш, що я не хотів полетіти на похорон батька, але я не міг, бо саме того дня мусів бути на принциповому суді в Далласі? - правдофіли оскаржували заборону діяльності одного з тамтешніх агентств! Чи ти гадаєш, що мені в утіху було слухати довгий плач і нарікання з цього приводу овдовілої мами? Чи ти гадаєш, що я кайфую від того, що дівчина на ім'я Ліс перестала відповідати на дзвінки? Ми всі втрачаємо, Луко, але в даному випадку ти втратиш зовсім небагато бо я пропоную далеко не розп'яття на хресті й не гільйотину! Ти отримаєш якісне європейське лікування, а натомість лише задаси, а скоріше за все просто вислухаєш відповіді на питання, які зададуть Домнулу інші, вислухаєш і публічно скажеш, збрехав він чи ні. І все. І повернешся до сина не з похиленою головою - як блудний батько, а тримаючи її високо піднятою - як герой. Хіба ти не хочеш, щоб син тобою пишався? Вирішуй - з хвилини на хвилину тут з'являться спецслужби й буде пізно!

- Гаразд! - зітхнув Лука. - Тільки туди й назад!

Вони висадили Пашку при виїзді на київське шосе й Ланос помчав у напрямку столиці. Сніг не переставав. Підморожувало.

Лука сидів на задньому сидінні й думав, що це справді класно - повернутися до Оксани й Борислава не нікчемним винуватцем усіх їхніх лих, не вбогим прохачем прихистку, а тріумфатором! Тріумфаторів приймають без вагань і роздумів.

Тріумфаторам пробачають усі попередні провини. Тріумфаторів не судять! І хіба його тріумф не буде бодай незначною компенсацією за роки розчарувань, розпачу й дикої самотини?

Кордон нацгвардії виник несподівано й виглядав грізно. Коли Ланос викотився на черговий згірок, Лука з Ленґхемом побачили, що шлях у кінці пологого узвозу перегороджений двома вантажівками так, що між ними залишився лише вузький проїзд, поруч стоять два бронеавтомобілі, а озброєні до зубів вояки ретельно перевіряють кожну автівку. З обох боків кордону утворилися невеличкі черги. Тоні зупинив легковика, запитально озирнувся на Луку. З усього виходило, що цього разу голлівудська усмішка якщо й допоможе, то лише англійцеві — особу правдовидця перевірятимуть ретельно, до того ж грим на його обличчі вже відчутно постраждав.

- В об'їзд! - сказав Лука, показуючи рукою в засніжене поле. - Треба спробувати об'їхати. Тоні зрозумів, розвернув Ланос і тихо покотив у зворотному напрямку - хвилину тому вони минули непримітний поворот ліворуч. На жаль цей маневр не минув повз увагу нацгвардійців.

Ланос несамовито трясло й кидало на підмерзлому, притрушеному свіжим снігом грудді, Тоні люто лаявся, але повертатися було годі. Спочатку вони швидко промчали цілком пристойною, хоча й вузькою асфальтівкою, аж раптом, за якийсь кілометр від шосе, асфальт урвався й почалися ці божевільні вибоїни. Одразу ззаду вигулькнули панцернички нацгвардійців: один сунув за ними, а другий поволі повз через скошене кукурудзяне поле — навперейми. Поле по інший бік ґрунтовки шкірилось свіжими перелогами нещодавно виораного українського чорнозему, тому їхати залишалося тільки вперед. Ґрунтовка вилася в падину й переслідувачі добре бачили Ланос і Тоні з Лукою розуміли, що з кожною хвилиною їхні шанси тануть.

Ленґхем покладав надію на лісосмугу, що перетинала засніжений овид зі сходу на захід і до якої хай поволі, але наближалася нещасна автівка. Журналіст сподівався, що попід рядком тополь в'ється вкатаний вантажівками шлях і вони таки відірвуться від переслідувачів, які насідали на сутому бездоріжжі.

Озираючись назад Лука зважав до думки, що з тріумфом у нього, судячи з усього, не вийде. Не в багатьох виходить із тріумфом, може в одного з тисячі виходить з тріумфом, а в решти виходить з падінням, синцями, побиттями й переломами гомілокостопи. Така діалектика життя, Луко - не ти перший і не ти останній. Змирись, скорись і навчись грати за правилами! Якби ти грав за правилами, нічого б цього не було: надавав би буцімто зрадливиці Оксані тумаків, лигонував би з горя пляшку, а на завтра проспався й пішов би налагоджувати свої преси й можливо, заради сатисфакції, навіть звабив би на повторне "збирання грибів" безвідмовну фасувальницю Ірочку. І всі залишилися б задоволені. І зберіг би родину - свій маленький, але насправді неосяжний і загадковий світ!

Тоні відчайдушно шарпав кермо, оминаючи найграндіозніші брили та найглибші баюри, лісосмуга поволі наближалась, але він розумів, що, скоріше за все, легковик до неї не доповзе. А якщо й доповзе... Не будь наївним Тоні - в спецслужб оснащення,

техніка, зброя. Не дивуйся, якщо за хвилину над вами закружляє гелікоптер! Ти втратив першого правдовидця, Тоні – схоже на те, що втрачаєш і останнього. Ти втрачаєш усе, що маєш, Тоні. Ти втратив батька і втратив Ліс, втратив престижну роботу й авторитет у професійних колах. Жоден з твоїх задумів не здійснився. Скажеш, задум зі всесвітнім об'єднанням правдофілів виглядав занадто амбіційним? Скажеш, задум з викриттям Домнула від початку загрожував і продовжує загрожувати смертю? Можливо, але ж це не виправдання, бо ти знав на що йдеш! Втім, нащо жити на світі, якщо не ставити перед собою нездійснених цілей? Як інакше рухати замшілу й неповоротку планету вперед? І, дідько його забирай, хто це вирішив, що ти вже здався! Дивись: засніжена лісосмуга, нехай звільна, а таки наближається, і гелікоптерів не видно, й панцернички переслідувачів не квапляться, той, що поволі повз навперейми через поле, здається, взагалі зупинився. Може ще не все втрачено?

Цієї миті Ланос вкляк, ніби впершись бампером у брилу. Двигун заглух.

Бронеавтомобіль, що поволі повз навперейми через кукурудзяне поле, вигідно зупинився на схилі, відстань до цивільної автівки становила комфортних шістсот метрів, сніг не був настільки густим, щоб застувати ціль, навпаки – навкісні крейдяні risks дозволяли точно визначити напрямок і швидкість вітру.

Зручно розташувавшись у відкритому люкові панцерничка снайпер першим же виконанням пробив колесо Ланоса й тепер спостерігав крізь оптичний приціл за переслідуваними. Про побачене від наряду доповідав керівнику операцією по радіо:

– Бачу, як з-за керма виліз чоловік з написом PRESS на грудях і спині. Оглядає колесо, розводить руками, дивиться в мій бік. З заднього сидіння вилазить другий...

– Опиши! – наказав керівник операції.

– Середній ріст. Сутулий. Коричнева куртка, чорний кашкет. Дістав ковінку. Жестикулюють. Схоже, сперечаються.

– Обличчя. обличчя другого!

– Обличчя... обличчя якесь... неприродне. Сині плями. Бачу сині плями на обличчі!

– Уточни! Уточни яке обличчя?

– Сині плями. Сині плями на обличчі!

– Все збігається – це він! Сині плями – то грим! Ціль – чоловік з плямами на обличчі! Тримай і чекай команди!

– Слухаю!

Спостерігаючи за ціллю, він згадував свої перші бойові завдання, перші виконання, від яких розпирало в захваті груди й перші невдачі, від яких хотілося застрелитися самому. Одинадцять років не давав йому спокою промах, коли воложистого лютневого ранку, перебуваючи на вигідній точці він, тоді ще зелений і самовпевнений, не спромігся виконати ціль, яку ас виконав би й з берданки. Двоє майданутих, старший і відвертий салага, зі сміховинними шматками фанери й недоладними палицями в руках, зупинились, витріщившись на свіженький труп, який уже тягли Інститутською донизу. Була ідеальна видимість, ідеальна вітряність, ідеальна відстань, він умить вибрав старшого – з символом "Лк" на помаранчевій будівельній касці, але ціль виконати не

спромігся. Він одразу зрозумів, що схибив, що куля лише черкнула голову майданутого, й що до справжнього професіонала йому ще рости й рости – задовго видихав, не прибрав кільцеву тінь в окулярі, палець не витримав стабільного тиску на гачок... Але сьогодні він уже далеко не зелений і зовсім не самовпевнений.

Раптом Тоні зауважив, що його пасажир заплющив очі й поточився на кузов закам'янілої автівки – якби журналіст не притримав Луку за плечі, той би впав. Зомління, про яке Ленґхем нічого не знав, як завжди наздогнало правдовидця найменш підходящої миті.

– Луко! Луко! – злякано плеснув його по щоці англієць.

Коли Ланос заляк, зупинився й другий бронеавтомобіль нацгвардійців. Тоні бачив як з обох хутко вискакують дужі, гарно озброєні вояки в зграбних камуфляжах, як швидко й вишколено розбігаються вони полем у широку лаву, як краї лави висовуються вперед, щоб облягти переслідуваних зусібіч.

Борт номер один статечно підкочувався до закритого від сторонніх очей майданчика Аеропорту імені Вацлава Гавела, де приймають зазвичай делегації найвищого рівня. Президент знав, що червона доріжка для зустрічі шановного гостя застелена, либонь і чеський колега походить вже в її кінці, розминаючи долоню для міцного рукостискання з головною дійовою особою самміту.

Шлях до цієї доріжки складався з років копіткої праці всіх гілок української влади. Розроблено й прийнято сотні законів, радикально реформовано цілі сектори складного державного механізму, наближено й адаптовано до європейських стандартів тисячі нормативних актів, виконано практично всі виставлені євроспільнотою умови. Україна заслужила, ні – вона виборола собі право долучитися до сім'ї європейських демократій і Празький самміт мав лише урочисто посвідчити цю історичну мить.

Президент не страждав самозакоханістю, але озираючись на пройдений шлях, добре усвідомлював, що його особистий вклад у наближення й саму можливість сьогоднішньої події неоціненний. Він мав усі підстави для задоволення, але задоволеним зовсім не виглядав.

Бо з-поміж сотень заявлених і виконаних умов Євросоюзу залишалася невиконаною одна. Вважалося, що з цим простеньким і дріб'язковим зобов'язанням Україна давно впоралась, аж раптом його – лідера однієї з найбільших країн Європи, прямо перед телекамерами тицяє в проблему, наче кошеня в шкоду, всемогутній Домнул!

Синьошкірий! Виявляється, Україною досі валандається одинокий синяк, а країна, в якій не виконана програма зі знебарвлення, не може претендувати на членство в Євросоюзі, які б карколомні успіхи в економіці, праві, безпеці, освіті чи медицині вона не демонструвала!

Від часу тієї прикрої розмови з Високошановним Президента неодноразово запевняли, що знебарвлення недоречного синяка буде проведено в найближчі години, але воно все чомусь не проводилось і не проводилось. Він вимагав, грюкав кулаком по столу, загрожував звільненням, дата історичного самміту невпинно наближалась, а люб'язно наданий Домнулом монітор "синього стеження" ні-ні та й виловлював

джерело недвозначного випромінювання то в якихось хащах на батьківщині синяка, то в Білій Церкві, то ще десь.

Напередодні, особисто віддаючи долю операції в руки бувалого в бувальцях генерала, Верховний головнокомандувач поставив тому конкретне завдання: проблема має бути розв'язана до початку візиту! Природно, ми йдемо в Європу і з синьошкірим треба повестися гуманно, але... в крайньому випадку... Генерал запевнив, що Президентові нічого непокоїтись, але ось – Керівник протоколу повідомив, що до виходу перед об'єктиви сотень телекамер залишається три хвилини, а такого очікуваного рапорту все не було. Руйнувався сценарій урочистої зустрічі, коли тепло привітавшись з чеським колегою, він мав підійти до журналістів і пафосно доповісти про виконання всіх до одної умов вступу України в Євросоюз. Руйнувався сценарій самміту, адже замість суто протокольної зустрічі з усмішками, короткими вітаннями й довгими пафосними промовами захід ризикував перетворитись на важку знервовану розмову про втрачене вікно можливостей і про туманність подальших перспектив, ще б пак – адже вороги України не дримають! Руйнувалась європейська стратегія на найближчі десятиліття.

Замість репетирувати сонцесяйну усмішку, підходячи до дверей літака Президент напружено кусав губи, члени офіційної делегації за його спиною нервово перезирались, помічник не випускав з рук слухавку апарата спецзв'язку.

Лука розплющив затуманені очі. Він стояв упершись спиною в автівку, Тоні ляскав правдовидця долонею по щоці, за спиною журналіста, розосередившись по засніженому полю, до них підтюпцем наближались нацгвардійці. Лука відсторонив Ленґхема, роззирнувся. До лісосмуги вони не доїхали всього тридцять-сорок кроків. Сніг безгучно встеляв поле, ґрунтовку, дах Ланоса, тонковерхі тополі й кучматі куші посадки. Раптом біля стовбура однієї з тополь Лука помітив якусь ніби жовтогарячу пляму й одразу ж, майже одразу, зрозумів, що це не пляма, а хлопчик у помаранчевій курточці й такого ж кольору шапочці. Малий стояв під деревом і усміхався. Правдовидець одразу ж його впізнав.

– Бориславчику! – вигукнув Лука. – Я тут, синочку! Я йду! – Відштовхнувши Тоні й важко спираючись на ковіньку, він попрямував до лісосмуги. Костур совгав по притрушених снігом брилах, Лука спотикався, хилився, мало не падав, незграбно махав вільною рукою, але наполегливо простував уперед. Ззаду щось кричав журналіст, звіддалік щось кричали нацгвардійці, кричав Лука.

– Синочку! – кричав він. – Я все з'ясував! Ніде правди діти – я помилявся! Я негідник! Я сволота! Але я все виправлю, обіцяю! Синочку, Бориславчику, ми знову будемо разом!

– Ціль пішла! – доповів снайпер.

– Куди?

– Ціль пішла в напрямку лісосмуги! Ціль рухається до лісосмуги – я можу втратити її між деревами!

– Виконати ціль! – наказав генерал.

- Слухаю!

Стрілець надійно притиснув потиличник приклада до плеча, ліва долоня звично приголубила заокруглення ствольних накладок, вказівний палець правої "зрісся" зі спусковим гачком, око треновано вивело вістря прицільної марки на точку. Ціль рухалась, але досвідченого снайпера це не бентежило - ледь затримавши дихальну паузу він м'яко довів гачок.

Серед майстрів влучного пострілу є повір'я, що пораненого треба неодмінно добити, інакше він переслідуватиме тебе в нічних жахіттях усю решту життя. Професіонал у такі забобони не вірив, але сьогоднішню ціль виконав чомусь з особливою зловтіхою...

Командир екіпажу особисто потягнув на себе ручку дверей, знадвору війнуло свіжою вільгістю, Лідер нації неохоче розправив плечі. І цієї миті до його вуха наблизилась вуста помічника:

- Генерал доповідає: завдання виконано!

Президент вдихнув повні легені повітря, ступив на трап, широко усміхнувся й триумфально звів догори обидві руки...

Немолода, скромно, але охайно вбрана жінка стояла біля вікна однокімнатної квартири на Відрадному й спостерігала, як неочікувано рано столицю встеляє рясна біла пелена. В одній руці жінка тримала сигарету, в другій - телефон.

Згадуючи фатальну історію з супутником, батько казав, що ідея відправити експериментальний матеріал у космос виникла в нього, коли вони гостювали в Підгірцях. І от цієї ночі Ніна згадала фразу, кинуту якогось дня вже безнадійно хворою мамою. Тоді вона часто розмовляла сама з собою та з покійним чоловіком, дочці взагалі видавала якісь загадкові ребуси - запам'ятовувати їх було просто шкідливо для психіки, тому Ніна й не запам'ятовувала. Але траплялися в мамі й просвітлення, і от під час одного з них, без жодного зв'язку з попередньою розмовою вдова перспективного вченого й видала: "А ідею експерименту батькові підказав Іванів Лука - малий ганяв на моріжку за метеликом, той злетів угору, Борі й сяйнуло: нічого тримати метеликів у лабораторних боксах - треба відправити їх у небо!" Ніна подумала, що Луці буде цікаво таке почути, від самого ранку намагалась додзвонитися до родича, але той уперто перебував поза зоною досяжності...

Мгамба з Сайною сиділи біля її хатчини й тішились чотирирічною Амері, яка кумедно дибуляла довкола тата й мамі, а ті вдавано намагалися її спіймати. Коли Мгамбі таки "пощастило" схопити донечку, дитя радісно залементувало, обхопило батька за шию й заходилося цілувати.

- Любиш татка? - спитала Амері Сайна.

- Так! Так! Так! - відповідала малеча.

- А маму? - поцікавився Мгамба.

- Так! Так! Так! - продовжувала дівчинка.

Щоб відрізнити брехню від правди, зовсім не потрібна якась особлива змога! - щасливо подумав старійшина.

Неподалік, біля своєї хатини Нйамбуру складала хмиз для вогнища – невдовзі олайони приженуть худобу й вона готуватиме десятирічному Камаї вечерю. Сьогодні жінка збиралася покликати до столу й Мгамбу...

Звістка, що осередок синього випромінювання в Україні нарешті ліквідовано, застала Домнула на облавку власної яхти "Евеластинг флауе"[\[83\]](#) поблизу острова Сардинія в Середземному морі. Кремезний чорнявий чоловік, що задумливо походжав мармуровою підлогою розкішного кабінету, подякував помічнику за новину, вдоволено усміхнувся й узяв зі столу роздрукований аркуш. Це був чорновик заяви, в якій Собор Всесвітнього Спасіння вимагав від ООН надати йому статус постійного члена Ради безпеки. Перечитавши текст, Домнул, на якому замість звичної сірої сутани цього разу був м'якенький махровий халат у червоних маках, виправив у документі кілька слів, кинув горділивий погляд на аквамаринові хвилі за величезним панорамним вікном і тихо промовив:

– Час настав!

Поташ засипало снігом... Білі метелики падали на німий ліс по той бік видолинку, на викошені луки, на городи з поодинокими грядками ще не зрізаної капусти, на голі садки й на порожні подвір'я. Сніг падав на дашки й на прильоти вуликів, залітав на ганок холодної хати з вибитими шибками, сідав на кошлаті брови Хлястика. Песик тоскно визирав з будки й затято чекав хазяїна...

Тоні тримав на руках прострелену голову Луки й кров із вихідного отвору збігала журналістові на коліна. Понаставлявши на англійця автомати, до нього бігли вояки в камуфляжних строях, касках і бронежилетах. Вони щось кричали, але Тоні їхньої мови не розумів...

Жовтень 2016 – Січень 2017 рр.

Примітки

[\[1\]](#) Гірський хребет на півночі Кенії

[\[2\]](#) Віщун у племен родини нілотів, що мешкають на півночі Кенії, до них належить і самбуру. (Тут і далі більшість термінів перекладено з суахілі або маа – мови масаїв і самбуру).

[\[3\]](#) Нкай – Верховний бог, повелитель неба і дощу

[\[4\]](#) Табір, кочове поселення з 5-10 родин.

[\[5\]](#) Олайн – пастух. Хлопчик до церемонії обрізання (14 р.)

[\[6\]](#) Вчитель, наставник, звернення до шанованої людини поважного віку.

[\[7\]](#) Стаціонарне "європеїзоване" поселення.

[\[8\]](#) Загальна назва необроблених напівпустельних обширів центральної і південної Африки.

[\[9\]](#) Воїн. Неодружений чоловік від церемонії обрізання до 28-30-річного віку.

[\[10\]](#) Злий дух.

[\[11\]](#) Молодший, щойно посвячений моран

[12] Поселення, "гарнізон", де окремо від решти роду живуть морани.

[13] Орикс - антилопа; дик-дик - карликова антилопа завбільшки як заєць, турача - африканська дика "курка" - щось середнє між фазаном і куріпкою.

[14] Білі люди, європейці (У множині. В однині — мзунгу).

[15] Пес.

[16] Шилінг - грошова одиниця Кенії.

[17] Пасовище

[18] Популярна гра, африканські "шахи".

[19] Боран — плем'я, "сусіди" самбуру.

[20] Мера - подрібнені стебла особливого чагарника, мають тонізуючу властивість. Зазвичай потеруху довго жують.

[21] Калєбас - посудина з гарбуза.

[22] Знахар, здатний викликати дощ і спілкуватися з духами предків.

[23] Церемонія переходу морана в старійшини.

[24] Традиційний одяг - яскравий довгий відріз тканини, яким вільно огортають тіла. На відміну від чорної, червона шукка символізує хоробрість.

[25] Слово "самбуру" означає "метелики, що відлетіли".

[26] Гура - русло пересохлої річки

[27] Плем'я, що мешкає в північних, посушливих районах Кенії.

[28] Урочистості на початку періоду посвячення в морани. Зазвичай на них збираються одноплемінники з багатьох поселень.

[29] Лев.

[30] Звернення до шанованої жінки.

[31] Вельмишановний.

[32] Божевільний.

[33] Один з туристичних центрів Лондона, осередок альтернативної культури.

[34] Мамба - одна з найсмертоносніших змій Африки.

[35] Популярний британський актор-комік.

[36] Популярне Лондонське шоу ретро— (і не лише) автомобілів.

[37] Дуже старий.

[38] Гора Кенія.

[39] Київський автомобільно-дорожній інститут.

[40] Район, територіальна одиниця, до якої належить Наньюкі.

[41] Тут Сілас Ндіку помиляється. Він слухав баладу іншого кенійського племені - покот.

[42] Провідник.

[43] Велика дяка.

[44] Рада старійшин.

[45] Популярний сорт чаю.

[46] Він же промовив до них: "Я бачив того сатану, що з неба спадав, немов блискавка..."

- [47] "Стережіться фальшивих пророків, що приходять до вас у одежі овечій, а всередині – хижі вовки."
- [48] Престижний готель у Найробі.
- [49] Марка елітного іспанського бренді.
- [50] Зе Куїнс Хед – відомий лондонський паб; Йопен Томас – популярне пиво.
- [51] Британське езотеричне телешоу, прототип "Битви екстрасенсів".
- [52] Йдеться про Грантлі Дік-Ріда, британського лікаря-новатора, автора відомої книги "Пологи без страху". Втопившись від критики ретроградів він виїхав до Південної Африки. Підтримка дружини Джесіки допомогла йому здобути на новому місці світове ім'я.
- [53] Посередній готель у Найробі.
- [54] Показ мод (англ.)
- [55] Торгівельний центр у Найробі.
- [56] Гра слів від robbery – пограбування (англ).
- [57] Однострунна кенійська скрипка.
- [58] Від blue – синій (англ)
- [59] Кухня похідна.
- [60] М'ясні страви італійської кухні.
- [61] ППС-84 "Амур".
- [62] Хазяїн, господар.
- [63] Каста зневажених.
- [64] Екскалібур, Стратосфера – готельні комплекси в Лас Вегасі.
- [65] Йдеться про South Florida Institute for Reproductive Medicine.
- [66] Мандалай Бей – готельний комплекс із казино й критою ареною в Лас Вегасі.
- [67] Всесоюзна Академія Сільськогосподарських Наук Імені Леніна.
- [68] Невелика бджолосім'я з молодою маткою, спеціальний вулик для таких сімей.
- [69] Титан – позиція ЗСУ неподалік від Луганського аеропорту в 2014 р.
- [70] СВД – Снайперська гвинтівка Драгунова.
- [71] Пам'ятник літературному герою, створеному Семюелем Тейлором Колріджем – англійським поетом.
- [72] Fighting giraffe – бойовий жираф (англ).
- [73] Привіт.
- [74] Київський Національний Торговельно-Економічний Університет
- [75] Об'єктив професійної телекамери.
- [76] Геном, полімераза – терміни, якими оперують мікробіологи.
- [77] Перший секретар ЦК КПРС – тогочасний офіційний титул радянського лідера.
- [78] Wolbachia pipientis.
- [79] Йдеться про Сергія Миколайовича Виноградського (1856 — 1953) – видатного вченого, засновника деяких напрямків у мікробіології.
- [80] Короткочасна непритомність через гостру недостатність кровообігу в головному мозку.

[\[81\]](#) Річка в Нешвіллі, штат Теннессі, США.

[\[82\]](#) Newsweek

[\[83\]](#) Everlasting flower – Вічний цвіт (англ.)